Sigrid Undset

Kristin Lavransdatter

Kransen

FONTENE

Sigrid Undset

Kristin Lavransdatter

Kransen

Sigrid Undset

Kristin Lavransdatter

Kransen

FORLAGT AV

H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)

OSLO 1979

© H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) 1920
1. opplag 1920
2. opplag 1921
3. opplag 1922
4. opplag 1923
5. opplag 1925
6. opplag 1925 (Bibliofilutgave)
7. opplag 1932
8. utgave 1939 (Skoleutgave)
9. opplag 1944
10. opplag 1945 (Skoleutgave)
11. opplag 1949
12. opplag 1950
13. opplag (Skoleutgave)
14. opplag 1958
15. opplag 1959
16. opplag 1960 (Skoleutgave)
17. opplag 1964 (Fontene-bok)
18. opplag 1979 (Fontene-bok)
Omslag av
Tore Stoa Hansen
Printed in Norway
Norbok, Oslo/Gjøvik
ISBN 82-03-09804-5

I

Jørundgård

I

Ved skiftet etter Ivar unge Gjesling på Sundbu i året 1306 kom hans jordegods i Sil til datteren Ragnfrid og hennes husbond Lavrans Bjørgulfssøn. De hadde før bodd på hans gård Skog i Follo nær ved Oslo, men nu flyttet de til Jørundgård øverst på Silsvollene.

Lavrans var av den slekt som her i landet ble kalt Lagmannssønnene. Den kom inn fra Sverige med hin Laurentius Østgøtalagmann som tok Bjelbojarlens søster jomfru Bengta ut av Vreta kloster og rømte til Norge med henne. Herr Laurentius var hos kong Håkon den gamle og ble meget yndet av ham; kongen gav ham gården Skog. Men da han hadde vært her i landet i åtte år, døde han av sott, og enken, Folkungedatteren, som folk i Norge kalte kongsdatteren, fór hjem og forlikte seg med sine frender. Hun ble siden rikt gift i et annet land. Hun og herr Laurentius hadde ikke barn sammen, og så arvet Laurentius' bror Ketil Skog. Han var farfar til Lavrans Bjørgulfssøn.

Lavrans var blitt gift i en ung alder; han var bare åtteogtyve år ved den tid han kom til Sil, og tre år yngre enn sin hustru. Som fremvokstring hadde han vært ved hirden og hadde nytt av en god oppfostring; men etter sitt giftermål ble han boende i ro på sin gård, ti Ragnfrid var noe underlig og tungsindig og trivdes ikke mellom folket syd i landet. Etter at hun hadde hatt den vanskjebne å miste tre småsønner i vuggen, ble hun rent folkesky. Det var da meget for at hustruen skulle komme nærmere til sine frender og kjenninger at Lavrans flyttet til Gudbrandsdalen. De hadde, da de kom dit, ett barn i live, en liten mø som het Kristin.

Men da de festet bo på Jørundgård, levde de mest like stille der og holdt seg svært meget for seg selv; det syntes ikke som om Ragnfrid brød seg stort om frendene sine, ti hun så

dem ikke oftere enn hun måtte for sømmelighets skyld. Dette kom noe av at Lavrans og Ragnfrid var særskilt fromme og gudfryktige mennesker som flittig søkte til kirken, gjerne herberget Guds tjenere og folk som fór i kirkens ærender eller pilegrimer, når de fór oppover dalen til Nidaros, og de viste sin sogneprest – han var deres nærmeste nabo og bodde på Romundgård – den største aktelse. Men ellers syntes folk der i dalen at Gudsveldet kostet dem dyrt nok i tiender, gods og penger, så de mente de trengte ikke drive så hardt med faster og bønner eller trekke til huse prester og munker, uten der var bruk for dem.

Ellers var Jørundgårdsfolket meget aktet og også vel likt, mest Lavrans, ti han var kjent som en sterk og modig mann, men fredsæl, stillfarende og rettsindig, jevn i sin ferd, men høvisk av vesen, en særskilt dyktig gårdbruker og en stor veidemann, særlig jaget han hissig på ulv og bjørn og allslags skadedyr. Han samlet på få år meget jord under sine hender, men han var en god og hjelpsom husbond mot sine leilendinger.

Ragnfrid så folk så lite til at de snart sluttet med å snakke større om henne. Den første tid etter hun var kommet hjem til dalen, hadde mange undret seg, ti de mintes henne fra den tid hun gikk hjemme i Sundbu. Vakker hadde hun aldri vært, men da hadde hun sett god og glad ut; nu hadde hun skjemt seg så meget at en godt kunne tro hun var ti og ikke tre år eldre enn mannen. Folk syntes da hun tok dette med barna urimelig tungt, for ellers hadde hun det dog i alle måter bedre enn de fleste koner – hun satt i stor velstand og anseelse, og hun levde godt med mannen, såvidt folk kunne se: ikke holdt Lavrans seg til andre kvinner, han rådførte seg meget med henne i alle saker, og han sa henne ikke et umildt ord, enten han var edru eller drukken. Hun var da heller ikke eldre enn at hun kunne få mange barn ennu, om Gud ville unne henne det.

De hadde noe vanskelig for å få unge folk i tjenesten på Jørundgård, fordi husmoren hadde dette tunge sinn, og fordi de holdt alle faster så strengt. Ellers levde folk godt der i gården, og der falt sjelden onde ord eller refselser; både Lavrans og Ragnfrid gikk også selv foran i alt arbeide. Mannen var også gladlyndt på sin måte og kunne være med i en dans eller synge fore, når ungdommen lekte om våkenettene på kirkebakken. Men det var dog helst eldre mennesker som søkte seg til Jørundgård; disse likte seg godt og ble lenge.

Da barnet Kristin var syv år gammel, hendte det en gang at hun skulle få følge med sin far opp på seteren deres.

Det var en vakker morgen litt frem på sommeren, Kristin stod i loftet, der de sov nu sommertiden; hun så solen skinne ute, og hun hørte sin far og mennene snakke nede i tunet – da gledet hun seg slik at hun ikke kunne stå stille mens moren kledde på henne, men hoppet og sprang mellom hvert plagg som ble trukket på henne. Hun hadde aldri før vært oppe på fjellene, men bare over rosten til Vågå, når hun fikk være med og gjeste sine morsfrender på Sundbu, og så i de nærmeste skogene med moren og husfolkene, når de gikk ut og plukket bær, som Ragnfrid satte på tyntølet sitt. Hun laget også en sur mask av tyttebær og tranebær som hun spiste til brødet istedetfor smør i langfastene.

Moren viklet opp Kristins lange, gule hår og bandt det inn i den gamle, blå luen hennes, kysset så datteren på kinnet, og Kristin sprang ned til sin far. Lavrans satt i sadlen allerede; han løftet henne opp bak seg, hvor hun hadde lagt sammen sin kappe som en pute på hestens lend. Der fikk Kristin sitte overskrevs og holde i hans belte. Så ropte de levvel til moren, men hun kom løpende ned fra svalen med Kristins hettekåpe, gav den til Lavrans og bad ham vokte barnet vel.

Solen skinte, men det hadde regnet sterkt om natten, så bekkene sprutet og sang alle steder nedover liene, og skoddedottene drev under fjellsidene. Men over kammen ség hvite godværsskyer opp i den blå luft, og Lavrans og mennene hans snakket om at det ble nok en het dag når det led utpå. Lavrans hadde fire svenner med seg, og de var alle vel væpnet, for der lå på denne tid mange slags underlige folk inne i fjellet – enda de var så mange og de skulle så kort innpå, at det var urimelig de skulle fornemme noe til slikt. Kristin var glad i alle svennene; de tre var noe eldre menn, men den fjerde, Arne Gyrdssøn fra Finsbrekken, var en halvvoksen gutt, og han var Kristins beste venn; han red nærmest etter Lavrans og henne, for det var han som skulle si henne fra om alt de så etter veien, der de fór.

De red mellom husene på Romundgård og vekslet hilsninger med Eirik prest. Han stod ute og skjentes med datteren sin – hun styrte huset for ham – om en spinning nyfarvet garn hun hadde glemt hengende ute dagen før; nu var den blitt skjemt av regnet.

På bakken ovenfor prestegården lå kirken, den var ikke

stor, men fin, vakker og velholdt og frisktjæret. Ved korset utenfor kirkegårdsgrinden strøk Lavrans og hans menn hattene av og bøyde hodene; så snudde faren seg i sadlen, og han og Kristin vinket ned til moren som de kunne se ute på vollen foran gården hjemme; hun viftet til dem med en snipp av sitt hodelin.

Her på kirkebakken og i kirkegården pleide Kristin å leke nesten hver dag, men idag hun skulle ut og fare så langt, syntes barnet at det kjente syn av hjemmet og bygden var helt nytt og merkelig. Husklyngene på Jørundgård var likesom blitt mindre og gråere, der de lå nede på flaten, inntun og uttun. Elven vandt seg blank utover, og dalen vidde seg med de brede, grønne voller og myrer i bunnen, og gårder med aker og eng oppetter liene under de grå og stupbratte fjellsider.

Langt nedenfor der hvor fjellene gikk sammen og stengte, visste Kristin at Loptsgård lå. Der bodde Sigurd og Jon, to gamle menn med hvitt skjegg; de skulle alltid leke og skjemte med henne når de kom til Jørundgård. Jon var hun glad i, for han skar ut de vakreste dyr i tre til henne, og hun hadde engang fått et fingergull av ham. Men sist han var hos dem, ved hvitsøndagstide, da hadde han hatt med seg til henne en ridder som var skåret så vakkert og malt så vel at Kristin syntes hun hadde aldri fått gildere gave. Hun måtte ha ham med seg i sengen hver eneste natt, men om morgenen når hun våknet, stod ridderen på trinnet foran sengen, der hvor hun lå med foreldrene. Faren sa han sprang opp ved første hanegal, men Kristin skjønte nok at moren tok ham vekk når hun sovnet, for hun hadde hørt henne si han var så hard og vond hvis de fikk ham under seg om natten. – Sigurd av Loptsgård var Kristin redd for og likte ikke at han tok henne på kneet, for han pleide si at når hun ble mannvoksen, skulle hun sove i armene hennes. Han hadde levd over to koner og sa selv han skulle nok leve over den tredje og; så kunne Kristin bli den fjerde. Men når hun gråt for det, lo Lavrans, og sa han trodde ikke Margit ville gi opp ånden så snart, men skulle det nu gå så ille og kom Sigurd på beiling, så skulle han få nei, hun trengte ikke være redd for annet.

Et bueskudd nord for kirken omtrent lå ved veien en stor stenblokk, og omkring den var der en tett lund av bjerketrær og asp. Der pleide de leke kirke, og Tomas, den yngste dattersønnen til Eirik prest, stod opp og messet etter sin morfar,

kostet med vievann og døpte når der lå regnvann i gropene på stenen. Men høsten før hadde det hendt engang at de kom ille ut. Først hadde Tomas viet sammen henne og Arne – Arne var ikke eldre enn det hendte han ble med barna og lekte, når han kunne slippe til det. Siden fanget Arne en grisunge som gikk der, og den bar de til dåpen. Tomas salvet den med gjørme, dyppet den i et vannhull og hermet etter sin morfar, sang på latin og skjente for de ofret ikke nok – da lo barna, for de hadde hørt de voksne snakke om Eiriks umåtelige pengegriskhet. Og jo mere de lo, jo verre ble Tomas til å finne på; så sa han at dette barnet var avlet i langfasten, og de skulle bøte til presten og kirken for sin synd. Da lo de store guttene så de skrek, men Kristin ble så skamfull at hun var på gråten, der hun stod med grisungen i fanget. Og mens de holdt på med dette, så bar det ikke bedre til enn at Eirik selv kom ridende hjemover fra sognebud. Da han skjønte hva ungene hadde for seg, sprang han av hesten, rakte de hellige kar til Bentein, den eldste dattersønnen, som var med ham, så brått at Bentein nær hadde tapt sølvduen med Guds legeme i bakken; presten fór inn mellom barna og dengte så mange som han kunne få fatt i. Kristin mistet grisungen, og den fór skrikende nedover veien med dåpskledet slepende etter seg, så prestens hester stod på bakbenene av redsel; presten ristet også henne så hun falt, og han støtte til henne med foten, så hun hadde vondt i hofften i mange dager etter. Da mente Lavrans, da han hørte om dette, at Eirik dog hadde vært for streng mot Kristin, siden hun var så liten. Han sa han ville tale med presten om dette, men Ragnfrid bad ham ikke gjøre det, for barnet hadde ikke fått annet enn det hun hadde forskyldt, når hun var med på en slik bespottelig lek. Så nevnte ikke Lavrans videre om saken, men han gav Arne de verste hugg gutten noen tid hadde fått.

Derfor, da de red forbi stenen, nappet Arne i Kristins erme. Si noe turde han ikke for Lavrans, men han skar ansikt, smilte og klappet seg på enden. Men Kristin bøyde skamfull hodet.

Veien tok inn i tett skog. De red under Hammerås; dalen ble trang og mørk, og elvegnyet hørtes sterkere og barskere – når de så et glimt av Lågen, gikk den isgrønn med hvitt skum mellom bratte stenvegger. Fjellet var svart av skog på begge sider av dalen; det var mørkt og stygt og trangt i rosten, og det gufset kaldt. De red over kloppen over Roståen, og snart så de broen over elven nede i dalen. I en høl litt nedenfor broen

bodde en nøkk; Arne ville fortelle Kristin om det, men Lavrans bød strengt gutten å tie med slik snakk her i skogen. Og da de kom til broen, sprang han av hesten og leide den over ved bislet, mens han holdt barnet om livet med den annen arm.

På den annen side av elven bar en ridesti steilt opp i høyden, så mennene stod av hestene og gikk, men faren løftet Kristin frem i sadlen, så hun kunne holde i sadelbuen, og så fikk hun ride Gullsveinen alene.

Nye grånuter og blåkoller med snestriper på løftet seg over fjellsidene ettersom de kom høyere opp, og nu skimtet Kristin mellom trærne glimt av bygden nord for rosten, og Arne pekte og sa hva de gårdene het som de kunne skjelne.

Høyt oppe i lien kom de til en liten heim. De stanset ved skigarden; Lavrans hauket, og ropet ble ved å klinge igjen og igjen mellom fjellene. To menn kom springende nedover mellom de små akerlapper. Det var begge sønnene i stuen. De var dyktige tjærebrennere, og Lavrans skulle tinge dem til å brenne for seg. Deres mor kom etter med en stor bolle kjellermelk, ti det var blitt en varm dag, slik som mennene hadde ventet.

«Jeg så du hadde datteren din med deg,» sa hun, da hun hadde hilst, «jeg tykte jeg måtte da se henne. Du får løse av henne huen; de sier hun skal ha slikt fagert hår.»

Lavrans gjorde som konen bad, og Kristins hår falt ned over henne like til sadlen. Det var tykt og gult som moden hvete. Isrid, konen, tok i det og sa:

«Ja nu ser jeg ryktet har ikke sagt for store ord om denne lille møen din – en liljeros er hun og ser ut som et riddermanns barn. Milde øyne har hun og – hun ligner på deg og ikke på Gjeslingene. Gud unne deg glede av henne, Lavrans Bjørgulfssøn! Og Gullsveinen rider du så strak som en hovmann,» skjemtet hun og holdt bollen, mens Kristin drakk.

Barnet rødmet av glede, for hun visste vel at faren var holdt for den vakreste mann vidt omkring, og han så ut som en ridder, der han stod mellom mennene sine, enda han var kledd mest på bondevis, slik han brukte det hjemme til daglig. Han bar en temmelig vid og kort kofte av grønnfarvet vadmel, åpen i halsen så skjorten vistes; ellers hadde han hoser og sko av ufarvet lær og på hodet en gammeldags, bredbremmet ullhatt. Av smykker bar han bare en glatt sølvspenne i beltet og en liten sølje i skjortelinningen; dessuten vistes i halsen litt av

en gyllen halskjede. Den bar Lavrans alltid, og i den hang et gullkors, satt med store bergkrystaller; det var til å åpne, og deri lå litt av den hellige fru Elin av Skøvdes likklede og hår, ti Lagmannssønnene regnet sin ætt fra en av denne salige kvinnes døtre. Men når Lavrans var på skogen eller gikk over sitt arbeide, pleide han å stikke korset inn på bare barmen for ikke å miste det.

Men han så i sine grove hjemmeklær mere velbyrdig ut enn mangen ridder og hirdmann i gjestebudsdrakten. Han var meget vakkert vokset, høy, herdebred og hoftesmal; hodet var lite og satt vakkert på halsen, og han hadde smukke, litt langaktige ansiktsdrag – tilpass fyldige kinner, vakkert rundet hake og veldannet munn. Av let var han lys med frisk ansiktsfarve, grå øyne og tykt, glatt og silkegult hår.

Han ble stående og snakke med Isrid om hennes saker, spurte også til Tordis, Isrids frendekone, som stelte på Jørundgårds seter denne sommeren. Hun hadde nyss fått et barn; Isrid ventet bare på leilighet til å få sikkert følge gjennom skogen, så skulle hun bære gutten ned og få ham kristnet. Lavrans sa da hun fikk bli med dem oppover: han skulle ned igjen neste kveld, og det kunne være godt og trygt for henne at det var så mange menn med henne og det hedenske barnet.

Isrid takket: «Sant å si så er det nu dette jeg har ventet på. Vi vet det, vi fattige folk her oppe under heien, at du gjør oss et vennskapsstykke om du kan det, når du kommer hit.» Hun sprang oppover for å hente et knytte og en kåpe.

Det var slik at Lavrans likte seg vel mellom disse småmenn som satt på rydninger og bygselplasser høyt i utkanten av bygden; hos dem var han alltid glad og skjemtsom. Med dem talte han om skogsdyrenes ferden og renen innpå viddene, om alt det skrømt som rører seg på slike steder. Og han stod dem bi med råd og dåd og håndsrekning, så til deres syke bufe, fulgte dem i smien og på tømmermannsarbeide – ja, la stundom sine svære krefter til, når de skulle bryte opp de verste stener eller røtter. Derfor hilste disse mennesker alltid med glede Lavrans Bjørgulfssøn og Gullsveinen, den store, røde hingsten han red på. Det var et vakkert dyr med blankt skinn, hvit man og hale og lyse øyne – sterkt og djervt så det gikk ry av det i bygdene, men mot Lavrans var hingsten blid som et lam, og han brukte å si, han hadde den så kjær som en yngre bror.

Det første ærendet Lavrans hadde, var at han skulle se til

varden på Heimhaugen. For i de harde ufredstider for hundre år siden eller mere hadde bøndene noen steder oppetter dalene bygd varder på fjellene, lignende vettene i skipredene langs kysten, men disse varder i dalene hørte ikke under landevernet. Bondegildene holdt dem i stand, og brødrene skiftet om å røkte dem.

Da de kom til den første seteren, slapp Lavrans alle hestene uten kløvhesten inn på løkken der, og nu tok de en steil gangsti oppover. Det var ikke lenge før det ble grissent mellom trærne. Store furuer stod døde og hvite som ben innpå myrene – og nu så Kristin nakne gråruter dukke opp mot himmelen alle vegne. De steg i ur lange stykker, og sommetider rant det bekk i stien, så faren måtte bære henne. Vinden tok godt og friskt her oppe, og det var svart av bær i lyngen, men Lavrans sa, de kunne ikke stanse nu og plukke. Arne sprang snart først og snart sist, rev av bærris til henne og nevnte hvis setrer det var de så nedenfor seg i skogen – for det var skog over hele Høvringsvangen den tiden.

Og nu var de under den siste runde og nakne kollen og så de svære tømmerreis mot luften og vakthytten i le under en berghammer.

Da de kom opp over kanten, fór vinden imot dem og slo i deres klær – så Kristin syntes det var som noe levende som bodde heroppe, møtte dem og hilste. Det blåste og det blafret, mens hun med Arne gikk fremover moseflakene. Barna satte seg ytterlig på en pynt, og Kristin stirret storøyd, aldri hadde hun tenkt seg at verden var så vid og stor.

Det var skoglodne fjellvidder under henne overalt; dalen var bare som et søkk mellom de svære fjell, og sidedalene var enda mindre søkk; det var mange slike, men enda ble det lite av daler og meget av fjell. Alle vegne raget gråruter, gulflammede av lav, opp over skogteppet, og langt ut mot himmelbrynet stod blåfjell med hvite blikker av sne og blandet seg for øyet med de gråblå og hvitblanke sommerskyer. Men i nordøst, nær ved – like bortom seterskogen – lå en klynge veldige stenblå koller med skav av nysne nedetter sidene. Kristin kunne skjønne dette var Rånekampene som hun hadde hørt om, for de lignet da gjørlig en flokk svære råner som gikk innover og vendte baken mot bygden. Enda sa Arne at det var en halv dags ritt bare inntil dem.

Kristin hadde trodd at bare hun kom opp over toppen av heimfjellene, så skulle hun sett ned i en annen bygd lik deres

egen med bygde gårder og bøer, og det sakk så rart i henne da hun så det var så langt imellom de steder hvor folk bodde.

Hun så de små gule og grønne flekkene nede i dalbunnen og de bitte små lysningene med grå husprikker på i fjellskogen; hun begynte å telle dem, men da hun hadde regnet tre tylvter, klarte hun ikke å holde rede på det lenger. Og enda var menneskenes bo bare som ingenting i ødet.

Hun visste at i villskogen rådde ulv og bjørn, og under all stenen bodde troll og tusser og alvefolket, og hun ble redd, for ingen visste tall på dem, men det måtte være mangfoldige flere av dem enn av kristne mennesker. Da ropte hun høyt på sin far, men han hørte henne ikke i blesten heroppe – han og svennene holdt på å velte store stener oppfor svaet for å støtte med dem om tømmerstokkene i reiset.

Men Isrid kom bort til barna og viste Kristin hvor Vågå vestfjell var. Og Arne pekte ut Gråfjellet, hvor folk fra bygdene tok renen i gruber og kongens falkefengere lå i stenboder. Det arbeidet tenkte Arne selv på å gi seg til – men da ville han også lære å avrette fuglene til jakt – og han løftet armene som om han kastet høken ut.

Isrid rystet på hodet.

«Det er et stygt liv det, Arne Gyrdssøn – det ble en stor sorg for mor din, skulle du bli falkefenger, gutt. Der kan ingen mann berge seg innpå der, uten han gir seg i stallbroderlag både med de verste mennesker og med dem som er verre enda.»

Lavrans var kommet borttil og hadde hørt det siste:

«Ja,» sier han, «det er nok mere enn ett bol innpå der, som hverken svarer skylder eller tiende –»

«Ja, du har vel sett ett og annet du, Lavrans,» fristet Isrid. «Du som farer så langt innover –»

«Å – å,» Lavrans drog på det. «Kanhende – men ikke synes jeg en skal snakke om slikt. En får unne de folkene som har spilt seg freden inne i bygden, den fred de kan finne innpå fjellet, mener jeg. Enda så har jeg sett gule akrer og vakker slåtteng der hvor få folk vet om at der finnes daler – og flokker har jeg sett av bufe og smale, men om dem vet jeg ikke enten de hørte til mennesker eller andre –»

«Åja,» sier Isrid. «Bjørn og gråbein får skyld for det feet som blir borte her på setrene, men det er verre røvere i fjellet enn de.»

«Kaller du dem verre,» spør Lavrans tankefull og stryker

datteren over huen. «Inni fjellet syd under Rånekampene så jeg tre smågutter engang, og den største var som Kristin her – gult hår hadde de, og skinnkofter. De flekket tenner mot meg som vargunger før de rant og gjemte seg. Det er vel ikke så underlig om den fattige mannen som eide dem, lystet å berge seg en ku eller to –»

«Å, unger har da både ulv og bjørn,» sier Isrid sint. «Og dem sparer du ikke, du Lavrans, hverken dem eller ungene deres. Enda de har ikke lært lov eller kristendom, slik som disse ildgjerningsmennene du unner så vel –»

«Synes du jeg unner dem så vel fordi om jeg unner dem litt bedre enn det verste,» sier Lavrans og smiler litt. «Men kom nu, så får vi se hva slags niste Ragnfrid har unt oss idag.» Han tok Kristin ved hånden og leide henne med seg. Og han bøyde seg ned over henne og sa sakte: «Jeg tenkte på de tre små brødrene dine, jeg Kristin-liten.»

De kikket inn i vardehytten, men der var kvalmt og luktet muldent. Kristin fikk se seg om et øyeblikk, men det var bare noen jordpaller langs veggene, en grue midt i gulvet og så tønner med tjære og knipper av tyripinner og never. Lavrans syntes de skulle spise ute, og litt nede i en bjerkeli fant de en vakker, grønn slette.

De lesset av kløvhesten og strakte seg i gresset. Og det var meget og god mat i Ragnfrids skreppe – mykt brød og fin lefse, smør og ost, flesk og vindtørret renskjøtt, fet, kokt kubringe, to store kagger med tysk øl og en liten dunk mjød. Da gikk det fort med å skjære ut kjøtt og dele rundt, mens Halvdan, den eldste av mennene, slo ild – det var tryggere å ha varme enn være uten her i skogen.

Isrid og Arne rev lyng og fjellbjerk og kastet på bålet; det freste når ilden rev det friske grønne av kvistene så små hvite, brente fnugg fløy høyt på luens røde manke; røken hvirvlet fet og mørk mot den klare himmel. Kristin satt og så på; hun syntes det var som ilden var glad for den var ute og fri og fikk leke. Den var annerledes enn når den satt hjemme på åren og skulle træle med å koke mat og lyse for dem i stuen.

Han satt og lenet seg inntil faren med en arm over hans kne; han gav henne så meget hun ville ha av alt det beste som var, og bød henne drikke alt hun orket av ølet og smake flittig på mjøden.

«Hun blir så rusende hun kan ikke gå ned til seteren,» sa

Halvdan og lo, men Lavrans strøk om hennes runde kinner: «Ja da er vi folk nok her som kan bære henne – hun har godt av det – drikk du og, Arne – dere som er i vokstren enda, dere gjør Guds gaver godt og ingen mên – gir søtt, rødt blod og god søvn, men vekker ikke galskap og uvett –»

Mennene drakk nu flittig og dypt, de og; Isrid lot seg heller ikke forsmå, og snart gikk stemmene deres og ildens buldren og hvinen som en fjern larm over Kristins ører – hun tok til å bli tung i hodet. Hun sanset enda at de frittet Lavrans og ville ha ham til å tale om hva han hadde fornummet av underlige ting på jaktferdene sine. Men han ville ikke si stort, og det tyktes henne å være så trygt og godt – og så var hun så mett.

Faren satt med en leiv mykt byggbrød; han kløp småstykker mellom fingrene til de lignet hester, splittet små biter av sulet og satte skrevs over brødhesten; disse lot han ride bort over låret sitt og inn i munnen på Kristin. Men snart var hun så trett at hun orket hverken gape eller tygge – og så veltet hun overende på bakken og sov.

*

Da hun kom til seg igjen, lå hun varmt og mørkt i farens arm – han hadde svøpt sin kappe om dem begge. Kristin satte seg opp, strøk svetten av sitt ansikt og løste av seg luen, så luften kunne få tørke hennes fuktige hår.

Det måtte være langt på dagen lidd, for solskinnet var ganske gult, og skyggene hadde strukket seg og falt mot sydøst nu. Det rørte seg ikke en vind mere, og mygg og fly summet og surret om flokken av sovende mennesker. Kristin satt murende stille, klorte sine myggbitte hender og så omkring seg – kollen over dem skinte hvit av mose og gul av lav i solbrannen, og reiset av værslått tømmer stod mot himmelen som et benskrangel av noe underlig dyr.

Hun tok til å bli ille tilmote – det var så rart å se dem sove alle sammen i det blotte og bare dagslys. Hendte det hun våknet hjemme om natten, så lå hun lunt og mørkt med moren på den ene siden og åkledet som var spent over veggstokkene, på den annen. Da visste hun at stuen var stengt med ljore og slå mot natten og været ute, og sovelydene kom fra mennesker som lå godt og trygt mellom skinn og puter. Men alle disse

kroppene som lå vridd og vendt på bakken omkring den lille hvite og svarte askehaug, kunne godt være døde – de lå noen på maven og noen på ryggen med opptrukne knær, og de lydene som kom fra dem, skremte henne. Faren snorket tungt, men når Halvdan drog pusten, pep det og hvinte i nesen hans. Og Arne lå på siden med ansiktet gjemt ned mot armen og det blanke, lysebrune hår utbredt i lyngen; han lå så stille at Kristin ble redd han skulle være død. Hun måtte lute seg fremover og røre ved ham – da snudde han litt på seg i søvne.

Kristin kom plutselig til å tenke på om de kanskje hadde sovet over en natt og dette var neste dagen – da ble hun så forskrekket at hun rusket i faren, men han bare gryntet og sov videre. Kristin selv var tung i hodet enda, men turde ikke legge seg til å sove. Så krøp hun hen til bålet og karret med en pinne – det glødet litt nedi enda. Hun la på lyng og små kvister som hun rusket opp omkring seg, men hun våget ikke gå utenfor ringen av de sovende og finne store grener.

Da dundret det og drønnet i marken nær ved – hjertet sank i Kristin og hun ble kold av angst. Da så hun en rød kropp mellom trærne, og Gullsveinen brøt frem mellom småbjerkene, stod der og så på henne med sine klare, lyse øyne. Hun ble så glad at hun fór opp og løp mot hingsten. Der var den brune hesten Arne hadde ridd på, og kløvhesten og. Da kjente hun seg så god og trygg; hun gikk bort og klappet dem alle tre på lendene, men Gullsveinen bøyde hodet så hun kunne nå å kjæle den på kinnene, ruske i dens gulhvite lugg, og den snuste ned i hendene hennes med sin bløte mule.

Hestene lunket beitende nedover i bjerkelien, og Kristin ble gående med dem, for hun trodde ikke det hadde noen fare når hun holdt seg nær Gullsvein – han hadde tuktet bjørnen før. Og blåbærene grodde så tett innover her, og barnet var tørst og hadde vond smak i munnen; øl lystet henne ikke riktig nu, men de søte, saftige bær var så gode som vin. Borte i en ur så hun bringebær også – da tok hun Gullsvein i manen og bad ham pent følge seg dit, og hingsten fulgte føyelig med den lille piken. Ettersom hun gikk lenger og lenger nedover lien, fulgte han når hun ropte på ham, og de andre to hestene fulgte etter Gullsvein.

Hun hørte en bekk som klunket og sildret etsteds nærved; da gikk hun etter lyden til hun fant den, og hun la seg utover på en stor stenhelle og tvettet sitt svette, myggstukne ansikt

og hendene. Under helleren stod vannet i en stille, svart kulp, for midt imot steg en stenvegg rett opp bak noen små bjerker og vierbusker – det var det fineste speil, og Kristin lutet seg utover og så på seg selv i vannet, for hun ville se om det var som Isrid sa, at hun lignet sin far.

Hun smilte og nikket og bøyde seg frem, til hennes hår møtte det lyse håret om det runde og storøyde barneåsyn hun så i bekken.

Rundt omkring vokste det så ustyrtelig mange av de fine lyserøde blomsterdusker som kalles vendelrot – de var meget rødere og vakrere her ved fjellbekken enn hjemme langs elven. Da plukket Kristin og bandt etterhvert med gresstrå, til hun hadde gjort seg den skjønneste, tetteste lyserøde krans. Barnet trykket den ned om sitt hår og løp til kulpen for å se hvordan hun så ut, nu hun var smykket som en voksen mø som skal gå i dansen.

Hun hellet seg over vannet og så sitt eget mørke billede stige opp fra bunnen og bli klarere, ettersom det kom henne imøte – da så hun i bekkens speil at det stod et menneske mellom bjørkene på hin siden og lutet seg mot henne. Brått rettet hun seg opp på kne og så ditover. Først syntes hun bare det var fjellveggen og trærne som klynget seg til dens fot. Men med ett ble hun vár et ansikt mellom løvet – det stod en frue derover, med hvitt ansikt, brusende, lingult hår – de store, lysegrå øynene og de spilte, blekrøde nesebor minnet om Gullsveinens. Hun var kledd i noe blankt løvgrønt, og grener og kvister skjulte henne opp til de brede bryster, som var fullsatte med spenner og blanke kjeder.

Kristin stirret på synet – da løftet fruen en hånd og viste henne en krans av gullblomster; hun vinket med den.

Bak seg hørte hun Gullsvein vrinske høyt og skremt – hun snudde hodet – hingsten steilet, skrek så det ljomet, kastet omkring og satte oppover så jorden drønnet. De andre hestene fulgte – de tok rett opp i uren, så den raset dundrende utfor, og grener og røtter brøtes og raslet.

Da skrek Kristin himmelhøyt. «Far,» skrek hun, «far!» Hun kom seg på føttene, løp oppover etter hestene og torde ikke se seg tilbake over skulderen, kløv oppover i uren, trådte i kjolekanten sin og skridde ned et stykke, klatret igjen og tok for seg med blødende hender, krøp på såre, forslåtte knær, ropte på Gullsveinen innimellom hun kalte på faren – mens

svetten spratt ut over hele hennes kropp, rant som vann ned i øynene hennes, og hjertet dunket som det ville slå seg sund mot brystkurven; angstens gråt klemte henne i strupen.

«Å far, å far!»

Da hørte hun hans stemme et sted over seg. Hun så han kom i lange byks nedigjennom uren – den lyse, solhvite ur; småbjerk og asp stod stille oppetter og blikket med små sølvblikt fra bladene – fjellien var å stille og så lys, men faren kom springende nedover og ropte hennes navn, og Kristin ség sammen og skjønte at nu var hun berget.

«Sankta Maria!» Lavrans knelte ned ved datteren og tok henne inn til seg – han var blek og underlig om munnen, så Kristin ble enda reddere; det var som så hun først i hans åsyn hvor stor en fare hun hadde vært stedt i.

«Barn, barn,» – han løftet opp hennes blodige hender, så på dem, så kransen om hennes blottede hår og rørte ved den. «Hva er det – hvordan er du kommet hit, Kristin liten –»

«Jeg gikk med Gullsvein,» hulket hun inntil ham. «Jeg ble så redd for dere sov alle, men så kom Gullsvein –. Og så var det en som vinket til meg nede ved åen der –»

«Hvem vinket – var det en mann?»

«Nei, det var en frue – hun vinket med en krans av gull – jeg tror det var dvergmøen, far –»

«Jesus Kristus,» sa Lavrans sakte og slo kors over barnet og seg selv.

Han hjalp henne oppover til de kom til en gressbakke; da løftet han henne opp og bar henne. Hun hang inntil hans hals og storgråt – kunne ikke stanse, alt han hysset på henne.

Om litt møtte de mennene og Isrid. Hun slo hendene sammen, da hun hørte hva som var hendt:

«Ja, dette har nok vært alvemøen – hun har villet lokke dette vakre barnet inn i berget, kan dere vite –»

«Ti stille,» bød Lavrans barsk. «Vi skulle ikke snakke om slikt som vi gjorde her i skogen – en vet ikke hvem som er under stenene og hører hvert ord.»

Han drog den gylne kjede frem under skjorten sin og hengte den og relikvikorset om Kristins hals, stakk det inn på hennes bare kropp.

«Men dere alle,» sa han, «må vokte vel på munnen deres, for dette må Ragnfrid aldri få spurt, at barnet har vært stedt i slik fare.»

Nu fikk de fatt på hestene som hadde løpt tilskogs, og gikk siden raskt ned til seterløkken hvor de andre hestene gikk. Alle satt da opp, og de red bortover til Jørundgårdsseter; det var ikke lang veien.

Solen var ved å gå ned, da de kom dit; feet var i kveen; og Tordis og gjeterne holdt på å melke. Inne i selet stod grøten kokt til dem, for seterfolket hadde sett dem oppe ved varden før på dagen, så de var ventet.

Da først stilnet Kristins gråt. Hun satt på farens fang og spiste grøt og rømme av samme skje som han.

Lavrans skulle neste dag inn til et vann lenger inne på fjellet; der lå noen av hans gjetere med oksene. Kristin skulle fått følge med, men nu sa han hun fikk bli igjen i selet: – «og dere får passe på, både Tordis og Isrid, å holde døren stengt og ljoren lukket til vi kommer tilbake igjen, både for Kristins skyld og den vesle udøpte der i vuggen.»

Tordis var blitt så skremt at hun torde ikke bli heroppe med den lille, og hun var enda utenfor kirkeveggen etter barselet sitt – helst ville hun fare ned og bli i bygden med det samme. Lavrans sa han syntes dette var rimelig; hun kunne bli med dem nedover neste kveld; han mente han kunne få en eldre enke, som tjente på Jørundgård, hitopp i hennes sted.

Tordis hadde bredt søtt, friskt fjellgress under skinnene i benken; det luktet så sterkt og godt, og Kristin sovnet nesten mens faren leste Fadervår og Ave Maria over henne.

«Ja, det skal bli en stund til jeg tar deg med ut i fjellet igjen,» sa Lavrans og klappet henne ved kinnet.

Kristin våknet opp med et sett:

«Far – får jeg ikke bli med deg sydover heller i høst, som du har lovet –»

«Det får vi nu se på,» sa Lavrans, og straks etter sov Kristin sødelig mellom saueskinnene.

II

Hver sommer pleide Lavrans Bjørgsulfssøn å ride en tur sydover og se til sin gård i Follo. Disse farens reiser var som årsmerker i Kristins liv – de langsomme ukene han var borte og den store gleden når han kom hjem med vakre gaver, uten-

landske tøyer til brudekisten hennes, fiken, rosiner og honningbrød fra Oslo – og meget rart å fortelle henne.

Men dette året skjønte Kristin at det stod noe på utover det vanlige med farens reise. Den ble utsatt og utsatt, de gamle fra Loptsgård kom ridende rett som det var, og satt over bordet med hennes far og mor, snakket om arvegang og odel og løsningsrett og vanskelighetene ved å drive gården her ifra og om bispesetet og kongsgården i Oslo som tok så meget arbeidshjelp fra landbruket i nabolaget. De hadde nesten ikke stunder til å leke med henne, men hun ble sendt ut i ildhuset til pikene. Hennes morbror, Trond Ivarssøn fra Sundbu, kom over til dem oftere enn han pleide – men han hadde aldri brukt å skjemte eller kjæle med Kristin.

Etterhvert fikk hun noe rede på hva det gjaldt. Faren hadde helt siden han kom til Sil, søkt å samle jord under seg her i bygden, og nu hadde ridder Andres Gudmundssøn foreslått Lavrans å makeskifte Formo, som var herr Andres' mors odelsgård, mot Skog, som lå bedre til for ham, siden han var ved kongens hird og sjelden kom hit til dalen. Lavrans ville ugjerne skille seg med Skog, som var hans odelsgård – den var kommet i hans ætt ved kongegave; dog ville byttet være fordelaktig for ham på mange måter. Men også Lavrans' bror, Åsmund Bjørgulfssøn, ville gjerne løse Skog til seg – han bodde nu på Hadeland, hadde giftet seg til en gård der – så det var usikkert om Åsmund ville vike sin odelsrett.

Men en dag sa Lavrans til Ragnfrid at dette året ville han ha Kristin med seg til Skog – hun skulle dog se den gården hvor hun var født og som var hans fedrenehjem, om den skulle gå ut av deres eie. Ragnfrid syntes dette var et rimelig ønske, enda hun var litt redd for å sende så ungt et barn på en slik langferd, når hun ikke selv kunne være med.

Den første tiden etter Kristin hadde sett alvemøen, var hun så forskremt så hun holdt seg helst inne hos moren – hun var redd bare for å se noen av de folkene som hadde vært med på fjellet den dagen og visste om det som var hendt henne. Hun var glad til at faren hadde forbudt at synet ble nevnt.

Men da noen tid var gått, syntes hun hun kunne hatt lyst til å tale om det. Inni seg fortalte hun om det til en – hun visste ikke hvem – og det rare var at jo lenger tid det gikk, desto bedre syntes hun hun husket det, og klarere og klarere ble minnet om den fagre frue –.

Men aller underligst var det at hver gang hun tenkte på alvemøen, så kom hun til å lengte slik etter reisen til Skog, og hun ble mer og mer redd for at faren ikke skulle ta henne med.

Til sist våknet hun en morgen i bursloftet og så at Gamle Gunhild og moren satt på dørtrinnet og synet Lavrans' bunker av ekornskinn. Gunhild var en enke som gikk rundt på gårdene og sydde pelsfôr til kapper og slikt. Og Kristin skjønte av snakket deres at nu var det henne som skulle ha ny kåpe, fôret med ekornskinn og bremmet med mår. Da forstod hun at hun skulle få bli med faren, og hun fór opp i sengen og skrek av glede.

Moren kom bort til henne og strøk over hennes kinn:

«Er du så glad da, datter min, at du skal fare så langt bort fra meg?»

Ragnfrid sa det samme den morgenen de skulle reise av gården. De var oppe i otten, det var mørkt ute og tett skodde mellom husene, da Kristin tittet ut av døren etter været – det bølget som grå røk om lyktene og ut for de åpne stuedører. Folk løp mellom staller og boder, og kvinnene kom fra ildhuset med dampende grøtgryter og trau med kokt kjøtt og flesk – de skulle ha meget og sterk mat før de red ut i morgenkulden.

Inne ble skinnsekkene med reisegods spent opp og i og glemte saker lagt nedi. Ragnfrid minnet mannen på alle de ting han skulle ordne for henne, og snakket om frender og kjenninger etter veien – han måtte hilse den og ikke glemme å spørre til hin.

Kristin løp ut og inn, sa farvel mange ganger til alle i huset og kunne ikke holde seg i ro noe sted.

«Er du så glad da, Kristin, at du skal fare fra meg så langt og så lenge?» spurte moren. Kristin ble både lei og motfallen og ønsket hun ikke hadde sagt dette. Men hun svarte som hun kunne best: «Nei, kjære mor min, men jeg er glad for jeg skal få følge med min far.»

«Ja, du er vel det,» sier Ragnfrid og sukker. Så kysset hun barnet og stelte litt på møens drakt.

– Og endelig satt de da i sadlene, hele reisefølget – Kristin red på Morvin, som før hadde vært farens ridehest, han var gammel, klok og stø. Ragnfrid rakte sølvstøpet med den siste hjertestyrkning opp til sin husbond, la en hånd på datterens kne og bad henne minnes alt som moren hadde lagt henne på sinne.

Så red de ut av gården i grålysningen. Tåken lå hvit som melk over bygden. Men om en stund tok den til å bli lettere, og så sivet det solskinn igjennom. Og dryppende av dugg lyste frem i den hvite dis voller, grønne av håen, og bleke stubbmarker og gule trær og rogn med glinsende røde bær. Fjellsidene skimtet blå og stigende opp i dis og damp – så revnet tåken og drev i dotter mellom liene, og de red nedover dalen i det herligste solskinn, Kristin fremst i flokken ved sin fars side.

Til Hamar kom de en mørk og regnfull kveld, og Kristin satt foran på farens sadel, for hun var så trett at allting svømmet for hennes syn – sjøen som lyste blekt ute til høyre, og de mørke trær som dryppet væte over dem, når de red innunder, og de svartlodne husklynger på de farveløse, våte jorder etter veien.

Hun hadde sluttet å telle dagene – det syntes henne som hun hadde ligget på reise en evig lang tid. De hadde besøkt slekt og venner nedover i dalen; hun var blitt kjent med barn på storgårdene og hadde lekt i fremmede stuer og låver og tun, og hun hadde hatt på den røde kledningen med silkeermene mange ganger. De hadde rastet på veikanten om dagene, når det var vakkert vær; Arne hadde plukket nøtter til henne, og hun hadde fått sove etter måltidene oppå skinnsekkene med deres klær i. På en gård hadde de fått silketrukne puter i sengen, men en natt hadde de ligget på et herbergehus, og der var i en av de andre sengene en kvinne som lå og gråt sakte og jammerfullt, hver gang Kristin var våken. Men hver natt hadde hun sovet trygt bakom sin fars brede, varme rygg.

Kristin våknet med et sett – hun visste ikke hvor hun var, men den underlige klingende og drønnende lyd hun hadde hørt i drømmen, ble ved. Hun lå alene i en seng, og i rommet hvor den stod, brente det på åren.

Hun kalte på sin far, og han reiste seg opp fra åren hvor han hadde sittet, og kom hen til henne i følge med en tykk kone.

«Hvor er vi henne?» spurte hun, og Lavrans lo og sa:

«Vi er i Hamar nu, og her er Margret, Fartein sutares kone – du får hilse vakkert på henne, for du sov da vi kom hit. Men nu vil Margret hjelpe deg i klærne.»

«Er det morgen da?» sa Kristin. «Jeg trodde du skulle i

seng nu, jeg. Å, hjelp meg du da,» bad hun, men Lavrans sa noe strengt at hun skulle heller si Margret takk som ville hjelpe henne. «Og se hva hun har og vil gi deg i gave!»

Det var et par røde sko med silkeremmer i. Konen smilte til Kristins glade ansikt og trakk på henne serk og hoser oppe i sengen, så hun skulle slippe å trå barfotet på kjergulvet.

«Hva er det som sier slikt,» spurte Kristin, «som en kirkeklokke, men mange klokker?»

«Ja, det er klokkene våre det,» lo Margret. «Har du ikke hørt om den store munsteren her i byen da – det er dit du skal nu. Der ringer den store klokken. Og så ringer det i klostret og i Korskirken.»

Margret bredte tykt smør på brødet hennes og gav henne honning i melken for at den skulle mette mer, den maten hun fikk i seg – hun hadde knapp tid til å spise.

Ute var det mørkt enda, og det var blitt frostvær. Tåken var så kald at den bet. Fotefarene etter folk og fe og hovslag var harde som støpt i jern, så Kristin støtte føttene i de nye tynne sko, og en gang trådte hun gjennom isen på rennen midt i stretet og ble våt og kald på bena. Da tok Lavrans henne opp på ryggen og bar henne.

Hun spente øynene i mørket, men det var ikke stort hun kunne se til byen – hun skimtet svarte husgavler og trær mot den grå luft. Så kom de ut på en liten eng som lysnet av rimfrost, og på den annen side engen skimtet hun en blekgrå bygning, stor som et fjell. Der var store stenhus rundt om, og noen steder lyste det ut av glugger i muren. Klokkene, som hadde tiet en stund, tok på å ringe igjen, og nu var det så sterk en lyd at det rant som is nedover ryggen hennes ved det.

Det var som å gå inn i berget, syntes Kristin, da de steg inn i kirkens forhall; det slo mørkt og kaldt mot dem. De gikk gjennom en dør, og der møtte gammel, kald lukt av røkelse og vokslys. Kristin var i et mørkt og veldig høyt rom. Hun kunne ikke se til bunns i mørket hverken over seg eller til sidene, men det brente lys på et alter langt fremme. Der stod en prest, og gjenlyden av hans stemme listet besynderlig omkring i rommet som pust og hviskinger. Faren krysset med vievann på seg selv og barnet, og så gikk de fremover; enda han trådte varsomt, klang hans sporer så sterkt på stengulvet. Der var jettestore søyler som de gikk forbi, og mellom søylene var det som å se inn i kullsvarte huler.

Fremme nær alteret bøyde faren kne, og Kristin knelte ved hans side. Hun begynte å kunne skjelne i mørket – det glitret av gull og sølv på alteret inne mellom søylene, men på det fremme foran dem strålte lysene som stod og brente på forgylte kjertestikker, og der strålte det av de hellige kar og av den store, prektige tavle bakom. Kristin måtte igjen tenke på berget – sånn hadde hun trodd det måtte være, så megen prakt, men kanskje enda mere lys. Og dvergmøens åsyn kom for henne – men så løftet hun øynene og så på veggen over tavlen Kristus selv, stor og streng, høyt oppløftet på korset. Hun ble redd – han så ikke mild og sorgfull ut sånn som hjemme i deres egen lune, tømmerbrune kirke, der han hang med gjennomstungne føtter og hender tungt etter armene sine og bøyde det blodbestenkte hode under tornekronen. Men han stod på et trinnbrett med stivt utstrakte armer og opprett hode, håret var gyllent-glinsende og kronet med gullkrone, ansiktet hevet og barskt.

Da forsøkte hun å følge prestens ord, mens han leste og sang, men hans mæle var så utydelig og hastig. Hjemme var hun vant til å kunne skjelne hvert ord, for Sira Eirik hadde det klareste mål, og han hadde lært henne hva de hellige ord betydde på norsk, for at hun bedre skulle kunne holde sine tanker hos Gud, når hun var i kirken.

Men hun kunne det ikke her, for hvert øyeblikk ble hun vår noe i mørket. Det var vinduer høyt oppe på veggen, og de begynte å skimte lysere av dagen. Og nær ved der de knelte, var det oppreist et underlig galgeverk av tømmer, men bakom lå lyse stenblokker, og der stod trug og redskaper – nu hørte hun at det kom folk og gikk og tuslet derinne. Men så falt hennes øyne igjen på den strenge herre Kristus på veggen, og hun forsøkte å holde sine tanker fast ved gudstjenesten. Iskulden fra stengulvet stivnet hennes ben helt opp til hoftene, og knærne hennes gjorde vondt. Men til slutt begynte allting å sveve rundt for henne, så trett var hun.

Da reiste faren seg; tjenesten var til ende. Presten kom bort og hilste på hennes far. Mens de snakket sammen, satte Kristin seg på et trinn, for hun så at det hadde kordrengen gjort. Han gjespet – da kom hun også til å gjespe. Da han så at hun så på ham, satte han tungen ut i kinnet og vrengte øynene mot henne. Deretter grov han en pung ut under sin kledning og tømte ut på stenene alt som var i den – fiskekroker, blyklum-

per, lærremmer og et par terninger, og hele tiden gjorde han miner til henne. Kristin undret seg storlig.

Da så presten og faren på barna. Presten lo og sa til gutten at han skulle gå hjem til skolen, men Lavrans rynket pannen og tok Kristin ved hånden.

Det begynte å bli lysere i kirken nu. Søvnig hang Kristin ved Lavrans' hånd, mens han og presten gikk under tømmerreiset og snakket om biskop Ingjalds byggearbeid.

De vandret over hele kirken, og til slutt gikk de ut i forhallen. Derfra førte en stentrapp opp i det vestre tårn. Kristin tumlet trett oppfor trinnene. Presten åpnet en dør til en vakker stue, men så sa faren at Kristin skulle sette seg utenfor på trappen og vente, mens han gikk til skrifte; siden skulle hun få komme inn og kysse Sankt Tomas' skrin.

I det samme kom en gammel munk i askebrun kutte ut fra stuken. Han stanset et øyeblikk, smilte til barnet og drog så ut noen sekker og vadmelsduker som var stappet inn i et hull i muren. Han bredte dem ut på trappeavsatsen:

«Sett deg hit du, så fryser du ikke slik,» sa han og gikk ned av trappen på sine nøkne føtter.

Kristin sov da herr Martein, som presten het, kom ut og tok i henne. Opp fra kirken tonet den deiligste sang, og inne i stuken brente lys på alteret. Presten gjorde tegn at hun skulle knele ved farens side, og så tok han ned et lite gyllent skrin som stod over alterbordet. Han hvisket til henne at heri var et stykke av Sankt Tomas av Kanterborgs blodige kledning, og han pekte på den helliges skikkelse, så Kristin kunne trykke sine lepper mot dens føtter.

De deilige toner strømmet ut av kirken, da de kom ned; herr Martin sa det var organmesteren som øvde og skoleguttene som sang; men de hadde ikke stunder til å høre på det, for hennes far var sulten; han hadde fastet til skriftemålet. Nu skulle de gå over i kannikegårdens gjestestue og få mat.

Ute gyllet morgensolen på de steile strender hinsides Mjøsen, så alle falmede støvlunder stod som gullstøv i de mørkeblå skoger. Sjøen gikk med små dansende, hvite skumdotter på alle bølger. Det blåste kaldt og friskt så de brogede bladene drysset ned på den rimede bakken.

Det kom en rytterflokk ut mellom bispegården og korsbrødrenes hus. Lavrans steg tilside og bøyde seg med hånden på brystet, mens han nesten feide marken med hatten sin, så

Kristin kunne skjønne at herren i pelskappen måtte være bispen selv, og hun neide nesten til jorden.

Bispen stanset sin hest og hilste tilbake, vinket Lavrans hen til seg og talte med ham en stund. Om litt kom Lavrans tilbake til presten og barnet og sa:

«Nu er jeg buden til å spise i bispegården – mener I, herr Martein, at en av svennene i kommunet kunne følge den lille møen min hjem til Fartein sutares gård og si til svennene mine at Halvdan får møte meg her med Gullsveinen ved nons tid?»

Presten svarte det kunne vel stelles slik. Da trådte den barfotmunken som hadde snakket til Kristin i tårntrappen, frem og hilste:

«Der er en mann borte i gjestehuset hos oss som har ærend til sutaren allikevel, han kan bære frem budet ditt, Lavrans Bjørgulfssøn, og da kan datteren din bli med ham eller være i klostret til du selv skal fare hjem. Jeg skal se til hun får mat der borte.»

Lavrans takket, men sa: «Det er skam at I skal være uleiliget med dette barnet, broder Edvin –»

«Broder Edvin trekker til seg alle de barn han kan få tak i,» sa herr Martein og lo. «Så har han noen å predike for –»

«Ja, jeg tør jo ikke by eder lærde herrer her i Hamar prediknene mine,» sa munken smilende og uten vrede. «Jeg duger nu bare til å tale for barn og bønder, men derfor skal en vel ikke binde mulen på oksen som tersker.»

Kristin så bedende opp på faren; hun syntes ikke det var noe hun ville like bedre enn å få gå med broder Edvin. Lavrans takket da også, og mens faren og presten gikk etter bispens følge, la Kristin sin hånd i munkens, og de gikk nedover mot klosteret, som var en klynge trehus og en lys stenkirke helt nede ved vannet.

Broder Edvin gav hennes hånd et lite trykk, og da de så på hverandre, måtte de begge le. Munken var høy og mager, men dyktig slutrygget; barnet syntes han lignet en gammel trane i hodet, for det var lite, med smal, skinnende blank skalle over en busket, hvit hårkrans, og satt på en lang og tynn skrukket hals. Nesen var også stor og spiss som et nebb. Men det var noe som gjorde henne lett og glad bare hun så ham opp i det langsmale, furede ansiktet. De gamle, vannblå øynene var rødkantede, og lokkene brunlige og tynne som hinner, det strålte tusen rynker ut fra dem; de visne kinnene med det rød-

lige årekrus var gjennomrutede av rynker som løp ned mot den lille, smallebede munn, men det var som broder Edvin var blitt så rynket bare av å smile til menneskene – Kristin syntes aldri hun hadde sett noen som så så munter og så snill ut; det var som han bar på en lysende og lønnlig glede, og den ville hun få vite om når han begynte å tale.

De gikk langsmed gjerdet til en apalhage hvor det enda hang noen få gule og røde frukter på trærne. To predikebrødre i sorte og hvite klær rakte sammen visne bønneris inne i hagen.

Klostret var ikke meget annerledes enn en annen bondegård, og gjestehuset hvor munken førte Kristin inn, lignet også mest en fattig bondestue, men der var mange sengesteder. I en av sengene lå en gammel mann, og ved åren satt en kone og svøpte et spebarn; to større barn, gutt og pike, stod hos henne.

De klaget, både mannen og konen, for de ikke hadde fått dugurd enda: «men de gider ikke bære inn til oss to ganger, så skal vi svelte mens du renner i byen, broder Edvin!»

«Vær ikke sint nu, Steinulv,» sa munken, «kom hit og hils, du Kristin – se denne fine, vakre møen som skal være her idag og spise med oss.»

Han fortalte at Steinulv var blitt syk på reisen hjem fra et stevne, og han hadde fått lov å ligge her i klostrets gjestestue fordi han hadde en frendekone boende i spitalen, og hun var så slem at han kunne ikke være der for henne.

«Men jeg merker nok de er snart lei av å ha meg her,» sa bonden. «Når du farer herfra, broder Edvin, så er her vel ingen som har stunder til å passe meg, og så sender de meg nok bort på spitalen igjen.»

«Å, du er frisk lenge før jeg er ferdig med arbeidet mitt i kirken,» sa broder Edvin. «Så kommer sønnen din og henter deg –.» Han tok en kjele med varmt vann på åren og lot Kristin holde den mens han stelte med Steinulv. Så ble gamlingen litt bedre til mote, og straks etter kom en munk inn med mat og drikke til dem.

Broder Edvin leste over maten og satte seg hen på sengekanten hos Steinulv, så han kunne hjelpe ham med å spise. Da satte Kristin seg bort til konen og matet gutten hennes, for han var så liten at han kunne ikke godt rekke opp i grøtfatet, og han sølte når han skulle dyppe i ølbollen. Konen var fra Hadeland, og hun var kommet hit med sin mann og barna

for å hilse på sin bror som var munk her i klostret. Men han var ute på bygdene og vandret, og hun klaget meget for at de skulle ligge her og spille tiden.

Broder Edvin godsnakket med konen. Hun måtte nu ikke si hun kastet bort tiden når hun var her i Biskopshamar. Her var alle de gjeve kirkene, og munkene og kannikene holdt messer og sang sine tider hele døgnet rundt – og staden var så vakker, vakrere enn selve Oslo, om den enn var noe mindre, men her hadde de hager mest til hver gård: «du skulle sett da jeg kom hit i vår, det var hvitt av blomster over hele staden. Og siden da engeltornen sprang ut –»

«Ja, hjelper det meg nu da,» sa konen surt. «Og her er mer av helligdommer enn av hellighet, tykkes meg –»

Munken lo litt og rystet på hodet. Så rotet han i sengehalmen sin og fant frem en stor bunke epler og pærer, som han delte ut mellom barna. Kristin hadde aldri smakt så god frukt. Saften rant henne ut av munnvikene for hver bit hun tok.

Men nu måtte broder Edvin bort i kirken, og han sa Kristin skulle få bli med. De skrådde over klostergården, og gjennom en liten sidedør gikk de inn i koret.

Også på denne kirken ble det bygd enda, så det var også her oppreist bjelkeverk i krysset mellom langhuset og tverrarmene. Biskop Ingjald lot koret forbedre og smykke, fortalte broder Edvin – biskopen var storrik, og all rikdommen sin brukte han til å pryde kirkene her i byen; han var en ypperlig bisp og en god mann. Predikebrødrene i Olavsklostret var også gode menn, renlivede, lærde og ydmyke; det var et fattig kloster, men de hadde tatt vakkert imot ham – broder Edvin hadde hjemme i minoritterklostret i Oslo, men han hadde fått lov å terminere her i Hamar dioces.

«Men kom nu hit,» sa han og leide Kristin bort til foten av bjelkeverket, kløv opp etter en stige og la noen fjeler til rette der oppe. Så kom han ned igjen og hjalp barnet opp med seg.

På den grå stenmur over seg så Kristin underlige, flagrende lysflekker, røde som blod og gule som øl, blå og brune og grønne. Hun ville se seg tilbake, men munken hvisket: «Ikke snu deg.» Men da de stod sammen høyt oppe på fjelene, vendte han henne lempelig omkring, og Kristin så et syn så fagert at hun nesten mistet pusten.

Midt imot henne på langhusets sydvegg stod et billede og lyste som det skulle være gjort av lutter skinnende edelstener.

De brogede lysflekker på veggen kom av stråler som stod ut fra det; hun selv og munken stod midt i glansen; hun var rød på hendene som hun skulle ha dyppet dem i vin, munkens ansikt syntes helt forgylt, og ut av hans mørke kutte demret billedets farver dunkelt tilbake. Hun så spørrende på ham, men han bare nikket og smilte.

Det var som å stå langt borte og se inn i himmerike. Bak et gitter av sorte streker skjelnet hun litt etter litt Herren Krist selv i den dyreste røde kåpe, jomfru Maria i kledning så blå som himmelen, hellige menn og møer i strålende gule og grønne og fiolblå drakter. De stod under buer og søyler av lysende hus, grener og kvister slynget seg med forunderlig og klart løv –.

Munken drog henne litt lenger ut på broen:

«Stå her,» hvisket han, «så lyser det like på deg av Kristi egen kappe.»

Nede fra kirkerommet drev det opp imot dem en svak duft av røkelse og lukten av kold sten. Det var skumt nede, men solstråler stakk inn på skrå gjennom en rekke vindusåpninger på langhusets sydvegg. Kristin begynte å skjønne at himmelbilledet måtte være en slags vindusrute, for det fylte en slik glugge. De andre var tomme eller stengt med hornruter i trerammer. En fugl kom, satte seg i en vinduskarm, kvitret litt og fløy bort, og utenfor korveggen hørtes hugg av metall mot sten. Ellers var allting stille; bare vinden kom i små pust, sukket litt mellom kirkeveggen og stilnet av.

«Jaja,» sa broder Edvin og sukket. «Slike saker kan ingen gjøre her i landet – de maler nok med glass i Nidaros, men det blir ikke som dette –. Men ute i sydlandene, Kristin, i de store munsterne, der har de slike billedruter så store som portene på kirken her –.»

Kristin tenkte på billedene i kirken hjemme. Der var Sankt Olavs alter og Sankt Tomas av Kanterborgs alter med billedtavler på brystningen og skap bak – men de billedene syntes henne matte og uten glans når hun husket på dem nu.

De gikk ned av stigen og opp i koret. Der stod alterbordet nøkent og bart, og på stenplaten var oppstilt små esker og kopper av metall og tre og lertøy; underlige små kniver og jern, penner og pensler lå utover. Da sa broder Edvin at dette var redskapen hans; han drev det håndverk at han malte billeder og skar ut alterskap, og de fine tavlene som stod borte i kor-

stolene, hadde han gjort. De skulle være til alterbrystningene her i Predikebrødrenes kirke.

Kristin fikk se hvordan han blandet opp farvede pulvere og rørte dem ut i små kopper av stentøy, og hun fikk hjelpe ham med å bære sakene bort på en pall ved veggen. Mens munken gikk fra den ene tavle til den annen og prentet fine røde linjer i de hellige menns og kvinners lyse hår, så en kunne se hvor det kruset og lokket seg, fulgte Kristin tett i hælene på ham og så og spurte, og han forklarte henne hva det var han hadde skildret.

På den ene tavlen satt Kristus i en gullstol, og Sankt Nikolaus og Sankt Klemens stod hos ham under et tak. Og på sidene var avtegnet Sankt Nikolaus' levnet. Et sted satt han som lindebarn på sin mors kne; han snudde seg fra brystet hun bød ham, for han var så hellig alt ifra vuggen at han ville ikke die mer enn en gang på fredagene. Ved siden av var et billede av ham da han la pengepungene for døren til det huset hvor det bodde tre møer som var så fattige at de ikke kunne få ektemenn. Hun så hvordan han helbredet den romerske ridders barn, og hun så ridderen seile i en båt med den falske gullkalk i hendene. Han hadde lovet den hellige biskop en gullkalk som hadde vært i hans ætt i tusen år, til lønn for han gav barnet helsen igjen. Men så ville han svike Sankt Nikolaus og gi ham en falsk gullkalk istedet; derfor falt gutten i sjøen med det rette gullbegeret i hånden. Men Sankt Nikolaus førte barnet uskadd under vannet, og han kom opp på stranden da faren stod i Sankt Nikolaus' kirke og ofret det falske karret. Det stod tegnet på tavlen med gull og de fagreste farver.

På den annen tavle satt jomfru Maria med Kristus-barnet på kneet; han tok moren under haken med en hånd og holdt et eple i den annen. Hos dem stod Sankta Sunniva og Sankta Kristina. De bøyde seg yndefullt i hoftene, var fagert røde og hvite i ansiktene og hadde gullhår og gullkroner.

Broder Edvin holdt seg med venstre hånd om det høyre håndledd og tegnet løv og roser i kronene.

«Det tykkes meg at dragen er svært liten,» sa Kristin og så på sin navnehelgens billede. «Ikke ser det ut som den kunne slukt opp møen.»

«Det kunne den heller ikke,» sa broder Edvin. «Den var ikke større. Drager og alt slikt som tjener djevelen, det synes bare stort så lenge som frykten er i oss selv. Men om et menneske

søker Gud så heftig med hel hug at det når inn til hans kraft, da lider djevelens kraft straks så stort nedfall at hans redskaper blir små og maktesløse – drager og onde vetter synker ned og blir ikke større enn tuss og katter og kråker. Du ser det at hele fjellet som Sankta Sunniva var inne i, er ikke større enn hun kan ha det i kåpeskjøtet sitt.»

«Men var de ikke inne i hulene da,» spurte Kristin, «Sankta Sunniva og Seljemennene. Er det ikke sant det?»

Munken myste imot henne og smilte igjen:

«Det er både sant og usant. Det syntes slik for de folkene som fant de hellige legemer. Og det er sant at det syntes slik for Sunniva og Seljemennene, fordi de var ydmyke og tenkte kun på at verden er sterkere enn alle syndefulle mennesker, og de tenkte ikke selv på at de var sterkere enn verden, fordi de ikke elsket den. Men om de hadde visst det selv, da hadde de kunnet ta alle fjellene og slynge dem ut i sjøen som småsten. Der kan ingen og intet skade oss, barn, uten det vi frykter og elsker.»

«Men om et menneske ikke frykter og elsker Gud?» spurte Kristin forferdet.

Munken tok om hennes gule hår, bøyde lempelig Kristins ansikt bakover og så ned i hennes åsyn; hans øyne var vidåpne og blå.

«Der er intet menneske, Kristin, som ikke elsker og frykter Gud, men det er fordi våre hjerter er delt mellom kjærlighet til Gud og frykt for djevelen og kjærlighet til verden og kjødet at vi blir elendige i liv og død. Ti om en mann slett ingen lengsel kjente mot Gud og Guds vesen, da skulle han trives i Helvete, og det ville alene være vi som ikke fattet at han der hadde det som hans hjerte liker det. Men da ville ikke ilden brenne ham hvis han ikke lengtet etter svale, og han ville ikke føle smerte ved ormenes bitt, hvis han ikke kjente lengsel etter fred.»

Kristin så opp i hans ansikt; hun kjente ingenting av dette. Broder Edvin ble ved:

«Det var Guds miskunn mot oss, at han så hvordan våre hjerter er søndret, og han steg ned og bodde blant oss for å smake i kjødet djevelens fristelse, når han lokker oss med makt og herlighet og verdens trusel, når den byr oss slag og hån og hvasse naglesår i våre hender og føtter. Slik viste han oss veien og lot oss se sin kjærlighet –»

Han så ned i barnets alvorsstive åsyn – da lo han litt og sa med en helt annen stemme:

«Vet du hvem det var som først fornam at Vårherre hadde latt seg føde. Det var hanen det; han så stjernen og så sa han – de kunne tale latin alle dyrene i den tiden. Så skrek han: Christus natus est!»

Det siste gol han så likt en hane at Kristin kom til å skoggerle. Og det gjorde så godt å le, for alt det selsomme som broder Edvin nettopp hadde sagt hadde lagt som en tyngsel av høytid over henne.

Munken lo selv:

«Ja. Så da oksen hørte dette, så tok han til å belje: «Ubi, ubi, ubi?»

Men geita mekret og sa: «Betlem, Betlem, Betlem.»

Og sauen ble så lengselsfull etter å se Vårfrue og sønnen hennes at han brekte straks: «Eamus, eamus!»

Og den nyfødte kalven som lå i halmen, reiste seg opp og stod på føttene sine. «Volo, volo, volo!» sa den.

Dette har du nok ikke hørt før? Nei, det kunne jeg tenke; jeg vet han er en dyktig prest, denne Sira Eirik dere har oppe hos dere, og velnært, men han kan nok ikke dette, for det lærer en ikke uten en farer til Paris –»

«Har I vært i Paris, I da?» spurte barnet.

«Gud signe deg, liten Kristin, jeg har vært i Paris og reist omkring i verden ellers også, og ikke må du tro annet enn at jeg er redd for djevelen og elsker og attrår som en dåre. Men jeg holder fast ved korset av all min evne – en får klenge seg til det som en kattunge til en fjel, når den er falt i sjøen –.

Enn du da, Kristin – hvordan ville du like det å ofre dette vakre håret ditt og tjene Vårfrue som disse brudene jeg har tegnet her?»

«Vi har ikke andre barn hjemme enn jeg,» svarte Kristin. «Så jeg skal vel giftes, kan jeg tenke. Mor har nok rede både kister og skrin med hjemmefølget mitt allerede.»

«Neinei,» sa broder Edvin og strøk henne over pannen. «Det er slik folk råder med barna sine nu. Til Gud gir de de døtrene som er halte og svaksynte og stygge og lytte, eller de lar ham få tilbake de barna de synes han har gitt dem for mange.

Christus natus est, Kristus er født – *ubi,* hvor – *eamus,* la oss gå dit – *volo,* jeg vil.

Og enda så undres de på at det er ikke hellige menn og møer, alle som bor i klostrene –»

Broder Edvin tok henne med inn i skrudhuset og viste henne klostrets bøker som stod på en ramme der; det var de vakreste billeder i dem. Men da en av munkene kom inn, sa han han skulle bare finne et eselhode å tegne av. Baketter ristet han på hodet over seg selv:

«Ja, der ser du frykten, Kristin – men de er så redde om bøkene sine her i huset. Hadde jeg den rette troen og kjærligheten, da stod jeg ikke slik og løy for broder Åsulv. – Men da kunne jeg tatt disse gamle skinnvottene og hengt dem opp på den solstrålen der –»

Hun var med munken over i gjestehuset og fikk et mål mat, men ellers satt hun i kirken hele dagen og så på hans arbeid og snakket med ham. Og først da Lavrans kom dit for å hente henne, mintes enten hun eller munken det budet som skulle vært sendt avsted til skomakeren.

De dagene hun var i Hamar, husket Kristin baketter bedre enn alt annet som hendte henne på den lange reisen. Oslo var nok en større by enn Hamar, men nu hadde hun alt sett en kjøpstad, så den tyktes henne ikke så merkelig. Hun syntes heller ikke det var så vakkert på Skog som på Jørundgård, enda husene var finere – men hun var glad hun ikke skulle bo der. Gården lå på en bakke, og nedenfor var Botnfjorden, grå og sørgelig med svart skog på den annen bredd, og bak husene stod skogen med himmelen like ned på tretoppene. Der var ingen høye og bratte fjellsider, sånn som hjemme, til å løfte opp himmelen høyt over en og til å lune og avgrense synet så verden ble hverken for stor eller for liten.

Hjemferden var kold; det var like opp under advent, men da de kom et stykke opp i dalen, lå det sne; så fikk de låne sleder og kjøre det meste av veien.

Med gårdhandelen gikk det slik at Lavrans overdrog Skog til sin bror Åsmund med løsningsrett for seg og sine etterkommere.

III

Våren etter Kristins lange reise fødte Ragnfrid en datter. Begge foreldrene hadde nok ønsket det skulle blitt en sønn, men de trøstet seg snart og fattet den inderligste kjærlighet til liten Ulvhild. Hun var et meget vakkert barn, trivelig, snill, glad og stille. Ragnfrid holdt så meget av dette nye barnet at hun ble ved å gi det die også det andre året det levde: derfor avstod hun etter Sira Eiriks råd noe fra de strenge fastene og gudfryktighetsøvelsene sine, så lenge hun hadde barn ved brystet. Ved dette og ved all gleden over Ulvhild blomstret hun opp, så Lavrans syntes ikke han hadde sett sin hustru være så glad og vakker og omgjengelig i alle de år han hadde vært gift med henne.

Også Kristin følte at det var en stor lykke de hadde fått med den lille spede søsteren. Tenkt over at morens tunge sinn gjorde det stilt på gården, hadde hun aldri; hun hadde syntes det var som det skulle være, når moren opptuktet og formante henne, men faren lekte og skjemtet med henne. Nu var moren meget mildere mot henne og gav henne mer frihet, kjælte også mer for henne, og da la Kristin lite merke til at hennes mor også hadde meget mindre tid til å stelle med henne. Hun elsket da Ulvhild, hun som de andre, og var glad når hun fikk bære eller vugge søsteren, og siden ble det enda mer moro med den lille, da hun begynte å krype og gå og tale og Kristin kunne leke med henne.

Sånn gikk tre gode år for Jørundgårdsfolket. De hadde også hellet med seg på flere måter, og Lavrans bygde og forbedret meget på gården, for stuer og fehus var gamle og små, da han kom dit – Gjeslingene hadde hatt det bortbygslet i flere slektledd.

Så var det ved hvitsøndagstider det tredje året; da var Trond Ivarssøn fra Sundbu med sin hustru Gudrid og sine tre småsønner og gjestet hos dem. En morgen satt de voksne i loftssvalen og talte sammen, men barna lekte nede i tunet. Der hadde Lavrans begynt å sette opp en ny stuebygning, og barna holdt på og krøp på det fremkjørte hustømmer. En av Gjeslingguttene hadde slått til Ulvhild så hun gråt; da gikk Trond ned og refset sønnen, men han tok Ulvhild opp i armene sine. Hun var det vakreste og snilleste barn en kunne se for sine

øyne, og morbroren holdt meget av henne, enda han ikke var barnekjær ellers.

I det samme kom en mann over tunet fra bugården, dragende en stor, svart okse, men oksen var vond og ustyrlig og slet seg fra mannen. Trond sprang opp på tømmerhaugen, han jaget de større barn foran seg, men hadde Ulvhild i armen og sin minste sønn ved hånden. Da gled en stokk under føttene hans, Ulvhild falt fra ham ned på bakken, stokken skredde etter, rullet og ble liggende over barnets rygg.

Lavrans var nede av svalen i samme nu; han sprang til og ville løfte opp stokken; da kom oksen imot ham. Han tok etter dens horn, men ble stanget overende, da fikk han tak i dens nesebor, kom seg halvveis opp og fikk holdt oksen til Trond kom seg av forfjamselsen og svennene som løp til fra husene, fikk kastet remmer på den.

Ragnfrid lå på kne og prøvde å lette opp stokken; nu fikk Lavrans lettet den så meget at hun kunne trekke barnet frem og over i fanget sitt. Den lille jamret forferdelig da de rørte ved henne, men moren hulket høyt: «Hun lever, Gud være takk, hun lever –»

Det var et stort under at hun ikke var blitt helt knust, men stokken var falt slik at den hadde hvilt med en ende på en sten i gresset. Da Lavrans rettet seg opp igjen, rant blodet ut av hans munnviker, og hans klær var helt opprevne i brystet av oksens horn.

Tordis kom nu springende med et skinnlaken; varsomt lempet hun og Ragnfrid barnet over på dette, men det syntes som hun led utålelig pine bare de rørte det minste ved henne. Moren og Tordis bar henne inn i vinterstuen.

Kristin stod hvit og stiv oppe på tømmerhaugen; småguttene klynget seg gråtende til henne. Alle gårdens folk var nu stimlet sammen i tunet, kvinnene gråt og jamret. Men Lavrans bød at de skulle sadle Gullsveinen og en hest til; dog da Arne kom med hestene, falt han overende, idet han ville stige i sadlen. Da bød han Arne ride over etter presten, mens Halvdan fór sydover etter en legekone som bodde ved åmøtet.

Kristin så at faren var gråhvit i ansiktet, og han hadde blødd så hans lyseblå kledning var helt overrent med rødbrune flekker. Med ett rettet han seg opp, rev en øks fra en av mennene, gikk frem der noen av folkene stod og holdt oksen ennu. Han drev til dyret med øksehammeren mellom hornene, så det sank i

kne, men Lavrans ble ved å slå løs, til blod og hjerne sprutet utover. Da tok en hosteri ham, så han ség bakover på bakken. Trond og en mann til måtte bære ham inn.

Da trodde Kristin hennes far var død; hun satte i et høyt skrik og løp etter, mens hun ropte på ham av hele sitt hjerte.

Inne i vinterstuen var Ulvhild blitt lagt i foreldrenes seng; alle putene var slengt ut på gulvet, så barnet lå flatt. Det så ut som skulle hun allerede være strakt på strå. Men hun klaget seg høyt og ustanselig, og moren lå bøyd fremover henne, tagg og klappet, vill av sorg fordi hun ikke kunne hjelpe.

Lavrans lå på den andre sengen, han reiste seg opp og ravet over gulvet for å trøste hustruen. Da fór hun opp og skrek:

«Rør meg ikke, rør meg ikke. Jesus, Jesus, jeg var det verd at du skulle slå meg i hjel – aldri blir det ende på de ulykker jeg bringer over deg –»

«Har du – kjære hustru min, dette har da ikke du bragt over oss,» sa Lavrans og la en hånd på hennes skulder. Hun skalv ved det, og de lysegrå øynene hennes skinte i det magre, brunlige åsyn.

«Hun mener vel at jeg har voldt det,» sa Trond Ivarssøn barsk. Søsteren så hatefullt på ham og svarte:

«Trond vet hva jeg mener.»

Kristin løp frem til foreldrene, men de skjøv henne fra seg begge to. Og Tordis, som kom med en kjele varmt vann, tok henne lempelig i skulderen og sa: «Gå over i stuen vår du, Kristin, du er i veien her.»

Hun ville stelle med Lavrans som hadde satt seg på sengetrinnet, men han sa det var ikke farlig med ham:

«Men kan dere ikke lindre Ulvhilds pine litt – hjelpe oss, Gud, hun klager så det kunne røre stenen i berget.»

«Henne tør vi ikke røre før presten eller Ingegjerd legekone kommer,» sa Tordis.

Arne kom inn i det samme og meldte at Sira Eirik var ikke hjemme. Ragnhild stod litt og knuget hendene sammen. Så sa hun:

«Send bud til fru Åshild på Haugen. Det får nu være med allting, bare Ulvhild kan bli frelst –»

Ingen gav akt på Kristin. Hun krøp opp i benken bak sengens hodegjerde, drog benene opp under seg og la hodet ned på sitt kne.

Nu var det som hennes hjerte ble krystet sammen av hårde

hender. Fru Åshild skulle hentes! Moren hadde ikke villet la dem sende bud etter fru Åshild, ikke da hun selv var døden nær i barnsnød med Ulvhild, og ikke da Kristin var så syk av feber. Hun var en trollkvinne, sa folk – bispen i Oslo og domkapitlet hadde sittet over henne; hun skulle vært henrettet eller brent, hadde det ikke vært fordi hun var av så høy byrd at hun hadde vært som en søster for dronning Ingebjørg – men folk sa hun hadde gitt førstemannen sin gift, og den hun hadde nu, herr Bjørn, hadde hun hekset til seg; han var ung nok til å være hennes sønn. Hun hadde barn og, men de så aldri til mor sin, og de to høybårne folkene, Bjørn og Åshild, satt på en envirkes gård i Dovre og hadde mistet alle rikdommene sine. Ingen av storfolkene i dalen ville ha med dem å skaffe, men lønnlig søkte folk hennes råd, ja, fattigfolk gikk åpenlyst til henne med sine sorger og skader; de sa hun var snill, men de var redd henne også.

Kristin tenkte at moren, som ellers alltid bad så meget, hun skulle dog heller ropt på Gud og Jomfru Maria nu. Hun prøvde å be selv – til Sankt Olav især, for hun visste at han var så god og hjalp så mange som led av sykdom og sår og benbrudd. Men hun kunne ikke holde tankene samlet.

Foreldrene var alene i stuen. Lavrans hadde lagt seg på sengen igjen, og Ragnfrid satt bøyd over det syke barn, tørret fra tid til annen over hennes panne og hender med et vått klede og vætet hennes leber med vin.

Det gikk en lang tid. Tordis så innimellom inn i stuen og ville så gjerne hjelpe, men Ragnfrid sendte henne hver gang ut. Kristin gråt lydløst og bad inni seg, men alt imellom tenkte hun på trollkonen og ventet spent på å se henne tre inn.

Med ett spurte Ragnfrid ut i stillheten:

«Sover du, Lavrans,»

«Nei,» svarte mannen. «Jeg hører på Ulvhild. Gud vil hjelpe det uskyldige lammet sitt, hustru – det tør vi ikke tvile på. Men det er langsomt å ligge her og bie –.»

«Gud,» sa Ragnfrid fortvilet, «hater meg for syndene mine. Barna mine har det godt, der de er, det tør jeg ikke tvile på, og nu er vel Ulvhilds time kommet og – men meg har han forkastet, for mitt hjerte er et øglerede av synd og sorg –.»

Da tok det i døren – Sira Eirik steg inn, rettet sin veldige kropp, der han stod og bød med sin klare, dype røst: «Gud hjelpe dere herinne!»

Presten stillet skrinet sitt med legedomssakene sine for sengetrinnet, gikk frem til åren og øste varmt vann over sine hender. Så tok han et kors frem av barmen sin, hugget med det til alle fire hjørner i stuen og mumlet noe på latin. Deretter åpnet han ljoren så lyset kunne strømme inn i stuen, gikk bort og så på Ulvhild.

Kristin ble redd han skulle finne henne og jage henne ut – der pleide ikke meget å unngå Sira Eiriks øyne. Men han så seg ikke om. Presten tok en flaske ut av skrinet, helte noe av den ut på en tull finkardet ull og la det over Ulvhilds munn og nese.

«Nu vil hun snart lide mindre,» sa presten. Han gikk bort til Lavrans og stelte med ham, mens han lot seg fortelle hvordan ulykken var hendt. På Lavrans var to ribben brukket, og han hadde fått sår i lungene; dog mente presten det var ikke farlig med ham.

«Enn Ulvhild?» spurte faren sorgfullt.

«Jeg skal si deg det når jeg har fått sett på henne,» svarte presten. «Men du får legge deg i loftet, så blir her mer ro og rom for dem som skal stelle med henne.» Han la Lavrans' arm om sin skulder, tok under mannen og bar ham ut. Kristin ville nu helst gått med faren, men hun torde ikke vise seg.

Da Sira Eirik kom tilbake, talte han ikke til Ragnfrid, men han klippet klærne av Ulvhild, som nu ynket seg mindre og syntes å halvsove. Varsomt følte han med sine hender over barnets kropp og lemmer.

«Er det så ille med barnet mitt, Eirik, at du vet ikke råd, siden du intet sier?» spurte Ragnfrid dempet.

Presten svarte sakte:

«Det ser ut som om ryggen hennes er ille skadet, Ragnfrid. Jeg vet ikke bedre råd enn vi lar Gud og Sankt Olav råde; jeg kan ikke gjøre stort her.»

Moren sa heftig:

«Da får vi be – det vet du vel at Lavrans og jeg vil gi alt du ber om og ikke la noe være uspart, om du kan vinne det av Gud at Ulvhild får bli i live.»

«Det ville tykkes meg et jærtegn,» sa presten, «om hun lever og får førligheten sin.»

«Ja, er det ikke jærtegn du melder om sent og tidlig – tror du ikke der kan skje et jærtegn med mitt barn,» sa hun som før.

«Det er så,» sier presten, «at jærtegn skjer, men det er ikke alle Gud bønnhører – vi vet ikke hans lønnlige råd. Og tykkes deg ikke at det ville være verst om denne lille vakre møen skulle leve opp lytt eller lam?»

Ragnfrid virret med hodet og skrek sakte:

«Jeg har mistet så mange, prest, jeg kan ikke miste henne og.»

«Jeg skal gjøre alt jeg kan,» svarte presten, «og be av all min evne. Men du får friste, Ragnfrid, å bære den skjebne som Gud legger på deg.»

Moren kved sakte:

«Ingen har jeg elsket slik av barna mine som denne lille her – skal nu hun og tas fra meg, da tror jeg hjertet mitt brister.»

«Gud hjelpe deg, Ragnfrid Ivarsdatter,» sa Sira Eirik og rystet på hodet. «Du vil ikke annet enn true frem viljen din hos Gud med alt du har bedt og fastet. Kan det undre deg det lite har hjulpet.»

Ragnfrid så trossig på presten og mælte:

«Jeg har nu skikket bud etter fru Åshild.»

«Ja, du kjenner henne, og ikke jeg,» sa presten.

«Jeg kan ikke leve uten Ulvhild,» sa Ragnfrid som før. «Vil ikke Gud hjelpe henne, så søker jeg råd hos fru Åshild eller gir meg djevelen i vold, om han vil hjelpe!»

Presten så ut som han ville svare hvasst, men så tok han seg i det. Han bøyde seg ned og følte på den lille syke pikes lemmer igjen:

«Hun er kald om hender og føtter,» sa han. «Vi får legge noen kagger med varmt vann ved henne – og så får dere ikke røre mer på henne, før fru Åshild kommer.»

Kristin lot seg lydløst gli overende i benken og lå som hun sov. Hennes hjerte hamret av angst – hun hadde ikke forstått meget av samtalen mellom Sira Eirik og moren, men den hadde skremt henne forferdelig, og hun visste vel den hadde ikke vært for hennes ører.

Moren reiste seg for å gå etter kaggene; da brøt hun hulkende sammen: «Be for oss allikevel, Sira Eirik!»

Litt etter kom moren tilbake med Tordis. Presten og kvinnene syslet nu med Ulvhild, og da ble Kristin funnet og sendt ut.

*

Lyset blendet barnet, da hun stod i tunet. Hun hadde syntes det meste av dagen måtte være lidd mens hun satt i den mørke vinterstue, og så lå husene lysegrå og gresset skinte blankt som silke i det hvite middagssolskinn. Elven blinket bakom orekrattets muserøde, gylne gitter – den fylte luften med sitt muntre og enstonige brus, for den løp strid i et flatt og storstenet leie her ved Jørundgård. Fjellveggene steg opp i klarblå dis, og bekkene sprang nedover i brånende sne. Den søte og sterke vår herute fikk henne til å gråte av sorg over all hjelpeløsheten hun følte alle steder omkring seg.

Det var ingen mennesker på tunet, men hun hørte det snakket i karlestuen. Frisk muld var spredd over den flekk hvor hennes far hadde slått i hjel oksen. Hun visste ikke hvor hun skulle gjøre av seg – da krøp hun bak veggen til nystuen, som var lagt opp i et par stokkers høyde. Derinne lå hennes og Ulvhilds lekesaker; hun ryddet dem sammen i et hull mellom den underste stokken og grunnmuren. I den siste tiden hadde Ulvhild villet ha alle hennes leker; det hadde hun vært lei for sommetider. Hun tenkte, hvis søsteren ble frisk, ville hun gi henne alt hun eide. Og den tanken trøstet henne litt.

Hun tenkte på munken i Hamar – han var viss på at det kunne hende jærtegn for alle mennesker, han. Men Sira Eirik trodde ikke så visst på det, og ikke foreldrene heller – og det var dem hun var mest vant til å høre på. Det falt som et forferdelig trykk over henne da hun første gang ante at folk kunne tenke så forskjellig om så mange ting – og det ikke bare onde, gudsfiendske mennesker og gode, men sånne som broder Edvin og Sira Eirik – moren og faren; hun følte med ett at de også tenkte forskjellig om mange ting. –

Tordis fant henne sovende der i kroken sent på dagen og tok henne inn til seg; da hadde barnet intet spist siden morgenen. Tordis våket med Ragnfrid over Ulvhild om natten, og Kristin lå i hennes seng med Jon, Tordis' mann, og Eivind og Orm, smguttene deres. Lukten av kroppene deres, mannens snorken og de to småbarnas jevne pust fikk Kristin til å gråte stille. Det var ikke lenger siden enn forrige kvelden at hun hadde lagt seg, som hver natt i sitt liv, med sin egen far og mor og liten Ulvhild – det var som å tenke på et ræde som var revet sund og splittet, og hun selv lå slengt ut fra ly og de vinger som hadde varmet henne alltid. Til slutt gråt

hun seg i søvn, alene og ulykkelig mellom de fremmede menneskene. –

Neste morgen, da hun kom opp, fikk hun vite at morbroren og hele hans følge var ridd av gården – i vrede; Trond hadde kalt sin søster et galt og vanvittig kvinnfolk og sin måg en vott og en tåpe som aldri hadde visst å bisle hustruen sin. Kristin ble het av harme, men hun skammet seg og – hun forstod godt at det var en grov usømmelighet som var skjedd, når moren hadde drevet sine nærmeste frender av gården. Og for første gang demret det for henne at det var noe ved moren som ikke var som det skulle være – at hun var annerledes enn andre koner.

Mens hun stod og grublet på dette, kom en tjenestemø og sa hun skulle gå opp i loftet til sin far.

Men da hun trådte inn i loftsstuen, glemte Kristin å se etter ham, for midt imot den oppslagne dør, med lyset like i sitt åsyn, satt en liten kvinne som hun skjønte måtte være trollkonen. Enda Kristin hadde ikke tenkt hun skulle se slik ut.

Hun syntes barneliten og sped, for hun satt i den store karmstolen som var blitt båret dit opp. Det var også stillet opp et bord foran henne, duket med morens fineste sprangede linduk. Flesk og fugl var satt frem i sølvdisken; det var vin i en maserkumme, og farens eget sølvstøp hadde hun til å drikke av. Hun var ferdig med å spise og holdt på med å tørke sine små og smale hender i en av morens beste håndduker. Ragnfrid stod selv foran henne og holdt et messingbekken med vann for henne.

Fru Åshild lot håndduken synke i sitt fang, smilte til barnet og sa med en klar og yndig stemme:

«Kom hit til meg, du! Vakre er de barna du har, Ragnfrid,» sa hun til moren.

Hennes åsyn var meget rynket, men så skjært hvitt og rosenrødt som et barns, og det så ut som huden måtte være like myk og fin å røre ved. Munnen var rød og frisk som en ung kvinnes, og hennes store, gullige øyne skinte. Et fint, hvitt hodelin lå tett om hennes ansikt og var festet under haken med en gullspenne; utenpå det hadde hun et slør av bløt, mørkeblå ull; det falt over skuldrene og sidt ned på hennes mørke, velsittende kledning. Rank var hun som et lys, og Kristin mer skjønte enn tenkte at hun hadde aldri sett så vakker og

høvisk en kvinne som denne gamle trollkonen bygdens storfolk ikke ville ha noe å skaffe med.

Fru Åshild holdt hennes hånd i sine gamle myke; hun talte henne til, vennlig og skjemtsom, men Kristin kunne ikke svare et ord. Da sa fru Åshild med en liten latter:

«Er hun redd meg, tro?»

«Nei, nei,» nesten ropte Kristin. Da lo fru Åshild enda mer og sa til moren:

«Hun har kloke øyne, denne datteren din, og gode, sterke hender, er ikke vennet til dovenskap heller, skjønner jeg. Nu vil du trenge en som kan hjelpe deg med å skjøtte Ulvhild, når jeg ikke er her. Derfor kan du la Kristin gå meg til hånde, mens jeg er på gården – hun er gammel nok til det, elleve år?»

Dermed gikk fru Åshild, og Kristin ville følge henne. Da kalte Lavrans på henne fra sengen. Han lå flatt på ryggen med hodedynene stoppet inn under de opptrukne knær; fru Åshild hadde budt at han skulle ligge slik, så ville skaden i brystet hurtigere leges.

«Da blir I vel snart frisk da, far?» spurte Kristin. Lavrans så på henne – aldri før hadde barnet sagt I til ham. Så sa han alvorlig:

«Det er ikke farlig med meg; det er verre med søsteren din.»

«Ja,» sa Kristin og sukket.

Så stod hun litt foran sengen. Faren sa ikke mer, og Kristin fant intet hun skulle ha sagt. Og da Lavrans en stund etter sa hun fikk gå ned til moren og fru Åshild, skyndte Kristin seg ut og sprang over tunet ned til vinterstuen.

IV

Fru Åshild ble på Jørundgård det meste av sommeren. Dette førte med seg at folk kom dit og spurte henne til råds. – Kristin hørte Sira Eirik si slengord om det, og det demret for henne at foreldrene likte det ikke meget. Men hun skjøv fra seg alle tanker på disse ting, tenkte heller ikke over hva hun syntes om fru Åshild, men hun var med henne stadig og ble aldri trett av å høre og se på fruen.

Ulvhild lå flatt utstrakt på ryggen enda i den store sengen. Hennes lille ansikt var hvitt helt ut på lebene, og hun hadde

fått svarte ringer under øynene. Det vakre gule håret hennes luktet skarpt av svette, fordi det ikke var blitt tvettet så lenge, og det var blitt mørkt uten glans eller krus i, så det lignet gammelt, værbrent høy. Hun så trett og pint og tålmodig ut og smilte svakt og sykt når Kristin satte seg opp på sengen hos henne og snakket og viste henne alle de vakre gavene som hun hadde fått av foreldrene og av alle deres venner og frender vidt omkring. Der var dukker og fugler og fe, og et lite brettspill, smykker og fløyelshuer og brogede bånd: Kristin hadde det i et skrin for henne alt sammen – og Ulvhild så på allting med sine alvorlige øyne og slapp sukkende herligheten ut av de trette hender.

Men når fru Åshild kom bort til henne, så lysnet Ulvhilds ansikt opp i glede. Begjærlig drakk hun de leskende og søvndyssende brygg fru Åshild beredte til henne, klaget ikke når fruen stelte henne, og lå lykkelig og lyttet når hun lekte på Lavrans' harpe og sang – hun kunne så mange viser som folk ikke kjente her i dalen.

Ofte sang hun for Kristin, når Ulvhild var sovnet. Og da fortalte hun sommetider om sin ungdom, da hun bodde sør i landet og ferdedes med kong Magnus og kong Eirik og dronningene deres.

En gang de satt slik og fru Åshild fortalte, slapp det Kristin av munnen som hun hadde tenkt så ofte:

«Underlig tykkes det meg at I kan være så glad alltid, I som har vært vant til –,» hun brøt av og ble rød.

Fru Åshild så smilende ned på barnet:

«Mener du fordi jeg nu er skilt fra alt dette?» Hun lo stille, så sa hun: «Jeg har hatt min ønsketid, jeg, Kristin, og jeg er ikke så dum at jeg klager, om jeg nu må holde tilgode med saup og sur melk, fordi jeg har drukket opp vinen min og ølet. Gode dager kan lenge vare, hvis en steller omtenksomt og forsiktig med seg og sitt; det vet alle forstandige folk, og det er derfor, tenker jeg, at de forstandige folkene må nøye seg med gode dager – for de beste dagene er dyre, de. Nu kaller de den en dåre som spiller bort farsarven sin for å gjøre seg gammen i de unge årene. Derom får enhver mene som han har sinn til. Men da først kaller jeg en mann for en rett dåre og tåpe hvis han treger på handelen baketter, og to ganger dåre og narrenes narr er han hvis han venter å se mer til ølvennene sine når arven er ødt –.»

«Er det noe med Ulvhild?» spurte hun blidelig bort til Ragnfrid; hun hadde rørt seg heftig, der hun satt ved barnets seng.

«Nei, hun sover godt,» sa moren og kom bort til Åshild og Kristin ved åren. Med hånden om ljorestangen stod hun og så ned i fru Åshilds ansikt.

«Dette skjønner ikke Kristin,» sa hun.

«Nei,» svarte fruen. «Men hun har vel lært bønnene sine og, før hun skjønte dem. De stunder en trenger enten bønner eller råd, har en gjerne hverken hug til å lære eller skjønne.»

Ragnfrid drog de svarte bryn ettertenksomt sammen. Da lignet hennes lyse, dyptliggende øyne sjøer innunder en svart skogli, hadde Kristin pleid å tenke da hun var liten – eller hun hadde hørt noen si det. Fru Åshild så på henne med det lille halve smilet sitt. Ragnfrid satte seg på kanten av åren, tok en kvist og stakk inn i glørne.

«Men den som har ødt arven sin på de usleste varer – og siden ser en skatt han gjerne ville gi livet sitt for å eie – synes I ikke han må gremme seg over sin egen dårskap?»

«Hvor der handles, der spilles, Ragnfrid,» sa fru Åshild. «Og den som vil gi livet sitt, han får våge det og se hva han kan vinne –.»

Ragnfrid rykket den brennende kvist ut av varmen, blåste ut luen og krummet sin hånd om den glødende enden så det lyste blodrødt ut mellom fingrene hennes.

«Å, det er ord og ord og ord alene, fru Åshild.»

«Det er nu heller ikke meget som det er verdt å kjøpe så dyrt, Ragnfrid,» sa den annen, «som for sitt liv –»

«Jo,» sier moren heftig. «Husbond min,» hvisket hun nesten uhørlig.

«Ragnfrid,» sa fru Åshild dempet: «Sånn har mangen mø tenkt når hun fristet å binde en mann og gav mødommen sin for det. Men har du ikke lest om menn og møer som gav Gud alt de eide, gikk inn i kloster eller nakne ut i ødemarkene og angret det etterpå. Ja, de kalles dårer i de gudelige bøkene. Og det ville vel være syndig å tenke at Gud svek dem på handelen deres.»

Ragnfrid satt ganske stille en stund. Da sa fru Åshild:

«Nu får du komme, Kristin, nu er det tid vi går ut og samler dugg til Ulvhilds morgentvett.»

Ute lå tunet hvitt og svart i måneskinn. Ragnfrid fulgte

med dem gjennom bugården ned til grinden ved kålhagen. Kristin så henne stå og lene seg ved, tynn og sort, mens barnet veltet duggen fra de store, iskolde kålbladene og marikåpens folder ned i farens sølvstøp.

Fru Åshild gikk taus ved Kristins side. Hun var bare med for å vokte henne, for det var ikke godt å slippe et barn ut alene slik en natt. Men duggen fikk mer kraft når den ble samlet av en ren mø.

Da de kom tilbake til grinden, var moren borte. Kristin rystet av kulde da hun gav det isnende sølvstøp i fru Åshilds hender. Hun sprang i sine våte sko over mot loftet, hvor hun nu lå sammen med faren. Hun hadde foten på det første trinnet; da trådte Ragnfrid ut av skyggen inne under loftssvalen. I hendene bar hun en bolle med rykende drikke.

«Her har jeg varmet noe øl til deg, datter,» sier moren.

Kristin takket glad og satte munnen til. Da spurte Ragnfrid:

«Kristin – de bønnene og det annet fru Åshild lærer deg – det er vel ikke synd eller ugudelighet i det?»

«Det kan jeg aldri tro,» svarte barnet. «Det er Jesu navn og Jomfru Marias og de helliges navn i dem alle –»

«Hva er det hun har lært deg?» spurte moren igjen.

«Å – om urter – og lese mot rinnende blod og vorter og såre øyne – og møll i klær og mus i buret. Og hvilke urter en skal plukke i sol og hvilke som har kraft i regn –. Men bønnene må jeg ikke si til noen, for da mister de sin kraft,» sa hun fort.

Moren tok den tømte bollen og stilte den på trappen. Og plutselig slo hun armene om datteren, knuget henne hårdt inntil seg og kysset henne. – Kristin kjente morens kinner var våte og hete:

«Gud og Vårfrue skjerme deg og verne deg mot alt ondt – vi har ikke annet enn deg nu, din far og jeg, som ikke den onde lykken vår har rørt ved. Kjære, kjære – glem aldri du er din fars kjæreste glede –»

Ragnfrid gikk tilbake til vinterstuen, kledde av seg og krøp opp i sengen til Ulvhild. Hun krøket armen om barnet og la sitt ansikt nær til den lilles, så hun kjente varmen av Ulvhilds kropp og den skarpe svettelukten av det fuktige barnehår. Ulvhild sov tungt og trygt som alltid etter fru Åshilds aftendrikk. Det duftet døvende av den jomfru Marias sengehalm som det var redt med under lakenet. Allikevel lå Ragn-

frid lenge søvnløs og stirret opp mot den lille lysflekken i taket, der månen skinte på ljorens hornrute.

Borte i den andre sengen lå fru Åshild, men Ragnfrid visste aldri om hun sov eller våket. Aldri nevnte den annen det kjennskap som hadde vært mellom dem i gamle dager – det skremte Ragnfrid slik. Og aldri syntes hun hun hadde vært så bitterlig sorgfull og hjerteangst som nu – enda nu visste hun at Lavrans fikk igjen full helse – og Ulvhild kom til å leve.

Det syntes som fru Åshild hadde moro av å tale med Kristin, og for hver dag som gikk, ble møen bedre venner med henne.

En dag de var gått ut for å plukke urter, satt de sammen oppe i åssiden på en liten grønning oppunder uren. De kunne se ned i tunet på Formo og kjenne Arne Gyrdssøns røde trøye; han var ridd nedover med dem og skulle passe hestene deres, mens de var oppe i lien etter urtene.

Mens de satt slik, fortalte Kristin fru Åshild om sitt møte med dvergmøen. Hun hadde ikke tenkt på det i mange år, men nu kom det for henne. Og mens hun talte, bares det underlig for henne at det var noen likhet mellom fru Åshild og dvergfruen – enda hun visste godt hele tiden, de to lignet ikke hinannen.

Men da hun hadde talt ut, satt fru Åshild stille en stund og så nedover dalen; til slutt sa hun:

«Det var klokt at du flydde, siden du var bare barnet dengang. Men har du aldri hørt om folk som har tatt det gullet dvergene bød dem, og bundet trollet i sten baketter?»

«Jeg har hørt slike eventyr,» sa Kristin, «men det torde jeg aldri gjøre. Og det tykkes meg ikke vakkert.»

«Det er godt når en ikke tør gjøre det en ikke synes er vakkert,» sa fru Åshild og lo litt. «Men det er ikke så godt når en synes en ting er ikke vakker fordi en ikke tør gjøre det. – Du er vokset meget i sommer,» mælte fruen med ett. «Vet du selv tro, at du tegner vakkert?»

«Ja,» sa Kristin. «De sier jeg ligner far min.»

«Ja, det ville nu også være best for deg om du tok etter Lavrans både i sinnet og i skinnet. Enda ville det være synd om de giftet deg bort her oppe i dalen. Bondesed og torpareskap skal en ikke ringeakte, men de synes selv de er så gjeve, disse storfolkene her oppe, at deres make finnes ikke i Norges land. De undres nok svært på det at jeg kan leve og må vel, enda de stenger dørene for meg. Men de er late og hofferdige

og vil ikke lære en ny sed – og så skylder de på det gamle uvennskapet med kongeveldet i Sverres dager. Løgn er det, din ættfar forlikte seg med kong Sverre og tok mot gaver av ham, men skulle din morbror følge kongen vår og stå for ham, da måtte han fli seg både utenpå og innvortes, og det gidder ikke denne Trond. Men du, Kristin, du skulle giftes med en mann der eide ridderskikk og kurteisi –»

Kristin satt og så ned i Formotunet på Arnes røde rygg. Hun hadde ikke festet seg ved det selv, men når fru Åshild talte om den verden hun før hadde ferdes i, så tenkte hun seg alltid ridderne og grevene i Arnes lignelse. Før, da hun var liten, hadde hun alltid sett dem i farens skikkelse.

«Søstersønnen min, Erlend Nikulaussøn på Husaby, det kunne vært en høvelig brudgom for deg det – han hadde vokset seg vakker, drengen. Min søster Magnhild var og så til meg ifjor, hun fór igjennom dalen og hadde ham med seg. Ja, ham kan du vel ikke få, men jeg skulle gjerne bredt teppet over dere to i brudesengen – han er så svart i håret som du er lys, og har vakre øyne. – Men kjenner jeg mågen min rett, så har han vel allerede sett seg om etter et bedre gifte til Erlend enn du er.»

«Er ikke jeg et godt gifte da?» spurte Kristin forundret. Hun kom seg aldri til å bli krenket over noe fru Åshild sa, men hun følte ydmyk og trykket at fruen hadde noe forut for hennes eget folk.

«Jo, du er et godt gifte,» sa den annen. «Men dog kunne du vanskelig vente å komme inn i min ætt. Din ættfar her i landet var en fredløs og utenlandsk mann, og Gjeslingene har sittet og mugnet på gårdene sine så lenge at snart minnes ingen dem utenfor dalen her. Men jeg og søster min fikk dronning Margret Skulesdatters søstersønner, vi.»

Kristin kom seg ikke engang til å innvende at det var ikke hennes ættfar, men bror hans som var kommet fredløs til landet. Hun satt og så over mot de mørke fjellsider tversover dalen, og hun husket på den dagen for mange år siden da hun hadde vært oppe på vidden og sett hvor mange fjell det var mellom bygden hennes og verden. Da sa fru Åshild de måtte hjem nu, og hun bød henne rope på Arne. Så satte Kristin hendene for munnen, hoiet og vinket med halskledet sitt, til hun så den røde flekken på tunet der nede røre seg og vifte tilbake.

En tid etter reiste fru Åshild hjem, men utover høsten og

den første delen av vinteren kom hun ofte til Jørundgård og var der noen dager hos Ulvhild. Barnet ble nu tatt opp om dagene, og de forsøkte å få henne til å støtte på benene, men de knekket sammen under henne når hun skulle stå på dem. Hun var sutrende, hvit og trett, og den snørekledningen som fru Åshild hadde gjort til henne av hestehud og fine vidjer, plaget henne meget, så hun ville helst ligge stille hen i morens fang. Ragnfrid hadde den syke datteren i armene alltid, så Tordis stod nu for hele husstellet, og på morens bud gikk Kristin med henne for å lære og hjelpe.

Kristin lengtet etter fru Åshild fra gang til gang, og sommetider snakket fruen meget med henne, men andre ganger ventet barnet forgjeves på ett ord utover den annens hilsen når hun kom og når hun fór. – Åshild satt bare med de voksne og talte. Slik var det alltid når hun hadde husbonden sin med seg, for det hendte nu at også Bjørn Gunnarssøn fulgte med til Jørundgård. Lavrans hadde ridd til Haugen en dag om høsten for bringe fruen legelønn – det var den beste sølvkannen med disk til som de hadde i huset. Da hadde han sovet der om natten og roste siden gården meget; den var vakker og veldreven og ikke så liten som folk sa, fortalte han. Og inne i husene var allting velstandsmessig og husskikken høvisk etter storfolks sed syd i landet. Hva han syntes om Bjørn, sa Lavrans ikke, men han tok alltid vakkert imot ham, når han fulgte med sin hustru til Jørundgård. Derimot likte Lavrans fru Åshild overmåte godt, og han sa han trodde det meste som var blitt fortalt om henne, var løgn. Han sa også at for tyve år siden hadde hun visst neppe trengt heksekunster for å binde en mann til seg – nu var hun nær de seksti og så ennu ung ut og hadde det vakreste og yndefulleste vesen.

Kristin skjønte at moren likte alt dette meget lite. Om fru Åshild sa Ragnfrid riktignok aldri noe, men engang lignet hun Bjørn med det gule, nedlagte gresset en kan finne grodd innunder store stener, og Kristin syntes dette passet godt. Bjørn så besynderlig falmet ut, han var temmelig fet, blek og slapp og litt skallet, enda han ikke var meget eldre enn Lavrans. Dog såes det på ham at han engang hadde vært en meget vakker mann. Kristin kom aldri til å skifte ett ord med ham – han talte lite, men ble helst sittende der han engang var kommet til sete, fra han trådte inn i stuen og til han skulle i seng. Han drakk umåtelig meget, men det merkedes lite på

ham, spiste nesten ikke mat og så av og til stivt og fortenkt på en eller annen i rommet med sine underlige, blaknede øyne.

Til frendene på Sundbu hadde de intet sett siden ulykken hendte, men Lavrans hadde vært over i Vågå noen ganger. Derimot kom Sira Eirik til Jørundgård som før; han traff da ofte sammen med fru Åshild, og de var gode venner. Dette regnet folk for et vakkert drag av presten, som selv var en meget dyktig lege. Det var vel også en av grunnene til at folket på storgårdene ikke hadde søkt fru Åshilds råd, iallfall ikke åpenlyst, at de regnet presten for dyktig nok, og det var ikke lett for dem å vite hvordan de skulle holde seg mot to mennesker som på sett og vis var utstøtte av deres eget lag. Sira Eirik sa da selv, de beitet ikke unna for hinannen, og hva trolldommen hennes angikk, så var ikke han hennes sogneprest; det kunne vel hende fruen visste noe mer enn godt var for hennes sjelehelse – dog fikk en ikke glemme at uvitende mennesker snakket gjerne om trolldom straks en kone var klokere enn tinglyden. Fru Åshild på sin side roste meget presten og søkte flittig til kirken, hvis hun traff til å være på Jørundgård en helligdag.

Julen ble trist det året, Ulvhild kunne enda ikke sette føttene under seg. Og så hverken så eller hørte de noe til Sundbufolket. Kristin skjønte det ble snakket om det i bygden og at faren tok seg nær av det. Men moren var likenøyd, og Kristin syntes dette var stygt av henne.

Men en kveld mot slutten av helgen kom Sira Sigurd, Trond Gjeslings husprest, akende i storslede, og hans fornemste ærend var å be dem alle til gjestebud på Sundbu.

Sira Sigurd var dårlig likt i bygdene omkring, for han var den som egentlig styrte for Trond med eiendommene hans – eller han fikk iallfall skylden når Trond fór frem med hårdhet og urett, og det var ikke fritt for at Trond plaget bøndene sine noe. Presten hans var overmåte flink til å skrive og regne, lovkyndig og en dyktig lege – om ikke så dyktig som han trodde selv. Men etter hans vesen skulle ingen tro han var noen meget klok mann; han sa ofte tåpelige ting. Ragnfrid og Lavrans hadde aldri likt ham, men Sundbufolket satte, som rimelig er, pris på presten sin, og både de og han var overmåte forbitret fordi han ikke var blitt hentet til Ulvhild.

Og nu skulle det treffe så uheldig at da Sira Sigurd kom til Jørundgård, var fru Åshild og herr Bjørn der allerede, dessuten Sira Eirik, Gyrd og Inga fra Finsbrekken, Arnes foreldre, gamle Jon fra Loptsgård og en predikebror fra Hamar, broder Åsgaut.

Mens Ragnfrid lot bordene dekke påny med gjestebudskost og Lavrans så på brevskapene presten hadde bragt, ville denne se Ulvhild. Hun var allerede lagt til ro for natten og sov, men Sira Sigurd vekket henne, følte på hennes rygg og lemmer og spurte henne ut, nokså vennlig først, men siden utålmodig, for hun ble redd – Sigurd var en liten mann, nesten dverg, men med et stort, rødflammet ansikt. Da han ville løfte henne ut på gulvet for å prøve føttene hennes, gav hun seg til å skrike. Fru Åshild reiste seg da, gikk bort til sengen og dekket fellen over Ulvhild, mens hun sa barnet var så søvnig at hun kunne ikke stå på gulvet, om hun hadde vært god i føttene.

Presten begynte å snakke heftig, han også var regnet for en dugelig lege. Men fru Åshild tok hans hånd, leide ham frem i høysetet og gav seg til å snakke om hva hun hadde gjort med Ulvhild, mens hun i ett og alt spurte om hans mening. Han ble da noe blidere og åt og drakk av Ragnfrids gode saker.

Men ettersom ølet og vinen begynte å stige ham til hodet, ble Sira Sigurd igjen i ondt lune, trettekjær og hissig – han visste godt nok at det var ingen i stuen som likte ham. Først vendte han seg til Gyrd, han var Hamarbispens setesvein i Vågå og Sil, og det hadde vært flere tvistemål mellom bispesetet og Trond Ivarssøn. Gyrd sa ikke stort, men Inga var en hissig kone, og så blandet broder Åsgaut seg i talen og mælte:

«Du skulle ikke glemme det, Sira Sigurd, at vår verdige fader Ingjald er overherren din også – vi vet nok om deg i Hamar. Du velter deg i alt som godt er på Sundbu, og tenker nok lite på at du er viet til en annen gjerning enn den å være Tronds øyentjener, hjelpe ham til å gjøre alt som er urett, så han setter sjelen sin i fare og minker kirkens rett. Har du aldri hørt hvordan det går de ulydige og utro prestene som legger opp råd mot sine åndelige fedre og foresatte? Vet du ikke om dengangen da englene førte Sankt Tomas av Kanterborg til Helvetes dør og lot ham glytte inn. Da undret han seg meget på at han så ikke der noen av prestene sine som hadde holdt seg

imot ham slik som du imot bispen din. Han skulle nettopp til å prise Guds miskunn, for den hellige mannen unte alle syndere frelse – da bad engelen, at fanden skulle lette litt på svansen sin, og ut fór i et veldig brak og en fæl svovelstank alle de prester og lærde menn som har sveket kirkens tarv. Så fikk han se hvor de var kommet hen.»

«Nu lyver du, munk,» sier presten. «Jeg har hørt den sagaen jeg og, men det var ikke prester, uten det var tiggermunker der fór ut av baken til djevelen som hveps av et hvepsebol.»

Gamle Jon lo høyt over alle tjenestefolkene og skrek:

«Der var vel begge slag, kan jeg tenke –»

«Da må fanden ha en ovbred svans,» sa Bjørn Gunnarssøn, og fru Åshild smilte og sa:

«Ja, har du ikke hørt sagt at alt vondt drar på en lang rompe –»

«Ti stille du, fru Åshild,» ropte Sira Sigurd, «snakk ikke du om den lange rompen som det vonde drar etter seg. Du sitter her som du var husfruen, og ikke Ragnfrid. Men det er underlig at ikke du har kunnet bote barnet hennes – har du ikke mere det sterke vannet du handlet med engang? Det som kunne gjøre opplemmet sau hel i soddkjelen og kvinne til mø i brudesengen. Jeg vet nok om det bryllupet her i bygden da du redte bad til den lokkede bruden –»

Sira Eirik sprang opp, tok den annen prest i skulder og lend og slengte ham tvers over bordet, så kanner og krus veltet og mat og drikke fløt på duker og gulv, men Sira Sigurd ble liggende fremme på gulvet med slitt kledning. Eirik løp over bordet og ville slå ham igjen, mens han brølte over larmen:

«Hold skitkjeften din, din helvetesprest du er –»

Lavrans prøvde å skille dem, men Ragnfrid stod hvit som en dødning ved bordet sitt og knuget hendene. Da løp fru Åshild til, hjalp Sira Sigurd på føttene og tørket blodet av hans ansikt. Hun slo et beger med mjød i ham, mens hun mælte:

«I får da ikke være så streng, Sira Eirik, at I ikke tåler å høre skjemt så sent ute i drikkelaget. Sett dere nu, så skal dere høre om det bryllupet. Det var nu ikke her i dalen, og det var nok ikke så vel for meg at det var meg som kjente til det vannet – kunne jeg brygget det, da skulle vi ikke sittet på den vesle gården her oppe. Da kunne jeg nu vært en rik kone og hatt eiendom ute i storbygdene etsteds – nær by og klostre

og biskoper og domkapitel,» sa hun og smilte til de tre geistlige menn.

«Men der skal noen ha kjent kunsten i gamle dager, for dette var i kong Inges tider, såvidt jeg tror, og brudgommen var Peter Lodinssøn av Bratteland, men hvem av de tre konene hans som var bruden, kan være usagt, siden det lever avkom etter dem alle tre. Nå, denne bruden hadde nok hatt årsak til å ønske seg dette vannet og skaffet seg det også, og hun hadde redt et bad til seg nede i skjemmen. Men før hun nådde å få lauget seg, så kom hun som skulle bli værmor hennes dit inn. Hun var blitt litt mødig og skitten av rittet til bryllupsgården, så kler hun av seg og går opp i karet. Hun var en gammel kvinne, og ni barn hadde hun hatt med Lodin. Men den natten fikk nok både Lodin og Peter annen gammen enn de hadde ventet.»

Folkene i stuen lo meget, og både Gyrd og Jon ropte at fru Åshild skulle fortelle flere slike skrøner. Men fruen sa nei: «Her sitter to prester og broder Åsgaut og unge drenger og tjenestemøer; nu vil vi slutte før snakken blir usømmelig og grov, men minnes det er helg.»

Mennene skrek opp, men kvinnene gav fru Åshild medhold. Ingen la merke til at Ragnfrid var gått ut av stuen. Men litt etter skulle Kristin, som hadde sittet nederst på kvinnebenken mellom tjenestemøene, gå og legge seg. Hun sov i Tordis' stue, fordi det var så mange gjester i gården.

Det var bitende koldt, og nordlysene blusset og blafret over fjellpannene i nord. Sneen skrek under Kristins føtter der hun løp over tunet hutrende, med armene korset over brystet.

Da ble hun vår at i skyggen under gammelloftet gikk et menneske heftig frem og tilbake på sneen, slo med armene, vred sine hender og kved høyt. Kristin kjente moren, løp forskrekket bort til henne og spurte om hun var syk.

«Nei, nei,» sier Ragnfrid heftig. «Jeg måtte bare ut – gå og legg deg, barn.»

Kristin snudde, da kalte moren sakte på henne.

«Gå ned i stuen og legg deg hos far og Ulvhild – ta henne i armen, du, så han ikke av vanvare klemmer henne – han sover så tungt når han er drukken. Jeg går opp og legger meg her i gamleloftet i natt.»

«Jesus, mor,» sier Kristin, «I fryser i hjel, skal I ligge der – alene også. Og hva tror I far sier, når I ikke kommer i seng i natt?»

«Han merker det ikke,» svarte moren, «han sov nesten da jeg gikk, og i morgen våkner han sent. Gå og gjør som jeg har sagt.»

«Det blir så koldt for Eder,» sluttet Kristin; men moren viste henne bort, noe mildere, og låste seg inn i loftet.

Det var like kaldt inne som ute, og halvmørkt. Ragnfrid famlet seg i vei hen til sengen, rev av seg hodeplagget, løste sine sko og krøp inn mellom skinnene. De isnet henne; det var som å synke i en snefonn. Hun trakk over hodet, drog bena opp under seg og puttet sine hender inn på barmen – slik lå hun og gråt, sommetider ganske sakte med strømmende tårer, sommetider så hun skrek og skar tenner ved det. Til slutt hadde hun dog varmet opp sengen om seg så meget at hun ble døsig, og så gråt hun seg i søvn.

V

Det året Kristin fylte femten år om våren, satte Lavrans Bjørgulfssøn og ridder Andres Gudmundssøn av Dyfrin hverandre stevne på Holledis ting. De talte da om at Andres' annen sønn, Simon, skulle feste Kristin Lavransdatter og ha Formo, som var herr Andres' mødrene odel. Mennene bandt dette med håndslag, men det ble dog ikke oppsatt brev om det, fordi Andres først måtte ordne med sine andre barn om arven deres. Det ble da heller ikke drukket festensøl, men ridder Andres og Simon fulgte med til Jørundgård for å se på bruden, og Lavrans holdt et stort gjestebud.

Lavrans hadde nu fått opp det nye stuehuset sitt i to stokkverk med murede ovner, både i stuen og i loftet, rikt og vakkert utstyrt med treskurd og godt bohave. Han hadde også bygd om gamleloftet og utbedret husene ellers, så han bodde nu som det sømmet seg en svenn av våpen. Han satt nu i stor velstand, for han hadde hatt hell med seg i sine foretagender og var en klok og omtenksom husbonde; særlig var han kjent for han alet opp de gildeste hester og ypperlig fe av alle slag. Og nu han hadde fått maket det slik at hans datter skulle giftes til Formo med en mann av Dyfrinsætten, syntes folk han hadde ført sitt forsett, å bli den fremste mann i bygden, vel til ende. Han selv og Ragnfrid var også meget fornøyde, og så var herr Andres og Simon.

Kristin ble litt nedslått, det første hun så Simon Andressøn, for hun hadde hørt så store ord om hans fagerhet og høviske vesen, så det var ikke måte på hva hun hadde ventet seg til brudgom.

Vel så Simon godt ut, men han var noe fetladen til å være bare tyve år gammel, hadde kort hals og et åsyn så rundt og blankt som månen. Håret hans var meget vakkert, brunt og kruset, og øynene var grå og klare, men de lå likesom litt innklemt, fordi lokkene var fete, nesen var for liten og munnen var også liten og trutet, men ikke stygg. Og tross sin førhet var han lett og rask og smidig i alle rørsler, var flink idrettsmann. Han var noe munnkåt og rask i talen sin, men Lavrans mente at han viste dog både god forstand og lærdom, når han snakket med eldre menn.

Ragnfrid kom snart til å like ham, og Ulvhild fattet med en gang den største kjærlighet til ham – han var også særskilt snill og kjærlig mot den lille syke møen. Og da Kristin hadde vennet seg litt til hans runde åsyn og hans måte å tale på, ble hun riktig vel tilfreds med sin festemann og var glad for det, slik faren hadde ordnet for henne.

Fru Åshild var i gjestebudet. Siden Jørundgårdsfolket hadde tatt opp med henne, hadde storfolket i de nærmeste bygdene igjen begynt å huske på hennes høye byrd og tenke mindre på hennes underlige rykte, så nu ferdedes fruen meget sammen med folk. Hun sa da hun hadde sett Simon:

«Det er et godt gifte, Kristin, denne Simon vil få fremgang i verden – mange slags omsorg vil du slippe, og snill vil han bli å leve sammen med. Men han synes meg vel tykk og gladlyndt –. Var det nu slik her i Norge som det har vært før i tiden og som det er i andre land, at folk er ikke strengere mot synderne enn Gud selv er, da ville jeg si du skulle finne deg en venn som var mager og sorgfull – en du kunne ha å sitte og samtale med. Da ville jeg si du kunne ikke fare bedre enn med Simon.»

Kristin ble rød, enda hun forstod ikke fullt ut fru Åshilds mening. Men ettersom tiden gikk og hennes kister fyltes og hun stadig hørte snakk om sitt giftermål og det hun skulle føre i boet, så tok hun til å lenges etter at saken skulle bli bundet i festemål og at Simon skulle komme nordover; hun tenkte da til slutt en god del på ham og gledet seg til å møte ham igjen.

*

Kristin var nu fullt utvokset, og hun var blitt meget vakker. Hun lignet mest på sin far og hadde vokset seg høy, var smal i midjen, med tynne, fine ledemot, men rund og trinn allikevel. Hennes ansikt var noe kort og rundt, pannen lav og bred og hvit som melk, øynene store, grå og blide under vakkert rissede bryn. Munnen var litt stor; dog var den friskt rød og fyldig og haken eplerund og veldannet. Hun hadde et deilig tykt og langt hår, men det var noe mørkt på let, like nær brunt som gult, og ganske slett. Lavrans likte intet bedre enn å høre Sira Eirik skryte av Kristin – presten hadde sett møen vokse opp, lært henne bok og skrift og holdt meget av henne. Men han likte ikke riktig at den annen sommetider lignet hans datter med en lyteløs og sildeblank ungmerr.

Dog sa alle mennesker at var ikke denne ulykke hendt med Ulvhild, da ville hun blitt enda mange ganger vakrere enn søsteren. Hun hadde det fagreste og søteste ansikt, hvitt og rødt som roser og liljer, hvitgult og silkemykt hår, som kruset og lokket seg om hennes spede hals og smale skuldrer. På øynene lignet hun Gjeslingætten: de lå dypt under rette og sorte bryn og var vannklare og gråblå, men blikket var mildt og ikke hvasst. Dertil var barnets stemme så klar og liflig at det var en lyst å høre på henne, enten hun talte eller sang, hun hadde et kvikt nemme for boklig lærdom og alle slags strengelek og brettspill, men liten hug til håndgjerning, for hun ble straks trett i ryggen.

For det så lite ut til at dette vakre barnet noensinne skulle vinne full legemsforlighet. Noe hadde hun bedret seg etter at foreldrene hadde vært i Nidaros med henne hos Sankt Olav. Lavrans og Ragnfrid hadde gått dit på sine føtter, uten mann eller tjenestemø til å følge seg; de bar barnet på en båre mellom seg hele veien. Etter den ferden ble Ulvhild så frisk at hun kunne gå med krykkestokk. Men det var ikke trolig at hun skulle bli så frisk at hun kunne giftes bort, og så måtte hun vel, når den tid kom, klostergis med alt det gods som skulle falle henne til.

De snakket aldri om dette, og Ulvhild skjønte ikke selv at hun var meget annerledes enn andre barn. Hun var svært glad i stas og vakre klær, og foreldrene hadde ikke hjerte til å nekte henne noe, men Ragnfrid sømmet og sydde til henne og pyntet henne som et kongebarn. Engang noen kremmere fór gjennom bygden og lå over natten på Laugarbru, fikk Ulvhild

se varene deres der borte; de hadde noe ravgult silketøy og det ville hun endelig ha en serk av. Lavrans handlet ellers aldri med slike folk som fór og fallbød kjøpstadsvarer ulovlig i bygdene, men nu kjøpte han straks hele rullen. Han gav da også Kristin tøy til en brudeserk, og den sydde hun på denne sommeren. Ellers hadde hun aldri eid serker uten av ull og en linnetserk til stasplagg. Men Ulvhild fikk gjestebudsserk av silke og en søndagsserk av lerret med silke oventil i livet.

Lavrans Bjørgulfssøn eide nu også Laugarbru, og der styrte Tordis og Jon. Hos dem var Lavrans' og Ragnfrids yngste datter Ramborg, som Tordis hadde ammet. Ragnfrid ville neppe se på barnet den første tid etter det var født, for hun sa hun brakte sine barn dårlig lykke. Dog elsket hun meget den lille møen og sendte stadig gaver til henne og Tordis. Siden gikk hun også ofte over til Laugarbru og så på Ramborg, men hun kom helst etter barnet var sovnet, og satt over henne da. Lavrans og de to eldste døtrene var ofte på Laugarbru og lekte med den lille; hun var et sterkt og friskt barn, men ikke så vakker som sine søstre.

Denne sommeren var den siste Arne Gyrdssøn var på Jørundgård. Biskopen hadde lovet Gyrd å hjelpe svennen frem i verden, og til høsten skulle Arne dra til Hamar.

Kristin hadde nok skjønt at Arne holdt av henne, men hun var på mange måter nokså barnslig i sinnet, så hun tenkte ikke meget over den ting, men var mot ham som hun alltid hadde vært det, helt siden de var barn, søkte hans selskap så ofte hun kunne, og gikk alltid ved hans hånd når de danset hjemme eller på kirkebakken. At moren ikke likte dette, syntes hun helst var litt moro. Men hun talte aldri til Arne om Simon eller om sitt giftermål, for hun merket det gjorde ham tungsinnet når det ble ordet om dette.

Arne var meget håndferdig, og han ville nu gjøre Kristin en sømmestol til minne om seg. Han hadde skåret ut både skrin og stolkarm fint og vakkert, og holdt nu på i smien med å lage jernbånd og lås til den. En vakker godværskveld utpå sommeren var Kristin gått ned til ham. Hun hadde tatt med seg en trøye av farens som hun skulle bøte, satte seg på stenhellen og tok til å sy, mens hun småsnakket til svennen inne i smien. Ulvhild var med henne, hinket rundt på krykken sin og

spiste bringebær som grodde i stenrøysene omkring jordet.

Om en stund kom Arne frem i smiedøren for å svale seg. Han ville sette seg hos henne, men hun rykket litt unna og bad ham akte seg så han ikke sotet ned sømmen hun hadde over kneet.

«Er det blitt slik mellom oss nu,» mælte Arne, «at du tør ikke la meg sitte hos deg for du er redd bondedrengen skal skitne deg ut?»

Kristin så forundret på ham, så svarte hun:

«Du vet da vel hva jeg mente. Men ta av deg forskinnet, vask kullet av hendene dine og sett deg litt og hvil deg her hos meg –,» og hun gjorde plass for ham.

Men Arne la seg i gresset foran henne. Da sa hun igjen:

«Vær ikke sint nu, Arne min. Kan du tenke jeg skulle vise deg utakk for den vakre gaven du gjør til meg eller glemme noensinne at du har vært den beste vennen min her hjemme alltid?»

«Har jeg vært det da?» spør han.

«Det vet du vel,» sa Kristin. «Og aldri skal jeg glemme deg. Men du som skal ut i verden – kanskje du kommer til velstand og ære før du tenker – du glemmer nok meg lenge før jeg glemmer deg –»

«Aldri skal du glemme meg,» sa Arne og smilte. «Men jeg glemmer deg før du glemmer meg – du er bare barnet, du, Kristin.»

«Du er ikke gammel du heller,» svarte hun.

«Jeg er like gammel som Simon Darre,» sier han igjen. «Og vi fører hjelm og skjold så godt som Dyfrinsfolket, men foreldrene mine har ikke hatt lykken med seg –»

Han hadde tørket av hendene sine i gresstufsene; nu tok han om Kristins ankel og la kinnet sitt inn til hennes fot, som stakk ut under kjolekanten. Hun ville trekke til seg foten, men Arne sa:

«Din mor er på Laugarbru, og Lavrans er ridd av gården – og ingen kan se oss fra husene, her vi sitter. Denne ene gangen kan du vel la meg få snakke om det som ligger meg på sinnet.»

Kristin svarte:

«Det har vi da visst alle dager, både du og jeg, at det var unyttig for oss om vi la vår hug til hinannen.»

«Får jeg legge hodet mitt i fanget ditt?» sa Arne, og da hun

ikke svarte, gjorde han det og tvinnet en arm om hennes midje. Med en hånd drog han i flettene hennes.

«Hvordan vil du like det,» spurte han om litt, «når Simon ligger slik i fanget ditt og leker med ditt hår?»

Kristin svarte ikke. Det var som det falt en tyngsel over henne med ett – Arnes ord og Arnes hode i hennes kne – hun syntes det åpnet seg likesom en dør inn til et rom, mange mørke veier inn til mere mørke, uglad og hjerteklemt tøvet hun og ville ikke se inn.

«Slikt bruker da ikke gifte folk,» sa hun med ett, fort og likesom lettet. Hun prøvde å tenke seg Simons tykke, runde åsyn se opp i hennes med sånne øyne som Arne nu, hun hørte hans stemme – og hun kunne ikke bare seg for å le:

«Simon kommer nok aldri til å legge seg på bakken for å leke med skoene mine, han!»

«Nei, for han kan leke med deg i sengen sin, han,» sa Arne. Hans stemme gjorde henne syk og maktesløs med ett. Hun prøvde å skyve hodet hans ned av sitt fang, da boret han det hårdt inn mot hennes skjød og sa sakte:

«Men jeg ville leke med skoene dine og håret ditt og fingrene dine, og følge deg ut og inn dagen lang, jeg, Kristin, om du aldri så meget var hustruen min og sov på armen min hver en natt.»

Han satte seg halvt overende, tok om hennes skulder og så inn i hennes øyne.

«Det er ikke vakkert av deg at du snakker slik til meg,» sa Kristin sakte og sky.

«Nei,» sa Arne. Han reiste seg opp og stod foran henne. «Men si meg ett – ville du ikke heller det skulle vært meg –?»

«Å, jeg ville helst –» hun satt litt. «Jeg ville helst ikke ha noen mann – ikke enda –»

Arne rørte seg ikke, men sa:

«Ville du heller gis i kloster da, sånn som det er laget for Ulvhild, og være mø alle dine dager?»

Kristin knuget de foldede hender ned i sitt fang. Det skjelvet underlig og søtt i henne – og i et plutselig gys syntes hun med ett at hun skjønte hvor synd det var på den lille søsteren – hennes øyne løp fulle av tårer av sorg for Ulvhilds skyld.

«Kristin,» sa Arne sakte.

I det samme skrek Ulvhild høyt. Krykken hennes var kom-

met inn imellom noen stener i røysen, og hun var falt. Arne og Kristin løp bort til henne, og Arne løftet henne opp i søsterens armer. Hun hadde slått seg i munnen og blødde meget.

Kristin satte seg med henne i smiedøren, og Arne hentet vann i en trekopp. Sammen begynte de å tvette Ulvhilds ansikt. Hun hadde også skrubbet huden av knærne sine. Kristin lutet seg kjælende over de små, tynne benene.

Ulvhilds klage stilnet snart, og hun gråt smått og sårt, som barn gjør som er vant til å lide vondt. Kristin holdt hennes hode inn til barmen sin og rugget henne sakte.

Da begynte klokken å ringe til Vesper oppe i Olavskirken. Arne snakket til Kristin, men hun satt som hun hverken hørte eller sanset, bøyd over søsteren, så han ble redd og spurte om hun trodde det var farlig. Kristin rystet på hodet og så ikke på ham.

Litt etter reiste hun seg og gikk oppover mot gården, bærende Ulvhild i favnen. Arne fulgte etter stille og forvirret – Kristin så så fortenkt ut at hennes ansikt var helt stivt. Mens hun gikk, ble klokken ved å ringe utover vollene og dalen; den ringte enda da hun gikk inn i stuen.

Hun la Ulvhild i den sengen som søstrene hadde delt helt siden Kristin var blitt for stor til å sove med foreldrene. Så drog hun skoene av seg og la seg ned med den lille, lå og lyttet etter klokken, lenge etter den var tystnet og barnet sov.

Det var kommet for henne, da den tok på å klinge mens hun satt med Ulvhilds lille blodige ansikt mellom hendene, at kanskje var det et tegn til henne. Hvis hun ville gå i søsterens sted – hvis hun ville love seg til Guds og Jomfru Marias tjeneste – mon da Gud ville gi barnet helse og førlighet igjen.

Hun husket broder Edvins ord om at nu i disse dagene var det bare de lytte og lamme barna og dem de ikke kunne finne gode giftermål til, som foreldrene ofret til Gud. Hun visste hennes foreldre var fromme folk – dog hadde hun aldri hørt annet enn at hun selv skulle giftes, men da de skjønte at Ulvhild ville komme til å bli syk alle sine dager, hadde de straks rådet for henne at hun skulle i kloster –

Og hun ville ikke selv – hun stod imot den tanken at Gud skulle gjøre et under med Ulvhild hvis hun selv ble nonne. Hun hengte seg ved Sira Eiriks ord om at det skjer ikke så mange jærtegn mer. Enda hun følte det i kveld, det var som broder Edvin hadde sagt, hadde et menneske tro nok,

så kunne det virke mirakler. Men hun ville ikke ha den troen, hun elsket ikke Gud og hans moder og de hellige slik, ville ikke elske dem slik engang – hun elsket verden og lengtet etter verden –.

Kristin presset sin munn ned i Ulvhilds myke silkehår. Barnet sov fast, og den eldste søster satte seg urolig opp, men la seg ned igjen. Det blødde i henne av sorg og skam, men hun visste at hun ville ikke tro på undere, fordi hun ville ikke gi opp sin arv av helse og fagerhet og kjærlighet.

Så prøvde hun å trøste seg med den tanke at foreldrene ikke ville la henne få lov til noe slikt. De ville heller ikke tro det kunne nytte. Hun var jo bortlovet allerede, og de ville nok ikke miste Simon som de var så glad i. Hun følte seg besviken fordi de syntes det var sånn herlighet med denne mågen; hun tenkte plutselig med uvilje på Simons runde, røde ansikt og små, leende øyne, på hans sprettende gang – han hoppet som en ball, syntes hun med ett – på hans skjemtsomme talemåter som fikk henne til å føle seg dølsk og dum. Det var ikke sånn herlighet å få ham heller og så bare bli flyttet ned på Formo –. Enda så ville hun heller ha ham enn gis i kloster –. Men verden utenfor fjellene, kongsgårdene og grevene og ridderne som fru Åshild talte om, en vakker mann med sorgfulle øyne som ville følge henne ut og inn og aldri bli trett. Hun husket Arne den sommerdagen han lå på siden og sov med sitt brune, blanke hår utbredt i lyngen – hun hadde hatt ham så kjær som han skulle vært hennes bror dengang. Det var ikke vakkert av ham at han skulle snakke slik til henne, når han visste de kunne aldri få hinannen –.

Det kom bud fra Laugar at moren ble der om natten. Kristin stod opp for å kle av seg og gå til ro. Hun begynte å snøre opp kjolen sin – men så drog hun skoene på igjen, slo kåpen om seg og gikk ut.

Natthimmelen spente lys og grønn over fjellkammen. Det var snart tid at månen skulle stå opp, og der hvor den var under fjellet, drev noen små skyer og skinte som sølv på underkantene; himmelen ble lysere og lysere som metall det dugget på.

Hun løp mellom skigardene, over veien og bakken opp mot kirken. Den sov, svart og strengt, men hun gikk opp til korset som stod like ved til minne om at Sankt Olav hadde hvilt her engang da han flyktet for sine uvenner.

Kristin knelte ned på stenen og la sine foldede hender opp på fotstykket: «Hellige kors, sterkeste mast, fagreste tre, sykes bro til helsedommens fagre strander –»

Ved bønnens ord var det som hennes lengsel vidde seg ut etterhvert, som ringer på et vann. De enkle tanker som voldte henne uro, glattedes ut, hennes sinn ble stillere, mer omt, det kom en mild, tanketom sørgmodighet istedenfor hennes sorger.

Hun ble liggende på kne og sanset alle nattens lyd. Vinden sukket så rart, elven bruste bortenfor lundene bak kirken, og bekken rant like ved tvers over veien – og overalt, nær og fjernt i mørket, skimtet hun med syn og hørsel små strenger av rinnende og dryppende vann. Elven blinket hvit nede i bygden. Månen gled opp over et lite skar, det glitret litt i duggvåte blader og stener og lyste matt og mørkt av det nytjærede tømmeret i klokkestøpulen ved kirkegårdsgrinden. Så ble månen borte igjen hvor åsen skjøt ryggen høyere. Nu var det mange flere hvite og skinnende skyer på himmelen.

Hun hørte en hest som kom i langsomt skritt høyere oppe på veien, mannsrøster snakket jevnt og sakte. Folk var hun ikke redd her like ved hjemmet hvor hun kjente hvert menneske; hun ble trygg av det.

Farens hunder stormet inn på henne, snudde og pilte tilbake inn i lunden, vendte om og satte oppover henne igjen, og faren ropte en hilsen idet han kom ut mellom bjerkene. Han leide Gullsveinen ved bislet; det hang et knippe fugl og dasket frempå sadlen, og Lavrans bar høken med hette over hodet på venstre hånd. Han var i følge med en lang, slutrygget mann i munkekutte, og før Kristin hadde sett hans åsyn, visste hun at det var broder Edvin. Hun gikk dem i møte og var ikke mer forundret enn om hun skulle drømt det; hun bare smilte da Lavrans spurte om hun kjente igjen gjesten deres.

Lavrans hadde truffet ham oppe ved Rostbroen; så hadde han fått ham overtalt til å bli med hjem og overnatte på gården. Men broder Edvin ville endelig få lov til å ligge i fjøset: «for jeg er blitt så luset,» sa han, «dere kan ikke ha meg i de gode sengene.»

Og alt Lavrans bad og snakket, så ble munken ved sitt; ja, først ville han de skulle gi ham maten ut på tunet. Til slutt fikk de ham dog med seg inn i stuen, og Kristin la ved inn på ovnen i hjørnet og satte lys på bordet, mens en pike bar inn mat og drikke.

Munken satte seg på stavkarsbenken ved døren, og han ville kun ha kald grøt og vann til nattverds. Ikke heller ville han ta imot da Lavrans bød å rede ham et bad og få hans klær vasket ut.

Broder Edvin skubbet seg og klødde seg og lo over hele sitt magre, gamle åsyn:

«Nei, nei,» sa han, «dette biter bedre i mitt hovmodige skinn enn både svøper og gardianens ord. Jeg har sittet under en heller her oppe i fjellet i sommer – de har gitt meg lov til å gå ut i ørkenen for å faste og be, og der satt jeg og syntes nu var jeg rent som en hellig eremitt, og de fattige folkene borte i Setnadalen kom opp med mat til meg og tykte her så de riktig en from og renlivet munk. Broder Edvin, sa de, var det mange slike munker som deg, da skulle vi bedre oss fort nok, men når vi ser prester og biskoper og munker bites og slåss som grisunger i troen –. Ja, jeg sa dem det var ukristelig å snakke slik – men jeg likte godt nok å høre det, og jeg sang og bad så det ljomet i berget. Nu kan det være gagnlig for meg å kjenne lusene bites og slåss på skinnet mitt og høre de gode husfruene, som vil ha det rent og sømmelig i stuene sine, rope at denne skitne munkepelsen kan vel ligge på låven sommerstiden. Jeg skal nordover til Nidaros nu til Olavsvaka, og det blir godt for meg å merke folk er ikke så fikne etter å komme nær meg –»

Ulvhild våknet; da gikk Lavrans bort og løftet henne opp i kappen sin:

«Her er dette barnet jeg talte om, kjære fader. Legg eders hender på henne og be Gud for henne som I bad for den gutten nord i Meldalen vi har spurt fikk førligheten sin igjen –»

Munken tok ømt under Ulvhilds hake og så henne inn i ansiktet. Så løftet han hennes ene hånd opp og kysset den.

«Be heller du og hustruen din, Lavrans Bjørgulfssøn, at I ikke må fristes til å prøve å bøye Guds vilje med dette barnet. Vår Herre Jesus selv har satt disse små føttene på den stien hvor hun kan gå tryggest frem til fredens hjem – jeg ser det på dine øyne, du sæle Ulvhild, at du har dine forbedere i den andre heimen.»

«Gutten i Meldalen ble frisk, har jeg hørt,» sa Lavrans sakte.

«Han var en fattig enkes eneste barn, og ingen var der til

å føde og kle ham når moren falt fra, uten bygden. Og enda så bad kvinnen kun om at Gud ville gi henne et fryktløst hjerte så hun kunne tro at han ville la det skje slik som det var best for gutten. Jeg gjorde ikke annet enn jeg bad den bønnen med henne, jeg og.»

«Det er ikke lett for mor hennes og meg å slå oss til ro med dette,» svarte Lavrans tungt. «Helst siden hun er så vakker og så snill.»

«Har du sett barnet de har på Lidstad sør i dalen,» spurte munken. «Ville du heller datteren din skulle vært slik?»

Lavrans gyste og trykket barnet opp til seg.

«Tenker du ikke,» sa broder Edvin igjen, «at i Guds øyne er vi alle som barn han har årsak til å sørge over, vanføre som vi er av synden. Og dog synes vi ikke vi har det verst i verden.»

Han gikk frem til Mariabilledet på veggen, og alle knelte ned mens han leste kveldsbønnen. De syntes broder Edvin hadde trøstet dem godt.

Men etter han var gått ut av stuen for å søke seg soveplass, feide dog Astrid, den øverste av tjenestepikene, godt opp på gulvet alle steder hvor munken hadde stått, og hadde det oppsopte rask inn på ilden.

Neste morgen stod Kristin tidlig opp, tok melkegrøt og hvetekaker i et vakkert flammet rotfat, for hun visste munken rørte aldri kjøtt, og så bar hun selv maten ut til ham. Det var nesten ingen folk oppe i huset enda.

Broder Edvin stod reiseferdig med stav og pose på fjøsbroen. Han takket smilende Kristin for hennes umake, satte seg i gresset og spiste, mens Kristin satt ved hans føtter.

Hennes lille hvite hund kom springende så de små bjellene i dens halsbånd klirret. Hun tok den i fanget, og broder Edvin knipset i fingrene til den, kastet små biter av hvetekaken i kjeften på den, mens han roste den meget.

«Det er det slaget som dronning Eufemia har ført til landet,» sa han. «Dere har det fint nu her på Jørundgård, i stort og i smått.»

Kristin ble rød av glede. Hun visste nok hunden var fin, og hun var stolt av å ha den; det var ingen annen i bygden som hadde knehund. Men hun hadde dog ikke visst den var av samme slaget som dronningens kjælehunder.

«Simon Andressøn har sendt den til meg,» sa hun og trykket den inntil seg, mens den slikket henne i ansiktet. «Den heter Kortelin.»

Hun hadde tenkt å tale med munken om sin uro og be om hans råd. Men nu hadde hun ikke lyst til å sysle mer med sine egne tanker fra kvelden før. Broder Edvin mente jo at Gud ville vende alt til det beste for Ulvhild. Og det var vakkert gjort av Simon å sende henne en slik gave enda førenn festemålet mellom dem var avgjort. Arne ville hun ikke tenke på – han hadde båret seg uriktig ad imot henne, syntes hun.

Broder Edvin tok stav og pose og bad Kristin hilse inne – han ville ikke bli til folk stod opp, men gå mens dagen var sval. Hun fulgte ham oppover forbi kirken og litt inn i lunden.

Da de skiltes, bød han henne Guds fred og velsignet henne.

«Gi meg et ord, slik som I gav Ulvhild, kjære fader,» bad Kristin; hun stod med hans hånd i sin.

Munken strøk med sin nakne, giktknudrede fot i det våte gress:

«Da vil jeg legge deg på hjertet, datter, at du ser godt på hvordan Gud skjøtter folks tarv her i dalen. Her faller lite regn, men han har gitt dere vann fra fjellet, og duggen frisker eng og aker hver natt. Takk Gud for de gode gavene han har gitt deg, og klag ikke om du synes du mangler annet du mener kunne høve vel dertil. Du har vakkert gult hår, og grem deg ikke for det er ikke kruset. Har du ikke hørt om den kjerringen som satt og gråt for hun hadde bare en liten fleskebit å gi de syv sultne ungene sine til julekost. Sankt Olav kom ridende forbi i samme gode laget; da rakte han sin hånd ut over sulet og bad Gud mette de arme kråkungene. Men da kjerringen så det lå et slaktet svin på disken, da gråt hun, for hun ikke hadde kopper og gryter nok.»

Kristin løp hjemover, og Kortelin danset om føttene hennes, nappet henne i kledningsflikene og bjeffet og ringlet med alle sine små sølvbjeller.

VI

Arne var hjemme i Finsbrekken den siste tiden før han skulle fare til Hamar; moren og søstrene rustet ham ut med klær.

Dagen før han skulle ride sydpå, kom han til Jørundgård og bød levvel. Da fikk han hvisket til Kristin om hun ville møte ham på veien syd for Laugarbru neste kveld:

«Jeg vil dog gjerne vi skulle være ene to, siste gang vi møtes,» sa han. «Tykkes deg det er så meget jeg ber om – vi er da fostret opp sammen som to søsken,» sier han da Kristin tøvet litt før hun svarte.

Så lovet hun å komme, hvis hun kunne slippe hjemmefra.

Neste morgen snedde det, men utpå dagen tok det til å regne, og snart var veier og jorder ett grått søle. Skoddedottene lå og drev mellom åssidene, av og til datt de ned og tvinnet seg i hvite tuller ved fjellfoten, men så tyknet været på ny.

Sira Eirik kom over for å hjelpe Lavrans med å sette opp noen brevskaper. De gikk ned i årestuen, for der var hyggeligere i slikt vær enn i storstuen, hvor ovnen røk rommet fullt. Moren var på Laugarbru hvor Ramborg nu var i bedring etter hun hadde hatt en febersykdom før på høsten.

Det var da ikke vanskelig for Kristin å slippe usett ut av gården, men hun torde ikke ta hest, så hun gikk. Veien var et elte av snesludd og vissent løv; det åndet sørgelig rått og dødt og muldent, og av og til kom et vindstøt og drev væten like imot hennes åsyn. Hun trakk hetten godt nedover sitt hode og holdt kåpen om seg med begge hender, gikk raskt fremover. Litt redd var hun – elvegnyet hørtes så dumpt i den tunge lufta, og skyene drev svarte og forrevne over fjellkammene. Av og til stanset hun og lydde tilbake, om hun skulle høre Arne.

Om en stund ble hun vår hovslag på den oppbløtte vei, og hun stanset da, ti hun var på et noe øde sted, så hun tenkte her kunne de passelig si hverandre farvel uforstyrret. Straks etter så hun rytteren bak seg, og Arne sprang av hesten og leide den, mens han gikk imot henne.

«Det var vakkert gjort at du kom,» sier han, «i dette stygge været.»

«Det er verre for deg som skal ride så lang vei – og så sent på kvelden som du drar avgårde?» spør hun.

«Jon har bedt meg ligge på Loptsgård i kveld,» svarer

Arne. «Jeg tenkte det var lettere for deg å komme hit på denne tid av dagen.»

De stod tause en stund. Kristin syntes aldri før hun hadde sett hvor vakker Arne var. Han hadde en glatt stålhue på, og under den en brun kveif, en ullhette som satt tett om ansiktet og lå ut over skuldrene, under den så hans smale ansikt så lyst og fagert ut. Lærpanseret hans var gammelt, rustflekket og skrammet etter brynjen som hadde vært båret over – Arne hadde fått det etter far sin – men det føyde seg etter hans smekre, myke og sterke legeme, og så bar han sverd ved siden og spyd i hånden – de andre våpnene hans hang på sadelen. Han var fullvoksen mann og så drengelig ut.

Hun la hånden på hans skulder og mælte:

«Minnes du, Arne, at du spurte meg engang om jeg syntes du var like gjev kar som Simon Andressøn. Nu vil jeg si deg ett, før vi skilles, og det er at du tykkes meg være like meget hans overmann i fagerhet og miner som han blir regnet fremfor deg i byrd og rikdom av de folk som mest ser på slike ting.»

«Hvorfor sier du meg dette?» spurte Arne åndeløst.

«Fordi broder Edvin la meg på hjerte, vi skal takke Gud for hans gode gaver og ikke være som den konen som gråt, da Sankt Olav øket sulet for henne, over at hun hadde ikke kopper – så du ikke gremmer deg over at han ikke har gitt deg like meget av rikdom som av legemsgaver –»

«Var det det du mente,» sa Arne. Og da hun tidde, sa han:

«Jeg undres på om du mente du ville heller vært gift med meg enn med den annen –»

«Det ville jeg vel nok,» sier hun sakte. «– Med deg er jeg bedre kjent –»

Arne slo armene om henne så han løftet hennes føtter fra marken. Han kysset hennes ansikt mange ganger, men så satte han henne ned igjen:

«Gud hjelpe oss, Kristin, for et barn du er!»

Hun stod og hengte med hodet, men holdt hendene sine på hans skuldre. Han grep om hennes håndledd og klemte dem:

«Jeg ser at det er sånn, søte min, du skjønner ikke hvor sår jeg er i hjertet mitt for jeg skal miste deg. Kristin, vi er da vokset opp sammen som to epler på en gren, jeg holdt av deg før jeg tok å skjønne en dag skulle en annen komme og bryte deg fra meg. Så sant Gud tålte døden for oss alle – jeg

skjønner ikke at jeg kan bli glad mer i verden etter denne dagen –»

Kristin gråt bitterlig og løftet sitt ansikt, så han kunne kysse henne.

«Ikke tal slik, Arne min,» bad hun og klappet ham.

«Kristin,» sa Arne lavmælt og tok henne i armene sine igjen. «Kan du ikke tenke det at du bad din far – Lavrans er så god en mann, han ville ikke tvinge deg mot din vilje – at du bad om å få bie noen år – ingen vet hvordan lykken kan vendes for meg – vi er så unge begge to –»

«Jeg får nok gjøre som de vil hjemme,» gråt hun.

Nu tok gråten Arne med.

«Du skjønner nok ikke du, Kristin, hvor kjær jeg har deg.» Han gjemte ansiktet ved hennes skulder. «Gjorde du det og holdt du av meg, så gikk du nok til Lavrans og bad vakkert –»

«Jeg kan ikke det,» hulket møen, «jeg kunne nok aldri få noen mann så kjær at jeg skulle ville gjøre mine foreldre imot for hans skyld.» Hun lette med hendene etter hans ansikt under kveifen og den tunge stålhue. «Gråt ikke slik, Arne, min kjæreste venn –»

«Denne får du nu ha,» sier han om en stund og gav henne en liten sølje, «og tenk på meg stundom, for jeg glemmer aldri deg og sorgen min –»

Det var nesten helt mørkt da Kristin og Arne hadde sagt hverandre det siste farvel. Hun stod og så etter ham, da han til slutt red bort. Det lyste gult av en flenge mellom skyene, og det lyset speilet seg i fotefarene deres, hvor de hadde gått og stått i sluddet på veien – det så koldt og sørgelig ut, syntes hun. Hun grov brystlinet frem og tørket sitt forgråtte ansikt, vendte seg og gikk hjemover.

Hun var våt og kald og gikk fort. Om en stund hørte hun det kom et menneske bak henne. Hun ble litt redd; det kunne dog tenkes det fór fremmedfolk her på tjodveien selv en kveld som denne, og hun hadde et øde stykke for seg; det var svart ur rett opp på den ene siden, men på den annen side gikk det steilt ned, og det var furuskog helt ned til den blybleke elv i dalbunnen. Hun ble derfor glad da den som kom etter ropte hennes navn. Hun stanset og ventet.

Den kommende var en lang, tynn mann i mørk hekle med lysere ermer – da han kom nær, så hun han var prestekledd

og bar en tom skreppe på ryggen. Hun kjente nu Bentein prestesønn, de kalte ham – Sira Eiriks dattersønn. Hun merket straks at han var meget drukken.

«Ja, den ene farer og den annen kommer,» sa han og lo, da de hadde hilst på hverandre. «Jeg møtte Arne av Brekken rett nu – jeg ser du går og gråter. Nu kunne du vel smile litt for jeg er hjemkommen – vi har da også vært venner fra barnsben av, vi vel?»

«Det er dårlig bytte å få deg til bygden istedet,» sa Kristin tvert. Hun hadde aldri likt Bentein. «Det vil flere synes, er jeg redd. Morfar din gikk og var så glad for at du var kommet så vel i vei nede i Oslo.»

«Å ja,» sa Bentein og knegget og kniste. «Ja, var jeg kommet vel i vei, mener du? Som et svin i en hveteaker hadde jeg det, Kristin – og enden ble den samme, jeg ble jaget med hut og hei og påken. Jaja. Jaja. Det er ikke stor glede han har av avkommet sitt, min morfar. Det er svært så fort du går?»

«Jeg fryser,» sa Kristin kort.

«Enn jeg da,» sier presten. «Jeg har ikke mere klær på meg enn du ser her – kappen min måtte jeg selge for øl og mat på Hamar litle. Du skulle nu vel enda ha varme i kroppen etter du bød levvel med Arne, du – jeg mener du får la meg gå innunder skinnet ditt med deg –» og han tok i kåpen hennes, slo den om sin aksel og klemte sin våte arm rundt hennes liv.

Kristin ble så overveldet over hans dristighet at det varte et øyeblikk før hun riktig sanset – så ville hun slite seg løs, men han hadde tak i kåpen hennes, og den var spent sammen med en sterk sølvhekte. Bentein fikk armene om henne igjen, ville kysse henne og kom nær hennes hake med munnen sin.

Hun forsøkte å slå, men han holdt om hennes overarmer.

«Jeg tror du har mistet vettet,» hveste hun, mens hun stred imot, «tør du håndfare meg som jeg var en – du skal få angre dette bitterlig i morgen, usling du er –»

«Å, imorgen er du ikke så dum,» sier Bentein, spenner ben for henne så hun velter halvt ned i veisølen, og klemmer med en hånd over hennes munn.

Enda hun tenkte ikke på å skrike. Først nu skjønte hun hva han våget å ville med henne, men raseriet tok henne så vilt og voldsom at hun sanset neppe være redd; hun knurret som et dyr i slagsmål og kjempet mot mannen som holdt henne nede

så det iskolde snevannet trengte gjennom klærne inn på hennes brennhete hud.

«Imorgen har du nok vett til å tie,» sier Bentein, «– og kan det ikke dølges, så kan du skylde på Arne, det vil før bli trodd –»

Han hadde fått en finger inn i hennes munn, da bet hun til av all makt, så Bentein skrek og løsnet taket. Rapt som lynet fikk Kristin en hånd fri og tok over hans ansikt, klemte så hårdt hun orket tommelfingeren mot hans ene øyesten; han brølte og reiste seg opp på kne. Hun smatt frem som en katt, støtte til presten så han falt på ryggen, og hun løp innetter veien mens sølen stod i sprut om henne for hvert sprang.

Hun løp og løp uten å se seg bakover. Hun hørte Bentein kom etter, og hun sprang så hjertet dunket i hennes hals, mens hun ynket seg sakte og speidet ut for seg – skulle hun aldri nå frem til Laugarbru. Endelig var hun ute på veien der den går over jordene, hun så husklyngene nede i bakken og sanset i det samme at hun torde ikke springe ditinn, hvor moren var – slik som hun så ut, tilsølt av lere og vissent løv fra hode til fot, med sundrevne klær.

Hun merket Bentein drog inn på henne; da bøyde hun seg ned og tok opp to store stener. Hun kastet da han kom nær nok; den ene traff ham så det bar overende med ham. Da løp hun igjen og stanset ikke før hun stod på broen.

Skjelvende stod hun og holdt i brogjerdet. Det sortnet for øynene hennes, og hun trodde hun skulle falle ned i uvit – men så tenkte hun på Bentein, om han skulle komme og finne henne. Rystende av skam og forbitrelse gikk hun videre, men hennes ben kunne neppe bære henne, og nu kjente hun det sved i ansiktet av negleklor, og hun hadde slått seg både på rygg og armer. Gråten kom, het som ild.

Hun ønsket Bentein måtte være død av den stenen hun hadde kastet – hun ønsket hun hadde gått tilbake og gjort ende på ham, tok etter kniven sin, merket at hun måtte ha mistet den.

Så kom igjen tanken på at hun torde ikke bli sett hjemme; da falt det henne i sinne å gå til Romundgård. Hun ville klage til Sira Eirik.

Men presten var ikke kommet fra Jørundgård enda. I ildhuset traff hun Gunhild, Benteins mor; konen var alene, og da fortalte Kristin henne hvordan sønnen hadde fart frem mot

henne. Dog nevnte hun ikke at hun var gått ut for å møte Arne. Da hun skjønte at Gunhild trodde hun hadde vært på Laugarbrua, lot hun det bli derved.

Gunhild sa ikke stort, men gråt en hel del, mens hun vasket av Kristins klær og bøtet de verste flengene så lenge. Og den unge var så opprørt at hun ikke la merke til de øynene Gunhild gav henne i smug.

Men da Kristin gikk, tok Gunhild sin kåpe, fulgte henne ut, men gikk over mot stallen. Kristin spurte hvor hun skulle hen.

«Jeg får vel ha lov til å ride nedover og se etter sønnen min,» svarte konen. «Om du har slått ham i hjel med stenen din, eller hvordan han mår.»

Kristin syntes ikke hun kunne svare noe til det, så hun sa bare at Gunhild fikk se til at Bentein kom ut av bygden så fort råd var, og at han ikke kom henne for øye «– ellers taler jeg om dette for Lavrans, og da kan du vel tenke deg hvordan det går.»

Bentein drog da også sydover en knapp uke senere. Han hadde brever med til Hamarbispen fra Sira Eirik om bispen ville skaffe ham sysselsettelse eller stå ham bi.

VII

En dag ut i julen kom Simon Andressøn helt uventet ridende til Jørundgård. Han unnskyldte seg for han kom slik, ubuden og alene uten frender, men herr Andres var i Sverige i kongens ærend. Selv hadde han vært hjemme på Dyfrin en tid, men der var bare hans unge søstre, og hans mor som lå til sengs, så det var blitt langsomt for ham, og han hadde fått slik hug til å se hit opp.

Ragnfrid og Lavrans takket ham meget for han hadde gjort denne lange reisen på hardeste vinteren. Jo mer de så til Simon, desto bedre likte de ham. Han var vel inne i alt som var ordet mellom Andres og Lavrans, og det ble nu avtalt at hans og Kristins festensøl skulle drikkes før fasten gikk inn, hvis herr Andres kunne komme hjem til den tid, men ellers like over påske.

Kristin var stille og forsagt når hun var sammen med festemannen sin; hun fant lite å tale om med ham. En kveld da

alle hadde sittet og drukket, bad Simon henne gå ut med seg og kjøle seg litt. Da, mens de stod oppe på svalen foran øverstestuen, tok han henne om livet og kysset henne. Siden gjorde han det ofte, når de to var alene. Hun var ikke glad for det, men hun lot det skje, siden hun visste festemålet var ikke til å unngå. Nu tenkte hun på sitt giftermål bare som noe hun måtte, men ikke som noe hun gjerne ville. Enda hun likte nok Simon, især når han snakket med andre og ikke rørte henne eller talte til henne.

Hun hadde vært så ulykkelig hele høsten utover. Det nyttet ikke alt hun sa til seg selv at Bentein hadde jo ikke fått gjort henne noe; hun følte seg som utskjemt allikevel.

Ingenting kunne bli som det hadde vært før, siden en mann hadde våget å ville henne noe slikt. Hun lå våken om nettene og brente av skam og kunne ikke la være å tenke på det. Hun husket Benteins legeme mot sitt, da hun sloss med ham, hans hete ølpust – hun måtte tenke på det som kunne ha skjedd og hun mintes med et gys gjennom alt sitt kjød det han hadde sagt, om det nu ikke kunne dølges og at Arne ville få skylden. Der jog forbi hennes syn billedene av alt som ville ha fulgt hvis hun var kommet i en slik ulykke, og så folk hadde fått nyss om hennes møte med Arne – hvis hennes far og mor skulle trodd noe slikt om Arne, og Arne selv. – Hun så ham som hun hadde sett ham den siste kvelden, og hun følte det som hun knekket ned for ham bare fordi hun *kunne* ha kommet til å dra ham ned med seg i sorg og skjensel. Og så drømte hun så stygt. Hun hadde hørt ord som kjødets lyst og kjødets fristelse i kirken og i hellig historie, men de hadde ikke sagt henne noe. Nu var det blitt virkelig for henne at både hun selv og alle mennesker hadde et syndig, kjødelig legeme som snæret om sjelen og skar i den med harde bånd.

Så tenkte hun seg ut hvordan hun skulle drept Bentein eller blindet ham. Det var den eneste lise hun kunne finne, å frøtse i hevndrømmer mot den heslige, morke mann som stod i veien for hennes tanker alltid. Men det hjalp aldri lenge; hun lå og strigråt ved Ulvhilds side om nettene for alt dette som var ført over henne med vold. Bentein hadde allikevel nådd å bryte mødommen i hennes sinn.

Første virkedag etter julehelgen hadde alle kvinnene på Jørundgård travelt i ildhuset; Ragnfrid og Kristin hadde også vært der det meste av dagen. Sent på kvelden, mens noen av

kvinnene ryddet etter bakingen, mens andre stelte med kveldsmaten, kom fjøsdeien farende inn, skrikende, mens hun slo sine hender:

«Jesus, Jesus – har noen hørt større nød – nu kjører de Arne Gyrdssøn hjem død på en slede – Gud hjelpe Gyrd og Inga i den elendighet –»

Inn kom en mann som bodde i en stue litt nede i veien, og Halvdan. Det var disse som hadde møtt likferden.

Kvinnene stimet sammen om dem. Ytterst i ringen stod Kristin, hvit og bevende. Halvdan, Lavrans' egen svenn, som hadde kjent Arne fra han var gutt, gråt sterkt mens han fortalte:

Det var Bentein prestesønn som hadde drept Arne. Nyttårskvelden hadde bispens svenner sittet og drukket i mannsstuen, og da var Bentein kommet; han var nu blitt skriver hos presten ved Hellig Legems prebende. Svennene ville først ikke ha ham inn, men han hadde minnet Arne om at de var sambygdinger. Arne lot ham da få sitte hos seg, og de hadde drukket. Men så var de kommet i slagsmål, Arne hadde fart så voldsomt frem at Bentein hadde tatt en kniv fra bordet og stukket Arne i strupen og flere ganger i brystet. Arne var død nesten straks.

Bispen hadde tatt seg denne ulykken meget nær til hjertet; han hadde selv sørget for at det ble stelt om liket og latt det kjøre den lange veien hjem av sine egne folk. Bentein lot han sette i jern, støtte ham ut av kirken, og var han ikke allerede hengt, så skulle han bli det.

Halvdan måtte fortelle dette flere ganger ettersom nye folk strømmet inn. Lavrans og Simon kom også over i ildhuset da de ble vår uroen og oppstyret i gården. Lavrans var meget beveget; han bød de skulle sadle hans hest, for han ville ride over i Brekken med det samme. Da han skulle gå, falt hans øyne på Kristins hvite ansikt.

«Kanskje du vil være med meg?» spurte han. Kristin nølte litt; hun gyste, men så nikket hun, for hun orket ikke mæle et ord.

«Er det ikke for koldt for henne?» mente Ragnfrid.

«I morgen blir det jo våkenatt, og da går vi vel dit alle –»

Lavrans så på sin hustru; han ble også vår Simons ansikt, og så gikk han bort og tok om Kristins skulder.

«Hun er hans fostersøster, får du minnes,» sa han. «Kanskje hun gjerne vil hjelpe Inga med å stelle om liket.»

Og enda Kristins hjerte var som sammensnørt av fortvilelse og angst, så ble hun varm av takknemlighet mot sin far for hans ord.

Ragnfrid ville nu de skulle spise kveldsgrøten før de fór, hvis Kristin skulle med. Hun ville også sende med gaver til Inga – et nytt linlaken, vokslys og friskbakt brød. Hun bad dem si at hun ville komme opp selv og hjelpe med å stelle til jordeferden.

Det ble spist lite, men snakket meget i stuen, mens maten stod på bordet. Den ene minnet den annen om de prøvelser Gud hadde lagt på Gyrd og Inga. Gården deres hadde stenskred og flom lagt øde, flere av de eldste barna deres var døde, så alle Arnes søsken var barn enda. Nu hadde de hatt lykken med seg i noen år, siden bispen satte Gyrd på Finsbrekken som sin ombudsmann, og de barna som de hadde fått beholde, var vakre og lovende. Men moren elsket Arne meget høyere enn alle de andre –.

Men folk ynket også Sira Eirik. Presten var aktet og avholdt, og folk i bygden var stolte av ham, han var vellært og dugelig og hadde i alle de årene han hadde vært ved kirken, ikke misholdt en helligdag eller messe eller tjeneste som han var pliktig til å lese. I sin ungdom hadde han vært krigsmann under grev Alv av Tornberg, men han var kommet i skade for å drepe en meget høybyrdig mann, og så var han tydd til Oslobispen; da denne merket for et nemme han hadde for boklærdom, hadde han tatt ham i prestelære. Og hadde det ikke vært fordi han ennu hadde uvenner for dette gamle drapets skyld, så skulle Sira Eirik nok aldri blitt sittende her ved denne lille kirken. Vel var han meget grisk etter penger, både for sin egen pung og for kirken, men den var nu også så vakkert utstyrt med kar og klær og bøker, og han selv hadde disse barna – og han hadde aldri hatt annet enn sorg og møye av slekten sin. Utover landsbygdene syntes folk at det var urimelig at prestene skulle leve som munker, siden de dog måtte ha kvinnfolkhjelp på gårdene og de vel kunne trenge en kone til å stelle for seg, så lange og tunge reiser de måtte gjøre rundt i sognet, og det i all slags vær. Folk husket også at det var ikke så lange tider siden prestene i Norge hadde vært gifte menn. Derfor hadde ingen regnet Sira Eirik større til last at han hadde hatt tre barn med den rådskonen som hadde vært hos ham da han var ung. Men denne kvelden sa de dog at det så

ut som Gud ville straffe Eirik for frillelivet hans, så meget ondt som hans barn og barnebarn hadde voldt ham. Og noen mente det var vel god mening i det også, at en prest skulle ikke ha hustru og barn – for det måtte vel komme uvennskap og forargelse mellom presten og folket på Finsbrekken; de hadde før vært de beste venner.

Simon Andressøn kjente godt til Benteins ferd i Oslo og fortalte om det. Han var blitt skriver hos prosten ved Mariakirken, og han skulle være en flink kar. Det var også mange kvinner som likte ham vel – han hadde disse øynene, og så rant kjeften på ham støtt. Noen syntes han var en vakker mann – det var helst slike fruer som syntes de var blitt snytt på mennene sine, og så unge møer, sånne som godt likte at mennene er frie mot dem. Simon lo – ja, de skjønte? Nå, Bentein var da så lur, han trådte ikke denslags kvinner for nær. Med dem hadde han det i munnen; han fikk ry for renlevnet. Men så var det det at kong Håkon, han var jo en from og sedelig herre selv, og han ville gjerne holde sine menn til tukt og sømmelig vandel – de unge da; andre kunne han nok ikke rå med. Og nu ble det slik at hva for streker de unge svennene kunne liste seg ut og være med på – sviregilder, dobbel og øldrikk og slikt mere, det fikk alltid hirdpresten vite om, og de gale halsene måtte stå til skrifte og bøte og fikk hårde irettesettelser, ja, to-tre av de villeste drengene ble jaget bort. Men så kom det opp til slutt at det var denne reven, Bentein secretarius – lønnlig hadde han hatt sin gang i alle ølhusene og verre hus med; han hørte ternenes skriftemål, han, og gav dem avløsning –

Kristin satt ved morens side; hun prøvde å spise så ingen skulle merke hvordan det var med henne, men hun skalv på hånden så hun spilte av vellingen for hver skjefull, og tungen kjentes så tykk og tørr i munnen at hun kunne ikke svelge brødbitene. Men da Simon begynte å tale om Bentein, måtte hun slutte å late som hun åt; hun tok med hendene i benken under seg – skrekk og vemmelse grep henne slik at hun kjente seg svimmel og kvalm. Han var det som hadde villet –. Bentein og Arne, Bentein og Arne –. Syk av utålmodighet ventet hun på at de skulle bli ferdige. Hun lengtet etter å se Arne, Arnes vakre åsyn, falle ned og få sørge og glemme alt annet.

Da moren hjalp henne med yttertøyet, kysset hun datteren på kinnet. Kristin var så uvant med å få kjærtegn av sin mor

nu, det gjorde så godt – hun la hodet ned på Ragnfrids skulder et øyeblikk, men hun kunne ikke gråte.

Da hun kom ut på tunet, så hun at det var flere som ville bli med – Halvdan, Jon fra Laugarbru og Simon og hans svenn. Det voldte henne en urimelig pine at de to fremmede skulle være med.

Det var en bitende kold kveld, så sneen skrek under føttene; stjernene gnistret tett som rim på den svarte himmelen. Da de hadde ridd et stykke, hørte de vræl og hyl og rasende hovtramp syd fra vollen – litt lenger opp i veien kom hele reien rasende bak dem og sprengte forbi så det ringlet i metall, og emmen fra de rykende, rimede hestekropper slo mot dem, der de selv måtte ride ut i sneen. Halvdan ropte imot den ville stim – det var ungdom fra gårdene syd i bygden; de turte jul enda og var ute og prøvde hestene sine. Noen, som var for drukne til å sanse, sprengte dundrende og brølende videre mens de hamret på skjoldene sine. Men et par stykker skjønte de tidender Halvdan ropte imot dem. De falt ut av flokken, ble stille og sluttet seg til Lavrans' følge, mens de hvisket med mennene bakerst i rekken.

De kom frem så de så Finsbrekken på bakken hinsides Silså. Det lyste mellom husene – midt på tunet hadde folket satt tyrifakler ned i en snehaug, og ildskinnet lå rødt utover den hvite bakken, men de mørke husene så ut som de var overstrøket med levret blod. En liten søster av Arne stod ute og tråkket i føttene, hendene hadde hun krysset oppunder kåpen. Kristin kysset det forgråtte, forfrosne barn. Hennes hjerte var tungt som sten, og det var som hun hadde bly i lemmene da hun steg oppfor trappen til loftet der de hadde lagt ham.

Lyden av sang og glansen av de mange tente lys møtte i døren. Midt i loftet stod kisten han var bragt hjem i, dekket av et laken; det var lagt fjeler over bukker, og kisten var stillet derpå. Ved hodegjerdet stod en ung prest med bok i hendene og sang, rundt om knelte folk med ansiktene gjemt i de tykke kappene sine.

Lavrans tente sitt lys ved et av de som stod og brente, satte det fast på bårefjelen og knelte ned. Kristin ville gjøre det samme, men kunne ikke få sitt lys til å stå. Da tok Simon det og hjalp henne. Så lenge presten leste, lå alle på kne og hvisket hans ord etter, så røken stod om deres munner – det var isnende koldt i loftet.

Da presten lukket boken og folk reiste seg opp – det var alle-

rede mange samlet i likstuen – gikk Lavrans frem til Inga. Hun stirret på Kristin og syntes neppe å høre mannens ord; gavene han hadde rakt henne stod hun og holdt i som hun ikke sanset hun hadde noe i hånden.

«Er du kommet, du og, Kristin,» sier hun med en rar, tvungen røst. «Kan hende du gjerne vil se sønnen min, slik han er kommet tilbake til meg?»

Hun flyttet et par lys til side, grep Kristin om armen med en dirrende hånd og rykket med den annen svededuken fra den dødes åsyn.

Det var grågult som lere og leppene blyfarvede, de var glidd fra hverandre litt så de jevne og smale, benhvite tennene syntes som et spotsk smil. Under de lange øyenvipper glimtet litt av de brustne øyne, og det var noen blåsvarte flekker øverst oppe på kinnene, enten det nu var merker etter slag eller likpletter.

«Kanhende du vil kysse ham?» spurte Inga som før, og Kristin lutet seg lydig frem og trykket sin munn mot den dødes kinn. Den var klam som av dugg, og hun syntes hun kjente såvidt likteven; han var saktens begynt å tine i heten fra alle kjertene.

Kristin ble liggende med hendene på kistefjelen, for hun orket ikke reise seg. Inga drog likklærne mer til side, så det store knivstikket over nøklebenet ble synlig. Da vendte hun seg utover mot folket og sa med rystende stemme:

«Det er nok løgn, ser jeg, det som folk sier, at død manns sår blør når den rører ham som har voldt hans bane. Han er koldere nu, gutten min, og mindre vakker enn da du møtte ham sist her nede i veien. Du liker ikke å kysse ham nu, ser jeg – men jeg har hørt at du forsmådde ikke munnen hans da.»

«Inga,» sier Lavrans og går frem, «har du mistet vettet – snakker du over deg –»

«Ja, dere er så gjeve der borte på Jørundgård – du var altfor rik en mann, du Lavrans Bjørgulfssøn, til at sønnen min torde tenke på å beile til datter din med æren – hun syntes nok selv hun var for god til det, Kristin og. Men hun var ikke for god til å renne etter ham på landeveien om natt og leke med ham i riskjerrene den kvelden han fór – spør henne selv, så får vi se om hun tør nekte det her Arne ligger død – og hun har voldt det med løsaktigheten sin –»

Lavrans spurte ikke; han vendte seg til Gyrd:

«Du må styre konen din – hun er jo fra sans og samling –»

Men Kristin løftet sitt hvite ansikt og så fortvilet om seg.

«Jeg gikk og møtte Arne den siste kvelden, for han hadde bedt meg. Men ikke skjedde det noe mellom oss som var urett.» Og som hun syntes å samle seg og helt skjønne, ropte hun høyt: «Jeg vet ikke hva du mener, Inga, – lyver du på Arne her han ligger – aldri har han fristet eller lokket meg –»

Men Inga lo høyt:

«Nei, Arne nei? Men Bentein prest – han lot deg ikke leke med seg slik. – Spør du Gunhild, Lavrans, som vasket skitten av datter dins rygg, og spør hver mann som var i bispens mannsstue nyttårskvelden, da Bentein spottet Arne for han hadde latt henne gå og stod etter som hennes narr. Så lot hun Bentein gå med seg under skinnet sitt hjemover og ville leke den samme leken med ham –»

Lavrans grep henne i skulderen og la sin hånd over hennes munn:

«Få henne ut, Gyrd. Skammelig er det at du snakker slik ved denne gode drengens lik – men om så alle barna dine lå døde her, så vil jeg ikke stå og høre deg lyve om mitt – du Gyrd får svare for det som denne vanvittige kvinne sier –»

Gyrd tok i konen sin og ville leie henne vekk, men han sa til Lavrans:

«Det er nu så, det var om Kristin de snakket, Arne og Bentein, da sønnen min mistet livet. Ventelig har ikke du hørt det, men det har nu gått snakk her i bygden i høst –»

Simon slo sitt sverd i den nærmeste kleskisten.

«Nei, gode folk, nu får dere finne annet å snakke om i denne likstuen enn om festekonen min –. Prest, kan I ikke styre disse folkene så her blir en sømmelig skikk –»

Presten – Kristin så nu det var den yngste sønnen på Ulvsvollen, som hadde vært hjemme i julen – han åpnet boken og stilte seg opp ved båren. Men Lavrans ropte at de som hadde talt om hans datter, hvem det nu monne være, skulle få svelge ordene sine, og Inga skrek:

«Ja, ta livet mitt, du Lavrans, som hun har tatt all min trøst og glede – og gjør hennes bryllup med denne riddersønnen, men enda så vet folk at hun ble gift med Bentein på landeveien – her –» hun kastet lakenet Lavrans hadde gitt henne, tvers over båren til Kristin, «jeg trenger ikke Ragnfrids lin til å stede Arne til jorden i – gjør deg skaut av det du, eller gjem det til å svøpe risungen din – og gå ned og hjelp Gunhild å sørge over den hengte mannen –»

Lavrans, Gyrd og presten tok fatt i Inga. Simon prøvde å løfte opp Kristin som lå over båren. Da skjøv hun heftig hans arm tilbake, rettet seg opp så hun stod rank på knærne, og ropte høyt:

«Gud min frelser, hjelp meg, dette er usant!»

Hun rettet ut sin ene hånd og holdt den over det nærmeste lys på likbåren.

Det så ut som om flammen neide seg og vek tilside – Kristin kjente alles øyne rettet mot seg – det tyktes henne at dette varte en lang stund. Da merket hun med ett en sviende smerte i håndflaten, og med et skingrende skrik falt hun bakover på gulvet.

Hun trodde selv hun var dånet – men hun merket at Simon og presten løftet henne opp. Inga skrek noe, hun så sin fars forferdede åsyn og hørte presten rope at ingen måtte regne denne prøven, slik kan en ikke elske Guds vitnesbyrd – da bar Simon henne ut av loftet, ned trappen. Simons svenn løp til stallen, og straks etter satt Kristin, halvt sanseløs enda, foran på Simons sadel, svøpt i hans kappe, mens han red nedover mot bygden så fort hesten kunne renne.

De var nesten ved Jørundgård da Lavrans tok dem igjen. Resten av følget deres kom dundrende langt bak i veien etter dem.

«Si ingenting til din mor,» sa Simon, da han satte henne ned ved stuedøren. «Vi har hørt altfor meget gal snakk i kveld; det er ikke til å undres på at du tapte sansen selv til slutt.»

Ragnfrid lå våken da de kom inn, og spurte hvordan det hadde vært i våkestuen. Simon tok ordet og svarte for dem alle. Jo, det hadde vært mange lys og meget folk. – Jo, det hadde vært en prest – Tormod fra Ulvsvollen – om Sira Eirik hadde han hørt han skulle være ridd nedover til Hamar alt i kveld, slik kom de over den vanskeligheten med jordeferden.

«Vi får da lese en messe for gutten,» sier Ragnfrid. «Gud styrke Inga, hun prøves hårdt den gode, dugelige konen.»

Lavrans tok etter den tonen Simon sang fore, og om litt sa Simon at nu fikk de gå til ro alle: «for Kristin er både mødig og sorgfull.»

Om en stund, da Ragnfrid var sovnet, kastet Lavrans noe tøy på seg, gikk bort og satte seg på kanten av døtrenes seng. Han fant i mørket Kristins hånd og sa meget mildt:

«Nu får du si meg, barn, hva som er sant og hva som er løgn i den snakken Inga farer med?»

Hulkende berettet Kristin alt som var hendt den kvelden Arne red til Hamar. Lavrans sa ikke stort. Da krøp Kristin frem i sengen, slo sine armer om hans hals og ynket seg sakte:

«Jeg har jo voldt Arnes død – det er jo sant som Inga sa –»

«Arne bad deg selv om å gå og møte ham,» sa Lavrans og trakk åkledet opp om datterens nakne skuldre. «Ubetenksomt var det vel av meg at jeg lot dere ferdes sammen slik, men jeg trodde gutten hadde vært forstandigere –. Jeg skal ikke laste dere – jeg skjønner disse tingene er tunge for deg å bære. Enda jeg hadde aldri tenkt det at noen av døtrene mine skulle komme i vanry her i bygden vår – og ille blir det med mor din når hun spør disse tidender –. Men at du gikk til Gunhild med dette og ikke til meg, det var så uvettig at jeg kan ikke skjønne du kunne stelle deg så dumt –»

«Jeg orker ikke være her i bygden lenger,» gråt Kristin, «– ikke et menneske tør jeg se i øynene – og alt det jeg har voldt dem i Romundgården og på Finsbrekken –»

«Ja, de får nu sørge for det, både Gyrd og Sira Eirik,» sa Lavrans, «at disse løgnene om deg kommer i jorden med Arne. Ellers blir det Simon Andressøn som best kan verge deg i denne sak,» sa han og klappet henne i mørket. «Tykkes deg ikke han tok denne saken vakkert og forstandig –»

«Far» – Kristin klynget seg inn til ham og bad angstfullt og inderlig, «send meg i kloster, far. Jo, hør på meg – jeg har tenkt på det lenge, kan hende Ulvhild blir frisk hvis jeg går i hennes sted. Minnes du de skoene jeg sydde til henne med perler på nu i høst; jeg stakk fingrene mine så vondt, jeg blødde etter den hvasse gulltråden – jeg satt og sydde dem for jeg syntes det var så ille jeg var ikke så glad i søster min at jeg ville bli nonne for å hjelpe henne – Arne spurte meg om det engang. Hadde jeg sagt ja da, så var ikke dette hendt –.»

Lavrans rystet på hodet:

«Legg deg ned nu,» bød han. «Du vet ikke selv hva du sier, arme barnet mitt. Nu får du friste om du kan sove –»

Men Kristin lå og følte smerten i sin brente hånd, og fortvilelse og forbitrelse over hennes skjebne stormet i hennes hjerte. Det kunne ikke gått henne verre om hun hadde vært den syndefulleste kvinne; alle så ville de vel tro – nei, hun

kunne ikke, kunne ikke orke å bli her i bygden. Redsel etter redsel kom for henne – når moren fikk vite dette – og nu var det blod mellom dem og sognepresten deres, fiendskap mellom alle som hadde vært venner omkring henne i hele hennes liv. Men den ytterste, knugende angst falt over henne når hun tenkte på Simon og hvordan han hadde tatt henne og ført henne bort og stått frem for henne hjemme og rådet som hun var hans eiendom – faren og moren hadde falt unna for ham som hørte hun allerede mere til ham enn dem –.

Så mintes hun Arnes åsyn i kirken, koldt og grumt. Hun husket hun hadde sett en åpen grav som stod og ventet på en død, sist hun gikk fra kirken. De opphakkede jordklumpene lå på sneen, harde og kolde og grå som jern – dit hadde hun bragt Arne –.

Med ett kom hun til å tenke på en sommerkveld for mange år siden. Hun hadde stått i loftsvalen på Finsbrekken, det samme loftet hvor hun var blitt slått ned denne kvelden. Arne hadde lekt ball med noen gutter nede i tunet, og ballen var drevet opp i svalen til henne. Hun hadde holdt den bak ryggen sin og ikke villet gi den fra seg, da Arne kom opp etter den; da ville han ta den fra henne med makt – de hadde slåss om den, i svalen, inn på loftet mellom kistene, skinnsekkene med klær som hang der, dunket dem i hodene når de støtte mot under jakten, de hadde ledd og de hadde tumlet med denne ballen –.

Og det var som det ble virkelig for henne tilsist at han var død og borte og hun skulle ikke se hans vakre, djerve åsyn og kjenne hans varme hender. Og hun hadde vært så barnaktig og hjerteløs at hun hadde aldri tenkt hvordan det skulle bli for ham å miste henne –. Hun gråt fortvilet og syntes hun hadde fortjent sin ulykke. Men så måtte hun tenke igjen på alt det som enda ventet henne, og så gråt hun, for hun syntes det var for hård straff som skulle gå over henne allikevel –.

Det ble Simon som fortalte Ragnfrid om hva som var hendt i våkestuen på Brekken kvelden forut. Han gjorde ikke mer ut av saken enn han var nødt til. Men Kristin var så forvirret av sorg og nattevåk at hun følte en rent urimelig forbitrelse mot ham, fordi han kunne tale om det som det ikke var så forferdelig enda. Dessuten voldte det henne heftig uvilje, den måten hvorpå foreldrene lot Simon te seg som han var herren i huset.

«Du tror ingenting av dette, du, Simon?» spurte Ragnfrid engstelig.

«Nei,» svarte Simon. «Og ikke tenker jeg det er noen som tror det heller – de kjenner dere og henne og denne Bentein, men her faller jo ikke stort å snakke om i denne utbygden; det er rimelig nok at folk tar for seg av denne fete biten. Nu får vi jo lære dem at Kristins rykte er for fin kost for bondemugen her. Men ille var det at hun lot seg skremme slik av grovheten hans at hun ikke gikk til dere med det straks eller til Sira Eirik selv – jeg tenker denne porthuspresten skulle da gladelig vitnet han hadde ikke ment verre ting enn uskyldig skjemt, om du, Lavrans, hadde fått ham i tale.»

Begge foreldrene sa dette hadde Simon rett i. Men Kristin skrek opp og trampet i foten:

«Han slo meg jo ned i bakken jo – jeg vet neppe selv hva han gjorde mot meg – jeg var rent fra meg, jeg husker ingenting lenger – for alt jeg vet, så kan det være som Inga sier – jeg har ikke vært frisk eller glad en dag siden –»

Ragnfrid skrek og slo hendene sammen; Lavrans fór opp – også Simons ansikt ble annerledes. Han så skarpt på henne, gikk bort og tok henne under haken. Så lo han:

«Gud velsigne deg, Kristin – du hadde nok husket det om han hadde gjort deg noe. Det er da ikke underlig hun har vært sorgfull og ufrisk siden den ulykkeskvelden hun ble skremt så stygt – hun som aldri hadde møtt annet enn godhet og godvilje før,» sa han til de andre. «Det kan da hvert menneske se på øynene hennes som ikke er ondsinnet og heller vil tro ondt enn godt, at hun er mø og ikke kvinne.»

Kristin så opp i sin festemanns små, faste øyne. Hun løftet hendene halvt – ville lagt dem om hans hals. Da sa han igjen:

«Du får nu ikke tro, Kristin, at du ikke glemmer dette igjen. Det er nu ikke min akt at vi skal sette oss ned på Formo straks, så du aldri kommer ut av dalen. Ingen har den samme farven hverken på hår eller hug i regn og i solskinn, sa gamle kong Sverre når de lastet birkebeinene hans for de var blitt storaktige i medgangen –»

Lavrans og Ragnfrid smilte – det moret dem å høre den unge mannen gi seg en mine som han skulle vært en vis, gammel biskop. Simon ble ved:

«Det ville lite sømme seg at jeg skulle lære deg som skal være værfaren min, men så meget tør jeg kanskje si, at vi ble holdt strengere, søsknene mine og jeg; vi fikk ikke løpe så fritt om med husfolket som jeg har sett at Kristin er vant til.

Min mor hun brukte å si, leker en med kotkarlers unger, så får en gjerne lus i håret til slutt – og noe er det i det.»

Lavrans og Ragnhild tidde til dette. Men Kristin vendte seg bort, og den lysten hun hadde kjent et øyeblikk til å ta Simon Darre om halsen var ganske forgått henne.

Ved middagsleite tok Lavrans og Simon skiene sine og gikk ut for å se til noen snarer i åsen. Ute var det nu vakkert vær, solskinn og ikke så sterk kulde. Begge mennene syntes det var godt å slippe bort fra all sorgen og gråten hjemme, så de gikk langt; helt opp på snaufjellet.

De lå i solen under en berghammer og drakk og spiste; så talte Lavrans litt om Arne – han hadde holdt meget av drengen. Simon stemte i, roste den døde og sa han syntes ikke det var underlig om Kristin sørget over sin fosterbror. Da nevnte Lavrans, de fikk kanskje ikke drive så på henne, men unne henne litt tid til å falle til ro, før de drakk festensølet. Hun hadde snakket om at hun ville gjerne i kloster en tid.

Simon satte seg overende og plystret langt.

«Du liker ikke dette?» spurte Lavrans.

«Jovel, jovel,» svarte den annen rapt. «Dette tykkes meg være det beste råd, kjære værfar. Send henne til søstrene i Oslo ett år – så får hun da lære hvordan folk snakker om hinannen ute i verden. Jeg kjenner litt til noen av de møene som er der,» sa han og lo. «De ville nu ikke legge seg overende og dø av sorg om to galne drenger river hinannen sund for deres skyld. Ikke for jeg ville ha en slik en til kone – men jeg tror ikke Kristin vil ha vondt av å treffe nye folk.»

Lavrans la resten av maten ned i skreppen og sa, uten å se på den unge:

«Du er glad i Kristin, mener jeg –»

Simon lo litt og så ikke på Lavrans:

«Du kan vite jeg skjønner på henne – og på deg og,» sa han fort og brydd, reiste seg og tok skiene sine. «Jeg har ingen truffet jeg heller ville komme i hjonelag med –»

Like før påsken, mens det enda var sledeføre i dalen og over Mjøsa, reiste da Kristin for annen gang sydover. Simon kom opp for å følge henne til klostret – så nu reiste hun med far og festemann og akte i slede, svøpt i skinn og etter fulgte svenner og sledelass med hennes kleskiste, og gaver av matvarer og pelsverk til abbedissen og søstrene i Nonneseter.

II

Kransen

I

Åsmund Bjørgulfssøns kirkebåt stod inn forbi pynten av Hovedøen tidlig en søndag i slutten av april, mens klokkene ringte i klosterkirken og det svarte ut over vågen med klokkeklang fra byen, sterkere og svakere ettersom vinden bar tonene.

Himmelen var høy og hvitblå med lyse, riflede småskyer blåst henover, og solen glitret urolig på det kreppede vann. Det var helt vårlig langs strendene, jordene lå nesten snebare, og det var blå skygger og gullig glans over løvkrattene. Men det skimtet sne i granskogen oppover åsene som lå lik en karm omkring Akersbygden, og i de fjerne, blå fjellene vestover hinsides fjorden grinte det enda mange hvite striper.

Kristin stod foran i båten med faren og Gyrid, Åsmunds kone. Hun så innover mot byen med alle de lyse kirker og stenhus som hevet seg over mylderet av gråbrune tregårder og nakne løvkroner. Vinden blafret med hennes kåpefliker og flurret hennes hår fremunder hetten.

De hadde løst buskapen på Skog dagen før, og da hadde hun kommet til å lengte slik hjem til Jørundgård. Det var lenge til de kunne slippe ut feet der – hun lengtet ømt og medlidende etter de vintermagre kyr i de mørke fjøs; de måtte bie og tåle lenge enda, de. Moren, Ulvhild som hadde sovet i armen hennes hver dag i alle disse årene; liten Ramborg – hun lengtet slik etter dem; etter alle folkene hjemme lengtet hun og etter hestene og hundene, Kortelin som Ulvhild skulle ha mens hun var borte, og farens høker som satt på pinnene sine med hette over hodet. Ved siden hang hansker av hestehud til å dra på når en tok dem på hånden, og elfenbens staver til å klø dem med.

Det var som alt det vonde fra siste vinteren var kommet så langt bort, og hun husket bare hjemmet som det hadde vært før. De hadde også sagt henne at det var ingen som trodde

stygt om henne i bygden. – Sira Eirik trodde det ikke; han var harm og sorgfull over det Bentein hadde gjort. Bentein var unnkommet fra Hamar; det het seg at han skulle være rømt til Sverige. Så det var ikke blitt så uhyggelig mellom dem og nabogården som hun hadde vært redd for.

På nedturen hadde de gjestet i Simons hjem, og hun var blitt kjent med hans mor og søsken – ridder Andres var i Sverige enda. Hun hadde ikke likt seg der, og hennes uvilje mot Dyfrins-folket var desto sterkere fordi hun ikke visste noen rimelig grunn for den. På hele veien dit hadde hun sagt til seg selv de hadde ingen grunn til å være hovmodige og regne seg for bedre enn hennes slekt – ingen visste noe om Reidar Darre, birkebeineren, før kong Sverre skaffet ham lendermannsenken på Dyfrin til ekte. Men de var slett ikke hovmodige, og Simon snakket selv en kveld om sin ættfar: «Jeg har nu spurt det for visst at han skal ha vært kammaker – så det er mest som du skulle komme i kongelig ætt, Kristin,» sa han. «Var dog munnen din, gutt,» sa hans mor, men de lo alle sammen. Det gjorde så forunderlig vondt i henne når hun tenkte på sin far, han lo meget så sant Simon gav ham minste årsak til det – det demret en anelse for henne om at faren ville gjerne hatt lov til å le mer i sitt liv –. Men hun likte ikke at han var så glad i Simon.

Påsken over hadde de alle vært på Skog. Hun hadde skjønt at farbroren var en streng husbond mot bøndene sine og tjenestefolkene – hadde truffet en og annen som spurte etter hennes mor og talte kjærlig om Lavrans; de hadde bedre dager da han bodde her. Åsmunds mor, Lavrans' stemor, bodde på gården i et hus for seg selv, hun var ikke så gammel, men syk og avfeldig. Lavrans hadde sjelden snakket om henne hjemme. Engang da Kristin spurte om han hadde hatt en stri stemor, hadde faren svart, «hun har ikke gjort meg stort hverken av godt eller vondt.»

Kristin tok etter farens hånd, og han klemte hennes:

«Du blir nok glad, datter min, hos de verdige søstrene – du får annet å tenke på enn stunde hjem til oss –»

De seilte så nær byen at lukten av tjære og salt fisk bares ut til dem fra bryggene. Gyrid nevnte opp kirker og gårder og almenninger som skar seg oppover fra vannet – Kristin kjente ingenting igjen fra hun var her sist uten Halvardskirkens

tunge tårn. De seilte vestenom hele byen og la til ved nonnebryggen.

Kristin gikk mellom sin far og sin farbror gjennom en klynge sjøboder og kom ut på en vei som gikk oppover jordene. Gyrid fulgte etter, ført ved hånden av Simon. Tjenestefolkene ble igjen for å hjelpe noen menn fra klostret med å lesse reisegodset på en kjerre.

Nonneseter og hele Leiran lå innenfor byens takmerker, men det var bare noen få husklynger her og der langs veien. Lerkene trillet over deres hode i den blåbleke luften, og det myldret av små, gule lersoler innover de gustne lerbakker, men langs gjerdene var det grønt nedi gressroten.

Da de var kommet gjennom porten og trådte inn i korsgangen, kom alle nonnene togende ned mot dem fra kirken, sang og musikk strømmet ut etter dem fra den åpne dør.

Kristin så helt beklemt etter de mange sortkledde kvinner med hvite linbind om ansiktene. Hun neide dypt, og mennene bukket med hattene klemt opp til brystet. Etter nonnene kom en flokk unge møer – noen var barn – i kjoler av ufarvet vadmel, med sorte og hvite tvunne belter om livet og håret flettet stramt bort fra ansiktene med samme slag sorte og hvite snorer. Kristin satte uvilkårlig et kry ansikt opp mot ungmøene, for hun kjente seg unnselig og var redd for at de skulle synes hun så dølsk og dum ut.

Det var så prektig i klostret at hun var helt overveldet. Alle bygningene om den indre gård var av grå sten; på nordsiden raget kirkens langvegg høyt opp over de andre husene; den hadde tak i to høyder og tårn på vestenden. Gårdsrommet var lagt med stenheller, og rundt det hele løp en overdekket gang hvis tak var båret av vakre søyler. Inne på plassen stod en stenstøtte av Mater Misericordiæ som bredte sin kåpe over noen knelende mennesker.

En legsøster kom nu og bad dem følge med til abbedissens talestue. Fru Groa Guttormsdatter var en høy og stor gammel kvinne, hun ville ha vært vakker hvis hun ikke hadde hatt så mange skjegghår omkring munnen. Hennes røst var dyp og lignet en mannsstemme. Men hun hadde et vennesælt vesen, minnet Lavrans om at hun hadde kjent hans foreldre, og spurte til hans hustru og andre barn. Tilslutt sa hun vennlig til Kristin:

«Jeg har hørt godt ry om deg, og du ser klok og veloppfost-

ret ut, du vil visst ikke gi oss årsak til misnøye. Jeg har spurt at du er lovet til denne velbyrdige og gode mannen Simon Andressøn som jeg ser her – det tykkes oss et godt råd av din far og din husbond, at de unner deg å bo her i Jomfru Marias hus en tid, så du kan lære deg å lyde og tjene, før du blir satt til å byde og råde. Nu vil jeg legge deg det på sinne at du lærer deg til å finne glede i bønn og gudstjenester, så du kommer i vane med å minnes i all din ferd din skaper, Guds milde mor og alle hellige som har gitt oss det beste foredøme på styrke, rettsindighet, trofasthet og alle dyder som du bør vise, når du skal styre med gods og folk og oppfostre barn. Så vil du også lære her i dette huset at en skal ta tiden vel i akt, for her har hver time sitt bruk og sin sysselsettelse. Mange unge møer og koner liker altfor godt å ligge i sengen sent ut på morgenen, men sitte lenge over bordet om kvelden og føre unyttig snakk – dog, du ser ikke ut som du var slik. Men du kan nu lære meget på dette året som kan gavne din velferd både her og i den andre heimen.»

Kristin neide og kysset hennes hånd. Deretter bød fru Groa Kristin å følge med en umåtelig tykk gammel nonne, som hun kalte søster Potentia, over i nonnenes refektorium. Mennene og fru Gyrid innbød hun til å spise med seg i en annen stue.

Refektoriet var et vakkert rom, det hadde stensatt gulv og spissbuede vinduer med glassruter i. Det var en døråpning inn til en annen stue hvor Kristin kunne se at det også måtte være glassvinduer, for solen skinte inn.

Søstrene satt alene til bords og ventet på maten – de eldre nonner på en hyndelagt stenpall under vindusveggen; de yngre søstrene og de barhodede møene i lyse vadmelskjoler satt på en trebenk utenfor bordet. I siderommet var det også dekket bord, det var for de fornemste av proventsfolkene og legtjenerne; der var noen få gamle menn iblant. Disse mennesker bar ikke klosterkledning, men var dog mørkt og ærbart kledd.

Søster Potentia viste Kristin til sete på ytterbenken, men gikk selv inn og stillet seg nær abbedissens høysete ved bordenden – det stod tomt idag.

Alle reiste seg, i dette rommet og i siderommet, mens søstrene leste bordbønnen. Deretter gikk en ung, vakker nonne frem og stod opp på en lesestol som var stillet i døråpningen mellom de to saler. Og mens legsøstre her inne, men to av de yngste nonner i den annen stue, bar inn mat og drikke, leste

nonnen med høyt og vakkert mæle, og uten å stanse eller stamme på ett ord, beretningen om Sankta Theodora og Sankt Didymus.

Fra først av tenkte Kristin mest på å vise vakker bordskikk, for hun så at alle søstrene og ungmøene førte seg så fint og spiste så tekkelig som de skulle vært til det gildeste gjestebud. Det var overflod av den beste mat og drikke, men alle tok for seg med måte og tok bare ned i fatene med de ytterste fingerspisser; ingen spilte av soddet hverken på duker eller sine klær, og alle skar kjøttet opp så smått at de ikke sølte seg om munnen og åt så forsiktig at ikke en lyd hørtes.

Kristin svettet av angst for hun ikke skulle greie å te seg like høvisk som de andre. Hun følte seg også uvel i sin brogede drakt mellom alle de sorte og hvite kvinner – hun innbilte seg at alle så på henne. Så da hun skulle spise et stykke fett saubryst og holdt det med to fingre etter benet, mens hun snittet av det med høyre hånd og aktet på å føre kniven lett og pent, så glapp det for henne; brødleiven og kjøttet spratt inn på duken, men kniven falt klirrende på gulvflisene.

Det hørtes så overlytt i det stille rom. Kristin ble rød som blod og ville bøye seg etter kniven, men en legsøster på sandaler kom lydløst og samlet sammen sakene hennes. Men Kristin orket ikke spise mere. Hun kjente også hun hadde skåret seg i en finger, og hun var redd for å blø på duken, så satt hun med hånden tullet inn i en flik av kjolen sin og tenkte på at nu flekket hun ut den vakre lyseblå drakten hun hadde fått til Osloferden – og hun torde ikke løfte øynene fra fanget sitt.

Om litt begynte hun dog å høre mer etter det som nonnen leste. Da høvdingen ikke kunne rokke møen Theodoras standhaftighet – hun ville hverken ofre til avgudene eller la seg gifte – bød han at hun skulle føres til et skjøgehus. Enda formante han henne på veien til å minnes sin fribårne slekt og sine hederlige foreldre, dem nu en evindelige skam ville overgå, og han lovet hun skulle få leve i fred og forbli mø, hvis hun ville gå i tjeneste hos en hedensk dis, som de kalte Diana.

Theodora svarte uredd: «Kyskhet er som en lampe, men kjærlighet til Gud er flammen; skulle jeg tjene den djevelkvinnen dere kaller Diana, da var min kyskhet ikke mer verd enn en rusten lampe uten ild eller olje. Du kaller meg fribåren,

men vi er alle født treller, siden våre første foreldre solgte seg til djevelen; Kristus har løskjøpt meg og jeg er skyldig å tjene ham, så jeg kan ikke gifte meg med hans uvenner. Han vil verge sin due, men om han vil tilstede at I bryter mitt legeme som er hans hellige ånds tempel, da skal ikke det regnes meg til skam, så lenge jeg ikke samtykker i å forråde hans eiendom i fiendehender.»

Kristin begynte å få hjertebanken, fordi dette på noe vis minnet om hennes møte med Bentein – det slo henne at kanskje var dette hennes synd – hun hadde ikke et øyeblikk tenkt på Gud eller bedt om hans hjelp. Og nu leste søster Cecilia videre om Sankt Didymus. Han var en kristen ridder, men hittil hadde han holdt sin kristendom hemmelig for alle uten noen få venner. Nu gikk han til det hus hvor møen var inne, han gav penger til den konen som eide huset, og han fikk da først gå inn til Theodora. Hun fløy opp i en krok som en skremt hare, men Didymus hilste henne som sin søster og sin herres brud og sa han var kommet for å frelse henne. Da talte han med henne en stund, sigende, bør ikke broren våge livet for sin søsters ære? Og tilslutt gjorde hun som han bød henne, byttet klær med ham, lot seg spenne i Didymus' brynje. Han drog hatten ned over hennes øyne og slo kappen opp for hennes hake og bad henne gå ut med åsynet skjult, som en yngling som skammer seg over å ha vært på slikt et sted.

Kristin tenkte på Arne og hadde den største møye med å holde sine tårer tilbake. Hun stirret stivt med våte øyne, mens nonnen leste slutten – hvordan Didymus ble ført til retterstedet og Theodora ilte ned fra bjergene, kastet seg for bøddelens fot og bad om å få dø i hans sted. Nu strides de to fromme om hvem som først skal vinne kronen; da ble de halshugget på en dag. Det var den åtteogtyvende april i året 304 etter Kristi fødsel, i Antiochia, som Sankt Ambrosius har skrevet det ned.

Da de reiste seg fra bordet, kom søster Potentia og klappet vennlig Kristin på kinnet: «Ja, du lenges vel etter mor din, kan jeg tenke.» Så begynte Kristins tårer å dryppe. Men nonnen lot som hun ikke så det, og førte Kristin til det herberg hvor hun skulle bo.

Det var i et av stenhusene ved korsgangen, en vakker stue med glassvindu og en stor skorsten på den bortre kortveggen.

Etter den ene langveggen stod seks sengesteder og etter den andre alle møenes kister.

Kristin ønsket hun skulle fått ligge med en av de små pikene, men søster Potentia ropte på en tykk, lys, voksen mø: «Her er Ingebjørg Filippusdatter, som skal være din sengefelle – dere får nu se å bli kjente.» Dermed gikk hun.

Ingebjørg tok straks Kristin i hånden og begynte å snakke. Hun var ikke meget høy og altfor fet, især i ansiktet – hun var helt småøyd, så tykke kinner hadde hun. Men hennes hud var skjær, hvit og rød, og hennes hår var gult som gull og så krøllet at de tykke flettene hennes vred og snodde seg som tau og små lokker smatt ut under pannebåndet ustanselig.

Hun tok straks til å spørre Kristin om mange ting, men ventet aldri på svar; istedet fortalte hun om seg selv og regnet opp sin ætt i alle grener – det var bare gjæve og storrike folk. Hun var også trolovet til en meget rik og mektig mann, Einar Einarssøn på Aganes – men han var altfor gammel og to ganger enkemann; det var hennes største sorg, sa hun. Kristin kunne dog ikke merke at hun tok det tungt. Så snakket hun litt om Simon Darre – det var merkelig hvor nøye hun hadde sett på ham den lille stunden de hadde gått forbi hverandre i korsgangen. Deretter ville hun se i Kristins kiste – men først låste hun opp sin egen og synte frem alle sine klær. Mens de rotet i kisten, kom søster Potentia inn – hun irettesatte dem og sa dette var ingen sømmelig søndagssyssel. Dermed var Kristin ulykkelig igjen – hun var aldri blitt irettesatt av andre enn sin egen mor, og det var annerledes å bli talt til av fremmede.

Ingebjørg var like fornøyd. – Etter de var kommet i seng om kvelden, ble hun liggende og snakke like til Kristin falt i søvn. To eldre legsøstre sov i en krok i stuen; de skulle passe på møene, at de ikke tok av seg serkene om natten, for det var mot reglene at pikene kledde helt av seg, og at de stod opp til ottesangen i kirken. Men ellers bekymret de seg ikke om å holde styr i herberget og lot som de ikke merket det, når møene lå og snakket, eller spiste godbiter som de hadde gjemt i kistene sine.

Da Kristin ble vekket neste morgen, var Ingebjørg allerede midt i en lang snakk, så den annen undret seg nesten på om hun hadde talt hele natten.

II

De fremmede kjøpmenn, som satt i Oslo om sommeren og handlet, kom til byen ved Korsmessetide om våren, og det er ti dager før Halvardsvaka. Til den strømmet folk inn fra alle bygder mellom Mjøs og Landemerket, så det yrte av folk i byen de første uker av mai. I den tid var det best å kjøpe inn hos de fremmede, før de hadde solgt for meget av varene sine.

Søster Potentia stod for innkjøpene i Nonneseter, og dagen før Halvardsvaka hadde hun lovet at Ingebjørg og Kristin skulle bli med henne ned i staden. Men ved middagstider kom noen av søster Potentias frender til klostret for å treffe henne; hun kunne da ikke gå ut denne dagen. Så fikk Ingebjørg tigget seg til at de skulle gå alene – enda det var mot reglene. Til ledsagelse fikk de med seg en gammel bonde som hadde provent i klostret; han het Håkon.

Kristin hadde nu vært på Nonneseter i tre uker, og i all den tid hadde hun ikke satt sin fot utenfor klostrets gårder og haver. Hun ble helt forundret over å se hvor vårlig det var blitt ute. De små løvlundene ute på jordene var lysegrønne, hvitsymren grodde tett som et teppe under de lyse stammer. Blanke godværsskyer kom seilende opp over øyene i fjorden, og vannet lå friskt og blått og riflet av små vårlige vindblaff.

Ingebjørg småhoppet, nappet løvdusker av trærne og luktet på dem, kikket etter folk de møtte, men Håkon satte henne i rette – skikket det seg å fare slik for en velbyrdig mø som til og med bar klosterklær? Møene måtte ta hverandre i hånden og gå like bak ham, stille og sømmelig, men Ingebjørg brukte øynene sine og munnen likefullt – Håkon var noe døv. Kristin hadde nu også fått ungsøsterdrakt – ufarvet gråhvit vadmelskjole, ullent belte og hårbånd og en simpel, mørkeblå kåpe utenpå, hetten trukket opp så det flettede hår var helt gjemt. Og Håkon skred avsted foran dem med en stor messingknappet stav i hånden. Han var kledd i sid, sort drakt, hadde et agnus dei av bly hengende på brystet og et billede av Sankt Kristoffer på hatten – hans hvite hår og skjegg var så velbørstet at det glinste som sølv i solen.

Den øvre del av staden, fra nonnebekken og nedover mot bispegården, var et stille nabolag; her var hverken boder eller

herberger, men gårdene hørte mest til storfolk fra bygdene omkring, og husene vendte mørke og vindusløse tømmergavler ut mot gaten. Men denne dagen drev hele menneskestimer i stretet selv heroppe, og tjenestefolk stod og hang ved gårdsgrindene, snakkende med folk som kom forbi.

Da de kom ut ved bispegården, var det en hel trengsel på plassen foran Halvardskirken og Olavsklostret – boder var oppslått på gressbakken, og det var lekere som lot opplærte hunder springe gjennom tønnebånd. Men Håkon ville ikke la møene få stanse og se på, og han ville ikke la Kristin få gå inn i kirken – han sa det ble morsommere for henne å se den på selve den store festen.

Nedover Klemenskirkealmenningen tok Håkon dem i hendene, for her var den største ferdsel av folk som kom fra bryggene eller ut fra veitene mellom handelsgårdene. Møene skulle til Miklegård, hvor skomakerne satt. For Ingebjørg hadde funnet de klærne som Kristin hadde fått hjemmefra meget gode og vakre, men hun sa det skoverk den annen hadde med fra bygden, kunne hun ikke bruke til stas. Og da Kristin hadde sett de utenlandske skoene som Ingebjørg hadde flere par av, syntes hun at hun vanskelig kunne gi tål før hun også hadde fått kjøpt seg slike.

Miklegården var en av de største gårdene i Oslo, den strakte seg fra bryggene og oppover mot Sutareveiten med mere enn førti hus om to store tun. Og nu var det enda satt opp boder med vadmelstak over på tunet; opp over telttakene raget en støtte av Sankt Krispinus. Det var en stor ferdsel der inne av folk som handlet, kvinner som løp mellom ildhusene med gryter og spann, unger som la seg for føttene på folk, hester som ble leid inn og ut av stallene, og tjenestesvenner som bar bører inn og ut av vareskurene. Oppe fra svalgangene til loftene, hvor de fineste varene ble solgt, skrek sutarne og bodsdrengene deres ned til møene og dinglet små brogede, gullstukne sko ut imot dem.

Men Ingebjørg stevnet mot det loftet hvor Didrek sutare satt; han var tysk, men hadde norsk hustru og eide et hus i Miklegården.

Gamlingen stod og kjøpslo med en herre som bar reisekappe og sverd ved beltet, men Ingebjørg gikk freidig frem, bøyde seg og mælte:

«Gode herre, vil I ikke unne oss å få tale ved Didrek først;

vi skal være hjemme i klostret vårt til aftensang; I har kanhende bedre stunder?»

Herren hilste og trådte til side. Didrek albuet Ingebjørg i siden og spurte leende om de danset slik i klostret at hun hadde slitt sund allerede alle de skoene hun fikk i fjor. Ingebjørg puffet til ham igjen og sa at de var nok uslitte enda, gudbedre, men her var denne møen – og hun drog Kristin frem. Didrek og drengen hans bar da en kiste ut i svalen. Og nu la han ut det ene par sko vakrere enn det annet. Kristin måtte sette seg på et skrin, og han prøvde på henne – det var hvite sko og brune og røde og grønne og blå, sko med malte hæler av tre og sko uten hæler, sko med spenner og sko med silkebånd i, sko av to og av tre farver skinn. Kristin syntes nesten hun hadde lyst på dem alle. Men så dyre var de at hun ble rent forferdet – ikke et par kostet mindre enn en ku hjemme. Faren hadde gitt henne en pung med en mark sølv i tellede penger, da hun reiste – det skulle hun ha til håndpenger, og Kristin hadde syntes dette var en stor rikdom. Men hun skjønte på Ingebjørg at denne mente, dermed kunne hun ikke kjøpe stort.

Ingebjørg måtte også prøve sko for moro skyld, det kostet ingen penger, sa Didrek leende. Hun kjøpte også et par løvgrønne med røde hæler – måtte ta dem på borg, men Didrek kjente jo henne og folkene hennes.

Kristin skjønte dog at Didrek ikke likte dette så godt, og at han også ergret seg fordi den høye herre i reisekappen var gått ut av loftet – de hadde holdt på meget lenge med prøvingen. Hun valgte seg da et par hælløse sko av purpurblått, tynt skinn; de var utsydd med sølv og rosenrøde stener. Men hun likte ikke at det var grønne silkeremmer i dem. Da sa Didrek, disse kunne han bytte om, og han drog dem med inn i et rom bakerst i loftet. Der hadde han skrin med silkebånd og små sølvspenner – disse ting hadde sutarne egentlig ikke lov til å handle med – båndene var også for brede og spennene for store til skotøy, mange av dem.

De måtte kjøpe både ett og annet av småtingene, og da de hadde drukket noe søt vin med Didrek, og han hadde pakket innkjøpene deres inn i en vadmelsduk, var det blitt temmelig sent og Kristins pung var blitt meget lettere.

Da de kom opp på Østre Strete igjen, var solskinnet helt gyl-

lent, og av ferdselen i byen stod støvet som en lys ølrøk over gaten. Det var så varmt og så vakkert, og folk kom innover fra Eikaberg med store fanger av ungt løv for å pynte stuene sine til helgen. Nu fant Ingebjørg på at de skulle gå utover til Geitabru – i stevnetiden brukte det å være så meget moro på løkkene hinsides åen, både lekere og spillemenn – ja Ingebjørg hadde hørt det skulle være kommet et helt skip fullt av utenlandske dyr, som ble vist frem i boder nede på strandjordet.

Håkon hadde fått tysk øl i Miklegården og var svært blid og godlyndt, så da møene tok ham i armen og tigget så vakkert, gav han etter, og de tre gikk da utover mot Eikaberg.

På den annen side åen var det bare få og små gårder, som lå spredt utover de grønne bakker mellom elven og den steile åsside. De gikk forbi minoritterklostret, og Kristins hjerte ble lite av skam, for hun kom til å huske hun hadde aktet å gi det meste av sølvet sitt for Arnes sjel. Men hun hadde ikke villet tale om det for presten i Nonneseter. Hun var redd for å bli spurt ut – hun hadde ment hun kunne kanskje kommet ut til barfotbrødrene på løkken, om broder Edvin skulle være i klostret sitt nu. Hun ville så gjerne truffet ham – hun visste heller ikke hvordan hun sømmeligst skulle bære seg ad for å få en av munkene i tale og frembære sitt målemne. Og nu hadde hun ikke så mange penger at hun visste om hun kunne kjøpe en messe – kanskje fikk hun nøye seg med å ofre et tykt vokslys.

Med ett hører de et forferdelig brøl av utallige struper ute fra strandløkken – det går som en storm over den sammenstimlede menneskehop der nede – og nu kommer hele mugen styrtende oppover mot dem, skrikende og ropende. Alle er i vill redsel, og noen som løper forbi, skriker til Håkon og møene at parderne er løse –.

De satte på sprang tilbake mot broen og hørte folk rope til hverandre om at en bod skullle være styrtet overende og to pardere sloppet ut – noen nevner også en slange –. Jo nærmere de kom broen, jo verre ble trengselen. En kvinne mistet et lite barn ut av armene sine like foran dem – Håkon stillet seg skrevs over den lille for å verge den – straks etter så de et glimt av ham med barnet i armene langt til siden for dem, og så hadde de mistet ham

Ved den smale bro trykket folkehopen slik at møene ble trengt

helt ut på et jorde. De så folk løpe ned på åbakken; unge menn la på svøm, men eldre folk sprang i båtene som lå der, og de ble søkklastet i ett nu.

Kristin prøvde å få Ingebjørg til å høre – hun skrek at de skulle springe opp til minoritterklostret, hvorfra gråkuttene kom løpende og prøvde å samle de forskremte mennesker inn til seg. Kristin var ikke så redd som den annen – de så da heller ikke noe til villdyrene, men Ingebjørg var rent fra sans og samling. Og da nu stimen kom i nytt opprør og ble drevet tilbake fra broen, fordi en hel skare menn, som hadde vært inne og væpnet seg på de nærmeste gårdene, kom utover igjen, noen ridende og noen løpende, og Ingebjørg var like ved å komme innunder en hest – så gav hun et hyl og la på sprang oppover mot skogen. Kristin hadde aldri tenkt den annen kunne løpe slik – hun måtte minnes et jaget svin – hun sprang etter for at de to dog ikke også skulle bli skilt ad.

De var langt inne i skogen før Kristin fikk stanset Ingebjørg – på en liten sti, som syntes å bære nedover mot veien til Trælaborg. Nu stod de en stund for å få igjen pusten. Ingebjørg snøftet og gråt og sa at hun torde ikke gå alene tilbake gjennom staden og helt ut til klostret.

Dette tyktes heller ikke Kristin å være bra, så urolig som det var i stretene; hun mente da de fikk se til å finne et hus, der kunne de kanskje få leid en gutt til å følge seg hjem. Ingebjørg mente det skulle gå en ridevei ut til Trælaborg lenger nede ved stranden, og etter den lå det noen hus, visste hun. Så fulgte de stien videre og utover.

Urolige som de var begge to, syntes det dem at de hadde gått lenge, da de endelig så en gård inne på et jorde. Der på tunet fant de en flokk menn som satt ved et bord under noen asketrær og drakk, en kone gikk og bar ut kanner til dem. Hun så surt og forundret på de to møer i klosterklær, og ingen av mennene syntes å ha lyst til å følge, da Kristin bar frem sitt ærend. Men til slutt stod dog to unge karer opp og sa de skulle føre pikene til Nonneseter, hvis Kristin ville betale dem en ørtug.

Hun hørte på deres mål at de var ikke norske, men hun syntes de så ut som ganske bra folk. Kravet deres tyktes henne skammelig stort, men Ingebjørg var vettskremt, og hun syntes ikke de kunne gå hjem alene så sent på dagen, så sa hun ja.

Ikke før var de kommet inn på skogstien, før mennene drog

nær inntil dem og begynte å snakke. Kristin likte det ille, men ville ikke vise at hun var redd, hun svarte dem derfor rolig, fortalte om parderne og spurte karene hvor de var fra, hun så seg også om og lot som hun ventet hvert øyeblikk å møte de følgesvennene de hadde hatt med ut – hun talte som det skulle vært en hel flokk. Mennene sa da etter hvert mindre og mindre – hun skjønte heller ikke stort av deres sprog.

Om en stund merket hun at de gikk ikke den vei hun var kommet med Ingebjørg, stien holdt en annen retning, mer mot nord, og hun trodde de hadde allerede gått altfor langt. Dypt i henne ulmet en redsel som hun ikke våget å slippe frem i tanken – det styrket henne besynderlig at hun hadde med seg Ingebjørg, som var så tåpelig at hun kjente det som hun selv måtte klare dette for dem begge. Oppunder kåpen listet hun frem det relikviekors hun hadde fått av sin far, klemte hånden om det, bad i sitt hjerte inderlig om at de snart måtte møte noen, og forsøkte ellers å samle alt sitt mot og late som ingenting.

Straks etter så hun at stien munnet ut på en vei, og her var en lysning. Byen og vågen lå dypt nede. Mennene hadde ført dem vill, med vilje eller av ukjennskap med stiene – de var høyt oppe i åsen og langt nordenfor Geitabru, som hun kunne se; den veien de nu hadde møtt, syntes å føre dit.

Hun stanset da, tok frem pungen sin og begynte å telle opp ti penninger i sin hånd.

«Nu, gode karer,» sa hun, «trenger vi ikke følgeskap lenger, her kjenner vi veien. Nu skal I ha takk for umaken, og her har dere lønnen som vi ble forlikte om. Gud være med jer, gode venner.»

Mennene så litt på hinannen, ganske tåpelig, så Kristin var nær ved å smile. Men så sier den ene med et stygt grin at veien ned til broen er meget øde; det er urådelig for dem å gå alene.

«Det er vel ingen så store niddinger eller så dumme at de skulle ville stanse to møer som enda er i klosterklær,» svarte Kristin. «Vi vil nu heller gå alene –» og hun rekker frem pengene.

Mannen tok om hennes håndledd, stakk sitt ansikt tett opp til hennes og sa noe om «kuss» og «beutel» – Kristin skjønte at han sa de skulle få gå i fred, hvis hun ville gi ham et kyss og pengepungen sin.

Hun husket Benteins ansikt slik inntil sitt, og angsten tok henne et øyeblikk, så hun ble kvalm og syk. Men hun presset lebene sammen, kalte i sitt hjerte på Gud og Jomfru Maria – og i det samme syntes hun at hun hørte hovslag på stien som kom nordfra.

Hun slo da til mannen i hans ansikt med pengepungen så han vaklet – da puffet hun til ham i brystet så han ramlet utfor stien og et stykke ned igjennom skogen. Den annen tysker grep henne bakfra, rev pungen ut av hennes hånd og halskjeden fra hennes hals, så den sprengtes – hun var like ved å falle, men hun tok et tak i mannen og forsøkte å få fra ham korset sitt igjen. Han ville slite seg løs – nu hadde ransmennene også hørt at det kom folk – Ingebjørg skrek himmelhøyt, og rytterne på stien sprengte frem av all makt. De kom ut av tykningen; det var tre menn. Ingebjørg løp skrikende imot dem, og de sprang av hestene. Kristin kjente herren fra Didreks loft; han trakk sitt sverd, tok nakketak på den tyskeren hun brøtes med, og prylte ham med flat klinge. Hans menn rente etter den andre, tok ham og banket ham av hjertens lyst.

Kristin hellet seg inntil fjellveggen. Nu baketter skalv hun, men det hun følte aller mest, var forbauselsen over at hennes bønn hadde hjulpet så hurtig. Da fikk hun se Ingebjørg; den annen hadde slått hetten tilbake, hengt kåpen løst over skuldrene og holdt på å legge sine svære, lyse fletter frem over brystet. Ved det syn brast hun i latter – hun ség sammen og måtte holde seg i et tre, for hun kunne ikke holde opp, men det var som hun hadde vann istedetfor marg i benene, så vek kjente hun seg; hun rystet og lo og gråt.

Herren kom bort og la varsomt en hånd på hennes skulder: «I har nok vært mer redd enn I ville vise, I,» sa han, og hans stemme var god og vakker. «Men nu må I styre eder – I holdt eder så modig mens faren var –»

Kristin kunne bare nikke opp til ham. Han hadde vakre, lyse øyne i et smalt, brunblekt ansikt, sotsvart hår som var klippet temmelig kort over pannen og bak ørebladene.

Ingebjørg hadde nu fått ordnet håret sitt; hun kom hen og takket den fremmede med mange vakre ord. Han ble stående med en hånd på Kristins skulder, mens han svarte den andre.

«Disse fuglene,» sier han til sine menn som stod og holdt de to tyskere – de hørte hjemme på et Rostokkerskip, sa de –

«får vi ta med oss til byen så de kan bli satt i mørkestuen. Nu får vi følge disse møene hjem til klostret. Dere kan vel finne noen remmer å binde dem med –»

«Mener I møene, Erlend?» spurte den ene svennen. Det var to unge, sterke og velkledde drenger, og de var opprømte etter slagsmålet.

Husbonden rynket pannen og ville svare hvasst. Men Kristin la sin hånd på hans erme:

«La dem løpe, kjære herre!» Hun grøsset litt. «Nødig vil visst både min søster og jeg at denne saken blir snakket om.»

Den fremmede så ned på henne, satte tennene i underleben og nikket, som han skjønte henne. Så gav han med sverdflaten hver av de to fangene et nakkedrag så de stupte forover. «Løp da,» sa han og sparket til dem, og de tok tilbens alt de orket. Herren vendte seg igjen til møene og spurte om de ville ride.

Ingebjørg lot seg løfte opp i Erlends sadel, men det viste seg at hun kunne ikke sitte i den, hun gled straks ned igjen. Han så spørrende på Kristin, og hun sa hun var vant til å ride på mannssadel.

Han tok henne under knærne og løftet henne opp. Det fór søtt og godt igjennom henne at han holdt henne ut fra seg så varsomt som var han redd for å komme nær henne – de hjemme hadde aldri brydd seg om de klemte henne inntil seg når de hjalp henne til hest. Hun følte seg så underlig hedret –.

Ridderen – som Ingebjørg kalte ham, enda han bar sølvsporer – bød nu den andre møen sin hånd, og svennene sprang på hestene sine. Nu ville Ingebjørg endelig at de skulle ride nord om byen under Ryenbergene og Martestokker og ikke gjennom stretene. Først nevnte hun at herr Erlend og svennene hans var jo fullt væpnet? Ridderen svarte alvorlig at forbudet mot våbenbyrd var ikke så strengt heller – de som skulle reise – og nu alle folk i staden var ute på villdyrsjakt –. Så sa hun at hun var redd for parderne –. Kristin skjønte godt at Ingebjørg ville fare den lengste og ensomste veien for å få snakke mere med Erlend.

«Dette er annen gang vi hefter eder bort i kveld, herre,» sa hun, og Erlend svarte alvorlig:

«Det gjør ingenting, jeg skal ikke lenger enn ut til Gerdarud i kveld – og det er lyst hele natten.»

Kristin likte så godt at han hverken skjemtet eller gjønte, men talte til henne som hun skulle være hans like eller mere enn

det. Hun husket på Simon; hun hadde ikke truffet andre unge menn av hovmannsslaget. Denne mannen her var visst forresten eldre enn Simon –.

De red ned i dalen under Ryenbergene og oppover langs bekken. Stien var smal, og de unge løvrunner vippet våte, sterktduftende grener mot henne – det var litt mørkere her nede, og luften var kjølig og løvet duggvått langs bekkefaret.

De fór langsomt, og hestehovene slo dempet på den fuktige, gressgrodde sti. Hun vugget i sadlen, bak seg hørte hun Ingebjørgs snakk og den fremmedes mørke, rolige stemme. Han sa ikke meget og svarte likesom tankespredt – det var mest som han skulle være like ens til mote som hun selv, syntes hun – hun kjente seg så underlig døsig, men trygg og tilfreds nu alle dagens hendelser var glidd over.

Det var som å våkne da de kom ut av skogen, ut på vollene under Martestokkene. Solen var nede, og byen og vågen lå under dem i klart og blekt lys – innover Akeråsene var det en lysegul brem under den hvitblå himmel. I aftenstillheten bares lyd langveisfra som de kom ut av svalhetens dyp – det skrek i vognhjul etsteds på en vei, bikkjer gjødde mot hinannen på gårder tvers over bygden. Men fra skogen bak dem trillet og sang fuglene av fulle struper, nu solen var nede.

Det drev bråterøk i luften, og ute på et jorde blusset det rødt av et bål; den store flammerose synte at klarheten dog var en slags mørke.

De red innimellom klostermarkens gjerder da den fremmede talte til henne igjen. Han spurte hva som tyktes henne best, at han fulgte henne til porten og bad om å få fru Groa i tale, så han kunne melde henne hvordan dette var kommet på. Men Ingebjørg ville de skulle liste seg inn gjennom kirken, da kunne de kanskje slippe inn i klostret uten at noen merket de hadde vært for lenge borte – kanskje søster Potentia hadde glemt dem over frendebesøket.

Det falt ikke Kristin inn å undres på det var så stille på plassen foran kirkens vestre port. Der var ellers gjerne meget liv om kveldene av folk fra nabolaget som søkte nonnenes kirke; omkring her lå også flere hus hvor legtjenerne og proventsfolket bodde.

De sa farvel til Erlend her. Kristin stod og kjælte for hans hest; den var sort og hadde et vakkert hode med blide øyne – hun syntes den lignet Morvin som hun hadde pleid å ride på hjemme, da hun var barn.

«Hva heter eders hest, herre?» spurte hun, da den snudde hodet fra henne og snuste mot mannens bryst.

«Bajard,» sier han og ser på henne over hestens nakke. «I spør om hestens navn, men ikke om mitt?»

«Jeg vil gjerne vite eders navn, herre,» svarte hun og bøyer seg litt.

«Erlend Nikulaussøn heter jeg,» sier han.

«Så får I være takket da, Erlend Nikulaussøn, for eders gode tjenester i kveld,» mæler Kristin og rekker ham hånden.

Med ett ble hun skyllende rød i ansiktet; hun drog sin hånd halvt ut av hans.

«Fru Åshild Gautesdatter på Dovre, er hun eders frendekone?» spør hun.

Forundret så hun at også han ble blodrød, han slapp hennes hånd brått og svarte:

«Det er min moster. Det er så at jeg er Erlend Nikulaussøn av Husaby.» Han så så besynderlig på henne at hun ble enda mere forvirret, men hun fattet seg og sa:

«Jeg skulle nu takket eder med bedre ord, Erlend Nikulaussøn, men jeg vet ikke hva jeg skal si eder –»

Han bøyde seg for henne, og hun syntes nu hun måtte si farvel, enda hun gjerne ville talt mer med ham. I kirkedøren vendte hun seg, og da hun så at Erlend stod der enda ved hesten sin, hilste hun til ham med hånden.

I klostret var det stor forferdelse og meget oppstyr. Håkon hadde sendt et ridende bud hjem, selv gikk han i byen og lette etter møene, og det var sendt ut folk for å hjelpe ham. Nonnene hadde hørt at villdyrene skulle ha drept og ett opp to barn nede i byen. Dette var nu løgn, og parderen – det var bare én – var blitt fanget allerede før vespertid av noen svenner fra kongsgården.

Kristin stod med bøyd hode og tidde stille mens abbedissen og søster Potentia øste sin vrede ut over møene. Det var som hun sov innvendig. Ingebjørg gråt og tok til gjenmæle – de hadde jo fått gå ut med søster Potentias minne, under sømmelig ledsagelse, og de kunne da ikke gjøre for det som siden var hendt –.

Men fru Groa sa nu kunne de bli i kirken til midnattsklokken slo, prøve å vende sine tanker til åndelige ting og takke Gud som hadde frelst deres liv og ære. «Der har nu Gud klarlig vist dere sannheten om verden,» sa hun, «ville dyr og

djevelens tjenestemenn truer der hans barn for hvert fotefjed, og det er ingen berging uten I holder fast ved ham med bønn og rop.»

Hun gav dem hver et tent lys i hånden og bød dem gå med søster Cecilia Bårdsdatter, som ofte var alene og bad i kirken utover nettene.

Kristin stillet sitt lys på Sankt Laurentii alter og knelte på b deskammelen. Hun stirret stivt inn i flammen, mens hun sakte leste Pater noster og Ave Maria. Litt etter litt var det som kjerteglansen omsluttet henne, stengte ute alt som var bortenfor henne og lyset. Hun kjente sitt hjerte åpne seg, strømmende over av takk og lov og kjærlighet til Gud og hans milde moder – de kom henne så nær. Hun hadde visst alltid at de så henne, men i natt *følte* hun at det var slik. Hun så verden som i et syn: et mørkt rom, hvor en solbjelke falt inn, fnuggene tumlet inn og ut mellom mørke og lys, og hun følte nu var hun endelig seget inn i solbjelken –.

Hun syntes hun skulle gjerne blitt her i denne stille nattemørke kirken så lenge det skulle være – de få, små lysflekker som gullstjerner i natten, den søtlig gamle røkelsesduft og den varme lukt av det brennende voks. Og hun hvilende inn til sin egen stjerne –.

Det var som en lykke var forbi da søster Cecilia kom glidende og rørte ved hennes skulder. Neiende for alteret gikk de tre kvinner ut av den lille sydport til klostergården.

Ingebjørg var så søvnig at hun la seg uten å snakke. Kristin var glad – hun ville nødig blitt uroet nu hun tenkte så godt. Og hun var glad for de måtte beholde serken på om natten – Ingebjørg var så tykk og svettet sterkt.

Hun lå lenge våken, men den dype strøm av sødme hun hadde kjent bære seg da hun knelte i kirken, ville ikke komme igjen. Dog følte hun varmen av det i seg enda, hun takket inderlig Gud, og hun syntes selv hun følte kraft i sinnet mens hun bad for sine foreldre og søsken og for Arne Gyrdssøns sjel.

Far, tenkte hun – hun lengtet slik etter ham, etter alt de hadde hatt sammen før Simon Darre var kommet inn i deres liv. Det veldet opp i henne en ny ømhet for ham – det var som et forbud om morskjærlighet og morssorg i hennes kjærlighet til faren i kveld; dunkelt ante hun at det var så meget i livet han ikke hadde fått. Hun husket den gamle, svarte trekirken på Gerdarud – der hadde hun nu i påsken sett gravene

til sine tre småbrødre og til sin farmor, farens egen mor Kristin Sigurdsdatter, som var død da hun fødte ham til verden –.

Hva monne Erlend Nikulaussøn kunne ha å gjøre ved Gerdarud – det kunne hun ikke skjønne.

Hun visste ikke av at hun hadde tenkt videre på ham om kvelden, men hele tiden hadde minnet om hans smale, mørke åsyn og stille stemme dvelet et sted i demringen utenfor lysglansen over hennes sinn.

Da hun våknet neste morgen, skinte solen inn i sovestuen, og Ingebjørg fortalte at fru Groa selv hadde budt legsøstrene de skulle ikke vekkes til ottesang. Nu kunne de få lov å gå over i ildhuset og få seg noe mat –. Kristin ble varm av glede over abbedissens vennlighet – det var som hele verden hadde vært god mot henne.

III

Bondegildet i Aker var viet til Sankta Margareta og begynte hvert år sitt stevne den tyvende juli, som er Margretmessedagen. Da samlet brødrene og søstrene seg med barn, gjester og tyende ved Akers kirke og hørte messen ved Margretalteret der; siden drog de til gildehallen, som lå ved Hofvin hospital; de pleide å drikke der i fem dager.

Men fordi både Akers kirke og Hofvinsspitalen hørte til Nonneseter, og da dessuten mange av Akersbøndene var leilendinger under klostret, så var den sed kommet opp at abbedissen og noen av de eldste søstrene skulle hedre gildet med å komme til samdrikkingen den første dagen. Og de av ungmøene i klostret som bare var der til opplæring, men ikke skulle tre inn i søsterlaget, fikk lov å følge med og danse om kvelden. Derfor skulle de til denne festen bære sine egne klær og ikke klosterdrakten.

Derfor hadde de travelt i ungsøstrenes sovehus kvelden før Margretmessen; de møene som skulle til gildet, rotet i kistene sine og stelte med sin stas, og de andre stakkarne gikk noe sture og så på. Noen hadde satt små potter fremme på skorstenen og kokte seg vann som skulle gjøre huden hvit og myk; andre brygget noe de klinte i håret – når de etterpå delte det

i strenger og snodde det hårdt opp på lærremmer, fikk de krusede og krøllede lokker.

Ingebjørg drog frem alt hun eide av stas, men kunne ikke tenke hva hun skulle dra på seg – ikke den beste løvgrønne fløyelskjolen iallfall, den var for dyr og god til å komme i slikt et bondelag. Men en liten mager søster som ikke skulle med – Helga het hun, og var ofret til klostret av sine foreldre alt som barn – fikk Kristin til side og hvisket at sikkert skulle Ingebjørg ha den grønne kjolen, og sin lyserøde silkeserk også.

«Du har vært snill mot meg alltid, du, Kristin,» sa Helga. «Det sømmer seg lite for meg at jeg legger meg opp i slike handler – men jeg vil nu si deg det likevel. Denne ridderen som fulgte dere hjem hin kvelden i vår – jeg har både sett og hørt at Ingebjørg har snakket med ham siden – de taltes ved i kirken, og han har biet på henne oppe i gjelet, når hun går til Ingunn i proventstuen. Men det er deg han spør etter, og Ingebjørg har lovet ham hun skulle få deg med dit ut. Men jeg vedder at du har ikke hørt noe om dette før?»

«Det er så at Ingebjørg har ikke nevnt dette,» sa Kristin. Hun snurpet munnen for at den annen ikke skulle se det smilet som ville frem. Så Ingebjørg var slik, hun –. «Ventelig skjønner hun vel at jeg er ikke sånn jeg renner til stevne med fremmede menn bakom husnov og gjerder,» sa hun kry.

«Jeg kunne spart meg det å si deg disse tidender, som det var mer sømmelig jeg ikke ordet om,» mælte Helga støtt, og de to gikk fra hverandre.

Men hele kvelden gikk Kristin og strevet for ikke å smile når noen så henne.

Neste morgen gikk Ingebjørg og somlet i bare serken, til Kristin skjønte den annen ville ikke kle seg før hun var ferdig.

Kristin sa intet, men hun lo da hun gikk til kisten sin og drog i sin gullgule silkeserk. Hun hadde aldri båret den før, og den kjentes så bløt og sval da den fløt ned over hennes kropp. Den var vakkert utsydd med sølv og blå og brun silke om halsen og ned over brystet, så meget som skulle sees over kjolens utskjæring. Det hørte ermer til av samme slaget. Hun trakk på seg linhoser og bandt over de små purpurblå skoene som Håkon lykkelig hadde berget hjem hin urosdagen. Ingebjørg så på henne, da sa Kristin leende:

«Far min har lært meg det alltid at vi skulle ikke vise våre

mindremenn ringeakt – men du er vel så stor, du, at du vil ikke smykke deg slik for bønder og leilendinger –»

Rød i ansiktet som et bær slapp Ingebjørg ullserken ned over sine hvite hofter og fór i den lyserøde silkes. – Kristin kastet over hodet sin beste fløyelskjole – den var fiolblå, dypt utskåret over barmen og med oppsplittede ermer, hvis slep nesten nådde til jorden. Hun slengte det forgylte belte om midjen og hengte sin gråverkskåpe over skuldrene. Så spredte hun sitt store, gule hår ut over ryggen og akslene og festet hodegullet med de små drevne roser om pannen.

Hun fikk se at Helga stod og så på dem. Da tok hun fra sin kiste en stor sølvhekte. Det var den hun hadde hatt i kåpen sin hin kveld Bentein hadde møtt henne på landeveien, og hun hadde aldri likt å bruke den siden. Hun gikk bort til Helga og sa sakte:

«Jeg vet nok det at du mente å vise meg velvilje igår, tro ikke annet enn at jeg skjønner på det –» og hun flidde Helga hekten.

Ingebjørg var også meget vakker da hun stod ferdigkledd i sin grønne drakt, med en rød silkekåpe over skuldrene og sitt fagre, krøllete hår slått ut. De hadde kappyntet, tenkte Kristin og lo ved det.

Morgenen var sval og duggen frisk da prosesjonen toget ut fra Nonneseter og gikk vestover mot Frysja. Høyonnen var nesten til ende her i bygden, men etter skigardene grodde blåklokker og gyllent maigress i såter; byggakrene hadde skutt aks og bølget sølvblekt med et svakt rosenrødt skjær. Mange steder, hvor stien var smal og gikk mellom akrene, slo kornet nesten sammen for folks kne.

Håkon gikk i brodden, bærende klostrets merke med Jomfru Marias billede på den blå silkeduk. Etter ham gikk tjenerne og proventsfolk, så kom fru Groa og fire gamle nonner til hest, og deretter fulgte ungmøene til fots. Deres brogede, verdslige festklær lyste og lavet i solen. Noen proventskoner og et par væpnede svenner sluttet toget.

De sang mens de gikk innover de lyse marker; og hvor folk møtte på sideveien, stod de tilside og hilste ærbødig. Overalt ute i jordene gikk og red små klynger av mennesker, for der drev folk mot kirken fra hvert hus og hver gård. Om litt hørte de bak seg lovsang av dype mannsrøster, og de så

Hovedøens klostermerke stige opp over en bakke – den røde silkeduk glinset i solen, svaiet og bøyde seg med den bærendes skritt.

Klokkenes veldige malmrøst runget over vrinsken og skrik av grahester, da de gikk oppover den siste bakken mot kirken. Kristin hadde aldri sett så mange hester på en gang – et bårende, urolig hav av blanke hesterygger utenom grønnsværet foran kirkeporten.

På vollen stod og satt og lå helgekledde mennesker – men alle stod opp og hilste da Maria-fanen fra Nonneseter ble båret inn mellom dem, og alle bøyde seg dypt for fru Groa.

Det syntes som det var kommet flere mennesker enn kirken kunne romme, men for klosterfolket var det holdt åpen plass øverst ved alteret. Straks etter kom cisterciensermunkene fra Hovedø inn og gikk opp i koret – og så brøt sangen fra manns- og guttestruper over kirken.

Litt ut i messen, engang alle reiste seg, fikk Kristin øye på Erlend Nikulaussøn. Han var høy, hans hode raget opp over de omstående – hun så hans ansikt like fra siden. Han hadde en høy, bratt og smal panne, stor og rett nese – den sprang som en trekant ut av ansiktet, var underlig tynn ved de fine, sitrende nesebor – det var noe som minnet Kristin om en urolig, reddvorren hingst. Han var ikke så vakker som hun syntes hun husket ham – senene i ansiktet drog seg likesom så uglade og lange ned mot den lille veke og fagre munnen – jo, han var vakker allikevel.

Han snudde hodet og så henne. Hun visste ikke hvor lenge de ble ved å ha øynene i hinannens. Siden tenkte hun bare på at messen skulle få ende; hun ventet spent på hva som da ville hende.

Da folk skulle ut av den overfylte kirken, ble det noe trengsel. Ingebjørg drog Kristin med seg bakover i stimmelen; de ble da lykkelig og vel skilt fra nonnene som gikk først ut, og de ble blant de siste som kom ut av kirken.

Erlend stod utenfor, like ved døren, mellom presten fra Gerdarud og en tykkfallen, rødlett mann i praktfull blå fløyelsdrakt. Erlend selv var silkekledd, men i mørkt – brun og sortmønstret, sid kjortel og sort kappe med innvevde, små gule falker.

De hilstes og gikk fremover vollen mot det sted hvor mennenes hester stod bundet. Mens de skiftet ord om det vakre

været, den skjønne messe og den store folkehop som var møtt frem, fikk den tykke, rødsprengte herren – han bar gullsporer og het ridder Munan Bårdssøn – Ingebjørg ved hånden; det så ut som han fant overmåte stort behag i møen. Erlend og Kristin falt baketter – de gikk og tidde stille.

Det var megen uro på kirkebakken da folk begynte å ride bort – hester trengtes forbi hverandre, folk ropte, noen var sinte og noen lo. Mange satt to og to på hestene; menn hadde sin kone bakpå hos seg eller barn foran på sadelen, unge drenger svang seg opp hos en venn. De så allerede kirkefanene, nonnene og prestene langt nedenfor bakken.

Ridder Munan red forbi; Ingebjørg satt foran hos ham i hans arm. De ropte og vinket begge to. Da sa Erlend:

«Svennene mine er med meg begge – de kunne ride på én hest og I få Haftors – om I heller vil det?»

Kristin ble rød, da hun svarte: «Vi er kommet så langt baketter de andre allerede – jeg ser ikke eders svenner her så –» så kom hun til å le, og Erlend smilte.

Han sprang i sadlen og hjalp henne til sete bak seg. Hjemme hadde Kristin ofte sittet slik bak hos faren også etter hun var blitt for stor til å ride skrevs over hestelenden. Enda følte hun seg litt forlegen og utrygg da hun la sin ene arm over Erlends skulder; med den annen hånd tok hun støtte ned på hestens rygg. De red langsomt nedover mot broen.

Om en stund syntes Kristin hun måtte tale, siden han ikke gjorde det, så sa hun:

«Det var uventet, herre, å treffe eder her idag.»

«Var det uventet?» spurte Erlend og vendte hodet bakover mot henne. «Har ikke Ingebjørg Filippusdatter båret frem min hilsen da?»

«Nei,» sa Kristin. «Jeg har intet hørt om hilsen – hun har ikke nevnt eder siden den gangen I kom oss til hjelp her i mai» – sa hun underfundig – hun unte Ingebjørg at falskheten hennes kom opp.

Erlend så seg ikke tilbake, men hun kunne høre på hans stemme at han smilte da han igjen spurte:

«Enn hun den vesle svarte – nonneemnet – jeg minnes ikke hennes navn – jeg gav henne enda budlønn for hun skulle hilse eder.»

Kristin ble rød, men så måtte hun le: «Ja, jeg skylder vel Helga det da, at jeg sier hun har fortjent lønnen sin,» sa hun.

Erlend rørte litt på hodet – han kom nær hennes hånd med halsen sin. Kristin flyttet straks hånden lenger ut på hans herde. Noe urolig tenkte hun at kanskje hadde hun vist større dristighet enn det var sømmelig, siden hun kom til dette gildet etter at en mann hadde satt henne stevne der på sett og vis.

Om en stund spurte Erlend:

«Vil I danse hos meg i kveld, Kristin?»

«Det vet jeg ikke, herre,» svarte møen.

«I tenker det er kanskje ikke sømmelig?» spurte han, og da hun ikke svarte, sa han igjen: «det kan vel hende det er ikke det. Men jeg tenkte nu, kan hende mente I at I ble ikke dårligere fordi om I gikk ved min hånd i kveld. – Ellers er det nu åtte år siden jeg trådte i en dans.»

«Hvorfor det, herre?» spurte Kristin. «Er I gift kan hende?» Men så falt det henne inn at hadde han vært gift mann, så ville visst hans adferd med å sette henne stevne slik være uriktig. Hun skulle da rette på det og sa: «I har kan hende mistet eders festemø eller hustru?»

Erlend snudde seg brått og så besynderlig på henne.

«Jeg? Har ikke fru Åshild –. Hvorfor ble I så rød da I hørte hvem jeg var den kvelden?» spurte han litt etter.

Kristin ble rød igjen, men svarte ikke. Da spurte Erlend atter:

«Jeg skulle like å vite hva min moster har sagt til eder om meg.»

«Ikke annet,» sa Kristin fort, «enn at hun roste eder. Hun sa at I var så vakker og så ættstor at – hun sa at mot slike som eder og hennes ætt var vi ikke for så svært store å regne – min slekt og jeg –»

«Snakker hun om slikt enda, der hun sitter,» sa Erlend og lo beskt. «Jaja, kan det trøste henne –. Har hun ikke sagt annet om meg?»

«Hva skulle det være?» spurte Kristin – hun visste ikke hvorfor hun ble så rar og hjerteklemt.

«Å, hun kunne sagt –» svarte Erlend lavmælt og så ned for seg, «hun kunne sagt at jeg har vært bannsmann og måtte bøte dyrt for fred og forlik –»

Kristin tidde stille en lang stund. Da mælte hun sakte:

«Det er så mangen mann som ikke råder for lykken sin – sånn har jeg hørt si. Det er så lite jeg har sett av verden – men jeg vil aldri tro det om eder, Erlend, at det var for noen – uhederlig – sak.»

«Gud lønne deg for slike ord, Kristin,» sa Erlend, han bøyde sitt hode og kysset hennes håndledd så heftig at hesten spratt til under dem. Da den atter gikk rolig, sa han inntrengende: «Dans hos meg i kveld da, Kristin? Siden skal jeg si eder alt sammen om mine kår – men i kveld vil vi være glade sammen?»

Kristin svarte ja, og de red en stund uten å tale.

Men noe etter begynte Erlend å spørre til fru Åshild, og Kristin fortalte om henne alt hun visste; hun roste henne meget.

«Der er ikke alle dører lukket for Bjørn og Åshild da?» spurte Erlend.

Kristin svarte at de var avholdte folk, og at hennes far og mange med ham mente det meste som var sagt om disse to, var usant.

«Hvordan likte I min frende, Munan Bårdssøn?» spurte Erlend og smålo.

«Jeg så ikke stort på ham,» sa Kristin, «og det tyktes meg ikke han var så meget å se på heller.»

«Visste I ikke,» spurte Erlend, «at han er sønnen hennes?»

«Sønn til fru Åshild!» sa Kristin storundrende.

«Ja, fagerheten til mor sin kunne ikke barna hennes ta da de tok alt annet,» sa Erlend.

«Jeg har enn ikke visst navnet på førstemannen hennes,» mælte Kristin.

«De var to brødre som fikk to søstre,» sa Erlend. «Bård og Nikulaus Munanssønner. Min far var eldst, mor var hans annet gifte, men han hadde ikke barn med den første konen. Bård, som Åshild fikk, var ikke ung, han heller, og de levde visst aldri godt sammen – ja, jeg var lite barn da dette hendte, de dulgte for meg så meget de kunne –. Men hun fór ut av landet med herr Bjørn og giftet seg med ham uten sine frenders råd – da Bård var død. Nu ville folk ha dette giftermålet omstøtt – de ville ha det til at Bjørn hadde gått til sengen hennes mens førstemannen levde, og at de skulle ha rådet sammen om å rydde vekk min farbror. Det kunne de vel ikke få på dem, siden de måtte la dem bli sammen i hjonelag. – Men de måtte bøte alt godset sitt – Bjørn hadde drept systrungen deres og – min mors og Åshilds, mener jeg –»

Kristin hadde fått hjertebanken. Hjemme hadde foreldrene voktet strengt på at barna og de unge skulle ikke høre uren snakk – men det hadde dog hendt ting der i bygden og som

Kristin hadde hørt om – en mann som hadde levd i frilleliv med en gift kone. Det var hor, en av de verste synder. De skulle ha rådet om konens manns bane, og da var det utlegdssak og bannssak. Lavrans hadde sagt ingen hustru behøvde å bli hos bonden sin hvis han hadde hatt med en annens ektekone å gjøre; horsbarns kår kunne aldri bøtes, ikke om foreldrene siden ble fri til å gifte seg. En mann kunne leie til arv og ætt sitt barn med en porthusterne eller en omvankende tiggerkvinne, men ikke sitt horsbarn – ikke om dets mor var en ridders frue –. Hun tenkte på den uvilje hun alltid hadde følt mot herr Bjørn med hans bleknede åsyn og den fete, sammenfalne kroppen. Hun kunne ikke skjønne at fru Åshild kunne være så snill og føyelig alltid mot den mannen som hadde lokket henne ut i en slik skam; at en sånn yndefull kvinne hadde kunnet la seg dåre av ham. Han var ikke snill mot henne engang; han lot henne streve med alt arbeidet på gården; Bjørn gjorde ikke annet enn drikke øl. Og enda var Åshild mild og blid alltid, når hun talte til mannen sin. Hun undret på om faren kunne kjenne til dette, siden han hadde budt herr Bjørn hjem til dem. Nu hun kom til å tenke på det, tyktes det henne forresten å være underlig Erlend ville fortelle slikt om sine nære frender. Men han trodde vel hun visste det fra før –.

«Det kunne lyste meg,» sa Erlend om litt, «å gjeste henne, moster Åshild, engang – når jeg drar nordover. Er han vakker enda, Bjørn, min frende?»

«Nei,» sa Kristin. «Han ser ut som høy som har ligget på bakken over vinteren.»

«Åja, det leiter vel på en mann,» sa Erlend med det samme beske smilet. «Aldri har jeg sett så fager en mann – det er nu tyve år siden, jeg var ikke store gutten dengang – men hans like har jeg aldri sett –»

Litt etter var de fremme ved hospitalet. Det var et meget stort og gjevt verk med mange hus både av sten og av tre – sykehus, almissehus, gjesteherberg for reisende, kapell og prestehus. Det var en umåtelig travelhet på tunet, for det ble laget mat til gildet i hospitsets ildhus, og de fattige og syke lemmer skulle også bevertes på det beste denne dagen.

Gildehuset lå bortom hospitsets hager, og folk la veien dit gjennom urtehagen, for den var vidspurt. Fru Groa hadde latt føre inn planter som ingen hadde spurt til her i Norge før, foruten at alle de vekster som pleide å vokse i hager ellers,

trivdes bedre i hennes gressgårder, både blomster og maturter og legedomsgress. Hun var den lærdeste kvinne i alt slikt og hadde selv skrevet om på norsk mål salernitanske urtebøker. – Fru Groa hadde vært særlig vennlig mot Kristin siden hun hadde merket at møen kjente noe til urtekunst og gjerne ville vite mer derom.

Så nevnte Kristin for Erlend hva som grodde i stykkene på begge sider av den grønne vei de gikk på. I middagssolen anget det hett og krydret av dill og selleri, løk og roser, ambra og gyllenlakk. Bortenfor den skyggeløse, solstekte urtegård så frukttrehegnene lokkende kjølige ut – der glinset røde kirsebær i mørke løvkroner, og epletrærne bøyde grenene sine tynget av grønne frukter.

Utenom hagen var et gjerde av engeltorn. Det var noen roser på ennu – de så ikke annerledes ut enn andre nyperoser, men løvet dufter som vin og epler i solheten. Folk plukket kvister av og festet på seg, idet de gikk forbi. Kristin tok også noen roser og satte ved tinningene oppunder hodegullet sitt. En beholdt hun i hånden – om litt tok Erlend den, men sa intet. Han gikk og bar den litt, så stakk han den fast i brystsøljen sin – han så brydd og forlegen ut ved det og bar seg så klosset ad så han rev sine fingrer tilblods ved det.

I gildeloftet var det dekket ved flere brede bord; ett for mennene og ett for kvinnene ved langveggene. Ute på gulvet var det to bord hvor barn og ungdom satt om hverandre.

Ved kvinnebordet satt fru Groa i høysetet, nonnene og de mest ansette hustruene innetter langs veggen og de ugifte kvinner på ytterbenken, møene fra Nonneseter øverst. Kristin visste at Erlend så på henne, men hun våget ikke å dreie hodet en eneste gang, hverken når de stod opp eller satt ned. Først da de reiste seg og presten skulle lese opp navnene på de døde gildebrødre og søstre, skottet hun en gang hastig bort til mennenes bord – hun fanget et glimt av ham, der han stod ved veggen, bak de brennende vokslys på bordet. Han så på henne.

Måltidet varte lenge med alle minnebegrene for Gud, Jomfru Maria og Sankta Margareta og Sankt Olav og Sankt Halvard, og bønner og sang innimellom.

Kristin så gjennom den åpne dør at solen var borte, det tonet gigelåt og sang ute fra vollen, og de unge folkene

hadde forlatt drikkebordene da fru Groa sa til ungdøtrene at nu kunne de gå ned og leke en stund, hvis det lystet dem.

Det brente tre røde bål på vollen; sorte og spraglete gikk dansekjedene omkring dem. Spillemennene satt på oppstablede kister og gned gigene sine – de spilte og sang en forskjellig tone i hver ring: det var altfor mange folk til at det kunne bli *en* dans. Det var dyktig skumt allerede – nordover stod skogåsens rand kullsvart mot den gulgrønne himmel.

Innunder loftssvalen satt folk og drakk. Noen menn sprang frem straks de seks møer fra Nonneseter kom ned av trappen. Munan Bårdssøn fløy mot Ingebjørg og løp avsted med henne, og Kristin ble grepet om håndleddet – Erlend, hun kjente allerede hans hånd. Han klemte hennes i sin så ringene deres skuret mot hverandre og skar ned i kjøttet.

Han drog henne med seg til det ytterste bålet. Det var mange barn i dansen der; Kristin fikk en tolvårs gutt ved sin annen hånd, og Erlend leide en sped, liten, halvvoksen mø ved sin annen side.

Det var ingen som sang i den ringen just da – de gikk og vugget frem og tilbake etter gigelåten. Så ropte noen at Danske-Sivord skulle synge dem en ny dans. En lang, lys mann med uhyre store never steg ut foran kjeden og bar opp sin vise:

Der går en dans på Munkholm
på hviten sand.
Der danser Ivar herr Jonsøn
ved dronningens hånd.
Kjenner I Ivar herr Jonsøn?

Gigemennene kunne ikke tonen, de klunket litt på strengene, og dansken sang alene – han hadde en vakker, sterk stemme.

Minnes I, danske dronningen,
den sommers tid
I førtes ut av Sverige
til Danmark hit?

I førtes ut av Sverige
til Danmark inn
med røde gullkrone
og tåre på kinn.

Med røde gullkrone
og tåre på kinn.
– Minnes I, danske dronningen,
I var først min!

Gigene sang med igjen, de dansende nynnet den nylærte tonen og stemte inn i stevet.

Og er I Ivar herr Jonsøn,
min egen svenn,
da skal I imorgen
i galgen heng!

Men det var Ivar herr Jonsøn,
han var ei redd,
han sprang i gullsnekken,
han var jernkledd.

Haver I, danske dronningen
så mangen god natt,
som himmelen den er
med stjerner besatt.

Haver I, danerkongen,
så mangt et ondt år
som linden bær løv –
og som hinden har hår.
Kjenner I Ivar herr Jonsøn!

Det var langt ut på natten, og bålene var bare noen hauger av ildmørje som svartnet mere og mere.

Kristin og Erlend stod hånd i hånd innunder trærne ved hagegjerdet. Bak dem var drikkelagets larm tystnet – noen unggutter bykset trallende om glohaugene, men spillemennene hadde gått og lagt seg, og de fleste var blitt borte. En og annen kone gikk og lette etter mannen sin som ølet hadde veltet overende etsteds ute.

«Tro hvor jeg har lagt kåpen min,» hvisket Kristin. Erlend la sin arm om hennes liv og slo sin kappe om dem begge. Klemt tett inntil hverandre gikk de inn i urtehagen.

En minnelse om dagens hete krydderduft, men dempet og fuktig av duggkjøligheten, slo mot dem derinne. Natten var meget mørk, himmelen grågrugget av skyer over tretoppene. Men

de fornam at det var andre folk i hagen. Erlend knuget møen inntil seg en gang og spurte hviskende:

«Er du ikke redd, Kristin?»

I et blekt glimt mintes hun verden utenom denne natt – at dette var avsinn. Men hun var så velsignet maktstjålet. Hun bare hellet seg tettere inn til mannen og hvisket utydelig – hun visste ikke selv hva.

De kom til enden av stien; der var et stengjerde ut mot skogen. Erlend hjalp henne opp. Da hun skulle hoppe ned på den annen side, tok han imot henne og holdt henne løftet på armene sine litt, før han satte henne ned i gresset.

Hun stod med oppvendt ansikt og tok imot hans kyss. Han holdt hendene om hennes tinninger – hun syntes det var så godt å kjenne hans fingrer grave seg inn i håret hennes – hun syntes hun måtte gjøre ham godt igjen, og så fattet hun om hans hode og forsøkte kysse ham, slik som han kysset henne.

Da han satte sine hender for hennes barm og strøk ut over brystene, kjente hun det som han åpnet for hennes hjerte og tok det, han skilte silkeserkens folder ganske litt og kysset innimellom – det hetet inn i hjerterøttene.

«Deg kunne jeg aldri krenke,» hvisket Erlend. «Du skulle aldri gråte en tåre for min skyld. Aldri hadde jeg tenkt en mø kunne være så god som du er, Kristin –»

Han drog henne ned i gresset under buskene; de satt med ryggen mot stengjerdet. Kristin sa ingenting, men når han lot være å kjærtegne henne, rakte hun sin hånd opp og rørte ved hans ansikt.

Om en stund spurte Erlend: «Er du ikke trett, kjære min?» Og da Kristin lutet seg inn til hans bryst, foldet han armene om henne og hvisket: «Sov du, sov du, Kristin, her hos meg –»

Hun gled dypere og dypere inn i mørke og varme og lykke ved brystet hans.

Da hun kom til seg igjen, lå hun utstrakt i gresset med kinnet på hans brune silkefang. Erlend satt som før med ryggen mot stengjerdet, hans ansikt var grått i grålysningen, men hans vidåpne øyne var så forunderlig klare og skjønne. Hun så han hadde svøpt sin kappe helt om henne – føttene hennes var så deilig varme inne i skinnfôret.

«Nu har du sovet i fanget mitt,» sa han og smilte svakt.

«Gud lønne deg, Kristin – du sov så trygt som barn i mors arme –»

«Har ikke I sovet, herr Erlend?» spurte Kristin, og han smilte ned i hennes nyvåkne øyne:

«Kan hende kommer den natten da du og jeg tør sovne inn sammen – jeg vet ikke hva du vil mene når du får tenkt på det. – Jeg har våket her i natt – enda er det så meget mellom oss at det er mer enn om her hadde ligget et nøkent sverd mellom deg og meg. – Si meg om du vil ha meg kjær når denne natten er forbi?»

«Jeg vil ha eder kjær, herr Erlend,» sa Kristin, «jeg vil ha eder kjær så lenge I vil det – og siden vil jeg ingen annen elske –»

«Da,» sa Erlend langsomt, «må Gud svike meg om noensinne kvinne eller mø skal komme innenfor armene mine før jeg tør eie deg med lov og ære. – Si det du og,» bad han. Kristin sa:

«Må Gud svike meg om jeg tar noen annen mann i mine armer så lenge jeg lever på jorden.»

«Vi må gå nu,» sa Erlend litt etter, «– før folk våkner –»

De gikk på yttersiden av stengjerdet i krattet.

«Har du tenkt,» spurte Erlend, «hvordan dette videre skal gå?»

«Det må I råde med, Erlend,» svarte Kristin.

«Din far,» spurte han om en stund, «de sier ute i Gerdarud han er en mild og rettvis mann. Tror du han vil være meget uvillig til å gjøre om den avtalen han har satt med Andres Darre?»

«Far har sagt så ofte han ville aldri tvinge oss døtrene sine,» sa Kristin. «Det er mest det at jordene våre ligger så høvelig tilsammen. Men far vil nok ikke jeg skal miste all glede i verden for den sakens skyld.» Der rørte seg i henne en anelse om at så lett ble det kan hende ikke – men hun kuet den ned.

«Da blir kanskje dette lettere enn jeg trodde i natt,» sa Erlend. «Gud hjelpe meg, Kristin – jeg synes ikke jeg kan miste deg – nu kan jeg aldri bli glad hvis ikke jeg får deg.»

De skiltes inne mellom trærne, og Kristin fant i morgendemringen veien til den gjestestuen hvor de fra Nonneseter skulle

ligge. Alle sengene var fulle, men hun kastet en kåpe over noe halm på gulvet og la seg ned i alle klærne.

Da hun våknet, var det langt på dagen. Ingebjørg Filippusdatter satt i benken nær henne og sydde fast en skinnkant som var revet løs på kåpen hennes. Hun var full av snakk som alltid.

«Var du i lag med Erlend Nikulaussøn hele natten, du?» spurte hun. «Du skulle nu akte deg litt for den drengen, Kristin – tenker du Simon Andressøn ville like du la ditt vennskap til ham?»

Kristin fant et håndfat og begynte å tvette seg:

«Enn festemannen din – tenker du han ville like du danset med Munan Stumpe i natt? En får vel danse med den som kårer en ut slik en kveld – fru Groa hadde jo gitt oss lov –»

Ingebjørg blåste:

«Einar Einarssøn og herr Munan er venner de – han er jo gift og gammel. Stygg er han og – men likelig og høvisk – se hva han gav meg til minne om denne natten,» sa hun og viste frem en gullspenne som Kristin hadde sett i herr Munans hatt dagen før. «Men denne Erlend – ja, han ble jo løst av bannet ved påsketid ifjor, men de sier Eline Ormsdatter har vært hos ham på Husaby siden – herr Munan sier han er rømt til Sira Jon i Gerdarud, for han trøster seg visst ikke til annet enn han skal falle tilbake til synden hvis han treffer henne igjen –»

Kristin gikk fremover mot den annen – hvit i ansiktet.

«Visste du ikke det,» sa Ingebjørg. «At han lokket en kone fra mannen hennes etsteds nord i Hålogaland – og han holdt henne i gården sin tross kongens bud og erkebispens bann – de har to barn sammen og – han måtte rømme til Sverige, og han har bøtet så meget av godset sitt at herr Munan sier han blir en fattig mann tilslutt hvis han ikke bedrer seg snart –»

«Jo du kan vite jeg vet det,» sa Kristin med stivt ansikt. «Men den saken er jo endt nu –»

«Ja, det var det herr Munan sa, at det har vært endt mellom dem så mange ganger før,» sa Ingebjørg tankefull. «Men deg kan det da ikke gjøre noe – du skal jo ha Simon Darre. Men vakker, det er Erlend Nikulaussøn –»

Følget fra Nonneseter skulle reise samme dag etter non. Kristin hadde lovet Erlend å møte ham ved stengjerdet, der

de hadde sittet om natten, så sant hun kunne finne råd til å komme.

Han lå på magen i gresset, med hodet i hendene. Straks han så henne, sprang han og bød henne begge sine hender, da hun skulle springe ned.

Hun tok dem, og de stod litt, hånd i hånd. Da sa Kristin: «Hvorfor fortalte du meg dette om herr Bjørn og fru Åshild i går?»

«Jeg kan se på deg at du vet det,» svarte Erlend og slapp hennes hender brått. «Hva tenker du om meg nu, Kristin –

Jeg var atten år dengangen,» sa han heftig, «det er ti år siden kongen, min frende, sendte meg med på ferden til Vargøy-hus – og så ble vi over vinteren på Steigen – hun var gift med lagmannen, Sigurd Saksulvssøn; jeg syntes synd på henne, for han var gammel og utrolig stygg – jeg vet ikke hvordan det bar til – ja, jeg var glad i henne og. Jeg bød Sigurd kreve hva han ville i bøter, jeg ville gjerne gjort rett mot ham – han er en djerv mann på mange måter – men han ville det skulle gå etter loven, han førte saken til tings – jeg skulle sviemerkes for hor med konen der jeg hadde vært gjest, skjønner du –.

Så kom det for min far, og så kom det for kong Håkon – han – han jaget meg ut av sin gård. Og trenger du å vite alt sammen – det er ikke mere mellom Eline og meg enn barna, og hun bryr seg ikke stort om dem. De er i Østerdalene, på en gård jeg eide der, jeg har gitt den til Orm, gutten – men hun vil ikke være hos dem –. Hun venter vel at Sigurd kan ikke leve evig – jeg vet ikke hva hun vil.

Sigurd tok henne til seg igjen – men hun sier hun gikk som en hund og en trellkvinne i gården hans – så satte hun meg stevne i Nidaros. Jeg hadde det ikke stort bedre på Husaby hos far min –. Jeg solgte alt jeg kunne legge hånd på og rømte med henne til Halland – grev Jacob var en god mann mot meg. – Kunne jeg annet gjøre, hun gikk med barnet mitt. Jeg tenkte der hadde så mangen mann sloppet lempelig fra et slikt levnet med en annens kone – når han er rik så –. Men kong Håkon er slik, han er strengest mot sine egne. Vi var fra hverandre et års tid, men så døde far, og da kom hun tilbake. Så kom det andre ting til. Bøndene mine nektet å svare landskyld eller tale med mine ombudsmenn fordi jeg lå under bann – jeg fór hårdt frem igjen, og så fikk jeg sak på meg

for ran, men jeg hadde ikke penger til å lønne husfolket mitt med; du kan vite jeg var for ung til å råde forstandig i disse ugreiene, og frendene mine ville ikke hjelpe meg – uten Munan, det han torde for konen sin –.

Ja, nu vet du det, Kristin, at jeg har satt til meget både av godset mitt og av min heder. Bedre tjent var du nok med å holde fast ved Simon Andressøn.»

Kristin la armene om hans hals:

«Vi vil holde ved det som vi svor hinannen til i natt, Erlend – om du synes som jeg.»

Erlend tok henne inn til seg, kysset henne og mælte:

«Det må du nu også lite på, mine kår skal nok bli annerledes – nu har ingen i verden makt over meg uten du. Å, jeg tenkte så mangt i natt, da du sov i fanget mitt, du fagre. Så meget evner ikke djevelen over en mann at jeg skulle kunne gjøre deg sorg eller harm, du dyreste livet mitt –»

IV

Den tid han bodde på Skog, hadde Lavrans Bjørgulfssøn lagt gods til Gerdaruds kirke for sjelemesser på sine foreldres dødsdag. Bjørgulf Ketilssøns årtid var den trettende august, og Lavrans hadde avtalt med sin bror at dette året skulle han hente Kristin ut til seg, så hun kunne være over messen.

Hun gikk i angst for at det skulle komme noe i veien, så farbroren ikke holdt sitt løfte – hun syntes hun hadde merket at Åsmund brød seg ikke stort om henne. Men dagen før messen skulle være, kom Åsmund Bjørgulfssøn til klostret og hentet sin brordatter. Kristin fikk bud om å kle seg i verdslig drakt, dog mørkt og simpelt. Folk hadde heftet seg ved det at søstrene fra Nonneseter fór altfor meget omkring utenfor klostret; derfor hadde bispen befalt at de ungdøtre som ikke skulle vies til nonner, måtte ikke bære noe som var likt til ordensdrakt, når de gjestet sine frender – så almuen ikke skulle mista dem for trolovede eller viede nonner.

Kristin var sjeleglad da hun red utover landeveien med sin farbror, og Åsmund ble mer vennlig og munter mot henne da han merket at møen kunne dog snakke med folk. Ellers var Åsmund nokså nedtrykt; han sa det så likest ut til at det

ville bli budt ut leding denne høsten og kongen fare med hær inn i Sverige for å hevne den ugjerning som var øvet mot hans måg og brordatters mann. Kristin hadde hørt om mordet på de svenske hertuger, og syntes det var den verste niddingsdåd – dog tyktes alle rikets saker henne så fjerne. Ingen snakket større om slikt hjemme i dalen; hun husket også at hennes far hadde ligget i leding mot hertug Eirik ved Ragnhildarholm og Konungahella. Åsmund gjorde da rede for hele fremgangen mellom kongen og hertugene. Kristin skjønte ikke stort av det, men hun hørte nøye etter alt farbroren berettet om de trolovelser som var inngått og fragått med kongsdøtrene. Det trøstet henne at det var da ikke alle steder slik som hjemme i bygdene hennes, at et omsnakket festemål ble regnet for å binde nesten like så fast som et giftermål. Hun tok mot til seg, berettet om sitt eventyr på kvelden før Halvardsvaka og spurte sin farbror om han kjente Erlend av Husaby. Åsmund gav Erlend et godt skussmål – sa han hadde stelt seg uvettig, men skylden var mest hans fars og kongens; de hadde båret seg som om den unge drengen var fandens eget horn, fordi han hadde kommet ut for dette uhellet. Kongen var altfor from slik, og herr Nikulaus var harm fordi Erlend hadde spilt så meget godt gods, så hadde de tordnet om hor og helvetesild – «og noe tross må det da være i en dugelig dreng,» sa Åsmund Bjørgulfsson. «Og konen var storvakker. Men du har nu ikke noe med å se etter han Erlend, så bry deg ikke du med hans saker.»

Erlend kom ikke til messen, slik som han hadde lovet Kristin, og hun tenkte mer på det enn på Guds ord. Hun kunne ikke føle noen anger ved det – hadde bare denne selsomme følelsen av å være fremmed for alt som hun før hadde kjent seg bundet til.

Hun prøvde å trøste seg – Erlend mente vel det var forstandigst at ingen som hadde myndighet over henne fikk rede på deres vennskap nu. Dette kunne hun skjønne selv. Men hun hadde lengtet så hjertelig, og hun gråt da hun om kvelden var kommet til ro på det loftet hvor hun skulle ligge med Åsmunds små døtre.

Dagen etter gikk hun opp i skogen med det yngste av farbrorens barn, en liten mø på en seks år. Da de var kommet litt opp i utmarken, kom Erlend løpende etter dem. Kristin visste det var ham før hun hadde sett hvem som kom.

«Jeg har sittet her oppe på haugen og speidet ned på tunet i hele dag,» sa han, «jeg tenkte nok det du skulle finne leilighet til å komme ut –»

«Tenker du jeg er gått ut for å møte deg da,» sa Kristin og lo. «Og er du ikke redd for å gå med hunder og bue i min farbrors skog?»

«Din farbror har gitt meg lov til å jage her for tidkort,» sa Erlend. «Og hundene er Åsmunds – de fant meg opp i morges.» Han kjælte for dem og tok den lille piken opp til seg. «Du kjenner meg du, Ragndid? Men du skal ikke si dere har talt med meg, så skal du få dette av meg» – han tok opp et knytte med rosiner og gav barnet. «Jeg hadde aktet dem til deg,» sa han til Kristin. «Tenker du dette barnet her kan tie?»

De snakket fort og leende begge to. Erlend var kledd i en kort og trang brun kofte og hadde en liten rød silkelue klemt ned på sitt svarte hår – han så så ung ut, han lo og vaset med barnet, men innimellom tok han Kristins hånd, klemte den så det gjorde vondt.

Han snakket om ledingsryktene og var glad: «Det blir lettere for meg å vinne igjen vennskapet med kongen da,» sa han, «da blir allting lettere,» sa han heftig.

Til sist satt de på en eng et stykke opp i skogen. Erlend hadde barnet i fanget; Kristin satt ved hans side. I skjul av gresset lekte han med hennes fingrer. Han skjøv inn i hånden hennes tre gullringer som var knyttet sammen med en snor:

«Siden,» hvisket han, «skal du få så mange som hendene dine kan bære –»

«Jeg skal bie på deg her på denne løkken hver dag ved disse tider, så lenge du er på Skog,» sa han da de skiltes. «Så får du komme om du kan det.»

Dagen etter reiste Åsmund Bjørgulfssøn med hustruen og barna til Gyrids ættegård på Hadeland. De var oppskremt av ledingsryktene, skrekken satt enda i folket omkring Oslo siden hertug Eiriks herjetog dit inn noen år før. Åsmunds gamle mor var så redd at hun ville søke ly i Nonneseter – hun var også for svak til å fare med de andre. Kristin skulle da bli på Skog hos den gamle – hun kalte henne farmor – til Åsmund kom tilbake fra Hadeland.

Ved middagsleite, da folket på gården hvilte, gikk Kristin til det loftet hvor hun sov. Hun hadde bragt med noen klær

i en skinnhit, og nu skiftet hun sitt tøy, mens hun nynnet ved det.

Faren hadde gitt henne en kjole av tykt østerlandsk bomullstøy, himmelblått med et tett rødt blomstermønster; den drog hun på seg. Hun børstet og kjemmet ut sitt hår og bandt det bort fra ansiktet med røde silkebånd, viklet et rødt silkebelte tett om sitt liv og satte Erlends ringer på sine fingrer, alt imens hun undret seg på om han ville synes hun var vakker.

De to hundene som hadde vært med Erlend i skogen, hadde hun hatt liggende i loftet om natten – nu lokket hun dem med seg. Hun snek seg utenom husene og tok den samme stien opp gjennom utmarken som dagen før.

Skogengen lå ensom og stille i brennende middagssol; det duftet hett av granskogen som stengte om dem på alle kanter. Solen stakk, og den blå himmel ble underlig tett og hård ned mot tretoppene.

Kristin satte seg i skyggen under skogbrynet. Hun ble ikke lei for ikke Erlend var der; hun var viss på at han kom, og det gav henne en egen glede å få sitte her litt ensom og være den første.

Hun lyttet til den sakte summen av småliv over det gule, svidde gresset, rev av noen tørre, krydderduftende blomster som hun kunne rekke uten å røre mer enn hånden; hun trillet dem mellom fingrene og luktet til dem – med vidåpne øyne satt hun og sank i en slags dvale.

Hun rørte seg ikke da hun hørte en hest inne i skogen. Hundene knurret og reiste nakkehårene – så bykset de oppover engen, gjøende og logrende. Erlend sprang av hesten i skogkanten, slapp den med et slag på dens lend og løp nedover mot henne med hundene som hoppet opp over ham. Han grep om deres snuter med sine hender og kom nedover mot henne mellom de to elggrå ulvelignende dyr. Kristin smilte og rakte sin hånd ut uten å reise seg.

En gang mens hun så på det sortbrune hode som lå i hennes fang, mellom hennes hender, kom det plutselig et minne opp i henne. Det stod frem, klart og fjernt, som en heim langt borte i en åsli med ett kan springe klart ut av skymørket, når et solstreif treffer der på en urolig dag. Og det var som veldet det opp i hennes hjerte all den ømhet Arne Gyrdssøn hadde bedt om en gang, da hun enda ikke skjønte hans ord. Angst-

fullt heftig drog hun mannen opp til seg og la hans ansikt inn mot sitt bryst, kysset ham som hun var redd han skulle bli tatt fra henne. Og da hun så hans hode der på armen sin, syntes hun det var som å ha et barn i favnen – hans øyne gjemte hun med sin ene hånd og drysset små bitte kyss ned på hans munn og kinn.

Solskinnet var blitt borte fra engen – den tunge farven over skogtoppene hadde tetnet til blåmørke over hele himmelen; det var små, kobberrøde lysninger som brannrøk i skyen. Bajard kom nedover mot dem, vrinsket høyt en gang og stod urørlig og stirret. Straks etter glimtet det første lyn, og tordendønnet fulgte hardt, ikke langt borte.

Erlend stod opp og tok hesten. Det lå en gammel låve nederst på engen; de gikk dit, og han bandt Bajard like innenfor døren ved noe treverk. Bakerst i låven lå det høy. Erlend bredte sin kappe ut, og de satte seg der med hundene ved sine føtter.

Snart etter stod regnet som et teppe for døråpningen. Det suste i skogen – det pisket i bakken – om litt måtte de flytte seg lenger inn for takdryppet. Hver gang det lynte og tordnet, hvisket Erlend:

«Er du ikke redd, Kristin –?»

«Litt –» hvisket hun tilbake og trykket seg inn til ham.

De visste ikke hvor lenge de hadde sittet – uværet hadde gått nokså raskt over – det tordnet langt borte, men solen skinte utenfor døren i det våte gresset, og de blinkende dråper falt færre og færre fra taket. Den søte høyduft i låven ble sterkere.

«Nu må jeg gå,» sa Kristin, og Erlend svarte: «Det må du vel.» Han tok om hennes fot: «Du blir våt – du får ride og jeg får gå – ut av skogen –» Han så underlig på henne.

Kristin skalv – hun syntes det måtte være fordi hennes hjerte banket slik – hun var kold og svett i hendene. Da han kysset hennes nakne hud ovenfor kneet, prøvde hun kraftløs å skyve ham vekk. Erlend løftet sitt ansikt et øyeblikk – hun kom til å minnes en mann som hadde fått mat i klostret en dag, han hadde kysset brødet de rakte ham. Hun ség bakover i høyet med åpne armer og lot Erlend gjøre som han ville.

Hun satt rett opp og ned, da Erlend løftet hodet fra armene sine. Han reiste seg brått på albuen:

«Se ikke slik – Kristin!»

Hans stemme skar en ny, vill smerte inn i Kristins sinn – han var jo ikke glad – han også var ulykkelig –!

«Kristin, Kristin –

– Tenker du jeg har lokket deg hit ut til meg i skogen fordi jeg ville deg dette og ta deg med vold –» spurte han litt etter.

Hun strøk over hans hår og så ikke på ham:

«Vold var det vel ikke – du hadde vel latt meg gå som jeg kom, hadde jeg bedt deg –» sa hun sakte.

«Jeg vet ikke,» svarte han og gjemte ansiktet i hennes fang.

«Tenker du at jeg vil svike deg?» spurte han heftig. «Kristin – jeg sverger deg på min kristelige tro – må Gud svike meg i min siste stund om jeg ikke holder min tro mot deg til min dødstime –»

Hun kunne ikke si noe, hun bare strøk over hans hår igjen og igjen.

«Nu er det vel tid jeg går hjem?» spurte hun til slutt, og hun syntes hun ventet i dødsens angst på hans svar.

«Det er vel så,» svarte han mørkt. Han reiste seg fort, gikk hen til hesten og gav seg til å løse tømmene.

Så reiste hun seg også. Langsomt, matt og knust skjønte hun – hun visste ikke hva hun hadde ventet at han skulle gjøre – sette henne opp på hesten sin og ta henne med seg så hun skulle slippe å gå tilbake til andre mennesker. Det var som hele hennes kropp var øm av forundring – at dette onde var det som alle sanger var om. Og fordi Erlend hadde gjort henne dette, så syntes hun at hun var slik blitt hans ting så hun kunne ikke skjønne hun skulle leve utenfor hans hender mer. Hun måtte gå fra ham nu, men hun kunne ikke fatte at det skulle skje –.

Nedover gjennom skogen gikk han og leide hesten, han holdt hennes hånd i sin, men de fant ikke et ord å si hinannen.

Da de var kommet så langt at de så husene på Skog, bød han farvel.

«Kristin – vær ikke sorgfull – den dagen skal komme før du tror det, at du blir min ektekone –»

Men hennes hjerte sank, da hun sa det:

«Da må du fare fra meg –?» spurte hun bange.

«Straks du er reist fra Skog,» sa han, og hans stemme klang straks friskere. «Blir det ikke leding, så vil jeg tale med Munan, han har lenge drevet på meg, jeg måtte gifte meg –

han vil nok følge med meg og tale for meg til din far.»

Kristin bøyde hodet – for hvert ord han sa, syntes hun den tid som lå foran henne, syntes lengre og mere umulig å tenke – klostret, Jørundgård – det var som fløt hun på en strøm, som bar bort fra det altsammen.

«Ligger du alene i det loftet, nu dine frender er reist,» spurte Erlend. «Da kommer jeg og taler med deg i kveld, vil du lukke meg inn?»

«Ja,» sa Kristin sakte. Og så skiltes de.

Resten av dagen satt hun hos farmoren, og etter nattverd fulgte hun den gamle frue tilsengs. Så gikk hun opp i det loftet der hun skulle ligge. Der var et lite vindu i rommet; Kristin satte seg på den kisten som stod under det – hadde ikke lyst til å gå iseng.

Hun måtte vente lenge. Det var helt mørkt ute da hun hørte de sakte trinn på svalen. Han banket på døren med kappen omkring knokene, og Kristin stod opp, drog låsen ifra og lukket Erlend inn til seg.

Hun merket at han ble meget glad da hun slo armene om hans hals og la seg inn til ham.

«Jeg har vært redd du skulle være harm på meg,» sa han.

«Du skal ikke sørge for synden,» sa han engang siden. «Det er ikke stor synden. Gudsloven er ikke slik som landsloven i dette –. Gunnulv, min bror, har lagt det frem for meg engang – om to samtykker i å ha og holde fast ved hverandre i all tid og de ligger sammen siden, da er de gifte for Gud og kan ikke bryte samlaget sitt uten stor synd. Jeg kan si deg ordet på latin når jeg kommer det i hug – jeg har da visst det –»

Kristin undret seg noe på hva som kunne være grunnen til at Erlends bror hadde sagt dette – men hun viste fra seg den motvillige angst for at det kunne ha vært om Erlend og en annen – og søkte å finne trøst i hans ord.

De satt sammen på kisten, han holdt armen om henne, og Kristin syntes nu det var godt og trygt – hos ham var det eneste sted hun kunne kjenne seg trygg og berget nu.

Stundimellom snakket Erlend meget og opprømt – så var han stille lange tider og bare kjælte for henne. Uten hun visste av det, samlet Kristin opp av alt han sa, hver liten ting som

kunne gjøre ham vakrere og kjærere for henne og minke hans skyld i alt hun visste om ham, som ikke var av det gode.

Erlends far, herr Nikulaus, hadde vært så gammel da han fikk barna, så han hadde ikke tålmodighet eller evne til å fostre dem opp selv; begge sønnene var vokset opp i huset til herr Bård Peterssøn på Hestnes. Erlend hadde ikke andre søsken enn broren, Gunnulv; han var et år yngre og var prest ved Kristkirken. «Ham har jeg kjærest av alle mennesker uten deg.»

Kristin spurte om Gunnulv lignet ham, men Erlend lo og sa at de var meget ulike i sinn og skinn. Nu var Gunnulv i utlandet og studerte – borte på tredje året, men han hadde sendt brev hjem to ganger, sist ifjor, da skulle han reise fra Sankta Genoveva i Paris og aktet seg til Rom. «Han blir glad, Gunnulv, når han kommer hjem og finner meg gift,» sa Erlend.

Så snakket han om den store arven han hadde fått etter sine foreldre – Kristin skjønte at han visste neppe selv rede på hvordan hans saker stod nu. Hun kjente temmelig godt til sin fars jordhandler – Erlend hadde gjort sine handler den andre veien, solgt og spredt og ødt og pantsatt, verst i de siste årene da han hadde villet skille seg fra frillen og derfor ment at med tiden ville dette hans ulevnet bli glemt og hans frender ta seg av ham. Han hadde trodd, til slutt skulle han få sysselen i halve Orkdølafylket, slik som hans far hadde hatt.

«Men nu vet jeg snart ikke hva enden skal bli,» sa han. «Kanhende sitter jeg tilsist på en heigård slik som Bjørn Gunnarssøn, og må bære ut møkken på min rygg som trellene før i tiden, fordi jeg ikke eier hest.»

«Gud hjelpe deg,» sa Kristin og lo. «Da får jeg nok komme til deg – det tror jeg da at jeg har mer vett på bondeskikk enn du.»

«Båret ut møkkurven har du nu vel ikke,» sier han likeens.

«Nei, men jeg har da sett hvordan de legger den ut – og sådd korn har jeg nesten hvert år hjemme. Far min har brukt å pløye opp selv de nærmeste akrene, og så lot han meg så det første stykket, for jeg skulle bringe lykke –» minnet tok sårt i hennes hjerte, så sa hun hastig «– og en kvinne må du ha til å bake og brygge det tynnet ølet og to ut den eneste skjorten din og melke – du får leie en ku eller to av den nærmeste rike bonden –»

«Gud være takket, at jeg hører deg le litt igjen da,» sa Erlend og tok henne opp så hun lå over armene hans som et barn.

I de seks nettene som gikk før Åsmund Bjørgulfssøn kom hjem, var Erlend i loftet hos Kristin hver kveld.

Den siste natten syntes han like ulykkelig som hun var. Han sa mange ganger at de skulle ikke være skilt fra hinannen en dag lenger enn det gjordes fornødent. Tilslutt sa han meget lavmælt:

«Skulle nu så ille hende at jeg ikke kan komme tilbake hit til Oslo før vinteren – og det blir slik at du trenger vennehjelp – da kan du trygt vende deg til Sira Jon her i Gerdarud, vi er venner fra barneårene av, og på Munan Bårdssøn kan du også lite trygt.»

Kristin kunne bare nikke. Hun skjønte at han talte om det samme som hun hadde tenkt på hver eneste dag, men Erlend nevnte det ikke videre. Så taug også hun og ville ikke vise hvor hjerteklemt hun var.

De andre gangene var han gått fra henne når det led ut på natten, men denne siste kvelden bad han så inderlig om han måtte få legge seg og sove hos henne en stund. Kristin var redd for det, men Erlend sa kaut: «Du kan vel skjønne, blir jeg funnet her i buret ditt, så kan jeg vel gjøre rett for meg –.» Hun ville nu selv så gjerne beholde ham hos seg litt enda, og hun evnet ikke nekte ham noe.

Men hun var engstelig for at de skulle sove for lenge. Så satt hun det meste av den natten lenet opp mot hodegjerdet, blundet litt innimellom, visste ikke alltid selv når han hadde kjærtegnet henne eller når hun bare hadde drømt det. Hun holdt sin ene hånd på hans bryst, der hun kjente hans hjerte banke under, og hadde ansiktet vendt mot vinduet for å se etter lysningen utefra.

Tilslutt måtte hun vekke ham. Hun kastet noen plagg på seg og gikk med ham ut på svalen – han kløv over rekkverket på den siden av buret som vendte inn mot et annet hus. Så var han borte om hjørnet. Kristin gikk inn og krøp i seng. Nu gav hun seg helt over og gråt for første gang siden hun var blitt Erlends eiendom.

V

I Nonneseter gikk dagene som før. Kristin ferdedes mellom sovnhuset og kirken, vevstuen, bokhallen og refektoriet. Nonnene og klosterfolket høstet i gressgården og frukthagen, Korsmesse om høst kom med opptoget, så var det faste før Mikalsmesse –. Kristin undret seg – det var ingen som syntes å merke noe på henne. Men hun hadde alltid vært nokså stille ute mellom fremmede, og Ingebjørg Filippusdatter, som var hennes sidekamerat dag og natt, hun klarte å snakke for dem begge.

Så merket ingen at hun med alle sine tanker var borte fra alt omkring seg. Erlends frille – hun sa det inni seg, at hun var Erlends frille nu. Det var som hun skulle ha drømt det nu – Margretmesseaftenen, den stunden i låven, nettene i buret på Skog – enten hadde hun drømt det, eller så drømte hun dette som var nu. Men en dag måtte hun våkne, en dag ville det komme opp. Ikke et øyeblikk tenkte hun annet enn at nu gikk hun med Erlends barn –.

Men hva som ville skje med henne når dette kom for en dag, kunne hun ikke riktig tenke seg. Om hun ble satt i mørkestuen eller sendt hjem –. Langt borte skimtet hun bleke billeder av faren og moren –. Så lukket hun øynene, svimmel og syk, dukket seg under det tenkte uvær og prøvde å herde seg til å bære det onde som hun trodde måtte ende med at hun ble skyllet inn i Erlends armer for bestandig – det eneste sted hvor hun nu syntes hun hadde hjemme.

Så var det i denne spenning like meget av forventning som av redsel, sødme likefullt som kval. Hun var ulykkelig – men hun følte sin kjærlighet til Erlend som en vekst som var plantet inne i henne – og den skjøt nyere og rikere blomsterflor for hver dag tross ulykken. Den siste natten han sov hos henne, hadde hun følt som en fin og flyktig sødme at det ventet henne en lyst og en lykke i hans favn som hun enda ikke kjente – nu bevet hun ved minnet om det; hun kjente det som hete, krydrede pust fra solhete hager. Risunge – det ordet Inga hadde slengt mot henne – hun tok likesom imot det og trykket det inntil seg. Risunge, det var barn som var avlet lønnlig i skog og eng. Hun kjente solskinnet og lukten av granene over skogsletten. Hver ny, piplende uro, hvert hastig pulsslag i kroppen tok hun for å være fosteret som minnet henne om at nu var hun gått inn på nye veier – og ble

de aldri så tunge å vandre til ende, så var hun viss på at de måtte føre til Erlend til sist.

Hun satt mellom Ingebjørg og søster Astrid og sydde på det store teppet med riddersmenn og fugler under løvranker. Imens tenkte hun seg ut at hun rømte, når den tid kom da det ikke mer kunne dølges. Hun gikk utover landeveien, kledd som en fattig kvinne; alt hun eide av gull og sølv bar hun i et knytte i hånden. Hun kjøpte seg tak over hodet på en gård etsteds i en avsides bygd – hun gikk som tjenestekvinne, bar vassåket på nakken, stelte i fjøs, bakte og vasket og fikk bannord for hun ikke ville si hvem som var barnets far. Så kom Erlend og fant henne –.

Sommetider tenkte hun seg at han kom for sent. Hun lå snehvit og fager i den fattige bondesengen. Erlend dukket seg inn under dørkarmen; han hadde den side, sorte kappen han hadde pleid å ha over seg når han kom til henne om nettene på Skog. Konen leide ham frem dit hun lå, han sank ned og tok hennes kolde hender, hans øyne var dødsens bedrøvede – ligger du her, min eneste lyst –. Krumbøyd av sorg gikk han ut, med sin spede sønn trykket inn til brystet sitt, inne i kappefoldene – nei, hun mente ikke at det skulle gå slik; hun ville ikke dø, og Erlend skulle ikke få en slik sorg –. Men hun var så nedtrykt, da var det godt å tenke slik –.

Så stod det et øyeblikk isnende klart for henne – barnet, det var ikke noe hun tenkte seg, det var det uavvendelige; hun måtte svare en dag for det hun hadde gjort – og hun syntes at hennes hjerte stanset av skrekk.

Men etter en tid var gått, skjønte hun det var nok ikke så visst allikevel at hun var med barn. Hun skjønte ikke selv at hun ikke ble glad – det var som hun hadde ligget og grått under et varmt dekke; nu skulle hun stå opp i kulde. Det gikk en måned til og to; hun var nu sikker i sin sak, denne ulykken hadde hun sloppet – frysende og tom følte hun at hun var mer ulykkelig nu. I hennes hjerte grydde en liten bitterhet mot Erlend. Advent stundet til, og hun hadde intet hørt fra ham eller om ham; hun visste ikke hvor han var.

Og nu syntes hun at denne angst og uvisshet kunne hun ikke holde ut – det var som et bånd mellom dem var glippet; nu var hun redd for alvor – det kunne hende noe så hun aldri mere fikk se ham. Alt hun hadde vært bundet til før, var hun skilt fra – og det var så skjørt et bånd som var mellom dem

nu. Hun tenkte ikke han skulle ville svike henne – men det var så meget som kunne skje –. Hun skjønte ikke hvordan hun skulle orke denne ventetidens usikkerhet og pine fra dag til dag lenger.

Sommetider tenkte hun på foreldrene og søstrene – lengtet etter dem, men som det skulle være noe hun hadde mistet for alltid.

Og sommetider i kirken og ellers også kunne hun føle en heftig lengsel etter å være med i dette, menneskenes samfunn med Gud. Det hadde vært en del av hennes liv alltid; nu stod hun utenfor med sin uskriftede synd.

Hun sa til seg selv at denne skilsmisse fra hjemmet og ætten og kristendommen var jo bare for en tid. Men Erlend måtte leie henne tilbake til det ved sin hånd. Når hennes far hadde samtykket i hennes og Erlends kjærlighet, kunne hun gå til ham som før. Når hun og Erlend var gifte, kunne de skrifte og bøte for sin forseelse.

Hun begynte å søke vitnesbyrd om at andre mennesker var ikke syndeløse, de heller. Hun hørte mer etter sladder og hun la merke til alle små ting omkring seg som tydet på at ikke engang søstrene her i klostret var så aldeles hellige og uverdslige. Det var bare små ting – under fru Groas styre var Nonneseter for verden et foredøme på det som et gudelig søsterlag skulle være. Nidkjære til gudstjenesten, flittige, omsorgsfulle for fattige og syke var nonnene. Klausuren ble ikke så strengt holdt at ikke søstrene både tok mot besøk av sine venner og frender i talestuen og også selv fikk gjeste disse i byen når noe stod på, men ingen nonne hadde gjort huset skam med sin ferd i alle de år fru Groa hadde rådet over dem.

Men nu hadde Kristin fått et opplatt øre for alle små ulyd innenfor klostrets murer – småkjevl og avindsyke og forfengelighet. Utenfor sykepleien ville ingen av nonnene ta hånd i med det grove husarbeid – alle skulle de være lærde og kunstferdige kvinner; den ene strevet over den annen, og de søstrene som ikke eide noen evne for slike fornemme ferdigheter, gav opp og diltet gjennom timene som i døs.

Fru Groa selv var lærd og klok. Hun våket over sine åndelige døtres vandel og flid, men hun tok seg lite av deres sjelehelse. Hun hadde vært snill og vennlig mot Kristin alltid – syntes å foretrekke henne fremfor de andre ungdøtrene, men det var fordi Kristin var vellært i bok og håndgjerning, flittig

og fåmælt. Fru Groa ventet aldri svar av søstrene. Derimot talte hun gjerne med menn. De kom og gikk i hennes talestue – landbønder og ombudsmenn fra klostret, predikebrødre fra bispen, rådmenn fra Hovedø, som hun lå i rettstrette med. Hun hadde hendene fulle med omsut for klostrets store gods, regnskaper, sendte ut kirkeklær og sendte og tok inn bøker til avskrivning. Ikke de mest illesinnede mennesker kunne finne noe usømmelig i fru Groas ferd. Men hun likte bare å snakke om slike saker som kvinner sjelden vet rede på.

Prioren, som bodde i et hus for seg selv nord for kirken, syntes ikke å ha mer egenvilje enn abbedissens skriverør eller ris. Søster Potentia styrte med det meste innom huset, og hun tenkte mest på å holde slik skikk som hun hadde sett i det fornemme tyske frueklostret der hun hadde bodd under sitt novisiat. Hun het før Sigrid Ragnvaldsdatter, men hadde byttet navn da hun tok ordensdrakten, for dette var meget brukt i andre land. Det var også henne som hadde funnet på at også de læredøtrene som bare var i Nonneseter for en tid, skulle bære ungsøsterdrakten.

Søster Cecilia Bårdsdatter var ikke som de andre nonnene. Hun gikk omkring, stille, med nedslagne øyne, svarte alltid mildt og ydmykt, var alles tjenestemø, gikk helst i det groveste arbeid, fastet meget mer enn foreskrevet – så meget som fru Groa ville tilstede henne – og knelte timevis i kirken etter nattsang eller gikk dit før ottesangen.

Men en kveld hun hadde ligget ved bekken hele dagen og vasket klær sammen med to legsøstre, gav hun seg plutselig til å strihulke ved kveldsbordet. Hun kastet seg ned på stengulvet, krøp på kne mellom søstrene og slo seg for brystet, og med brennende kinner og strømmende gråt bad hun dem alle forlate henne. Hun var den verste synderinne av dem alle – stenhård av hovmod hadde hun vært alle dager, hovmod og ikke ydmykhet eller takknemlighet for Jesu frelsesdød hadde holdt henne oppe, da hun ble fristet i verden. Hun hadde flyktet hit ikke for hun elsket en manns sjel, men fordi hun elsket sin egen stolthet. Av hovmod hadde hun tjent søstrene sine, forfengelighet hadde hun drukket av sitt vannbeger, og selvgodhet hadde hun smurt tykt på sitt bare brød, når søstrene drakk øl og åt smør på leivene.

Av alt dette skjønte Kristin ikke annet enn at så var ikke

engang Cecilia Bårdsdatter sannhellig i hjertet. Et utent talglys som har hengt under loftet og er blitt skittent av sot og kingel – slik lignet hun selv sin ukjærlige kyskhet.

Fru Groa gikk bort og løftet den hulkende unge kvinne opp. Strengt sa hun at for denne uordens skyld skulle Cecilia til straff flytte fra søstrenes dormitorium og inn i abbedissens egen seng, og ligge der til hun ble frisk av feberen.

«Og siden skal du, søster Cecilia, i åtte dager sitte i mitt sete, vi vil spørre deg til råds i åndelige ting, og vise deg slik ære for ditt gudelige levnets skyld så du kan bli mett av syndige menneskers hyldest. Så kan du dømme om denne er så meget strev verd, og siden velge enten du vil leve etter reglene som vi andre, eller drive de øvelser som ingen fordrer av deg. Da kan du overveie om du vil gjøre av kjærlighet til Gud, for at han skal se nådig ned til deg, alle de ting som du nu sier du har gjort for at vi skulle se opp til deg.»

Det ble derved. Søster Cecilia lå i abbedissens stue i fjorten dager, hun hadde heftig feber, og fru Groa pleiet henne selv. Da hun kom opp igjen, måtte hun i åtte dager sitte ved abbedissens side i høysetet både i kirken og hjemme, og alle oppvartet henne – hun gråt all den tid som hun var blitt riset. Siden var hun meget blidere og gladere. Hun levde videre nesten på samme måten som før, men hun rødmet som en festemø når noen så på henne, enten hun feide gulvet eller gikk alene til kirken.

Denne hendelsen med søster Cecilia vakte dog hos Kristin en sterk lengsel etter fred og forlik med alt det som hun var kommet til å føle seg utlegd ifra. Hun tenkte på broder Edvin, og en dag tok hun mot til seg og bad fru Groa om lov til å gå ut til barfotbrødrene og hilse på en venn hun kjente der.

Hun merket fru Groa likte ikke dette – det var lite vennskap mellom minoritterne og de øvrige klostre i bispedømmet. Og abbedissen ble ikke blidere da hun hørte hvem som var Kristins venn. Hun sa denne broder Edvin var en usikker gudsmann – strøk alltid rundt på landet og ville terminere i fremmede bispedømmer. Almuen holdt ham mange steder for en hellig mann, men han syntes ikke å skjønne, en fransiskaners første plikt var lydighet mot de foresatte. Han hadde skriftet skoggangsmenn og bannsatte, døpt deres barn og sunget dem til jorden uten å spørre om lov – dog hadde han vel syndet

like meget av uforstand som av tross, og han hadde tålmodig båret de refselser som var blitt ham pålagt for disse sakers skyld. Det ble båret over med ham også fordi han var dyktig i sitt håndverk – men også under utøvelsen i dette var han kommet i strid med folk; bispens billedmestere i Bjørgvin ville ikke tåle at han kom og virket der i bispedømmet.

Kristin dristet seg til å spørre hvor han var kommet fra denne munken med det unorske navnet. Fru Groa var opplagt til å snakke. Hun fortalte at han var født her i Oslo, men hans far var en engelskmann, Rikard Platemester, som hadde giftet seg med en bondedatter fra Skogheimsherred og var blitt bofast i byen – to brødre til Edvin var ansette våpensmeder i byen. Men denne eldste av platemesterens sønner hadde vært en ustadig kropp alle sine dager. Til klosterlivet hadde han nok hatt hug fra barnsben av. Han var trådt inn hos grå-munkene på Hovedøen straks han nådde alderen. De sendte ham til et kloster i Frankrike til oppdragelse – han hadde gode evner. Derutefra hadde han fått satt igjennom at han trådte ut av cistercienserne og inn i minoritternes orden. Og den gangen da brødrene egenhendig tok til å bygge kirken sin øst på løkkene, mot bispens bud, da hadde broder Edvin vært en av de verste og stridigste – ja, han hadde slått en av mennene som bispen sendte for å stanse arbeidet, halvt i hjel med en hammer.

– Det var lenge siden noe menneske hadde snakket så meget til Kristin på en gang, så da fru Groa sa nu kunne hun gå, bøyde den unge seg og kysset abbedissens hånd, ærbødig og inderlig, tårene kom i hennes øyne med det samme. Men fru Groa, som så hun gråt, trodde det var av sorg – og så sa hun, kanskje skulle hun få gå ut en dag allikevel og hilse på broder Edvin.

Og noen dager senere ble hun varskudd om at noen av klostrets folk hadde et ærend i kongsgården, da kunne de med det samme følge henne ut til brødrene på løkken.

Broder Edvin var hjemme. Kristin hadde ikke trodd hun skulle kunne bli så glad for å se noe annet menneske enn Erlend. Den gamle mannen satt og strøk hennes hånd mens de talte sammen – takket for hun var kommet. Nei, han hadde ikke vært på hennes kant av landet siden den natten han lå på Jørundgård, man han hadde spurt hun skulle giftes, og ønsket henne lykke til. Da bad Kristin om han ville gå over i kirken med henne.

De måtte gå ut av klostret og rundt til hovedinngangen; broder Edvin turde ikke føre henne gjennom gården. Han syntes i det hele meget forsagt og redd for å gjøre noe som kunne forarge. Han var blitt svært gammel, syntes Kristin.

Og da hun hadde lagt sitt offer på alteret til den prestemunken som var i kirken, og hun deretter bad Edvin om han ville skrifte henne, ble han meget forskrekket. Det turde han ikke, det var blitt ham strengt forbudt å høre skriftemål.

«Ja, du har kan hende hørt om det,» sa han, «det var nu slik at jeg syntes ikke jeg kunne nekte disse fattige stakkarne de gaver som Gud har gitt meg for intet. Men jeg skulle jo formanet dem til å søke forlik på rette sted – jaja –. Men du, Kristin, er jo skyldig å skrifte for prioren borte hos dere.»

«Det er en ting som jeg ikke kan skrifte for prioren i klostret,» sa Kristin.

«Tenker du det kunne gavne deg noe at du skriftet for meg det du vil dølge for din rette skriftefar,» sa munken strengere.

«Kan du ikke skrifte meg,» sa Kristin, «så kan du vel la meg tale med deg og rådspørre deg om det som ligger meg på sinne.»

Munken så seg omkring. Kirken var tom nettopp nu. Så satte han seg på en kiste, som stod i en krok: «Du får minnes å løse deg kan jeg ikke, men jeg skal råde deg og jeg skal tie med deg, som du hadde sagt det i skriftemål.»

Kristin stod opp foran ham og mælte:

«Det er det at jeg kan ikke bli Simon Darres kone.»

«Heri vet du at jeg kan ikke råde deg annerledes enn prioren din ville råde,» sa broder Edvin. «Ulydige barn gir Gud ingen lykke, og din far har sett på ditt beste, det skjønner du vel.»

«Jeg vet ikke hva ditt råd vil bli når du får hørt meg tilende,» svarte Kristin. «Saken står nu slik, at Simon er for god til å gnage den bare kvisten som en annen mann har brutt blomsten av.»

Hun så munken rett i ansiktet. Men da hun møtte hans øyne og merket hvor det tørre, skrukkete, gamle ansiktet forandret seg, ble fullt av sorg og forferdelse – da var det som noe brast i henne selv, tårene kom styrtende, hun ville kaste seg ned på kne. Men broder Edvin stanset henne heftig:

«Nei, nei, sett deg her på kisten hos meg – jeg kan ikke skrifte deg –» han tukket seg unna og gav henne plass.

Hun ble ved å gråte; han strøk over hennes hånd og sa sakte:

«Minnes du den morgenen, Kristin, jeg så deg først der i trappen til Hamarskirken –. Jeg hørte et sagn engang, da jeg var i utlandet, om en munk som ikke kunne tro at Gud elsket alle oss usle, syndige –. Det kom en engel og rørte ved hans syn, og han så en sten på havets bunn, og under stenen levde et blindt, hvitt, nakent dyr, og han så på det til han fikk det kjær, for det var så lite og skrøpelig. Da jeg så deg sitte der så liten og skrøpelig inni det store stenhuset, da tenkte jeg det var rimelig at Gud elsket slike som deg, vakker og skjær var du, og enda trengte du vern og hjelp. Jeg syntes jeg så at hele kirken med deg inni lå i håndloven til Gud –.»

Kristin sa sakte:

«Vi har bundet oss til hinannen med de dyreste eder – og jeg har hørt at slikt samtykke helliger oss sammen for Gud like godt som om våre foreldre hadde gitt oss til hinannen.»

Men munken svarte bedrøvet:

«Jeg skjønner, Kristin, at noen har snakket for dere om den kanoniske rett som ikke kjenner den til fulle. Du kan ikke sverge deg bort til denne mannen uten å synde mot dine foreldre; dem hadde Gud satt over deg før du traff ham. Og er det ikke en sorg og en skam for hans frender også, hvis de får vite han har lokket datter til en mann som har ført sitt skjold med heder i alle årene – trolovet var du og. Jeg skjønner at du tror ikke du har syndet så meget – men du tør ikke skrifte dette for din sogneprest. Og mener du at du er så godt som gift med denne mannen, hvorfor satte du så ikke linskautet på deg, men blir gående med åpent hår mellom de unge møene som du ikke har stort fellesskap med mer – for du har vel dine tanker mest ved andre ting enn de har nu?»

«Jeg vet ikke hva de har i tankene sine, jeg,» sa Kristin trett. «Sant er det at alle mine tanker er hos den mannen som jeg lengter etter. Var det ikke for far og mor, da skulle jeg gjerne binde opp håret mitt i denne dag – jeg skulle ikke bry meg om å bli kalt frille, bare jeg måtte hete hans.»

«Vet du om denne mannen har i sinne å handle slik mot deg at du kan hete hans med ære en dag?» spurte broder Edvin.

Da talte Kristin om alt som hadde vært mellom Erlend Nikulaussøn og henne. Og mens hun snakket, syntes hun enn ikke å minnes hun noen stund hadde tvilt på utgangen av det hele.

«Skjønner du ikke, broder Edvin,» tok hun på, «vi var oss ikke selv mektig. Gud hjelpe meg, om jeg møtte ham her utenfor når jeg går fra deg, så gikk jeg med ham om han bad meg –. Du kan da vel vite jeg har sett det nu, det er andre mennesker som har syndet enn vi –. Dengangen jeg gikk hjemme kunne jeg ikke skjønne at noen kunne få slik makt over menneskenes sinn at de glemte frykten for synden, men nu har jeg da sett så meget at kan en ikke rette opp det en synder av attrå eller vrede, da må det bli ødt i himmelen. – De sier da om deg selv, du har også engang slått en mann i vrede –.»

«Det er sant,» sa munken, «at Guds miskunn alene takker jeg for at jeg ikke heter drapsmann. Det er mange år siden – jeg var en ung mann dengang, og jeg syntes ikke jeg kunne tåle den urett som bispen ville øve mot oss fattige brødre. Kong Håkon, han var hertug den gangen, han hadde gitt oss grunnen til huset vårt, men vi var ikke rikere enn vi arbeidet selv på kirken vår – med noen få arbeidsmenn, som gikk oss til hånde mer for lønn i Himmerike enn for det som vi kunne betale dem. Kanskje var det hovmod av oss tiggermunkene at vi ville bygge kirken vår så prektig – men vi var så glade som barn i enge og sang lovsanger, mens vi hugget og murte og slet. Gud glede broder Ranulv, han var byggmester selv, han var en kunstferdig grjotsmed, alle videnskaper og kunster tror jeg den mannen hadde fått laget for av Gud selv. Jeg hugget tavler i sten dengangen, jeg hadde gjort ferdig en av Sankta Klara, som englene førte til Sankt Fransikus' kirke om juleotten – den var blitt fager, vi gledet oss over den alle – så rev de djevelens niddinger ned murene, og det falt stener ned og knuste tavlene mine – jeg la til en mann med hammeren, jeg kunne ikke styre meg –»

«Ja, nu smiler du, du Kristin. Men skjønner du ikke det er ille med deg nu, for nu liker du bedre å høre slikt om andre menneskers skrøpelighet enn om gode menneskers vandel, som kunne tjene deg til foredøme –?»

«Det er ikke lett å råde deg,» sa han, da hun skulle gå. «For skulle du gjøre det som er rettest, da ble du til sorg for dine foreldre og skam for hele slekten din. Men du får se til å bli løst fra ditt ord til Simon Andressøn – og så får du bie tålmodig på den lykke som Gud vil sende frem, gjøre bot i ditt hjerte så godt du evner det – og la ikke denne Erlend

friste deg til å synde tiere, men be ham kjærlig at han søker forlik med dine frender og med Gud –.»

«Løse deg av synden kan jeg ikke,» sa broder Edvin, da de skiltes. «Men be for deg skal jeg av all min evne –»

Så la han sine gamle tynne hender på hennes isse og bad velsignelsens og fredens bønn over henne til avskjed.

VI

Etterpå husket ikke Kristin på langt nær alt hva broder Edvin hadde sagt til henne. Men hun gikk fra ham med en underlig klar og rolig fred i sinnet.

Før hadde hun stridd mot en dump og hemmelig frykt og prøvd å trosse: hun hadde ikke syndet så svært. Nu syntes hun at Edvin hadde vist henne grant og klart, jo, hun hadde syndet; slik og slik var hennes synd, og hun fikk ta den på seg og friste å bære den tålmodig og vel. Hun strevet for å tenke på Erlend uten utålmodighet – hverken for han ikke lot høre fra seg eller for hun måtte savne hans kjærtegn. Hun skulle bare være trofast og full av godhet for ham. Hun tenkte på sine foreldre og lovet seg selv hun skulle gjengjelde dem all deres kjærlighet, når de først hadde forvunnet den sorg hun kom til å gjøre dem ved å bryte med Dyfrinsfolket. Og hun tenkte nesten mest på hans ord om at hun ikke måtte søke sin trøst i å se andres feil. Hun følte hun ble ydmyk og snill, og så da snart hvor lett det falt henne å vinne folks vennskap. Da tenkte hun straks trøstet, at det var dog ikke så vanskelig å komme til rette med folk – og så syntes hun at det kunne vel ikke bli så vanskelig for henne og Erlend heller.

Inntil den dag da hun gav Erlend sitt ord, hadde hun alltid strevet flittig for å gjøre alt som var rett og godt – men hun hadde gjort allting på andres ord. Nu følte hun selv at hun var vokset fra mø til kvinne. Det betød mer enn de hete, hemmelige kjærtegn hun hadde tatt imot og gitt, det var ikke bare at hun hadde gått fra sin fars råd og inn under Erlends vilje. Broder Edvin hadde lagt på henne den byrde at nu måtte hun selv svare for sitt liv, ja, for Erlends med. Og hun var villig til å bære dette vakkert og vel. Så gikk hun mellom nonnene i julehelgen, og under de vakre tjenester og gleden og freden kjente

hun seg nok uverdig, men hun trøstet seg til at den tid kom snart da hun kunne gjøre skjel for seg igjen.

Men annen dag nyttår kom helt uventet herr Andres Darre med sin hustru og alle fem barn til klostret. De ville ture den siste delen av julen med venner og frender i byen, og de hadde det ærendet at de ville ha Kristin hos seg i herberget noen dager.

«Jeg tenker det, datter min,» sa fru Angerd, «at nu ville det neppe være deg imot å se noen nye folks åsyn.»

Dyfrinsfolket bodde i et vakkert hus som lå i en gård nær bispens borg – herr Andres' søskenbarn eide det. Der var en stor stue hvor tjenestefolkene sov, og et prektig loftsrom med muret ovn og tre gode senger. I den ene lå herr Andres og fru Angerd med sin yngste sønn, Gudmund, som var barn ennu, i den annen sov Kristin og deres to døtre, Astrid og Sigrid, og i den tredje Simon og hans eldste bror Gyrd Andressøn.

Alle herr Andres' barn var vakre, Simon minst, men dog regnet folk også ham for å se godt ut. Og Kristin merket enda mer enn da hun var på Dyfrin året før, at både foreldrene og de fire søsknene hans hørte mest på Simon og gjorde alt han ønsket. Alle frendene elsket hverandre hjertelig, men enedes uten nag om å sette Simon fremst mellom seg.

Nu levde disse mennesker i gammen og glede, søkte kirkene og ofret hver dag, møttes og drakk i vennelag hver kveld, de unge fikk leke og danse. Alle viste Kristin den største vennlighet, og ingen syntes å merke hvor lite glad hun var.

Om kvelden, når lyset var slukket i loftet, og alle hadde søkt sengene sine, pleide Simon å stå opp og gå bort dit som møene lå. Han satt gjerne en stund på sengestokken; sin tale vendte han mest til søstrene sine, men i mørket smøg han sin hånd inn på Kristins bryst og lot den ligge der – hun svettet av uvilje ved det.

Nu hennes sans for slikt var meget skarpere, skjønte hun godt at det var mange ting som Simon var både for kry og for blyg til å si henne, siden han merket at hun ikke ville inn på slikt. Og hun følte en underlig bitter vrede mot ham fordi det tyktes henne som han ville gjøre seg til en bedre mann enn hin som hadde tatt henne – enda han visste jo ikke den annen fantes til.

Men en kveld de hadde vært og danset i en annen gård,

var Astrid og Sigrid blitt igjen og skulle sove hos en lekesøster. Da de fra Dyfrin utpå natten var kommet til ro på loftet sitt, gikk Simon bort til Kristins seng og steg opp i den. Han la seg ned ovenpå fellen.

Kristin trakk over seg til haken og krystet armene sine hårdt sammen over brystet. Om litt kom Simon med hånden sin og ville ta henne på barmen. Hun følte silkesyningen på hans håndlinning, så hun skjønte han hadde ingen klær tatt av seg.

«Du er nok like blyg i mørke som i lyse du, Kristin,» sa Simon og lo litt. «Den ene hånden din kan du vel la meg ha og holde?» spurte han, og Kristin stakk til ham fingerspissene sine.

«Tykkes deg ikke vi kunne ha litt å snakke om, nu det treffer seg slik at vi kan være alene en liten stund,» sa han, og Kristin tenkte, nu fikk hun tale. Så svarte hun jo. Men siden orket hun ikke mæle ett ord.

«Får jeg komme inn under fellen da,» bad han igjen. «Her er kaldt i stuen nu –.» Og han smatt inn mellom fellen og det ulne kvislet hun hadde nærmest over seg. Han krøket en arm rundt hodegjerdet hennes, men slik at han rørte ikke ved henne. Slik lå de en stund.

«Du er ikke god å gilje heller,» sa Simon om litt og lo oppgitt. «Nu lover jeg deg, jeg skal ikke så meget som kysse deg, hvis det er deg imot. Men du kan da vel snakke til meg vel?»

Kristin vætet lebene med tungespissen, men hun tidde allikevel.

«Jeg mener du ligger og skjelver,» tok Simon på igjen. «Det er nu vel ikke slik at du har noe imot meg, Kristin?»

Hun syntes ikke hun kunne lyve for Simon, så hun sa «nei», men ikke mere.

Simon lå enda en stund; han prøvde å få en samtale i gang. Men tilslutt lo han igjen og mælte:

«Jeg skjønner at du mener jeg får nøye meg med det at du ikke har imot meg – for ikveld – og være glad til. Det er svært så kry du er og – du får gi meg et kyss allikevel, så skal jeg gå og ikke plage deg lenger –»

Han tok kysset, reiste seg overende og satte føttene ned på gulvet. Kristin tenkte, nu fikk hun si det til ham som skulle sies – da var han allerede borte ved sin seng, og hun hørte han kledde av seg.

Dagen etter var fru Angerd ikke så vennlig mot Kristin som hun pleide. Den unge skjønte at fruen måtte ha hørt noe, og mente at festemøen hadde ikke tatt mot sønnen hennes slik som moren syntes hun burde.

Ut på ettermiddagen snakket Simon om at han tenkte på å bytte til seg en hest som en av hans venner hadde. Han spurte Kristin om hun ville bli med og se på den. Hun svarte ja, og de gikk da ut i byen sammen.

Været var friskt og vakkert. Det hadde snedd litt om natten, men nu skinte solen, og det frøs såvidt at sneen knirket under deres føtter. Kristin syntes det gjorde godt å komme ut i kulden og gå, så da Simon hadde hentet ut den hesten han tenkte på, snakket hun nokså livlig med ham om den. Hun hadde litt skjønn på hester, fordi hun alltid hadde vært så meget med sin far. Og dette var et vakkert dyr – en musegrå hingst med svart ål etter ryggen og ståman, velbygd og livlig, men temmelig liten og sped.

«Den holder ikke lenge ut under en fullrustet mann,» mente Kristin.

«Nei, jeg har ikke tenkt den til det heller,» sa Simon.

Han tok den ut på tuften bak gården, lot den løpe og gå, red den og ville også at Kristin skulle ride den. De ble derfor ute på den hvite løkken en god stund.

Tilslutt, da Kristin stod og gav den brød av hånden sin, mens Simon lenet seg med armen over dens rygg, sier han med ett:

«Det synes meg, Kristin, at du og mor min er noe tverre mot hinannen.»

«Jeg har ikke ment å være tverr mot din mor,» sier hun, «men jeg har ikke noe utalt med fru Angerd.»

«Du synes nok ikke heller,» mælte Simon, «at du har noe utalt med meg. Jeg skal ikke trenge meg inn på deg, Kristin, før den tid kommer – men slik kan det dog ikke gå, at jeg aldri får snakke med deg.»

«Jeg har aldri vært målsnill,» sa Kristin, «det vet jeg selv, og jeg venter ikke det skulle synes deg et stort tap om det ikke ble av mellom oss to.»

«Du vet godt hva jeg tenker om den ting,» svarte Simon og så på henne.

Kristin ble rød som blod. Og det stakk i henne at hun kunne ikke mislike Simon Darres beiling heller. Da sa han om litt:

«Er det Arne Gyrdssøn, Kristin, som du synes du ikke kan glemme?» Kristin stirret på ham. Simon ble ved, og hans stemme var mild og god: «Jeg skal ikke laste deg for det – dere var vokst opp som søsken, og det er gått et år knapt. Men du kan trøstlig lite på det, at jeg vil deg vel –»

Kristin var blitt ganske hvit i ansiktet. Ingen av dem talte da de gikk innover byen i skumringen. For enden av gaten i den grønnblå luft stod nymånens sigd med en blank stjerne i fanget.

Ett år, tenkte Kristin, og hun syntes ikke hun kunne minnes når hun sist hadde husket Arne med en tanke. Hun ble redd – kanskje hun var en lett og løs, dårlig kvinne – ett år siden hun så ham på båren i våkestuen, da hun trodde hun aldri skulle bli glad mer i livet – hun kved lydløst av frykt for sitt eget hjertes ustadighet og for alltings forgjengelighet. Erlend, Erlend – kunne han glemme henne – og enda syntes det henne verre, om hun noen tid kunne glemme ham.

Herr Andres gikk med sine barn til den store juleveitslen i kongsgården. Kristin så all den stas og prakt som var der – de var også inne i den hall hvor kong Håkon satt og fru Isabel Bruce, kong Eiriks enke. Herr Andres var fremme og hilste på kongen, mens hans barn og Kristin stod noe tilbake. Hun tenkte på alt fru Åshild hadde sagt henne. Hun mintes at kongen var Erlends nære frende, deres farmødre var søstre – og hun var Erlends lokkede viv, hun hadde ingen rett til å stå her, og minst mellom disse gode og gjeve folk, ridder Andres' barn.

Da så hun med ett Erlend Nikulaussøn – han var trådt frem for dronning Isabel, stod med bøyd hode og hånden på brystet mens hun sa noen ord til ham, han hadde den brune silkekledningen på som han hadde båret til gildestevnet. Kristin trådte bakom herr Andres' døtre.

Da fru Angerd en god stund etter leide de tre døtrene sine frem for dronningen, så Kristin ham ingen steder, men hun torde heller ikke løfte sine øyne fra gulvet. Hun undret seg på om han stod noe sted i hallen, hun syntes hun kjente hans blikk på seg – men hun syntes også at alle mennesker så på henne, som om de måtte skjønne at hun stod som en løgnerske med gullav over sitt utslagne hår.

Han var ikke i den hallen hvor de unge ble bevertet, og hvor de danset da bordene var tatt vekk. Kristin måtte danse ved Simons hånd denne kvelden.

Ved den ene langvegg stod et gulvfast bord, og dit bar kongens menn øl og mjød og vin hele natten. Engang Simon drog henne dit bort og drakk henne til, så hun at Erlend stod like ved henne, bak den annen. Han så på henne, og Kristins hånd rystet da hun tok begeret av Simons hånd og la til munnen. Erlend hvisket heftig til den mann som var i følge med ham – en stor og førladen, vakker eldre mann, som rystet uvillig på hodet og så vred ut. Straks etter førte Simon henne tilbake til dansen.

Hun visste ikke hvor lenge denne dansen varte – visen tok aldri slutt, og hver stund var lang og ond av lengten og uro. Tilslutt var det forbi, og Simon drog henne til drikkebordet igjen.

En venn kom bort og talte til ham, førte ham noen skritt med seg, hen til en flokk unge menn. Da stod Erlend foran henne.

«Jeg har så meget jeg skulle sagt deg,» hvisket han, «jeg vet ikke hva jeg skal bære frem først – Jesu navn, Kristin, hvordan er det med deg?» spurte han hastig, for han så hun ble hvit som kalk i ansiktet.

Hun kunne ikke se ham klart; det var som det var rinnende vann mellom deres ansikter. Han tok et beger fra bordet, drakk og rakte det til henne. Kristin syntes det var altfor tungt, eller hennes arm var som slått av i skulderleddet. Hun greide ikke å løfte det til munnen.

«Er det slik du vil drikke med festemannen din, men ikke med meg?» spurte Erlend sakte, men Kristin tapte støpet av hånden og ség fremover i armen hans.

Hun våknet opp og lå på benken med hodet i en fremmed møs fang. De hadde løst opp hennes belte og søljen for hennes bryst – en stod og slo henne i håndflatene, og hun hadde vann i ansiktet.

Hun satte seg overende. Et sted i ringen om seg så hun Erlends åsyn, hvitt og sykt. Selv kjente hun seg vek i kroppen, som om alle ben var smeltet, og hodet var likesom stort og hult – men et sted inne i det satt en eneste klar og fortvilet tanke og skinte – hun måtte tale med Erlend.

Så sa hun til Simon Darre – han stod like ved:

«Det var nok for hett for meg – her brenner så mange kjerter – og jeg er uvant med å drikke så meget vin –»

«Er du bra nu da,» spurte Simon. «Du skremte folk –. Kanhende du vil jeg skal følge deg hjem nu?»

«Vi får vel vente til dine foreldre går,» sa Kristin rolig. «Men sett deg hit – jeg orker ikke danse mer.» Hun klappet på hynden ved sin side – så rakte hun sin annen hånd ut mot Erlend:

«Sett eder hit, Erlend Nikulaussøn, jeg fikk ikke talt ut min hilsen. Ingebjørg sa nu på den siste tiden, nu trodde hun I rent hadde glemt henne.»

Hun så at han hadde meget verre for å fatte seg enn hun hadde – da kostet det henne stor møye å holde tilbake det lille ømme smilet som ville frem om munnen hennes.

«I får takke møen for hun minnes meg enda,» sa han stotrende. «Jeg var nu mest redd for hun hadde glemt meg.»

Kristin nølte litt. Hun visste ikke hva hun skulle si, som kunne være fra Ingebjørg den flyktige og Erlend dog tyde rett. Da fór det opp i henne en bitterhet for alle disse måneders avmektighet, og hun sa:

«Kjære Erlend, kan I tenke at vi møene skulle glemme den mann som så vakkert verget vår ære –»

Hun så at han ble som hun hadde slått ham – hun angret det straks. Da spurte Simon hva dette var. Kristin fortalte ham om Ingebjørgs og sitt lille eventyr i Eikabergsskogen. Hun merket at Simon likte det lite. Da bad hun ham gå og spørre etter fru Angerd, om de ikke snart skulle bryte opp; hun var trett allikevel. Da han var gått, så hun bort på Erlend.

«Det er underlig,» sa denne lavt, «at du er så rådsnar – det kunne jeg ikke tenkt om deg.»

«Jeg har måttet lære å gjemme meg, kan du vel vite,» sa hun mørkt.

Erlend pustet tungt; han var meget blek ennu.

«Det er slik da?» hvisket han. «Du hadde dog lovet å vende deg til mine venner, hvis dette skulle komme på. Gud vet at jeg har tenkt på deg hver dag, om det verste skulle være skjedd –»

«Jeg vet hva du mener med det verste,» sa Kristin kort. «Du trenger ikke å frykte det. Verst synes det meg at du ville ikke hilse meg med ett ord – kan du ikke skjønne at jeg går der

mellom nonnene som en fremmed fugl –?» Hun stanset, for hun kjente tårene ville frem.

«Er det derfor du er sammen med Dyfrinsfolket nu?» spurte han. Da ble hun så bedrøvet at hun kunne ikke svare.

Hun så fru Angerd og Simon komme i døren. Erlends hånd hang fremover hans kne, nær henne, og hun kunne ikke ta den –.

«Jeg må få tale med deg,» sa han heftig, «vi har ikke fått sagt hinannen et ord som vi skulle –.»

«Kom til messen i Mariakirken etter utjulsdøgn,» sa Kristin fort, reiste seg og gikk de to andre i møte.

Fru Angerd var meget kjærlig og omsorgsfull mot Kristin på hjemveien og hjalp henne selv i seng. Med Simon kom hun ikke til å tale før dagen etter. Han sa da:

«Hvordan kan det bære til at du går med bud mellom denne Erlend og Ingebjørg Filippusdatter? Du skal ikke låne din hånd til det, om de har noen hemmelig handel for seg!»

«Det har vel ingenting på seg,» sa Kristin. «Hun er en vasekopp.»

«Jeg synes ellers,» sa Simon, «at du skulle være blitt så vår at du våget deg ikke ut i skog og på veier alene med den skjæra.» Men Kristin minnet ham heftig om at det var ikke deres skyld at de var kommet på vidvanke. Simon sa da ikke mer.

Dagen etter fulgte Dyfrinsfolket henne tilbake til klostret, før de reiste hjem selv.

Erlend kom til aftensang i klosterkirken hver dag i en uke uten at Kristin fikk leilighet til å veksle et ord med ham. Hun syntes hun følte seg som en høk som sitter lenket på pinnen med hette over øynene. Hun var også ulykkelig over hvert ord de hadde sagt hverandre ved det siste møtet – det skulle ikke vært slik. Det hjalp intet at hun sa til seg selv det var kommet så brått for dem begge, de hadde vel neppe visst hva de sa.

Men en ettermiddag i skumringen kom det til talestuen en vakker kone, som så ut som en bymanns hustru. Hun spurte etter Kristin Lavransdatter og sa hun var konen til en kleshandler, hennes mann var nyss kommet fra Danmark med noen vakre kåper. Åsmund Bjørgulfssøn ville gi en til sin brordatter, og møen skulle gå med henne og velge den ut selv.

Kristin fikk lov til å gå med konen. Hun syntes det var

ulikt farbroren å ville gi henne en kostbar gave, og underlig å sende en fremmed kone etter henne. Kvinnen var først fåmælt og svarte lite på Kristins spørsmål, men da de alt var nede i byen, sa den annen med ett:

«Jeg vil ikke narre deg, vakre barnet du er – jeg skal si det som det er, så får du selv råde deg. Det er ikke din farbror som har sendt meg, men en mann – du kan kanskje gjette navnet hans, og kan du det ikke, så skal du ikke gå med meg. Jeg har ingen mann og skal berge meg og mine med det at jeg holder herberg og skjenker øl. Da kan en ikke være for redd hverken for synden eller bysvennene – men jeg vil ikke låne hus til det at du skal bli sveket innen mine dørstokker.»

Kristin stanset, rød i ansiktet. Hun ble så underlig sår og skamfull for Erlends skyld. Konen sa:

«Jeg skal følge deg tilbake til klostret, Kristin – men du får gi meg litt for umaken – ridderen lovet meg en stor lønn, han, men jeg har vært vakker engang, jeg og, og jeg ble sveket selv. Og så kan du gjerne minnes meg i din bønn i kveld – de kaller meg Brynhild Fluga.»

Kristin drog en ring av sin finger og gav konen:

«Det var vakkert gjort av deg, Brynhild – men er mannen min frende Erlend Nikulaussøn, så har jeg intet å frykte; han vil jeg skal forlike ham med min farbror. Du kan være angerløs – men takk skal du ha for du ville vare meg ad.»

Brynhild Fluga snudde seg bort for å dølge et smil.

Hun førte Kristin gjennom veitene bak Klemenskirken og nordover mot elven. Her lå noen smågårder for seg selv nede på åbakken. De gikk inn mellom noen skigarder, og der kom Erlend mot dem. Han så seg om til alle sider, så tok han sin kappe av, slo den om Kristin og drog hetten ned over hennes åsyn.

«Hva synes du om dette rådet,» spurte han fort og sakte. «Tykkes deg jeg gjør meget galt – men jeg må tale med deg.»

«Det kan vel lite nytte for oss å tenke på hva som er rett og hva som er galt,» sa Kristin.

«Snakk ikke slik,» bad Erlend. «Jeg bærer skylden –. Kristin, jeg har lengtet etter deg hver en dag og hver en natt,» hvisket han tett inntil henne.

Det gikk en skjelven gjennom henne da hun et kort nu møtte hans øyne. Hun kjente seg brødefull fordi hun hadde tenkt på noe annet enn kjærligheten til ham, når han så slik på henne.

Brynhild Fluga var gått i forveien. Erlend spurte, da de kom inn på gården:

«Vil du vi skal gå inn i stuen, eller skal vi tales ved oppe i loftet?»

«Som du vil,» svarte Kristin.

«Det er koldt oppe,» sa Erlend sakte. «Vi må legge oss i sengen –» og Kristin nikket bare.

Samme nu han hadde stengt døren bak dem, var hun i hans armer. Han bøyde henne hit og dit som en vånd, blindet henne og kvalte henne med kyss, mens han utålmodig rev begge kåpene av henne og slengte dem på gulvet. Så løftet han piken i den lyse klosterdrakt opp mot sin skulder og bar henne bort i sin seng. Skremt av hans voldsomhet og av sin egen plutselige attrå etter mannen, tok hun om ham og gjemte sitt ansikt ved hans hals.

Det var så kaldt i loftet at de kunne se sin egen ånde som en røk mot det lille lyset som stod på bordet. Men det var rikelig med tepper og skinn i sengen, øverst en stor bjørnefell, og den drog de helt opp over ansiktene sine. Hun visste ikke hvor lenge hun hadde ligget foldet slik inne i armene hans, da Erlend sa:

«Nu må vi tale om det som skal sies, Kristin min – jeg tør snart ikke la deg bli her lenger.»

«Jeg tør bli her i hele natt om du vil det,» hvisket hun inn til ham.

Erlend klemte sitt kinn mot hennes:

«Da var jeg nok ikke din venn. Det er galt som det er, men i folkemunne skal du ikke komme for min skyld.»

Kristin svarte ikke – men det rørte seg sårt i henne: hun skjønte ikke at han kunne si slikt, han som hadde fått henne hit til Brynhild Flugas gård – hun visste ikke hvordan hun kunne vite det, men hun forstod at det var intet godt sted. Og han hadde ventet at alt skulle gå som det var gått, for han hadde et krus mjød stående innfor sengetjeldet.

«Jeg har nok tenkt,» sa Erlend igjen, «at blir det ikke annet råd, så fikk jeg flytte deg bort med vold – inn til Sverige – fru Ingebjørg tok godt imot meg i høst og husket frendskapet mellom oss. Men nu svir jeg for syndene mine – jeg har rømt av landet før, vet du – og jeg vil ikke du skal nevnes som den annens like.»

«Ta meg hjem med deg til Husaby,» sa Kristin sakte. «Jeg orker ikke å gå skilt fra deg, og være mellom møene i klostret.

Både dine frender og mine ville vel være så rimelige at de lot oss komme sammen og forlike oss med dem –»

Erlend knuget henne til seg og stønnet:

«Jeg kan ikke føre deg til Husaby, Kristin.»

«Hvorfor kan du ikke det?» spurte hun sakte.

«Eline kom dit i høst,» sa han om en stund. «Jeg får henne ikke flyttet ut av gården,» ble han heftig ved, «ikke uten jeg bærer henne med makt ut i sleden og kjører henne bort. Og jeg synes ikke jeg kunne det – hun hadde tatt begge barna våre med hjem –»

Kristin kjente det som hun sank og sank. Med en stemme som var skjør av frykt, sa hun:

«Jeg trodde du var skilt fra henne, jeg –»

«Så trodde jeg og,» svarte Erlend kort. «Men hun hadde nok spurt ut i Østerdalen, der hun var, at jeg skulle tenke på giftermål. Du så den mannen jeg var sammen med i juleveitslen – det var min fosterfar, Bård Peterssøn av Hestnes. Jeg drog til ham da jeg kom fra Sverige, jeg var hos min frende Heming Alvssøn i Saltviken og. Jeg snakket med dem om at nu ville jeg giftes, og bad dem hjelpe meg. Det hadde Eline fått høre –.

Jeg bød henne kreve hva hun ville for seg og barna – men Sigurd, husbonden hennes, venter de ikke skal leve vinteren ut – og da kan ingen nekte oss å bo sammen –

– Jeg lå i stallen med Haftor og Ulv, og Eline lå i stuen i min seng. Jeg tenker svennene mine lo godt bak ryggen min –»

Kristin kunne ikke si et ord. Litt etter tok Erlend på igjen:

«Du vet, den dagen festemålet er drukket mellom oss to, må hun vel skjønne det nytter henne ikke – hun har ingen makt over meg mer –

– Men det er ille med barna. Jeg hadde ikke sett dem på et år – de er vakre – og lite kan jeg gjøre for å trygge deres kår. Det ville ikke hjulpet dem stort om jeg hadde kunnet gifte meg med moren.»

Tårene begynte å gli nedover Kristins kinn. Da sa Erlend:

«Hørte du det jeg sa at jeg hadde talt med frendene mine? Ja, de likte godt at jeg nu ville gifte meg. Så sa jeg at det var deg jeg ville ha og ingen annen –»

«Syntes de ikke om det da?» spurte Kristin tilslutt forsagt.

«Skjønner du ikke,» sa Erlend mørkt, «at de kunne ikke si mere enn en ting – de kan ikke og de vil ikke ride med meg

til din far, før denne handelen mellom deg og Simon Anderssøn er løst opp igjen. Det er ikke blitt lettere for oss, Kristin, av det at du har drukket jul med Dyfrinsfolkene.»

Kristin gav seg helt over og gråt stille. Hun hadde nok følt at det var noe som var urett og uhederlig i hennes kjærlighet, og nu så hun at skylden var hennes.

Hun rystet av kulde da hun litt etter stod opp og Erlend kledde begge kåpene på henne. Det var helt mørkt ute nu, og Erlend fulgte henne til Klemens kirkegård; så bragte Brynhild henne resten av veien til Nonneseter.

VII

Uken etter kom Brynhild Fluga med bud at kåpen var ferdig, og Kristin gikk med henne og var hos Erlend i loftsstuen som sist.

Da de skiltes, gav han henne en kåpe «så du kan vise noe for deg i klostret,» sa han. Den var av blå fløyel vevet inn med rød silke, og Erlend spurte om hun kunne se det var de samme farvene som i den kjolen hun hadde båret hin dag i skogen. Kristin undret seg selv over at hun skulle bli så glad for han sa dette – hun syntes han hadde aldri gjort henne større glede enn med disse ordene.

Men nu kunne de ikke bruke dette råd mer for å komme sammen, og det var ikke lett å finne på et nytt. Erlend gikk til aftensang i klosterkirken, og noen ganger fikk Kristin etter tjenesten gjort seg et ærend opp til proventsfolkenes gårder. Så stjal de seg til å tale noen ord sammen oppe ved gjerdene i vinterkveldens mørke.

Da fant Kristin på å be søster Potentia om lov å gå og besøke noen gamle, verkbrudne koner, klostrets almissefolk, som bodde i en stue litt inn på et jorde. Bakom stuen var et uthus hvor konene hadde en ku. Kristin bød seg til å stelle den for dem når hun var der, og så lukket hun Erlend inn til seg imens.

Med en liten undren merket hun at så glad som Erlend var for å være hos henne, så satte det som et agg i hans sinn at hun hadde kunnet finne på dette rådet.

«Det var ikke til ditt eget beste at du ble kjent med meg,»

sa han en aften. «Nu har du lært å bruke slike lønnråd.»

«*Du* skulle ikke laste meg for det,» svarte Kristin bedrøvet.

«Det er ikke deg jeg laster,» sa Erlend fort og sky.

«Jeg hadde ikke tenkt selv,» ble hun ved, «at det skulle falle meg så lett å lyve. Men en kan det en må.»

«Det er ikke alltid sant,» sa Erlend som før. «Minnes du i vinter, da kunne ikke du selv si din festemann at du vil ikke ha ham.»

På dette svarte ikke Kristin, bare strøk over hans ansikt.

Aldri følte hun så sterkt hvor kjær hun hadde Erlend, som når han sa slike ting og gjorde henne bedrøvet eller forundret. Hun var glad til at hun kunne ta på seg skylden for alt som var beskjemmende og uriktig i deres kjærlighet. Hadde hun hatt mot til å tale med Simon som hun skulle, da kunne de nu vært langt på vei til å få sine saker ordnet. Erlend hadde gjort alt han kunne gjøre, når han hadde ordet om giftermålet deres til sine frender. Dette sa hun seg selv når dagene i klostret ble lange og onde – Erlend hadde villet gjøre alt rett og godt. Med små, ømme smil tenkte hun på ham som la frem for henne om deres bryllup – hun skulle ride til kirken i fløyel og silke, hun skulle føres til brudesengen med høy gullkrone over sitt utslagne hår – det vakre, vakre håret ditt, sa han og drog hennes fletter gjennom sine hender.

«Det kan dog ikke bli for deg som om du aldri hadde eid meg,» sa Kristin tankefullt engang han snakket slik.

Da tok han henne stormende inntil seg:

«Kan jeg minnes første gangen jeg drakk jul, tror du, eller første gangen jeg så det grønnes i liene hjemme etter vinteren? Å, jeg minnes nok første gangen jeg hadde deg, og hver eneste gang siden – men eie deg, det er som å drikke jul og veide fugl i grønne lier alltid –»

Lykkelig smøg hun seg inn til ham. Ikke for at hun noen stund trodde på at det skulle gå som Erlend ventet så visst – Kristin tenkte at en dommens dag kom sikkert over dem før lenge. Dette kunne umulig bli ved å gå godt –. Men hun var ikke så redd – hun var meget reddere for at Erlend skulle bli nødt til å reise nordover før saken kom opp, og hun måtte sitte igjen skilt fra ham. Han var over på borgen på Akershus nu. Munan Bårdssøn satt der mens fehirden var i Tunsberg, hvor kongen lå farlig syk. Men engang måtte da vel Erlend hjem og se til eiendommene sine. At hun var redd fordi han

skulle hjem til Husaby hvor frillen satt og biet på ham, det ville hun ikke være ved for seg selv engang, og heller ikke at hun var mindre redd for å bli grepet i synden sammen med Erlend enn for å stå frem alene og si til Simon og til sin far hva som lå henne på hjertet.

Og så ønsket hun nesten at det måtte komme en straff over henne, og det snart. For nu hadde hun ikke andre tanker enn Erlend. Hun lengtet etter ham om dagen og drømte om ham om natten; anger kunne hun ikke føle, men hun trøstet seg med at det kom nok en dag da hun skulle bøte dyrt for alt de hadde stjålet seg til å ta. Og de korte kveldsstundene hun kunne være sammen med Erlend ute i almissekonenes fjøs, gav hun seg hen i hans armer så heftig som om hun hadde betalt med sin sjel for å få være hans.

Men tiden gikk, og det så ut som Erlend skulle ha slik lykke som han stolte på. Kristin merket aldri at noen i klostret mistrodde henne. Ja, Ingebjørg hadde fått greie på at hun møttes med Erlend, men Kristin skjønte at den annen tenkte aldri det var mer enn litt moro hun hadde for seg. At en bortlovet mø av god ætt skulle våge å ville slite handelen som hennes frender hadde gjort, det falt enn ikke Ingebjørg inn, så Kristin. Og igjen jog skrekken gjennom henne et øyeblikk – kanskje var det også noe rent uhørt hun hadde gitt seg innpå. Og dermed ønsket hun igjen at det måtte bli oppdaget, så det fikk en ende –.

Påsken kom. Kristin skjønte ikke hvor det var blitt av denne vinteren. Hver dag hun ikke hadde sett Erlend, hadde vært lang som et ondt år, og de lange onde dagene hadde kjedet seg sammen til uker uten ende – men nu var det vår og påske, og hun syntes det var ingen stund siden juleveitslen. Hun bad at Erlend skulle ikke søke henne opp i helgen – og han føyde henne i alt hun bad om, syntes Kristin. Det var like meget hennes egen skyld som hans at de hadde syndet sammen mot fastebudet. Men påskehelgen ville hun de skulle holde. Enda det var vondt ikke å se ham. Kanskje måtte han reise meget snart – han hadde ikke sagt noe om det, men hun visste at nu lå kongen for døden, og kanskje kunne det bringe noen forandring i Erlends stilling, tenkte hun.

Slik stod sakene for henne, da hun en av de første dagene over påske fikk bud om å gå ned i talestuen til sin festemann.

Straks han kom imot henne og rakte ut sin hånd, skjønte hun at det var noe på ferde – han var ikke i ansiktet som han pleide. De små, grå øynene hans lo ikke, de var ikke med når han smilte. Og Kristin kunne ikke hjelpe for at hun så det kledde ham å være noe mindre lattermild. Han så også godt ut i en slags reisekledning – en blå, tettsittende og sid ytterkledning menn kalte kothardi, en brun skulderkrave med hette, som han nu hadde slått bakover; hans lysebrune hår krøllet meget i den rå luften.

De satt og snakket en stund. Simon hadde vært på Formo i fasten, og da over på Jørundgård nesten daglig. De levde vel der, Ulvhild var så frisk som en turde vente for henne; Ramborg var hjemme nu, hun var vakker og livlig.

«Det er omme i disse dagene, det året du skulle være her i Nonneseter,» sa Simon. «De har nok alt begynt å gjøre rede til festensøl for deg og meg hjemme hos dere.»

Kristin sa intet, da ble Simon ved:

«Jeg sa til Lavrans at jeg ville ride hit til Oslo og tale med deg om dette?»

Kristin så ned og mælte sakte:

«Det er sånn, Simon, at jeg ville gjerne tale med deg i enerom om denne sak.»

«Jeg har skjønt selv at vi må det,» svarte Simon Andressøn. «Jeg ville just be deg spørre fru Groa om vi må gå litt ut i hagen sammen –»

Kristin reiste seg brått; hun gled lydløst ut av rommet. Litt etter kom hun tilbake, fulgt av en av nonnene med en nøkkel.

Der var en dør fra talestuen ut til en urtehage som lå bakom klostrets vestligste hus. Nonnen låste opp, og de trådte ut i en tåke så tett at de kunne bare se noen få skritt fremover mellom trærne. De nærmeste stammer var kullsvarte; væten perlet på hver kvist og gren. Det lå litt nysne og smeltet inne på den våte muld, men innunder buskene hadde noen små hvite og gule liljevekster blom allerede, og det luktet friskt og kjølig fra fiolgresset.

Simon førte henne til den nærmeste benk. Han satt litt fremoverlutet med albuene støttet på knærne. Så så han opp på henne med et underlig lite smil:

«Jeg tenker nesten jeg vet hva du vil si meg,» sa han. «Det er en annen svenn som du unner bedre enn meg?»

«Sånn er det,» svarte Kristin sakte.

«Jeg tenker også jeg vet hans navn,» sa Simon, hårdere i stemmen. «Det er Erlend Nikulaussøn av Husaby?»

Om en stund spurte Kristin lavmælt:

«Det er kommet deg for øre da?»

Simon nølte litt før han svarte:

«Du kan vel ikke tenke jeg skulle være så dum at jeg ikke skjønte noe, da vi var sammen i julen? Da kunne jeg ingen ting si, fordi far og mor var med. Men dette voldte at jeg ville ride hit alene denne gangen. Ikke vet jeg om det er klokt av meg å røre ved det – men jeg syntes vi måtte tale om disse ting før vi blir gitt sammen.

– Men nu er det sånn, at da jeg kom hit igår – jeg traff min frende mester Øistein. Og han snakket om deg. Han sa dere hadde gått over Klemenskirkegården en kveld, du var med en kone de kaller Brynhild Fluga. Jeg svor en dyr ed på at han måtte ha sett feil. Og sier du det er usant, skal jeg tro deg på ditt ord.»

«Presten så rett,» svarte Kristin trossig. «Du forsvor deg der, Simon.»

Han satt litt før han spurte:

«Vet du hvem denne Brynhild Fluga er, Kristin?» Da hun rystet på hodet, sa han: «Munan Bårdssøn satte henne i et hus her i byen, da han giftet seg – hun driver ulovlig vintapp der og slikt –»

«Kjenner du henne?» spurte Kristin spotsk.

«Jeg har aldri vært aktet til munk eller prest,» sa Simon og ble rød. «Men jeg vet meg da fri for urett både mot møer og andre menns koner. Skjønner du ikke selv, at det er ikke en hederlig manns ferd å få deg ut og gå om kvelden i slikt følge –?»

«Erlend har ikke lokket meg,» sa Kristin rød og harm, «og ingenting har han lovet meg. Jeg la hugen min til ham uten han har gjort noe for å friste meg – jeg fikk ham kjærere enn alle menn, første gang jeg så ham.»

Simon satt og lekte med sin dolk, kastet den fra den ene hånd over i den andre.

«Det er underlige ord å høre av festemøen sin,» sa han. «Det tegner godt for oss to nu, Kristin.»

Kristin drog pusten dypt:

«Du vil være dårlig tjent med å få meg til hustru nu, Simon.»

«Det vet den øverste Gud, at det ser slik ut ja,» sa Simon Andressøn.

«Da trøster jeg meg til det,» sa Kristin spakt og redd, «at du vil støtte meg, slik at herr Andres og min far lar denne handelen om oss to gå tilbake?»

«Gjør du det, du,» sa Simon. Han taug litt. «Gud vet om du rettelig skjønner hva du selv sier.»

«Det gjør jeg,» mælte Kristin. «Jeg vet at loven er slik, at ingen må tvinge en mø i ekteskap mot hennes vilje; da kan hun klage sin sak på tinget –»

«Jeg tror det er for biskopen,» sa Simon og smilte barsk. «Jeg har nu ikke hatt årsak til å forske etter hvordan loven er om de ting. «Og ikke tror du heller at du skal komme dit du trenger det. Du vet, jeg vil ikke kreve at du skal holde ditt ord hvis det er deg for hårdt imot. Men kan du ikke skjønne – det er to år nu siden giftermålet vårt ble avtalt, og du har ikke mælet ett ord imot før nu, da alt er rede til festensøl og bryllup. Har du tenkt på hva det vil si om du nu trer frem og vil bryte båndet, Kristin?»

«Du vil jo heller ikke ha meg,» sa Kristin.

«Jo,» svarte Simon kort. «Hvis du mener annerledes, må du få tenkt deg bedre om –»

«Erlend Nikulaussøn og jeg har lovet hinannen ved vår kristelige tro,» sa hun skjelvende, «at kan vi ikke komme sammen i hjonelag, da skal ingen av oss noen tid eie husbond eller hustru –»

Simon taug en god stund. Så mælte han besværlig:

«Da skjønner jeg ikke, Kristin, hva du mente da du sa han hadde hverken lokket deg eller lovet deg – han har lokket deg ut av alle dine frenders råd. – Har du tenkt på hva slags husbond du får, hvis du blir gift med en mann som tok en annens hustru til sin frille – og nu vil han til hustru ta en fremmed svenns festemø –?»

Kristin svelget gråten, hun hvisket tykkmælt:

«Dette sier du for å gjøre meg ondt.»

«Tror du jeg vil gjøre deg ondt?» spurte Simon sakte.

«Det er ikke slik som det ville vært, hvis du –» sa Kristin tøvende. «Du ble ikke spurt, du heller, Simon – det var din far og min far som gikk sammen i dette rådet. Det hadde vært annerledes om du hadde valgt meg selv –»

Simon hogg dolken ned i benken så den stod. Litt etter drog

han den ut igjen, prøvde å stikke den tilbake i sliren, men den gikk ikke nedi, den var bøyd i spissen. Så satt han og famlet med den igjen fra hånd til hånd.

«Det vet du selv,» sa han lavmælt, skjelven i stemmen, «du vet at nu løy du, hvis du vil ha det til det at ikke jeg –. Du vet godt nok hva jeg ville talt med deg om – mange ganger – når du møtte meg slik at jeg måtte ikke mann vært, om jeg kunne sagt det – baketter – ikke om de prøvde rive det ut av meg med gloende tenger –.

– Først trodde jeg det var denne døde gutten. Jeg tenkte jeg måtte unne deg fred – du kjente ikke meg – jeg syntes det ville vært synd mot deg så snart etter. Nu ser jeg du hadde ikke trengt lang tid for å glemme – nu – – nu – nu –»

«Nei,» mælte Kristin stille. «Jeg skjønner det, Simon. Nu kan jeg ikke vente du skal være min venn lenger.»

«Venn –!» Simon lo kort og underlig. «Har du mitt vennskap nødig nu da?»

Kristin ble rød.

«Du er mann, du,» sa hun sakte. «Og gammel nok nu – du råder selv for ditt giftermål –»

Simon så skarpt på henne. Så lo han som før:

«Jeg skjønner. Du vil at jeg skal si det er meg som –. Jeg skal ta skylden for dette håndsalsslit?

– Er det slik, at du er fast i viljen din – tør og vil du friste å få din sak igjennom – så skal jeg gjøre det,» sa han sakte. «Hjemme hos folket mitt og for alle dine frender – uten én. Far din får du si sannheten slik den er. Om du vil det så skal jeg bære ditt ærend frem for ham, og gjøre det så lempelig for deg som jeg kan – men Lavrans Bjørgulfssøn skal vite at jeg har aldri villet gå fra et ord som jeg har talt til ham.»

Kristin klemte begge hender om benkens kant. Dette tok henne hardere enn alt annet Simon Darre hadde sagt. Blek og redd skottet hun opp på ham.

Simon reiste seg:

«Vi får gå inn nu,» sa han. «Jeg tenker vi er blitt noe frosne nu, begge to, og denne søsteren sitter og venter med nøkkelen. – Jeg skal gi deg en uke til å tenke over sakene i – jeg har noen ærender her i kjøpstaden. Jeg skal komme hit og tale med deg før jeg reiser, men du bryr deg vel neppe om å se noe til meg forinnen.»

Kristin sa til seg selv at nu var da dette gjort. Men hun kjente seg dødstrett, sprengt og syk etter Erlends armer.

Hun lå våken det meste av natten, og hun besluttet å gjøre det hun aldri hadde våget å tenke på – sende bud etter Erlend. Det var ikke lett å finne noen som kunne gå det ærendet for henne. Legsøstrene gikk aldri ut alene, og hun kjente ingen hun kunne tenke seg å ville heller; mennene som gjorde gårdsarbeidet, var eldre folk og kom sjelden nær nonneboet uten for å tale med abbedissen selv. Det var bare Olav –. Det var en halvvoksen gutt som arbeidet i hagene. Han var fru Groas fostersønn fra han var blitt funnet som nyfødt barn på kirketrappen en morgen. Folk sa hans mor var en av legsøstrene. Hun skulle vært viet nonne, men etter hun hadde sittet i mørkestuen seks måneder – for grov ulydighet kaltes det, og det var på den tiden barnet ble funnet – hadde hun fått legsøsterdrakt og hadde siden arbeidet i bugården. Kristin hadde ofte tenkt på søster Ingrids skjebne i disse måneder, men hun hadde fått liten leilighet til å tale med henne. Det var vågelig å lite på Olav – han var bare barnet, og fru Groa og alle nonnene snakket og skjemtet med ham når de så gutten. Men Kristin tenkte hun hadde ikke stort å våge nu mer. Og et par dager senere, da Olav skulle til byen en morgen, fikk Kristin ham til å bære hennes bud ut på Akersnes, at Erlend måtte finne råd så de kunne treffes alene.

Samme ettermiddag kom Ulv, Erlends egen svenn, til taleporten. Han sa han var Åsmund Bjørgulfssøns mann og skulle be fra sin husbond om brordatteren måtte gå ned i byen litt, for Åsmund hadde ikke tid til å komme opp i Nonneseter. Kristin tenkte dette måtte dog gå galt – men da søster Potentia spurte om hun kjente budet, sa hun ja. Så gikk hun med Ulv til Brynhild Flugas gård.

Erlend ventet henne i loftet – han var oppskremt og spent, og hun skjønte straks, nu var han igjen redd for det som han syntes å frykte mest.

Alltid skar det sånn i henne at han skulle være så livende angst for hun var blitt med barn – når de nu ikke kunne bli fra hverandre. Oppjaget som hennes sinn var denne kvelden, sa hun det til ham nu – nokså heftig. Erlend ble mørkerød i ansiktet, han la hodet ned på hennes skulder:

«Du har rett,» sa han. «Jeg får friste å la deg være, Kristin, – ikke sette din lykke på spill slik. Hvis du vil –»

Hun slo armene om ham og lo, men han tok henne hardt om livet, tvang henne ned på benken og satte seg selv på den annen side av bordet. Da hun rakte sin hånd over til ham, kysset han heftig inni håndloven hennes:

«Jeg har prøvd mer enn du,» sa han heftig. «Du skulle vite, du, hvor meget jeg synes det gjelder for oss begge at vi kan bli gifte med full heder –.»

«Da skulle du ikke tatt meg,» sa Kristin.

Erlend gjemte sitt ansikt i hånden.

«Nei, Gud gi jeg ikke hadde gjort denne urett mot deg,» sa han.

«Det ønsker hverken du eller jeg,» sa Kristin og lo kåt. «Og bare jeg kan bli forlikt og få fred til slutt med slekten min og med Gud, så skal jeg ikke sørge om jeg må gifte meg under skautet. Og bare jeg får være hos deg, så synes jeg ofte jeg kan være foruten freden og –»

«Du skal bære æren inn i gården min igjen,» sa Erlend, «og ikke jeg trekke deg ned i min uære.»

Kristin rystet på hodet. Så sa hun:

«Da blir du vel glad når du hører at jeg har talt med Simon Andressøn – og han vil ikke holde meg fast ved de avtaler som var gjort om oss før jeg traff deg.»

Erlend ble stormende glad, og Kristin måtte fortelle alt. Dog taug hun med de nedsettende ord Simon hadde talt om Erlend, men hun nevnte at han ville ikke ta skylden på seg for Lavrans.

«Det er rimelig,» sa Erlend kort. «De synes godt om hinannen, din far og han? Ja, meg vil han vel like mindre – Lavrans.»

Kristin tok disse ord for et tegn på at Erlend dog skjønte hun hadde enda et hårdt stykke vei å gå, før de var fremme, og hun var ham takknemlig for det. Men han kom ikke tilbake til dette, han var storglad, og sa han hadde vært redd hun skulle ikke fått mot til å tale med Simon.

«Du liker ham på et vis, kan jeg merke,» sa han.

«Kan det gjøre deg noe,» spurte Kristin, «– etter alt som har vært mellom meg og deg, at jeg kan se Simon er både rettsindig og dugelig.»

«Hadde du aldri møtt meg,» sa Erlend, «da kunne du fått gode dager med ham, Kristin. Hvorfor lo du?»

«Å, jeg minnes noe fru Åshild sa engang,» svarte Kristin. «Jeg var bare barnet dengang – men det var noe om at de gode dagene faller til forstandige folk, men de beste dagene får den som våger å være uklok.»

«Gud signe moster Åshild, har hun lært deg slik,» sa Erlend og tok henne på fanget. «Det er underlig, Kristin, aldri har jeg merket du var redd.»

«Har du aldri merket det?» spurte hun inn til ham.

Han satte henne på sengestokken og løste av henne skoene, men så drog han henne tilbake til bordet.

«Å nei, Kristin – nu ser det dog lyst ut for oss to. Jeg hadde vel ikke handlet slik mot deg som jeg har gjort,» sa han og strøk over hennes hår, «hadde det ikke vært det, at hver gang jeg så deg, så syntes jeg det var like urimelig at de skulle ville gi så fin og vakker en viv til meg. – Sett deg her og drikk med meg,» bad han.

Straks etter banket det på døren – det hørtes som en slo på den med et sverdhefte.

«Lukk opp, Erlend Nikulaussøn, hvis I er der inne!»

«Det er Simon Darre,» sa Kristin sakte.

«Lukk opp, mann, i djevelens navn – om I er en mann!» ropte Simon og slo i døren igjen.

Erlend gikk til sengen og tok sitt sverd fra knaggen. Han så seg rådløst om: «Her er ingen steder du kan gjemme deg – uten i sengen –»

«Det ville neppe bedre noe om jeg gjorde det,» sa Kristin. Hun hadde reist seg opp, hun talte meget rolig, men Erlend så at hun skalv. «Du får lukke opp,» sa hun som før. Simon hamret på døren igjen.

Erlend gikk bort og drog slåen fra. Simon trådte inn, han bar et draget sverd i hånden, men støtte det straks tilbake i sliren.

En stund stod de tre og sa ingenting. Kristin skalv, men enda følte hun dette første øyeblikket en underlig søt spenning – dypt i henne reiste seg noe og været mot kampen mellom to menn – og hun åndet langt ut: her var slutten på disse åndeløse måneders tause venten og lengt og angst. Hun så fra den ene til den annen, blek og blankøyd – da brast hennes spenning i en ufattelig, frysende fortvilelse. Det var mere av kold ringeakt enn av harme eller skinnsyke i Simon Darres øyne, og hun så på Erlend, bak hans trossige mine, at han

brente av skam. Det demret for henne hvordan andre menn ville dømme om ham, som hadde latt henne komme til seg på et slikt sted, og hun skjønte det var som han hadde måttet ta imot et slag i ansiktet. Hun visste at han brente etter å trekke sverd og falle over Simon.

«Hvorfor er du kommet hit, Simon?» ropte hun høyt og redd.

Begge mennene vendte seg mot henne.

«For å hente deg hjem,» sa Simon. «Her kan du ikke være –»

«I har ikke med å byde over Kristin Lavransdatter mere,» sa Erlend heftig, «hun er min nu –»

«Det er hun vel,» sa Simon rått, «og et vakkert brudehus har du bragt henne til –.» Han stod litt og pustet; så fikk han makt over stemmen sin og talte rolig: «Men det er nu så at jeg er hennes festemann enda – til hennes far kan hente henne. Og så lenge akter jeg å verge med odd og egg så meget som kan berges av hennes heder – i folks omdømme –»

«Det trenger ikke du; jeg kan selv –» han ble rød som blod igjen under Simons øyne. «Tenker du jeg lar meg true av slik en guttunge som du er,» bruste han opp og la hånden på sverdhjaltet.

Simon slo sine hender bak på ryggen.

«Jeg er ikke så redd av meg at jeg er redd for at du skal tro jeg er redd,» sa han som før. «Jeg skal slåss med deg, Erlend Nikulaussøn, du kan be djevelen hente deg på det, hvis du ikke har latt be om Kristin hos hennes far i en rimelig tid –»

«Jeg gjør ikke det på ditt bud, Simon Andressøn,» sa Erlend heftig; rødmen skyllet over hans åsyn igjen.

«Nei, gjør du det for å rette opp hva du har brutt mot så ung en viv,» svarte Simon uforstyrrelig, «så er det jo bedre for Kristin.»

Kristin skrek høyt, pint ved Erlends pine. Hun trampet i gulvet:

«Gå da, Simon, gå – hva har du med våre saker å skaffe.»

«Det har jeg jo nettopp sagt,» svarte Simon. «Dere får tåle meg, til din far har løst deg og meg fra hinannen.»

Kristin brøt helt sammen:

«Gå, gå, jeg følger etter straks –. Jesus, hvorfor piner du meg slik, Simon – du synes vel ikke selv jeg er verd du skal bry deg med mine saker –»

«Det er ikke for din skyld jeg gjør det heller,» svarte Simon. «Erlend – vil I ikke si til henne, hun skal komme med meg?»

Erlends ansikt dirret. Han rørte ved hennes skulder:

«Du får gjøre det, Kristin. Simon Darre og jeg skal tales ved en annen gang –»

Kristin reiste seg lydig. Hun hektet sin kåpe om seg. Skoene hennes stod henne ved sengen – hun husket det, men hun orket ikke dra dem på, så Simon så det.

Ute hadde tåken lagt seg igjen. Kristin gikk flyvende fort, med hodet bøyd og hendene kramsende i kåpen. Det sprengte i hennes strupe av skrikende gråt – vilt ønsket hun at hun hadde et sted hun kunne ty hen til og være alene, hulke og hulke. Det verste, det verste det hadde hun nok i vente, hun hadde fått prøve noe nytt i kveld, og hun vred seg under det – hvordan det kjentes å se den mann bli ydmyket som hun hadde gitt seg hen til.

Simon var ved hennes albue mens hun strøk gjennom veitene, over almenningene og de åpne plasser hvor husene var borte, og de intet kunne se uten tåken. Engang hun snublet over hodet, grep han henne i armen og hindret at hun falt:

«Løp da ikke slik,» sa han. «Folk ser etter oss. – Slik du skjelver!» sa han mildere. Kristin tidde og gikk videre.

Hun gled i gateleren, var gjennomvåt og iskald på føttene – hosene hun hadde på var av lær, men tynne. Hun kjente de begynte å sprekke sund, sølen tytet inn på nakne foten.

De nådde broen over klosterbekken og gikk langsommere oppover bakkene på den andre siden.

«Kristin,» sa Simon med ett, «dette må din far aldri få vite.»

«Hvordan fant du ut at jeg var – der?» spurte Kristin.

«Jeg kom for å tale med deg,» svarte Simon kort. «Så hørte jeg om denne svennen til din farbror. Jeg visste Åsmund er på Hadeland. Meget lure til å finne på er dere ikke. – Hørte du hva jeg sa?»

«Ja,» sa Kristin. «Det var meg som sendte Erlend bud at vi skulle møtes i Flugagården, jeg kjente konen –»

«Å tvi deg da! Å, men du kunne ikke vite hva hun er for en – og han –. Hører du,» sa Simon hardt, «er det slik at det *kan* dølges, da får du dølge det for Lavrans, hva du har kastet bort. Og kan du ikke det, så får du friste å spare ham for det styggeste av skammen.»

«Det er svært til omsorg du har for min far,» sa Kristin skjelvende. Hun prøvde å tale trossig, men stemmen var bristeferdig av gråt.

Simon gikk litt. Så stanset han – hun skimtet hans ansikt, der de stod alene sammen midt i tåken. Slik hadde han aldri sett ut før.

«Jeg har skjønt det hver gang jeg var hjemme hos dere,» sa han, «dere har lite forstått, dere kvinnfolkene hans, hva Lavrans er for en mann. Råder ikke over dere, sier denne Trond Gjesling – han skulle vel også bry seg med slikt, han som var eslet til å råde over *menn*! *Han* var et høvdingsemne, han, som menn ville fulgt – gladelig. Det er ikke tider for slike karer nu – min far kjente ham ved Bågahus –. Men det er ikke blitt til annet enn han har gått der oppe i dalen, mest som en bonde –. Altfor ung ble han giftet bort – og mor din, med det sinnet hun har, var vel ikke den som skulle gjøre det lettere for ham å gå der. Det er slik at han har mange venner – men tenker du han har *en* som kan stå ved siden av ham –. Sønner har han ikke fått beholde – det var dere døtrene hans som skulle bygge opp ætten etter ham – får han nu leve den dag at han ser den ene er helseløs og den annen æreløs –»

Kristin knuget hendene over sitt hjerte – hun syntes hun måtte holde om det for å gjøre seg så hård som hun trengte være.

«Hvorfor sier du dette,» hvisket hun om en stund. «Du vil da vel hverken eie eller ha meg mer –»

«Det – vil jeg vel – ikke,» sa Simon usikkert. «Gud hjelpe meg, Kristin – jeg minnes deg den kvelden i loftet på Finsbrekken. – Men gi djevelen må hente meg lys levende den dag jeg tror noen mø på øynene hennes igjen!»

«Lov meg det, at du ikke ser Erlend før din far kommer,» sa han da de stod ved porten.

«Det vil jeg ikke love,» svarte Kristin.

«Så skal han love meg det,» sa Simon.

«Jeg skal ikke treffe ham,» svarte Kristin fort.

«Den vesle hunden jeg sendte deg engang,» sa Simon før de skiltes, «den kan du la søstrene dine ha – de er så glad i den – hvis det ikke er deg for meget imot å se den i huset.»

«– Jeg rider nordover i morgen tidlig,» sa han, og så tok han henne i hånden til farvel, mens portnersøsteren så på.

Simon Darre gikk nedover mot byen. Han gikk og slo ut med knyttet neve, snakket halvhøyt og svor ut i skodden. Han svor seg selv til at han sørget ikke over *henne*. Kristin, det

var som en ting han hadde trodd var det skjære gull – da han fikk se den nær ved, så var det bare messing og tinn. Hvit som en snefloke hadde hun knelet og rakt sin hånd inn i luen – det var ifjor; iår drakk hun vin med en bannsatt ribbald i loftet til Fluga, – djevelen, nei! Det var for Lavrans Bjørgulfssøn som satt der oppe på Jørundgård og trodde – aldri var det visst kommet Lavrans i sinne at de kunne svike ham slik. Nu skulle han selv være budet og hjelpe med å lyve for den annen, det var for det at hans hjerte brente av sorg og harme.

Kristin hadde ikke tenkt å holde sitt løfte til Simon Darre, men det ble bare til at hun fikk vekslet et par ord med Erlend – en kveld oppe i veien.

Hun stod og holdt hans hånd, forundelig undergiven, mens han snakket om det som var hendt i Brynhilds loft sist. Med Simon Andressøn skulle han tales ved en annen gang. «Hadde vi slåss der oppe, så var det kommet over hele byen,» sa Erlend heftig. «Det visste han godt nok, denne Simon også.»

Kristin skjønte hvor denne hendelsen hadde svidd ham. Hun også hadde tenkt på den ustanselig siden – det var ikke til å komme fra, i dette eventyret stod Erlend med enda mindre heder enn hun selv. Og hun følte at nu var de sannelig ett kjød – hun skulle svare med for alt han gjorde, selv når hun mislikte hans ferd, og hun ville kjenne det i sitt eget hold når Erlend rispet skinnet sitt.

Tre uker senere kom Lavrans Bjørgulfssøn til Oslo og hentet sin datter.

Kristin var redd, og hun var hjertesår da hun gikk til talestuen for å møte sin far. Det første som falt henne inn, da hun så han stod der i samtale med søster Potentia, var at han så ikke sånn ut som hun hadde husket ham. Kanskje var han ikke noe forandret siden de skiltes for ett år siden – men hun hadde sett ham alle årene oppigjennom som den unge, spreke og vakre mannen hun hadde vært så stolt av var far hennes, da hun var liten. Hver vinter og hver sommer som var gått over dem der oppe i hjemmet, hadde vel merket ham, at han ble eldre, som de foldet henne ut til voksen ung kvinne – men hun hadde ikke sett det. Hun hadde ikke sett at håret hans var blaknet noen steder og hadde fått et rustaktig rødskjær fremme ved tinningene – slik som gult hår gråner. Kinnene

var blitt tørre og lengre, så musklene i ansiktet lå som strenger ned mot munnen; den unge, hvite og røde let var blitt ensfarvet værbitt. Han var ikke noe bøyd i ryggen – allikevel, skulderbladene kuvet på en annen måte under kappen. Han steg lett og fast da han gikk mot henne med utstrakt hånd, men det var dog ikke de gamle myke og raske rørslene. – Det hadde visst vært der alt sammen ifjor og, hun hadde bare ikke sett det. Kanskje var det kommet et lite drag til – av nedslagenhet – som voldte at hun så det nu. Hun brast i gråt.

Lavrans la armen om hennes skulder og støttet hennes kinn med hånden sin.

«Så, så, styr deg nu, barn,» sa han blidt.

«Er I harm på meg, far?» spurte hun sakte.

«Det må du vel kunne skjønne jeg er,» svarte han, men ble ved å stryke henne over kinnet. «Enda så vet du vel så meget, at du trenger ikke være redd meg,» sa han sørgmodig. «Nei, nu må du styre deg, Kristin, skjems du ikke ved å te deg slik,» – for hun gråt så hun måtte sette seg på benken. «Vi skal ikke snakke om disse tingene her hvor folk går ut og inn,» sa han, satte seg ved siden av henne og tok hennes hånd. «Skal du ikke spørre etter mor din da – og søstrene dine –?»

«Hva sier mor om dette?» spurte datteren.

«Å, det kan du vel tenke – men vi vil ikke tale om dette nu,» tok han på igjen. «Hun mår bra ellers –» og han gav seg til å fortelle løst og fast hjemme fra gården, til Kristin litt etter litt ble roligere.

Men hun syntes bare at spenningen ble verre ved det faren ikke sa noe om hennes håndsalsbrudd. Han gav henne penger til å dele ut mellom de fattige ved klostret og gaver til lekesøstrene; selv gav han rikelig til klostret og til søstrene, og ingen i Nonneseter visste annet enn at Kristin nu skulle fare hjem til festensøl og bryllupet sitt. Det siste måltidet spiste de begge ved fru Groas bord i abbedissestuen, og fruen gav Kristin det beste skussmål.

Men alt dette fikk dog til slutt en ende. Hun hadde sagt det siste farvel til søstrene og vennene ved klosterporten, Lavrans leide henne til hennes hest og løftet henne i sadlen. Det var så rart å ride med faren og svennene fra Jørundgård nedover denne veien til broen, hvor hun hadde listet seg i mørke. Det var underlig å ride så hederlig og fri gjennom Oslos gater.

Hun tenkte på den prektige brudeferden deres, som Erlend hadde talt om så ofte – hjertet hennes ble tungt. Det hadde vært lettere om han hadde ført henne med seg. Det var så lang en tid enda hun skulle være en i lønndom og en annen åpenlyst for folk. Men så falt hennes øye på farens eldede, alvorlige ansikt, og hun prøvde å tenke, nei, Erlend hadde rett.

Det var noen flere reisende i herberget. Om kvelden spiste de alle sammen i en liten årestue, hvor det bare var to senger. Lavrans og Kristin skulle ligge der, for de var de fornemste gjester i herberget. De andre gikk derfor da det led litt utpå, og hilste vennlig god natt ettersom de brøt opp for å finne sine soveplasser. Kristin tenkte på at det var henne som hadde listet seg til Brynhild Flugas loft og latt seg ta i favn av Erlend – syk av sorg og frykt for at hun aldri mer skulle bli hans, syntes hun, nei, her hørte hun ikke hjemme mer.

Faren satt borte i benken og så på henne.

«Vi kommer ikke til Skog denne gangen?» spurte Kristin for å bryte tausheten.

«Nei,» svarte Lavrans. «Jeg har hatt nok for en stund med det jeg måtte høre av din farbror – for at jeg ikke bruker makt mot deg,» forklarte han, da hun så på ham.

«Ja, jeg ville tvunget deg til å holde ditt ord,» sa han litt etter, «hadde det ikke vært fordi Simon sa han ville ikke ha en uvillig hustru.»

«*Jeg* har aldri gitt Simon mitt ord,» sa Kristin fort. «Du har sagt alltid før, at du ville aldri tvinge meg i ekteskap –»

«Ikke ville vel det være tvang om jeg krevde du skulle stå ved en avtale som har vært vitterlig for alle mennesker hele tiden,» svarte Lavrans. «I to vintrer har dere hett festensfolk, og du har ikke mælet imot eller vist uvilje ved det, før nu bryllupsdagen var fastsatt. Vil du skyve deg inn under det at saken ble utsatt i fjor, så du ikke har gitt Simon din tro i hende, da kaller jeg ikke det ærlig ferd.»

Kristin stod og så ned i varmen.

«Jeg vet ikke hva som ser verst ut,» ble faren ved, «enten det skal hete at du har kastet Simon fra deg eller du er blitt vraket. Herr Andres sendte meg bud –» Lavrans ble rød da han sa det, «– han var harm på gutten og bad meg kreve slik bot som jeg ville finne rimelig. Jeg måtte si som sant var – jeg vet ikke om det annet hadde vært bedre – at skulle her

bøtes, så var vi nærmest til det. Skam for oss er begge deler.»

«Jeg kan ikke skjønne det er så stor skam,» sa Kristin sakte. «Siden Simon og jeg er enige.»

«Enige,» tok Lavrans opp. «Han la ikke skjul på at han var uglad, men han sa, etter dere hadde talt sammen, trodde han ikke det kunne komme annet enn ulykke av det, om han krevde du skulle holde avtalen. – Men nu får du si meg hvordan dette er kommet over deg.»

«Har Simon intet sagt om det?» spurte Kristin.

«Han syntes å mene,» sa faren, «at du har lagt din elsk til en annen. – Du får nu si meg hvordan dette er, Kristin.»

Kristin tenkte seg litt om.

«Gud vet,» sa hun sakte, «at jeg ser vel Simon kunne være god nok til meg og mer enn det. Men det er sant at jeg ble kjent med en annen mann, og da skjønte jeg, jeg får aldri en glad stund mere i livet, skulle jeg leve det med Simon – ikke om han rådde over alt det gull som er i Engelland – jeg ville heller ha den annen om han ikke eide mer enn en eneste ku –»

«Du venter vel ikke jeg skal gi deg til en tjenestekar,» sa faren.

«Han er min like og mer enn det,» svarte Kristin. «Jeg sa bare – han har nok både av gods og jord, men jeg ville heller sove med ham på bare strå enn med noen annen mann i silkeseng –»

Faren taug litt.

«En ting, Kristin, er at jeg vil ikke tvinge deg til å ta en mann som du har imot – enda det må Gud og Hellig Olav vite hva du kan ha imot den mannen jeg hadde lovet deg til. Men en annen ting er det om han er slik, han du har satt hugen din til, at jeg kan gifte deg med ham. Ung er du og lite forstandig – og kaste sine øyne på en mø som er lovet bort, det pleier ikke en rettvis mann å gjøre –»

«Det rår et menneske ikke selv for,» sa Kristin heftig.

«Å jo, vel. Men så meget må du vel skjønne, at jeg vil ikke krenke Dyfrinsfolket slik at jeg fester deg bort straks du har snudd ryggen til Simon – og minst til en mann som kunne synes mer anselig eller være rikere. – Du får si hvem denne mannen er,» sa han om litt.

Kristin klemte hendene i hinannen og pustet tungt. Så mælte hun meget langsomt:

«Jeg kan ikke det, far. Det er slik, at får jeg ikke denne mannen, da kan du føre meg til klostret og aldri mer derfra – jeg tror ikke jeg lever lenge da. Men det ville ikke sømme seg å nevne hans navn, før jeg vet om han har så god vilje til meg som jeg har til ham. Du – du får ikke true meg til å si hvem han er før – før det viser seg om – om han akter å beile hos deg med frendene sine.»

Lavrans taug lenge. Han kunne ikke annet enn like at datteren tok det slik. Så sa han til slutt:

«La det være slik da. Det er rimelig at du helst vil tie med navnet hans, når du ikke vet mer om hva han akter å gjøre.»

«Du får gå iseng nu, Kristin,» sa han litt etter. Han kom bort og kysset henne:

«Du har voldt mange sorg og harme med dette påfunn, datter min – men det vet du, at ditt vel ligger meg mest på hjerte – Gud hjelpe meg, det ble nok slik hva du så gjorde – han og hans milde moder vil vel hjelpe oss så dette kan vendes til det beste. – Gå nu og se til du sover godt.»

Etter han hadde lagt seg, syntes Lavrans han hørte en liten lyd av gråt fra den andre veggen, hvor datteren lå. Men han lot som han sov. Han hadde ikke hjerte til å nevne for henne at han fryktet, nu ville også den gamle snakken om henne og Arne og Bentein bli gravet opp igjen, men det lå tungt på hans sinn at det var ikke stort han kunne gjøre for å hindre at barnets gode ry ble flekket til bak hans rygg. Og det verste var at han syntes hun hadde meget voldt det selv med sin tankeløshet.

III

Lavrans Bjørgulfssøn

I

Kristin kom hjem i den vakreste vårtiden. Lågen gikk strid utenom gården og jordene; gjennom orekrattets spede løv glitret og tindret strømmen hvit av sølvgnister. Det var som lysblinkene hadde røst og sang med i elvesuset – når kveldsdemringen falt, rant vannet likesom med en dovere dur. Bruset fra elven fylte luften over Jørundgård dag og natt, så Kristin syntes hun følte selve tømmerveggene dirre av tonen som lydkassen i en langleik.

Små vannstrenger lyste opp i fjellsidene, som stod svøpt i blå dis dag etter dag. Varmen eimet og skalv over jordene; brodden av kornet hyllet nesten helt akerens muld, og gresvollen ble dyp og glinste som silke når vinden pustet bortover. Det duftet søtt av lunder og bakker, og straks solen var sunket, strømmet det ut en sterk og sval og syrlig ange av safter og grøde – det var som jorden sukket ut, langt og lesket. Sitrende husket Kristin når Erlend slapp henne av sitt favntak. Hver kveld la hun seg ned syk av lengsel, og om morgenen våknet hun svett og trett av sine egne drømmer.

Det syntes henne ufattelig at de hjemme kunne la være å mæle ett ord om det eneste hun hadde i tankene. Men det gikk uke etter uke, og de taug om hennes ordbrudd til Simon, og frittet ikke om hva hun bar i hugen. Faren lå meget innpå skogen nu vårønnen var unnagjort – han så til tjærebrennerne sine og han førte med seg høk og hunder og ble borte mange dager. Når han var hjemme, talte han til datteren like vennlig som han hadde pleid før – men det var som han hadde så lite å si henne, og aldri bad han henne følge med seg, når han red ut.

Kristin hadde gruet for komme hjem til morens klager, men Ragnfrid sa intet – og det tyktes henne å være verre.

Til ølgildet sitt om Jonsmesse delte Lavrans Bjørgulfssøn

hvert år ut blant fattigfolk i bygden så meget av sul og mat som var blitt spart i huset den siste fasteuken. De som bodde nærmest Jørundgård pleide å komme selv og hente almissen; da ble de godt bevertet, og Lavrans med gjestene sine og hele huslyden flokket seg om disse fattige, ti noen var gamle mennesker som kjente mange sagaer og kvad. Så satt de i årestuen og kortet tiden med øldrikk og vennlig samtale, og om kvelden danset de i tunet.

Dette året var Jonsmessedagen kold og skyet, men ingen sørget for det, for nu begynte bøndene i dalen å frykte tørken. Det hadde ikke falt regn siden Halvardsvaka, og det hadde vært lite sne i fjellet, så folk kunne ikke minnes de hadde sett Lågen så liten ved midtsommertid på tretten år.

Lavrans og gjestene hans var derfor i godt lune da de gikk ned for å hilse på almissefolket i årestuen. De fattige satt om bordet, åt melkegrøt og drakk godtøl til, og Kristin gikk for bordet, tjente de gamle og syke.

Lavrans hilste gjestene sine og spurte om de var tilfredse med bevertningen. Deretter gikk han bort og bød velkommen et gammelt fattighjon som var blitt flyttet til Jørundgård denne dagen. Mannen het Håkon, han hadde vært krigsmann under gamle kong Håkon og hadde vært med på kongens siste ferd til Skottland. Han var utfattig og nesten blind. Folk hadde budt til å sette ham i en stue, men han ville heller føres om i gårdene, for overalt ble han tatt imot mer som en hedret gjest, fordi han var sjelden kunnskapsrik og hadde sett meget av verden.

Lavrans stod med hånden på sin brors skulder – Åsmund Bjørgulfssøn var kommet til Jørundgård på gjesting. Han spurte også Håkon hvordan han var fornøyd med maten.

«Ølet er godt, Lavrans Bjørgulfssøn,» sa Håkon. «Men en merr har nok kokt grøten til oss i dag. Attåtligget kokke lager attåtbrent grøt, sier ordet, og grøten er svidd den.»

«Det var ille det,» sa Lavrans, «at jeg skulle gi dere svidd grøt. Men det gamle ordet slår vel ikke alltid til, får jeg håpe, for det er datteren min som har kokt grøten selv.» Han lo og bød Kristin og Tordis at de skulle skynde seg og få inn sulefatene.

Kristin strøk raskt ut og over mot ildhuset. Hjertet henne klappet – hun hadde sett et glimt av farbrorens ansikt da Håkon sa det om kokken og grøten.

Sent om kvelden så hun at faren og farbroren gikk lenge opp og ned på tunet og snakket. Hun var svimlende redd, og det ble ikke bedre for henne da hun neste dag merket faren var fåmælt og uglad. Men han sa ingenting.

Han sa heller ingenting etter at farbroren var reist. Men Kristin la merke til at han talte ikke så meget med Håkon som han pleide, og da den tid var omme de skulle ha den gamle, bød ikke Lavrans til å ta ham enda en frist, men han lot ham flytte til neste gård.

Ellers var det årsaker nok til at Lavrans Bjørgulfssøn kunne være uglad og stur denne sommeren, for nu tegnet det rent til uår der i bygden, og bøndene satte ting for å råde om hvordan de skulle møte vinteren som stundet til. Allerede utpå ettersommeren var det klart for de fleste at de måtte slakte ned eller drive sydover til salgs storparten av buskapene sine og kjøpe hjem korn til vintermat for folk. Året før hadde ikke vært godt kornår, så forrådene av gammelt korn var mindre enn vanlig.

En morgen først på høsten gikk Ragnfrid ut med alle tre døtrene sine og så til noe lerret hun hadde liggende på bleken. Kristin roste meget morens vev. Da strøk denne Ramborg over håret:

«Dette får bli til kisten din det, liten.»

«Mor,» sa Ulvhild, «skal ikke jeg ha noen kiste, jeg da, når jeg skal i klostret?»

«Du vet du får ikke mindre hjemmefølge du enn søstrene dine,» sa Ragnfrid. «Men det blir ikke de samme tingene du trenger. Så vet du nok du skal bli hos far din og meg så lenge vi lever – om du vil det.»

«Og når du kommer inn i klostret,» sa Kristin usikker i målet, «– kan hende, Ulvhild, at da har jeg vært nonne alt i mange år.»

Hun så over på moren, men Ragnfrid tidde.

«Hadde jeg vært slik at jeg hadde kunnet bli gift,» sa Ulvhild, «da skulle jeg aldri vendt meg fra Simon – han var snill, og han var så sorgfull da han sa farvel til oss alle.»

«Dette vet du din far har sagt vi ikke skulle tale om,» sa Ragnfrid, men Kristin mælte trossig:

«Ja, jeg vet at han sørget mer over å skilles fra dere enn fra meg.»

Moren mælte vredt:

«Da måtte han også vært lite kry, skulle han vist det for deg at han sørget – du handlet ikke vakkert mot Simon Andressøn, datter min. Enda så bad han oss vi skulle ikke true deg eller banne deg –»

«Nei, han mente vel han hadde bannet meg så meget,» sa Kristin som før, «at ingen annen har nødig å si meg hvor ussel jeg er. Men ikke merket jeg noe til at Simon brød seg stort om meg før han skjønte jeg hadde en annen mann kjærere enn ham.»

«Gå hjem, dere,» sa moren til de to små. Hun satte seg på en stokk som lå der, og drog Kristin ned ved sin side.

«Det vet du vel,» tok hun på, «at det har alltid vært holdt for mest sømmelig og hederlig at en mann ikke talte for meget om elskov til festemøen sin – satt ene med henne eller viste seg for heftig –»

«Å, jeg undres på,» sa Kristin, «om unge folk som har hinannen kjær, ikke glemmer seg en gang eller annen, men alltid minnes det de gamle regner for sømmelig.»

«Vokt deg du, Kristin,» sa moren, «at du aldri glemmer det.» Hun satt litt. «Det er nok så, skjønner jeg, at far din er redd du har kastet din elsk på en mann som han ugjerne vil gi deg til.»

«Hva har min farbror sagt?» spurte Kristin litt etter.

«Ikke annet,» sa moren, «enn at Erlend fra Husaby har bedre ætt enn han har rykte. Ja, han har nok talt til Åsmund, at han skulle legge inn et ord for ham hos Lavrans. Din far ble lite glad da han hørte dette.»

Men Kristin satt strålende. Erlend hadde talt til hennes farbror. Hun som hadde det så vondt for han ikke lot høre fra seg.

Da sa moren igjen:

«Nu er det slik at Åsmund nevnte noe om, det skal ha gått det ord i Oslo at denne Erlend skulle ha hengt oppe i gaten omkring nonneboet, og du har gått ut og talt med ham ved gjerdene.»

«Nå?» spurte Kristin.

«Åsmund råder jo til denne handelen, skjønner du,» sa Ragnfrid. «Men da ble Lavrans mer harm enn jeg minnes jeg har sett ham. Han sa at en beiler som gikk den veien til datter hans, skulle finne ham med sverdet i hånd. Uhederlig nok var den måten vi hadde stelt oss på med Dyfrinsfolket, men hadde Erlend lokket deg til å renne på veiene med ham i

mørke, og det mens du var i et nonnekloster, så tok han det for et fullgodt tegn på at slik en husbond var du bedre tjent med å miste.»

Kristin knuget hendene sammen i sitt fang – farven kom og gikk i hennes ansikt. Moren la en arm om hennes liv – men Kristin vred seg fra henne og skrek, ute av seg av sinnsopprør:

«La meg være, mor! Skal I kjenne etter om jeg er blitt tykkere i midjen kanhende –»

Neste øyeblikk stod hun opp og holdt sin hånd mot kinnet – forvirret så hun ned i morens gnistrende åsyn. Ingen hadde slått henne siden hun var lite barn.

«Sett deg,» sa Ragnfrid. «Sett deg,» tok hun opp så datteren lystret. Moren satt taus en stund; da hun talte, var hennes røst usikker:

«Jeg har nok sett det, Kristin, meget har du aldri holdt av meg. Jeg tenkte, kanhende var det for du trodde at jeg ikke elsket deg så meget – ikke slik som far din elsker deg. Jeg lot det stå hen – jeg tenkte, når den tid kom at du selv har født barn, så vil du vel skjønne –.

Jeg gav deg die enda, da var det alt slik at når Lavrans kom nær oss to, da slapp du brystet ditt av munnen og rakte mot ham og lo så melken rant over lebene dine. Lavrans syntes dette var moro – og Gud vet jeg unte ham det. Jeg unte deg det og, at din far lekte og lo hver gang han så deg. Jeg syntes selv det var synd på deg, du, vesle livet, at jeg ikke kunne la være med all den gråten. Jeg tenkte mer på om jeg skulle miste deg og, enn jeg gledet meg for jeg hadde deg. Men det vet Gud og Jomfru Maria, at jeg elsket deg nok ikke mindre enn Lavrans gjorde.»

Tårene rant nedover Ragnfrids kinn, men hennes ansikt var ganske rolig og hennes stemme også:

«Gud vet at jeg bar aldri nag til ham eller deg for det vennskap som var mellom dere. Jeg tenkte jeg hadde ikke gitt ham for megen glede i de årene vi hadde levd sammen; jeg var glad til han hadde deg. Også tenkte jeg at hadde Ivar, min far, vært slik mot meg –.

Der er mange ting, Kristin, som en mor skulle lært datteren sin å vokte seg for. Jeg tenkte det trengtes ikke med deg som har fulgt din far i alle disse årene. – Du skulle vel vite hva som er hederlig og rett. Det du nevnte nyss – tror du jeg kunne tenke du skulle ville gjøre Lavrans slik en sorg –.

Jeg vil bare si deg – jeg ønsker det at du må få en hus-

bond som du kan ha kjærlighet til. Men da må du stelle deg forstandig – ikke la Lavrans få den tanken at du har valgt deg en ulykkesmann og en som ikke akter kvinners fred eller heder. For til en slik vil han ikke gi deg – ikke om det gjaldt å fri deg fra åpenlys skam. Da lot Lavrans heller stålet skifte retten mellom seg og den som hadde spilt ditt liv –.»

Dermed reiste moren seg og gikk fra henne.

II

Bartolomeusmessedagen, den 24de august, ble den salige kong Håkons dattersønn hyldet på Haugating. Blant de menn som ble sendt dit fra Nordre Gudbrandsdalen, var Lavrans Bjørgulfssøn. Han het kongsmann siden sin ungdom, men han var i alle disse årene sjelden kommet hirden nær, og det gode navnet som han hadde vunnet i felttoget mot hertug Eirik, hadde han aldri prøvd å dra seg til nytte. Han var heller ikke oppsatt på å fare til hyldningstinget, men han kunne ikke unnslå seg. Nevndemennene fra Norddalen hadde også det oppdrag at de skulle forsøke å få kjøpt korn syd i landet, og sende det med skip til Raumsdalen.

Folket i bygdene var motløse og redde for vinteren som stundet til. Det tyktes også bøndene ille at nu atter et barn skulle bli Norges konge. Gamle folk mintes den tiden da kong Magnus var død og hans sønner barn, og Sira Eirik sa:

«Væ terræ, ubi puer rex est. Det er på norsk mål, det er ikke nattero for rotter i gården der katten er unge.»

Ragnfrid Ivarsdatter styrte på gården mens mannen var borte, og det var godt både for Kristin og henne at de hadde hodet og hendene fulle med omsut og arbeid. Over hele bygden strevet folk med å berge mose i fjellet og skave bark, for det var blitt lite av høy og nesten ikke halm, og selv løvet, som var berget senere enn Jonsmesse, var gulnet og dårlig. Korsmessedagen, da Sira Eirik bar krusifikset over markene, var det mange i opptoget som gråt og høylytt bad Gud miskunne seg over folk og fe.

En ukes tid etter Korsmesse kom Lavrans Bjørgulfssøn hjem fra tinget.

Væ terræ etc., ve det land hvor en gutt er konge.

Det var langt over folks sengetid, men Ragnfrid satt ennu i vevstuen. Hun hadde så meget å vareta om dagene nu, så hun arbeidet ofte sent utover kveldene med vev og søm. Ragnfrid likte seg også så godt i dette huset. Det skulle være den eldste stuen på gården. De kalte den også for dyngjen, og folk sa den stod her siden hedenold. Kristin og den piken som het Astrid, var hos henne, de satt og spant fremved åren.

De hadde sittet tause og søvnige en stund da de hørte hovslag av en enkelt hest – en mann kom ridende i stor fart inn på det våte tun. Astrid gikk til forstuen og så ut – straks etter vendte hun tilbake, fulgt av Lavrans Bjørgulfssøn.

Både hustruen og datteren så straks at han var temmelig drukken. Han ravet og tok fatt i ljorestangen, mens Ragnfrid skilte ham av med den silvåte kappe og hatt, og spente sverdbeltet av ham.

«Hvor har du gjort av Halvdan og Kolbein,» sa hun litt forskrekket, «har du ridd fra dem på veien?»

«Nei, jeg red fra dem på Loptsgård,» sa han og lo litt. «Jeg fikk slik hug til å komme hjem – jeg får så ingen ro før – de gikk i seng der nede, men så tok jeg Gullsveinen og strøk hjem –»

«Du får finne litt mat til meg, Astrid,» sa han til piken. «Bær det hitinn du, så slipper du gå så langt i regnet. Men vær snar, jeg har ikke spist siden tidlig i dag –»

«Fikk du ikke mat på Loptsgård da?» sa hustruen forundret.

Lavrans satt på benken, rugget på seg og lo litt:

«Du vet der var mat – men jeg hadde ikke matlyst da jeg var der. Jeg drakk en stund med Sigurd – men – så tenkte jeg det var like godt jeg fór hjem straks som jeg biet til i morgen –»

Astrid kom med øl og mat, hun hadde også tatt med tørre sko til husbonden.

Lavrans famlet og skulle spenne av seg sporene, men han holdt på å dette forover.

«Kom hit du, Kristin,» bad han, «og hjelp far din. Jeg vet du gjør det av et kjærlig hjerte – et kjærlig hjerte, ja – idag.»

Kristin adlød og knelte ned. Da tok han med begge hender om hennes hode og løftet det opp:

«Du vet da vel, datter min – jeg vil ikke annet enn ditt vel. Ikke ville jeg gjøre deg en sorg uten jeg ser jeg sparer deg for mange sorger siden. Du er svært ung enda, Kristin

– det var sytten år du var nu iår – tre dager etter Halvardsmesse – sytten år er du –»

Kristin var ferdig med sin tjeneste. Litt blek stod hun opp og satte seg på sin krakk ved åren igjen.

Rusen syntes å gå av Lavrans i noe monn etterhvert som han ble mett. Han svarte på hustruens og tjenestemøens spørsmål om tinget – jo, det hadde vært vakkert. De hadde fått kjøpt korn og noe mel og malt, noe i Oslo og noe i Tunsberg. Det var utenlandske varer, kunne vært bedre, men det kunne også vært verre. Jo, han hadde truffet mange både frender og kjenninger og hadde hilsener med hjem. Men han satt og dryppet svarene av seg.

«Jeg talte med herr Andres Gudmundssøn,» sa han, da Astrid var gått ut. «Simon har drukket sitt festensøl med den unge enken på Mandvik. Bryllupet skal stå på Dyfrin ved Andreasmesse tider. Han har rådet selv med det denne gang, gutten. Jeg holdt meg unna herr Andres i Tunsberg, men han søkte meg opp – ville si meg at han visste for sikkert Simon så fru Halfrid første gangen ved midtsommerstid i år. Han var redd jeg skulle tro Simon hadde hatt dette rike giftermålet for øye da han brøt av med oss.» Lavrans satt litt og lo gledesløst. «Dere skjønner, denne hederlige mannen var svært redd vi skulle tro noe slikt om sønnen hans.»

Kristin åndet lettere. Hun tenkte det var dette som faren var så opprørt over. Kanskje hadde han håpet hele tiden at det kunne bli av allikevel, dette giftermålet mellom Simon Andressøn og henne. Først hadde hun vært redd han hadde spurt noe om hennes ferd syd i Oslo.

Hun reiste seg og bød godnatt. Da sa faren hun fikk bie litt enda.

«Jeg har en tidende til,» sa Lavrans. «Jeg kunne tiet med det for deg, Kristin – men det er bedre du får vite det. Det er det, at den mannen du har lagt hugen din til, ham får du friste å glemme.»

Kristin hadde stått med hengende armer og bøyd hode. Nu så hun opp i farens ansikt. Hun beveget lebene, men hun fikk ikke noe frem som var hørlig.

Lavrans så bort for datterens blikk; han slo ut med hånden: «Du vet nu vel det, ikke ville jeg sette meg imot det, kunne jeg så sant tro at det ble til gavn for deg.»

«Hva er det for tidender I har spurt på denne reisen, far?» sa Kristin, klar i røsten.

«Erlend Nikulaussøn og hans frende herr Munan Bårdssøn kom til meg i Tunsberg,» svarte Lavrans. «Herr Munan bad om deg for Erlend, og jeg svarte ham nei.»

Kristin stod en stund og pustet tungt.

«Hvorfor vil I ikke gi meg til Erlend Nikulaussøn?» spurte hun.

«Jeg vet ikke hvor meget du vet om den mannen som du vil ha til husbond,» sa Lavrans. «Kan du ikke selv skjønne årsaken, så blir det ikke hyggelig for deg å høre den av min munn.»

«Er det fordi han har vært bannsatt og utlegd?» spurte Kristin som før.

«Vet du hva det var som voldte at kong Håkon viste sin nære frende av gården sin – og at han kom i bann til slutt fordi han trosset erkebispens bud – og at han fór ikke alene ut av landet?»

«Ja,» sa Kristin. Hun ble usikker i målet: «Jeg vet også han var atten år da han ble kjent med henne – frillen sin.»

«Så gammel var jeg da jeg ble gift,» svarte Lavrans. «Vi regnet det da jeg var ung, at ved atten års alder kunne en mann svare for seg selv og råde med egen og andres velferd.»

Kristin stod taus.

«Du kalte den konen frillen hans, som han har levd med i ti år og avlet barn med,» sa Lavrans litt etter. «Lite glad ville jeg være den dagen jeg sendte min datter hjemmefra med en husbond som hadde levd i åpenbart frilleliv år ut og år inn før han giftet seg. Men du vet at frilleliv var det ikke.»

«I dømte ikke så hårdt om fru Åshild og herr Bjørn,» sa Kristin sakte.

«Enda kan jeg ikke si jeg gjerne så vi kom i svogerskap med dem,» svarte Lavrans.

«Far,» sa Kristin, «har I da vært så syndeløs hele eders liv, siden I tør dømme så hårdt om Erlend –»

«Gud vet,» svarte Lavrans barsk, «at jeg dømmer ingen mann å være større synder for ham enn jeg er selv. Men en kan nu ikke regne slik at jeg skal gi bort datter min til hvilken mann som lyster å be om henne, fordi om vi alle trenger Guds miskunn.»

«I vet jeg mente ikke slik,» sa Kristin heftig. «Far – mor – dere har da vært unge – minnes I ikke så meget at I vet det er ikke lett å vare seg for den synden som elskov volder –»

Lavrans ble blodrød.

«Nei,» sa han kort.

«Da vet I ikke hva I gjør,» skrek Kristin fortvilet, «hvis I skiller Erlend Nikulaussøn og meg!»

Lavrans satte seg ned igjen i benken.

«Du er bare sytten år, Kristin,» tok han opp igjen. «Det kan så være at han og du – at dere har fått hinannen kjærere enn jeg trodde. Men han er ikke så ung en mann at han ikke skulle skjønt – hadde han vært en god mann, da hadde han ikke gått nær slik et ungt umyndig barn som du er, med elskovsord. – At du var lovet til en annen, tyktes vel ham å være en ringe ting –.

Men jeg gifter ikke min datter til en mann som har to barn med en annens ektekone. Vet du at han har barn?

Du er for ung til å skjønne at slik en urett avler kiv – og ufred i en slekt – uten ende. Ikke kan mannen svikte sitt eget avkom og ikke kan han rette det opp – vanskelig finne utvei til å bringe sønnen sin frem mellom folk eller få datteren giftet bort til annen mann enn en tjenestedreng eller småbonde. De måtte ikke være kjøtt og blod, de barna, om de ikke la deg og barna dine for hat –

Skjønner du ikke, Kristin – slike synder – Gud tilgir kanhende slike synder lettere enn mange andre, men de øder ætten slik at det kan aldri hjelpes. Jeg tenkte på Bjørn og Åshild, jeg og – der stod denne Munan, sønn hennes, han lavet av gull, han sitter i kongens rådmenns råd, de har morsarven sin, han og brødrene hans, og han har ikke hilst sin mor i hennes armod alle disse årene. Ja, den mannen hadde vennen din valgt til sin talsmann.

Nei, sier jeg, nei. I denne ætten kommer du ikke inn mens mitt hode er over mulden.»

Kristin slo hendene for sitt ansikt og brast i gråt:

«Da vil jeg be til Gud natt og dag, natt og dag, at skifter I ikke sinn, så må han ta meg herifra.»

«Det er unyttig å snakke mer om dette i kveld,» sa faren forpint. «Du tror det vel ikke, men jeg må råde over deg slik som jeg synes jeg kan svare for det. Gå til ro nu, barn.»

Han holdt hånden ut mot henne, men hun ville ikke se den og gikk hulkende ut av stuen.

Foreldrene ble sittende en stund. Da sa Lavrans til konen:

«Gider du hente en drikk øl – nei, hent inn noe vin,» bad han. «Jeg er trett –.»

Ragnfrid gjorde som han bad. Da hun vendte tilbake med det høye støp, satt mannen med ansiktet ned i hendene. Han så opp, tok over hennes hodeduk og ned over hennes armer:

«Stakkars, nu ble du våt. – Drikk meg til da, Ragnfrid.»

Hun la såvidt munnen til støpet.

«Nei, drikk nu med meg,» sa Lavrans heftig og ville trekke hustruen ned på fanget sitt. Motvillig føyde konen ham. Lavrans sa:

«Du vil vel stå med meg i denne saken, hustru min? Best blir det dog for Kristin selv at hun skjønner fra først av, hun må slå denne mannen av hugen.»

«Det blir hårdt for barnet,» sa moren.

«Ja, jeg skjønner det,» svarte Lavrans.

De satt en stund, da spurte Ragnfrid:

«Hvordan ser han ut, denne Erlend fra Husaby?»

«Å,» sa Lavrans og drog på det. «En vakker kar er han – på et vis. Men ikke ser han ut som han dugde til meget annet enn dåre kvinner.»

De tidde igjen en stund, da sa Lavrans atter:

«Den store arven han tok etter herr Nikulaus, den har han nok stelt slik at den er minket meget. Det er ikke for slik en måg at jeg har strevet og søkt å trygge barna mine.»

Moren drev urolig opp og ned på gulvet. Lavrans ble ved:

«Minst likte jeg det at han forsøkte å lokke Kolbein med sølv – han skulle bære et lønnbrev fra ham til Kristin.»

«Så du i brevet?» spurte Ragnfrid.

«Nei, det gad jeg ikke,» sa Lavrans tvert. «Jeg flidde det herr Munan tilbake og sa ham hva jeg mente om slik adferd. Sitt segl hadde han hengt ved det og – ikke vet jeg hva en skal si om slike barnestreker. Herr Munan synte meg innseglet, at det var kong Skules sekret som Erlend har i eie etter far sin. Han mente vel jeg skulle komme i tanker om at det er en stor ære, de ber om min datter. Men jeg tenker at herr Munan hadde ikke ført denne saken for Erlend med så megen varme, hadde det ikke vært fordi han skjønner, med den mannen går det ned med Husabyættens makt og ære, som den vant i herr

Nikulaus' og herr Bårds dager – Erlend kan ikke nu mer vente å gjøre slikt gifte som han var byrdig til.»

Ragnfrid stanset foran mannen:

«Nu vet jeg ikke, husbond, om du har rett i dette stykke. Det er først det å nevne at slik som tidene er, så har mange menn rundt om på de store gårdene måttet nøye seg med mindre makt og heder enn hans far før ham. Det vet du best selv at det er mindre lett for en mann å vinne seg rikdom enten av jord eller av kjøpmannsskap enn det var før i verden –»

«Jeg vet, jeg vet,» brøt mannen utålmodig av, «desto mer gjelder det å råde med omtanke om det en har arvet –.»

Men hustruen ble ved:

«Så er det også det å si: Meg tykkes det ikke at Kristin kan være et ulike gifte for Erlend. I Sverige er din ætt med de beste, din farfar og din far bar riddersnavn her i landet. De fremfarne fedrene mine var lendermenn, sønn etter far i mange hundre år inntil Ivar gamle; min far og farfar var sysselmenn. Det er så at du eller Trond har ikke fått navnebøter eller jord under kronen. Men da tykkes meg en kunne si det står ikke annerledes med Erlend Nikulaussøn enn med dere.»

«Det er ikke det samme,» sa Lavrans heftig. «For Erlend lå makt og riddersnavn like for hånden, og han snudde seg fra det for horskaps skyld. Men jeg skjønner nu du er imot meg, du og. Kan hende synes du likesom Åsmund og Trond at det er en ære for meg at disse stormennene vil ha datteren min til en av sine frender –.»

«Jeg har sagt deg,» mælte Ragnfrid noe hissig, «at jeg synes ikke du trenger være så sår at du frykter Erlends frender skal mene de nedlater seg i denne sak. Men skjønner du da ikke av alle ting – det blide og føyelige barnet hadde mot til å sette seg opp imot oss og vrake Simon Darre – har du da ikke sett at Kristin er aldeles ulik seg selv siden hun kom fra Oslo, ser du ikke hun går som hun var kommet ut av berget –. Skjønner du ikke hun har denne mannen så kjær at gir du ikke etter, så kan her skje en stor ulykke.»

«Hva mener du med det?» spurte faren og så hvasst opp.

«Mangen mann hilser mågen og vet ikke av det,» sa Ragnfrid.

Det var som mannen stivnet; langsomt ble han hvit i ansiktet:

«Du som er mor hennes!» sa han hest. «Har du – har du sett – så sikre tegn – at du tør skylde din egen datter for dette –.»

«Nei, nei,» sa Ragnfrid fort. «Jeg mente ikke det du tenker. Men derfor kan ingen vite hva som er hendt eller hva som kan hende. Hun eier ikke *en* tanke uten at hun elsker denne mannen – det har jeg sett – hun kunne vise oss en dag at hun har ham kjærere enn æren – eller livet!»

Lavrans sprang opp:

«Å, du er gal! Kan du tenke slik om det vakre, gode barnet vårt! Hun kan vel ikke ha kommet stort til der hun var – hos nonnene. Hun er da ikke en fjøsdeie, vet jeg, som legger seg bort bakom en skigard. Du kan da skjønne hun kan ikke ha sett denne mannen eller talt med ham rett mange ganger – det går vel over; det er da vel bare en ung møs lune. Gud vet det tykkes meg tungt nok å se hun sørger slik, men du kan da vite dette *må* gå over med tiden!

Liv, sier du, og ære –. Herhjemme i min egen gård kan jeg vel vokte møen min. Og ikke tror jeg noen mø av god ætt og fostret opp i kristendom og ærbarhet skiller seg så fort ved æren eller livet heller. Heh, det er slik som folk setter sammen viser om – men jeg tenker det er slik at når en mann eller mø er fristet til å gjøre slik, så lager de en vise om det og er hjulpet dermed, men lar være med å gjøre det –

– Du selv,» sa han og stanset foran hustruen. «Det var en annen du heller ville hatt den tid vi to ble gitt sammen. Hva for kår tenker du du hadde fått om far din hadde latt deg råde i det stykket –?»

Nu var det Ragnfrid som var blitt dødblek:

«Jesus, Maria! Hvem har sagt deg –»

«Sigurd på Loptsgård sa noe om det – det var straks vi flyttet hit til dalen,» sa Lavrans. «Men svar meg på det jeg spurte om – tror du at du var blitt gladere om Ivar hadde gitt deg til den mannen?»

Hustruen stod med dypt senket hode.

«Den mannen,» svarte hun nesten uhørlig, «han ville ikke ha *meg*.»

Det gikk som et rykk gjennom hennes legeme – hun slo ut i luften med knyttet hånd.

Da la mannen varsomt hendene på hennes skuldre.

«Er det *det*,» spurte han overveldet, og en dyp og sorgfull undren brast ut i hans stemme; «– er det *det* – i alle disse årene – har du båret sorg for *ham* – Ragnfrid?»

Hun skalv sterkt, men hun sa intet.

«Ragnfrid?» spurte han som før. «Jamen siden – da Bjørgulf var død – og siden – da du – da du ville – jeg skulle være mot deg sånn – som jeg ikke kunne. Tenkte du på den annen da?» hvisket han redd og forvirret og pint.

«Hvordan kan du komme på slike tanker?» hvisket hun på gråten.

Lavrans satte pannen mot hustruens og virret litt med hodet.

«Jeg vet ikke. Du er så underlig – alt du sa i kveld. Jeg ble redd, Ragnfrid. Jeg skjønner meg vel ikke på kvinnesinn –»

Ragnfrid smilte blekt og la sine hender om hans hals.

«Det vet Gud, Lavrans – jeg tigget deg fordi jeg elsket deg mer enn det er godt for et menneskes sjel. Og jeg hatet den annen slik at jeg kjente djevelen gledet seg ved det.»

«Jeg har holdt av deg, hustru min,» sa Lavrans sakte og kysset henne, «av hele mitt hjerte. Det vet du? Det syntes meg vi hadde det godt sammen – Ragnfrid?»

«Du var den beste husbond,» sa hun med et lite hulk, og gjemte seg inn til ham.

Han tok heftig om henne:

«I natt skulle jeg like å sove med deg, Ragnfrid. Og ville du være mot meg slik som i gamle dager, da skulle jeg ikke være – slik en narr –»

Hustruen stivnet i hans armer, drog seg litt unna:

«Det er fastetid nu,» sa hun sakte, – underlig hårdt.

«Det er så.» Mannen lo litt. «Du og jeg, Ragnfrid, vi har holdt alle faster og fristet å leve etter Guds bud i alle ting. Og nu tykkes meg nesten – vi hadde kanskje vært gladere om vi hadde hatt mer å angre –»

«Snakk ikke slik *du*,» bad konen fortvilet og klemte sine magre hender om hans tinninger. «Du vet da vel jeg vil ikke du skal gjøre annet enn det du selv synes er rett.»

Han tok henne inntil seg, enda en gang – han stønnet høyt ved det:

«Gud hjelpe henne. Gud hjelpe oss alle, Ragnfrid min.

– Jeg er trett,» sa han og slapp. «Du skal vel gå til ro nu, du og?»

Han ble stående ved døren og biet mens hun slukket på åren, blåste ut den lille jernlampen ved veven og kløp ut gnisten. Sammen gikk de gjennom regnet over mot stuehuset.

Lavrans hadde alt foten på loftstrappen, da vendte han tilbake til konen som stod i forstuedøren ennu. Han tok henne

heftig inntil seg enda en siste gang og kysset henne i mørket. Så gjorde han korsets tegn over sin hustrus ansikt og gikk opp.

Ragnfrid slengte av seg klærne og krøp inn i sengen. En stund lå hun og lyttet etter mannens skritt ovenpå i høyenloftsstuen – så knaket sengen deroppe og det ble stilt. Ragnfrid krystet de spinkle armer over sine visnede bryster.

Ja, Gud hjelpe meg. Hva var hun da for en kvinne, hva var hun da for en mor. Nu var hun snart gammel. Og enda var hun den samme. Hun tigget ikke mer som da de var unge folk, da hun hadde stormet og tryglet denne mannen som stengte seg, sky og blyg, når hun ble heftig – ble kold, når hun ville gi ham mer enn hans husbondsrett. Slik hadde det vært – og slik var hun blitt med barn, gang etter gang – hun ydmyket, rasende av skam for hun ikke kunne nøyes med hans lunkne ektemannskjærlighet. Så, når hun gikk slik og trengte godhet og ømhet, da hadde han hatt så meget å gi – mannens utrettelige, blide omtanke for henne, når hun var syk og plaget, falt som dugg for hennes hete sinn. Han tok gjerne alt hennes opp og bar – men det var noe av sitt eget han ikke ville gi. Hun hadde elsket barna sine slik at det var som hjertet ble slitt ut av henne hver gang hun mistet ett – Gud, Gud, hvordan var hun da som midt i kvalene hadde evnet å smake denne dråpe av sødme, at hennes sorg tok han inn til seg og la den tett inn til sin egen.

Kristin – hun skulle gjerne gått gjennom varmen for datteren sin – de trodde det ikke, ikke Lavrans og ikke barnet, men det var slik. Enda følte hun en vrede som lignet hat mot henne nu – det var for å glemme sin sorg over barnets sorg at han hadde ønsket i kveld han kunne gi seg over til hustruen.

– Ragnfrid torde ikke stå opp, for hun visste ikke om Kristin kanskje lå våken borte i den andre sengen. Men hun reiste seg lydløst på kne, og med pannen lutet mot fotgjerdet av sengen prøvde hun å be. For datteren, for sin husbond og for seg selv. Mens kulden litt etter litt stivnet hennes kropp, tok hun atter ut på en av sine velkjente nattevandringer, prøvde å bryte seg vei til et fredshjem for sitt hjerte.

III

Haugen lå høyt oppe i lien på vestsiden av dalen. Denne måneskinnsnatten var hele verden hvit. Bølge etter bølge av hvitt fjell kuvet seg inn under den blåbleke, stjernefattige himmel. Selv skyggene som nuter og kamper kastet utover sneflatene, syntes underlig lette og lyse, for månen seilte så høyt.

Nedover mot dalen stod skogen løent hvit av sne og rim omkring de hvite sletter av bøer med smått krot av gjerder og hus. Men helt nede mot dalbunnen tetnet skyggene til dunkelhet.

Fru Åshild kom ut av fjøset, lukket etter seg og stod litt i sneen. Hvit hele verden, og enda var det mer enn tre uker til advent gikk inn. Klemensmesse kulde – da var vel vinteren kommet for alvor. Å ja, det hørte gjerne med til uår –.

Den gamle kvinne sukket tungt ut i ødet. Vinter igjen og kulde og ensomhet. – Så tok hun opp melkebøtten og lykten og gikk mot stuehuset. Så utover enda engang.

Der kom fire svarte prikker ut av skogen halvveis nede i lien. Fire menn til hest – det blinket i en spydodd i måneskinnet. Det gikk tungt med dem oppover – ingen hadde fart hit siden snefallet. Mon de skulle hit –.

Fire væpnede menn –. Ingen som hadde lovlig ærend til henne var det likt til ville fare i slikt følge. Hun tenkte på kisten med sitt og Bjørns gods i. Skulle hun gjemme seg i uthuset?

Hun så utover vinteren og ødet omkring seg. Så gikk hun inn i stuen. De to gamle hundene, som hadde ligget foran røkovnen, basket halene mot gulvtiljene. De unge hundene hadde Bjørn med i fjellet.

Hun blåste på glørne i ovnen og la ved innpå, fylte jerngryten med sne, og satte den til ilden. Silte melken i et trefat og bar det inn i koven bak forstuen.

Åshild byttet av seg den skitne, ufarvede vadmelskjolen som stank av fjøs og svette, tok på seg en mørkeblå kledning og skiftet blålerretsskautet med en hvit linduk, som hun ordnet om hode og hals. Hun tok av de lodne skinnstøvlene og drog på sølvspente sko.

Så gav hun seg til å stede stuen sin – glatte putene og skinn i sengen etter Bjørn hadde ligget der om dagen, tørket av langbordet og rettet på benkehyndene.

Fru Åshild stod foran ovnen og stampet kveldsgrøten da hundene varslet. Hun hørte hestene i tunet, menn kom i svalen, og en støtte på døren med et spyd. Åshild løftet gryten fra ilden, rettet på sin drakt, og med hundene ved siden gikk hun frem og lukket opp.

Ute i det månelyse tun holdt tre unge menn fire rimede hester. Han som stod i svalen ropte glad:

«Moster Åshild, kommer du selv og lukker opp! Da må jeg si Ben trouvé!»

«Søstersønn, nei er det deg! da sier jeg detsamme! Gå inn i stuen mens jeg viser mennene dine til stallen.»

«Er du alene på gården?» spurte Erlend. Han fulgte med mens hun viste mennene tilrette.

«Ja, herr Bjørn og arbeidskaren vår drog innover med sleden – de skulle se å få hjem noe fôr vi har berget innpå fjellet,» sa Åshild. «Og tjenestekvinne har jeg ikke,» sa hun leende.

Litt etter satt de fire unge menn på ytterbenken, med ryggen mot bordet, og så på den gamle frue som syslet stilt og travelt med å sette frem mat til dem. Hun la duk på bordet og satte et tent lys frempå, kom med smør, ost, en bjørneskinke og en høy stabel tynne, fine brødleiver. Hun hentet øl og mjød opp fra kjelleren under stuen, og så øste hun grøten i et fint trefat, bad dem sette seg inn og begynne.

«Det er lite for dere unge karer,» sa hun leende. «Jeg får nok koke en gryte grøt til. I morgen skal dere fare bedre – men jeg stenger ildhuset om vinteren uten når jeg baker eller brygger. Vi er få folk her på gården, og jeg tar til å bli gammel, frende.»

Erlend lo og rystet på hodet. Han merket seg at svennene hans holdt seg mot den gamle konen så høviske og ærbødige som han aldri hadde sett dem te seg før.

«Du er en underlig kvinne, moster. Mor var ti år yngre enn du er, og hun så eldre ut da vi var hos deg sist enn du gjør ikveld.»

«Ja, ungdommen gikk fort nok av Magnhild,» sa fru Åshild sakte. «Hvor kommer du fra nu?» spurte hun litt etter.

«Jeg har vært en stund på en gård nord i Lesja,» sa Erlend. «Jeg har leid meg husly der. Jeg vet ikke om du kan gjette hva ærend jeg har her i disse bygder?»

«Du mener om jeg vet at du har latt beile til Lavrans Bjørgulfssøns datter her syd på Jørundgård?» sa fru Åshild.

«Ja,» sa Erlend. «Jeg lot spørre om henne på sømmelig og hederlig vis, og Lavrans Bjørgulfssøn svarte tvert nei. Nu vet jeg ikke bedre råd, siden Kristin og jeg vil ikke la oss tvinge fra hinannen, enn at jeg tar henne bort med vold. Jeg har – jeg har hatt en speider her i bygden, og jeg vet at hennes mor skulle være på Sundbu fra Klemensmesse og utover en tid, og Lavrans er ute ved neset med de andre mennene som skal hente vintervarene til Sil.»

Fru Åshild satt litt:

«Det rådet, Erlend, bør du heller la fare,» sa hun. «Ikke tror jeg heller at møen følger deg godvillig, og du vil vel ikke bruke makt.»

«Jo, hun gjør. Vi har talt om dette mange ganger – hun har bedt meg selv mange ganger at jeg skulle føre henne bort.»

«Har Kristin –!» sa fru Åshild. Så lo hun: «Derfor skal du nu ikke lite på at du får møen med deg når du kommer for å ta henne på ordet.»

«Jo,» sa Erlend. «Og nu hadde jeg tenkt det, moster, at du skulle sende bud til Jørundgård, om Kristin må komme og gjeste deg – en uke eller så, mens foreldrene er borte. Da kunne vi være på Hamar før noen merker at hun er borte,» forklarte han.

Fru Åshild svarte, stadig småleende:

«Har du også tenkt hva vi skulle svare, herr Bjørn og jeg, når Lavrans kommer og krever oss til regnskap for datteren sin?»

«Ja,» sa Erlend. «Vi var fire væpnede menn, og møen var villig.»

«Jeg vil ikke hjelpe deg med dette,» sa fruen heftig. «Lavrans har vært oss en trofast mann i mange år – han og hustruen hans er hederlige folk, og jeg vil ikke låne meg til å svike dem eller skjemme henne. La den møen være i fred, Erlend. Det var også på tide snart at frendene dine spurte annen dåd av deg enn at du reker ut og inn i landet med stjålne kvinner –»

«Vi får tales ved i enerom, moster,» sa Erlend kort.

Fru Åshild tok et lys, gikk inn i koven og stengte døren bak seg. Hun satte seg på en melbøle; Erlend stod med hendene stukket inn i beltet og så ned på henne.

«Du kan også si det til Lavrans Bjørgulfssøn, at Sira Jon i Gerdarud viet oss sammen før vi drog videre til fru Ingebjørg Håkonsdatter i Sverige.»

«Så,» sa fru Åshild. «Vet du om at fru Ingebjørg vil ta vel imot dere når dere kommer dit?»

«Jeg talte med henne i Tunsberg,» sa Erlend. «Hun hilste meg som sin kjære frende, og takket meg for jeg bød henne min tjeneste her eller i Sverige. Og Munan har lovet å gi meg brever med til henne.»

«Så vet du vel,» sa fru Åshild, «at om du kan få en prest til å vie dere, så har Kristin spilt all rett til gods og arv etter sin far. Og barna hennes blir ikke dine lovlige arvinger. Usikkert er det om hun vil bli regnet for din hustru.»

«Ikke her i landet kanhende. Det er også derfor jeg tyr til Sverige. Hennes ættfar, Laurentius Lagmann, var aldri gift med jomfru Bengta på annet vis – de fikk aldri hennes brors samtykke. Og dog ble hun regnet for frue –»

«Det var ingen barn,» sa fru Åshild. «Tenker du sønnene mine vil holde sine hender fra arven etter deg, om Kristin ble sittende enke med barn, og det kan tvistes om de er ekte født!»

«Du gjør Munan urett,» sa Erlend. «De andre barna dine kjenner jeg lite – du har ikke grunn til å være blid på dem, det vet jeg. Men Munan har vært min fulltro frende alltid – han vil gjerne ha meg gift; han beilet for meg hos Lavrans. – Ellers kan jeg leie til arv og ætt de barna vi får –»

«Dermed merker du moren som frille,» sa fru Åshild. «Men ikke skjønner jeg at den saktmodige mannen, Jon Helgessøn, vil våge seg til å få sak med biskopen sin for å vie deg mot loven.»

«Jeg skriftet for ham i sommer,» sa Erlend dempet. «Da lovet han å vie oss, hvis alle andre råd skulle glippe.»

«Nå sånn,» sa fru Åshild. «Da har du lesset en svær synd på deg, Erlend. Kristin hadde det godt hjemme hos sin far og mor – et godt gifte med en vakker og hederlig mann av god ætt var avtalt for henne.»

«Det har Kristin nu selv sagt,» mælte Erlend, «at du har talt om at hun og jeg kunne høve bra sammen. Og at Simon Andressøn var ingen husbond for henne.»

«Å, jeg har sagt og jeg har sagt,» bet mosteren av. «Jeg har sagt så meget i min tid, jeg. – Ikke skjønner jeg at du har kunnet få din vilje med Kristin så lett heller. Mange ganger kan dere ikke ha truffet sammen. Og jeg ville ikke trodd hun var lett å vinne, den møen.»

«Vi møttes i Oslo,» sa Erlend. «Siden var hun ute hos farbroren i Gerdarud. Hun kom ut og møtte meg i skogen.» Han

så ned og sa meget sakte: «Jeg hadde henne alene for meg selv der ute –.»

Fru Åshild fór opp. Erlend bøyde hodet enda dypere.

«Og etter det var – var hun venn med deg?» spurte fruen vantro.

«Ja,» Erlend smilte vekt og dirrende. «Vi var venner etter dette. Og det var henne ikke så hårdt imot – men uten skyld er hun. Det var da hun ville jeg skulle ta henne bort – hun ville ikke tilbake til frendene sine –»

«Men du ville ikke det?»

«Nei, jeg ville friste å få henne til hustru med hennes fars samtykke.»

«Er det lenge siden?» spurte fru Åshild.

«Det var ett år siden ved Lavransmessetide,» svarte Erlend.

«Du har ikke forhastet deg med å beile,» sa den annen.

«Hun var ikke løst fra den forrige trolovelse,» svarte Erlend.

«Og siden har du ikke trådt henne for nær?» spurte Åshild.

«Vi fikk stelt det slik at vi møttes noen ganger» – igjen gled det dirrende smil over mannens ansikt. «I en gård i kjøpstaden.»

«I Guds navn,» sa fru Åshild. «Jeg skal hjelpe deg og henne det jeg kan. Jeg skjønner det blir for vondt for Kristin å gå der hos foreldrene med noe slikt å bære på. Det er vel ikke mer?» spurte hun.

«Ikke det jeg har hørt om,» sa Erlend kort.

«Har du tenkt på det,» spurte fruen litt etter, «at Kristin har venner og frender nedigjennom dalen?»

«Vi får fare i lønn alt vi kan,» sa Erlend. «Derfor gjelder det at vi kommer fort avsted, så vi er et stykke unna før faren kommer hjem. Du får låne oss sleden din, moster.»

Åshild trakk på skuldrene:

«Så er det hennes farbror på Skog – om han hører at du turer bryllup med hans brordatter i Gerdarud?»

«Åsmund har talt for meg til Lavrans,» sa Erlend. «Han kan ikke være medviter, det er så, men han lukker nok et øye – vi får komme til presten ved natt og fare videre ved natt. Så tenker jeg nok at Åsmund ville holde frem for Lavrans baketter, at det sømmer seg ikke for en gudfryktig mann som han er, å skille oss, når vi er vigd av prest – han må heller gi sitt samtykke så vi blir lovlige ektefeller. Du får si det samme til mannen. Han får sette de vilkår han selv vil for forlik mellom oss og kreve bøter som han synes rimelig.»

«Jeg tror ikke Lavrans Bjørgulfssøn blir god å råde i denne sak,» sa fru Åshild. «Det vet Gud og Sankt Olav, at denne handelen liker jeg ille, søstersønn. Men jeg skjønner at det er det siste rådet du kan gripe til, skal du kunne hjelpe den skaden du har voldt Kristin. Jeg skal ride til Jørundgård selv imorgen, hvis du vil låne meg en av svennene dine, og jeg kan få Ingrid her nord i bakken til å stelle feet mitt.»

Fru Åshild kom til Jørundgård neste kveld just da måneskinnet brøtes med det siste skjær av dagslyset. Hun så hvor blek og smalkinnet Kristin var blitt, da den unge kom ut i tunet og tok imot gjesten.

Fruen satt ved ovnen og lekte med de to små. Lønnlig så hun granskende på Kristin som gikk og dekket bordet. Tynn var hun og stille så hun ut. Hun hadde alltid vært stille, men det var en annen slags stillhet som var over piken nu. Fru Åshild gjettet all den spenning og den stedige tross som lå bak.

«I har vel hørt,» sa Kristin og kom bort til henne, «om det som er hendt her i høst?»

«Ja, at søstersønn min har beilet til deg?»

«Minnes I,» spurte Kristin, «at I sa engang han og jeg kunne høve bra sammen. Bare at han var altfor rik og ættstor for meg?»

«Jeg hører Lavrans er av en annen mening,» sa fruen tørt.

Det glimtet til i Kristins øyne, og hun smilte litt. Hun er god nok hun, tenkte fru Åshild. Så lite som hun likte det, fikk hun føye Erlend og gi ham den håndsrekning han hadde bedt om.

Kristin redte til gjesten i foreldrenes seng, og fru Åshild bad at den unge skulle sove med henne. Etter de hadde lagt seg, og det var blitt stilt i stuen, bar fru Åshild sitt ærend frem.

Hun ble underlig tung om hjertet ved å se, dette barnet syntes ikke å tenke noe på den sorg som hun ville volde sine foreldre. Jeg hadde dog vært i sorg og pine hos Bård i mer enn tyve år, tenkte fruen. Men det er vel slik for oss alle. Kristin syntes enn ikke å ha sett hvor Ulvhild var falt av denne høsten – Åshild tenkte, det er lite rimelig hun får se den lille søsteren i live mer. Men hun sa intet om det – jo lenger Kristin kunne holde denne ville gleden og overmotet oppe, desto bedre var det vel.

Kristin stod opp, og i mørket samlet hun sine smykker i et

lite skrin som hun tok bort til seg i sengen. Da sa fru Åshild allikevel:

«Enda synes det meg, Kristin, det måtte være et bedre råd at Erlend rider hitned, når din far kommer hjem – at han åpent utsa han har gjort en stor urett mot deg – og la sin sak i Lavrans' hender.»

«Da tror jeg far drepte Erlend,» sa Kristin.

«Det gjør ikke Lavrans, hvis Erlend nekter å dra sverd mot sin værfar,» svarte fruen.

«Jeg vil ikke at Erlend skal bli ydmyket slik,» sa Kristin. «Og jeg vil ikke at far skal vite Erlend hadde rørt meg, før han bad om meg med heder og ære.»

«Tror du Lavrans blir mindre harm,» spurte Åshild, «når han spør at du er rømt av gården med ham, og tror du det blir lettere for ham å bære. Annet enn Erlends frille blir du ikke etter loven, så lenge du lever med ham uten din far har gitt deg bort.»

«Det er en annen sak,» sa Kristin, «om jeg blir Erlends frille når han ikke kunne få meg til ektekone.»

Fru Åshild taug. Hun tenkte på at hun skulle møte Lavrans Bjørgulfssøn når han kom hjem og fikk vite datteren var stjålet bort.

Da sa Kristin:

«Jeg skjønner det, fru Åshild, I synes jeg er et ondt barn. Men det har vært slik her i gården helt siden far kom hjem fra tinget, at hver dag har vært en pine for ham som for meg. Best er det for alle at denne sak nu får en ende.»

De red fra Jørundgård i god tid neste dag og kom til Haugen like over non. Erlend møtte dem i tunet, og Kristin kastet seg i hans armer uten å bry seg om svennen som hadde fulgt fru Åshild og henne.

Inne i stuen hilste hun på Bjørn Gunnarssøn og siden på de to svennene til Erlend, som om hun kjente dem godt fra før. Fru Åshild kunne ikke merke tegn til at hun var enten unnselig eller redd. Og siden, da de satt over bordet og Erlend la frem sin plan, gav Kristin sitt ord med i laget og rådet om veien, at de skulle ride fra Haugen neste kveld så sent at de kom til Rosten når månen gikk ned, og fare i mørke gjennom Sil til forbi Loptsgård, derfra opp langs Ottåen til broen og på vestsiden av Otta og Lågen etter ødeveiene så langt hestene orket. De fikk raste dagen over på en av de vårsetrene som lå

der i lien, «for så langt som Holledis tinglag går kan vi støte på folk som kjenner meg.»

«Har du tenkt på fôr til hestene,» sa fru Åshild. «Dere kan ikke rane fôr på vårsetrene til folk et år som dette – om det finnes fôr der – og du vet at ingen har fôr å selge her i dalen i år.»

«Jeg har tenkt på det,» svarte Kristin. «I får låne oss fôr og mat for tre dager. Det er også en årsak til at vi ikke bør fare så mange i flokk – Erlend får sende Jon tilbake til Husaby. – Året har vært bedre i Trøndelagen, og det kan vel føres noen less over fjellet før jul. Det er noen fattige folk syd i bygden, som jeg gjerne ville I skulle hjelpe med en almisse fra Erlend og meg, fru Åshild.»

Bjørn slo opp en underlig uglad skoggerlatter. Fru Åshild rystet på hodet. Men svennen Ulv løftet sitt mørkladne, hvasse åsyn og så på Kristin med et eget frekt smil:

«Det er aldri overflod på Husaby, Kristin Lavransdatter, hverken i gode år eller uår. Men kan hende blir det annerledes når I kommer til styret der. Det høres ut på eders tale som I er den husfruen Erlend trenger.»

Kristin nikket rolig til mannen og fór fort. De måtte holde seg mest mulig utenfor tjodveien. Og det syntes henne urådelig å legge over Hamar. Erlend innvendte at Munan satt der – det var dette brevet til hertuginnen.

«Da får Ulv fare fra oss ved Fagaberg og ride til herr Munan, mens vi holder oss vest for Mjøs og rider over Land og bakveiene over Hadeland ned til Hakedal. Derfra skal det gå en øde vei syd til Margretadal, har jeg hørt farbror tale om. Det er urådelig for oss å ride over Raumarike i denne tiden det store bryllupet skal stå på Dyfrin,» sa hun leende.

Erlend gikk bort og tok om hennes skulder, og hun lenet seg bakover mot ham uten å bry seg om alle de folk som satt og så det. Fru Åshild sa fortørnet:

«Ingen skulle tro annet enn du hadde rømt av gårde før.»

Og herr Bjørn skogret som før.

Litt etter stod fru Åshild opp for å gå i ildhuset og stelle maten. Hun hadde lagt på varmen der, for Erlends svenner skulle være der om natten. Hun bad Kristin bli med, «for jeg vil kunne sverge for Lavrans Bjørgulfssøn at dere var ikke alene noen stund i mitt hus,» sa hun sint.

Kristin lo og gikk med fruen. Straks etter kom Erlend slengende inn til dem, drog en trefot frem til åren og satt og var

i veien for kvinnene. Han tok fatt i Kristin hver gang hun kom nær ham, mens hun fløy og syslet. Til slutt drog han henne ned på kneet sitt.

«Det er nok som Ulv sier, at du er den husfruen jeg trenger.»

«Å ja,» sa Åshild leende og ergerlig, «du kan være godt nok tjent med henne. Hun er det som setter alt på spill i dette eventyret – du våger ikke meget.»

«Det er så,» sa Erlend. «Men jeg har da vist viljen til å gå til henne den rette veien. Vær nu ikke så sint, moster Åshild.»

«Jeg må vel være sint,» sa fruen. «Ikke før hadde du fått dine saker i orden, så steller du deg slik at du må løpe fra det alt med en kvinne.»

«Du får huske, moster,» sa Erlend. «Det har alltid vært slik at det var ikke de dårligste mennene som ustelte seg for en kvinnes skyld – det sier alle sagaer, det.»

«Å Gud hjelpe oss,» sa Åshild. Hun ble ung og myk i ansiktet. «Den talen har jeg hørt før, Erlend» – hun tok om hans hode og rusket i hans hår.

I det samme rev Ulv Haldorssøn døren opp og lukket den fort bak seg:

«Her er kommet en gjest tilgårds, Erlend – den som du nødigst vil se, tenker jeg.»

«Er det Lavrans Bjørgulfssøn,» sa Erlend og sprang opp.

«Det er ikke så vel,» sa svennen. «Det er Eline Ormsdatter.»

Døren ble åpnet utefra; den kvinne som kom inn, skjøv Ulv til side og gikk frem i lyset. Kristin så bort på Erlend. Først var det som han visnet og sank sammen; så rettet han seg opp, mørkerød i ansiktet.

«Hvor djevelen kommer du fra – hva vil du her!»

Fru Åshild gikk frem og mælte:

«I får følge med opp i stuen, Eline Ormsdatter – vi har dog så meget skikk her på gården at vi tar ikke mot gjestene våre i ildhuset.»

«Jeg venter ikke, fru Åshild,» sa den annen, «at Erlends frender skal hilse meg som gjest. – Spurte du hvor jeg kom fra – jeg kommer fra Husaby, kan du vel vite. Jeg kan hilse deg fra Orm og Margret; de lever bra.»

Erlend svarte ikke.

«Da jeg hørte at du hadde latt Gissur Arnfinssøn reise pen-

ger for deg, og du skulle sydover igjen,» ble hun ved, «så tenkte jeg du stanset vel hos dine frender der i Gudbrandsdalen denne gangen. Jeg visste du hadde latt spørre til datter av naboen deres.»

Hun så bort på Kristin første gang, og møtte pikens øyne. Kristin var meget blek, men hun så rolig og forskende på den annen.

Kristin var rolig som sten. Hun hadde visst det fra det øyeblikk hun hørte hvem som var kommet – denne tanken var det hun hadde flyktet for bestandig; den hadde hun villet overdøve med trossen og uroen og utålmodigheten. Hele tiden hadde hun strevet for ikke å tenke på om Erlend hadde fått fridd seg fullt og helt fra den forrige frillen sin. Nu var hun innhentet, nytteløst å stride imot lenger. Men hun bad ikke for seg.

Hun så at Eline Ormsdatter var vakker. Hun var ikke ung mer, men hun var vakker, og engang måtte hun ha vært strålende vakker. Hun hadde slått hetten tilbake. Hennes hode var kulerundt og hårdt, kinnbenene stod noe ut – men det var godt å se, engang hadde hun vært fager allikevel. Hodeduken dekket bare bakhodet; mens hun talte, glattet Eline med hendene det gullblanke, bølgende forhår inn under linet. Kristin hadde aldri sett en kvinne ha så store øyne, de var mørkebrune, runde og hårde, men under de smale, kullsvarte bryn og de lange øyenhår var de forunderlig vakre mot det gylne håret. Hun var skrubbet i huden og på leppene etter rittet i kulden, men det kunne ikke skjemme henne for meget; hun var for vakker til det. Det tunge reisetøy hyllet hennes skikkelse, men hun førte seg i det og holdt seg som bare en kvinne gjør som går i den tryggeste stolthet over sin legemsprakt. Hun var knapt så høy som Kristin, men hun hadde slik reisning at hun virket høyere enn den slanke og spedlemmede unge.

«Har hun vært hos deg på Husaby hele tiden?» spurte Kristin sakte.

«Jeg har ikke vært på Husaby,» sa Erlend kort og ble rød igjen. «Jeg har vært på Hestnes det meste av denne sommeren.»

«Dette er nu den tidende jeg ville bringe deg, Erlend,» sa Eline. «Du trenger ikke mere legge deg inn på frendene dine og prøve gjestevennskapen deres for om jeg styrer huset ditt. Jeg ble enke nu i høst.»

Erlend stod som før.

«Det var ikke meg som bad deg komme til Husaby og styre ifjor,» sa han møysommelig.

«Jeg spurte at allting lå nede der,» sa Eline. «Jeg hadde så megen godhet for deg fra gammelt av, Erlend, at jeg syntes jeg skulle ta hånd om velferden din – enda Gud vet at du har ikke handlet vel mot barna våre og mot meg.»

«For barna har jeg gjort det jeg kunne,» sa Erlend. «Og du vet så vel at det var for deres skyld at jeg fant meg i du satt på Husaby. At du gagnet dem eller meg ved det, kan du vel ikke mene selv,» sa han og smilte hånlig. «Gissur greide vel å styre der uten din hjelp.»

«Ja, du har alltid trodd Gissur så godt du,» sa Eline og lo sakte. «Men det er nu det, Erlend – nu er jeg fri. Om du vil, da kan du nu holde det løftet du gav meg engang.»

Erlend taug.

«Minnes du,» spurte Eline, «den natten jeg fødte sønnen din? Da lovet du at du skulle ekte meg når Sigurd døde.»

Erlend strøk hånden oppunder sitt svettvåte hår.

«Ja, jeg minnes det,» sa han.

«Vil du holde det ordet nu?» spurte Eline.

«Nei,» sa Erlend.

Eline Ormsdatter så over på Kristin – smilte litt og nikket. Så på Erlend igjen.

«Det er ti år siden, Eline,» sa mannen. «Siden den tid har vi levd sammen år ut og år inn som to fordømte i helvete.»

«Ikke bare det vel!» sa hun med det samme smilet.

«Det er år og år siden det var noe annet,» sa Erlend utslitt. «Barna kan det ikke hjelpe. Og du vet – du vet at jeg orker neppe være i stue med deg mer,» nesten skrek han.

«Det merket jeg ingenting til da du var hjemme i sommer,» sa Eline med et talende smil. «Da var vi ikke uvenner – alltid.»

«Regner du det for vi var venner, så gjerne for meg,» sa Erlend trett.

«Skal dere stå her,» mælte fru Åshild. Hun øste opp av gryten i to store trefat og gav det ene til Kristin. Piken tok mot det. «Gå over med det – du Ulv, ta det annet – sett på bordet; kveldsmat må vi ha enten det er slik eller slik.»

Kristin og svennene gikk med matfatene. Fru Åshild sa til de to andre:

«Kom nu dere og; det er unyttig dere står her og bjeffer mot hinannen.»

«Det er bedre Eline og jeg får tale ut med hinannen nu,» sa Erlend.

Frå Åshild svarte da ikke mer, men gikk.

Borte i stuen hadde Kristin satt på bordet og hentet øl fra kjelleren. Hun satt på ytterbenken, rank som et lys og rolig i ansiktet, men hun spiste ikke. De hadde ikke stor matlyst heller, hverken Bjørn eller Erlends svenner. Bare den mannen som var kommet med Eline, og Bjørns arbeidskar åt. Fru Åshild satte seg og spiste litt av grøten. Ingen mælte et ord.

Langt om lenge kom Eline Ormsdatter inn alene. Fru Åshild bød henne plass mellom Kristin og seg selv. Eline satte seg og spiste noe. Av og til fløy som gjenskinn av et dulgt smil over hennes ansikt, og hun skottet bort på Kristin.

Om en stund gikk Åshild ut i ildhuset.

Det var nesten brent ut på åren. Erlend satt på trefoten fremved der, sammenkrøket med hodet ned i armene.

Fru Åshild gikk bort og la hånden på hans skulder:

«Gud forlate deg, Erlend, som du har stelt dette –!»

Erlend så opp, han var grimet i ansiktet av elendighet.

«Hun er med barn,» sa han og lukket øynene.

Fru Åshilds ansikt luet opp, hun grep hårdt i hans aksel:

«Hvem av dem?» spurte hun rått og hånlig.

«Ja, mitt er det ikke,» sa Erlend, utslukt som før. «Men du vil vel ikke tro meg – det vil vel ingen –» han ség sammen igjen.

Fru Åshild satte seg foran ham på kanten av åren.

«Du får friste å manne deg opp nu, Erlend. Det er ikke så lett å tro deg i dette stykke. Sverger du på det er ikke ditt?»

Erlend løftet sitt herjede ansikt:

«Så sant jeg trenger Guds miskunn –. Så sant som jeg håper at – at Gud har trøstet mor hos seg for alt hun måtte tåle her nede – jeg har ikke rørt Eline siden jeg så Kristin første gangen!» Han skrek det så fru Åshild hysset på ham.

«Da skjønner jeg ikke at dette er slik en ulykke. Du får finne ut hvem som er faren og kjøpe ham til å ekte henne.»

«Jeg tenker det er Gissur Arnfinssøn, – rådsmannen min på Husaby,» sa Erlend trett. «Vi talte om det forrige høsten – og siden og –. Sigurds død har jo vært ventet en stund. Han var villig til å ekte henne når hun ble enke, hvis jeg ville gi henne et passelig hjemmefølge –»

«Ja,» sa fru Åshild. Erlend ble ved:

«Hun forbanner seg på hun vil ikke ha ham. Hun vil nevne meg som far. Om jeg sverger meg fri – tenker du noen vil tro annet enn at jeg sverger falsk –»

«Du må kunne få henne fra dette,» sa fru Åshild. «Det er nu ikke annen råd, du farer hjem med henne til Husaby i morgen den dag. Og så får du være hård og fast og få dette giftermål ordnet med rådsmannen din og Eline.»

«Ja,» sa Erlend. Da kastet han seg fremover og hulket høyt. «Skjønner du ikke, moster – hva tenker du Kristin vil tro –»

Om natten lå Erlend i ildhuset med svennene. I stuen sov Kristin hos fru Åshild i hennes seng og Eline Ormsdatter i den andre sengen som var der. Bjørn gikk ut og la seg i stallen.

Neste morgen fulgte Kristin med fru Åshild i fjøset. Mens fruen gikk i ildhuset for å lage dugurd, bar Kristin melken opp i stuen.

Der brente et lys på bordet. Eline var kledd og satt på kanten av sin seng. Kristin hilste henne stilt, hentet en ringe og silte opp melken.

«Vil du gi meg en drikk melk?» spurte Eline. Kristin tok en treøse og rakte den annen. Hun drakk begjærlig og så over koppens rand på Kristin.

«Så du er henne – Kristin Lavransdatter, som har skilt meg med Erlends vennskap,» sa hun og gav øsen tilbake.

«Det må I vite selv om det var noe vennskap å skille,» svarte den unge. Eline bet seg i leppen.

«Hva vil du gjøre, du,» sa hun, «hvis Erlend blir trett av deg og en dag byr til at han vil gifte deg med tjenestekaren sin. Vil du føye Erlend i det og?»

Kristin svarte ikke, da lo den andre og sa:

«Nu føyer du ham i alle ting, kan jeg tenke. Hva mener du, Kristin – skal vi kaste terninger om mannen vår, vi to frillene til Erlend Nikulaussøn?» Da hun ikke fikk svar, lo hun igjen og sa: «Er du så enfoldig at du nekter ikke du er frillekone?»

«For deg gider jeg ikke lyve,» sa Kristin.

«Det ville ikke nytte deg stort heller,» svarte Eline som før. «Jeg kjenner drengen, jeg. Han bruste vel på deg som en orre andre gangen dere var sammen, tenker jeg. Det er synd på deg og, vakre barnet du står der.»

Kristin hvitnet om kinnene. Syk av lede sa hun sakte:

«Jeg vil ikke tale med deg –»

«Tenker du han kommer til å handle bedre mot deg enn mot meg?» tok Eline på. Da svarte Kristin hvasst:

«Ikke kommer jeg til å klage på Erlend hva han så gjør. Selv gikk jeg ut på villsti – og ikke skal jeg syte og ynke meg om det bærer utfor uren –»

Eline taug litt. Da sa hun, rød og usikker:

«Jeg var mø, jeg og, da han fikk meg, Kristin – enda hadde jeg hett den gamle mannens hustru i syv år. Men det kan vel ikke du skjønne, hva det var for et elendig liv.»

Kristin kom til å ryste sterkt. Eline så på henne.

Da tok hun fra sitt reiseskrin, som stod ved hennes side på sengetrinnet, et lite horn. Hun brøt seglet og sa sakte:

«Du er ung og jeg er gammel, Kristin. Jeg vet vel det er unyttig for meg å stride mot deg – nu er din tid. Vil du drikke med meg, Kristin?»

Kristin rørte seg ikke. Da førte den andre hornet til munnen. Kristin la merke til at hun drakk ikke. Eline sa:

«Den æren kan du vel vise meg, at du drikker meg til – og lover at du vil ikke bli mine barn en hård stemor?»

Kristin tok hornet. I det samme åpnet Erlend døren. Han stod litt, så fra den ene til den andre av de to kvinner.

«Hva er dette?» spurte han.

Da svarte Kristin, og hennes stemme var skjærende og vill:

«Vi drikker hinannen til, vi frillene dine –»

Han grep henne om håndleddet og tok hornet. «Ti stille,» sa han barsk. «Du skal ikke drikke med henne.»

«Hvorfor ikke?» sa Kristin som før. «Hun var like skjær hun som jeg, da du lokket henne –»

«Det har hun sagt så titt at jeg tror hun tror det selv,» sa Erlend. «Minnes du da du fikk meg til å gå til Sigurd med den snakken, og han førte vitner på han hadde grepet deg før med en annen mann?»

Hvit av vemmelse vendte Kristin seg bort. Eline var blitt mørkerød, så sa hun trossig:

«Enda blir vel ikke hun der spedalsk om hun drikker med meg.»

Erlend vendte seg harm mot Eline – da var det som hans ansikt ble langt og stivt med ett, mannen gispet av redsel:

«Jesus!» sa han nesten uhørlig. Han grep Eline i armen.

«Drikk henne til da,» sa han hårdt og dirrende. «Drikk først du, så skal hun drikke med deg.»

Eline vred seg unna med et stønn. Hun flyktet baklengs inn-

over stuen, mannen gikk etter. «Drikk,» sa han. Han rev dolken ut av beltet og fulgte med den i hånden. «Drikk den drikken du har skjenket i for Kristin.» Grep Eline i armen og drog henne bort til bordet, tvang henne fremover mot hornet.

Eline skrek en gang og gjemte ansiktet ned i armen.

Erlend slapp henne, stod og skalv.

«Et helvete hadde jeg hos Sigurd,» skrek Eline, «du, du lovet – men du har vært verre mot meg, du, Erlend!»

Da gikk Kristin frem og grep hornet;:

«En av oss to får drikke – oss begge kan du ikke holde –»

Erlend tok hornet fra henne, slengte henne bortover gulvet så hun tumlet overende borte ved fru Åshilds seng. Han truet drikken mot Eline Ormsdatters munn – stod med kneet oppe på benken ved hennes side, og med hånden om hennes hode prøvde han å tvinge drikken i henne.

Hun rakte ut under hans arm, nappet dolken fra bordet og hugg etter mannen. Støtet rispet ikke stort mer enn hans klær. Da vendte hun odden mot seg selv, og straks etter ség hun sidelengs ned i hans fang.

Kristin reiste seg og kom borttil. Erlend holdt om Eline, hennes hode hang bakover armen hans. Hun begynte å ralle nesten straks – hadde blod i halsen, det rant ut av hennes munn. Hun spyttet ut en hel del og sa:

«Deg hadde jeg aktet – den drikken – for alle de gangene – du har sveket meg –»

«Få moster Åshild hit,» sa Erlend lavt. Kristin stod urørlig.

«Hun dør,» sa Erlend som før.

«Da farer hun bedre enn vi,» mælte Kristin. Erlend så på henne – fortvilelsen i hans øyne myknet henne. Hun gikk ut av stuen.

«Hva er det?» spurte fru Åshild, da Kristin kalte henne ut av ildhuset.

«Vi har drept Eline Ormsdatter,» sa Kristin. «Hun dør –»

Fru Åshild la på sprang. Men Eline utåndet, idet fruen steg inn av døren.

Fru Åshild hadde lagt den døde til rette på benken, tvettet blodet av hennes åsyn og dekket det med hodelinet. Erlend stod lenet opp mot veggen bakom liket.

«Skjønner du,» sa fru Åshild, «at dette var det verste som kunne skje?»

Hun hadde fylt ved og kvist i ovnen. Nu stilte hun hornet midt inni og blåste i lue.

«Kan du lite på svennene dine?» spurte fruen igjen.

«På Ulv og Haftor, tenker jeg –. Jon og den mannen som kom med Eline, kjenner jeg lite.»

«Du skjønner,» sa fruen, «kommer det opp at Kristin og du var sammen her, og at dere var alene med henne da hun døde, da kunne du like godt latt henne drikke av Elines brygg. – Og blir det tale om gift, da vil folk minnes hva *jeg* har vært skyldt for før. – Hadde hun noen frender og venner?»

«Nei,» sa Erlend dempet. «Hun hadde ingen uten meg.»

«Enda,» tok fru Åshild på, «kan det bli vanskelig å skjule dette og få bragt liket unna uten at du får den styggeste mistanken over deg.»

«Hun skal i viet muld,» sa Erlend, «om det skal koste meg Husaby. Hva sier du, Kristin?»

Kristin nikket.

Fru Åshild satt taus. Jo mer hun tenkte, desto umuligere syntes det henne å finne en utvei. I ildhuset satt fire svenner – om Erlend kunne kjøpe dem til å tie alle, om noen av dem, om Elines svenn kunne kjøpes til å fare fra landet: usikkert ble det enda alltid. Og på Jørundgård visste de at Kristin hadde vært her – spurte Lavrans dette, da kunne hun ikke tenke hva han ville gjøre. Så var det å få den døde bort. Fjellveien vestover var ikke å tenke på nu – der var veien til Raumsdal eller over fjellet til Trondhjem eller sydover gjennom dalen. Og kom sannheten opp, ville den aldri bli trodd – selv om den ble tatt for god.

«Jeg må råde med Bjørn om dette,» sa hun, reiste seg og gikk.

Bjørn Gunnarssøn hørte på sin hustrus beretning uten å røre en mine og uten å flytte sine øyne fra Erlend.

«Bjørn,» sa Åshild fortvilet. «Der må en sverge på at han så henne legge hånd på seg selv.»

Det mørknet langsomt av liv i Bjørns øyne; han så på sin hustru, og munnen hans drog seg til et skjevt smil: «Du mener at denne ene skulle være jeg?»

Fru Åshild krystet sine hender og løftet dem mot ham: «Bjørn, du skjønner hva det gjelder for disse to –»

«Og så mener du at med meg er det ute allikevel,» spurte han langsomt. «Eller mener du det er så meget igjen av den

mannen jeg var engang, at jeg tør sverge vranged for å fri gutten der fra å gå under? Jeg som selv ble dradd under – for alle de årene siden. Dradd under, sa jeg,» tok han i.

«Det sier du for jeg er gammel nu,» hvisket Åshild.

Kristin brøt ut i gråt så det skar gjennom stuen. Hun hadde sittet i kroken ved Åshilds seng, stiv og stille. Nu tok hun på å gråte overlytt. Det var som fru Åshilds stemme hadde revet hennes hjerte åpent. Den hadde vært tung av minner om elskovs sødme, det var som fikk først den stemmen Kristin til å fatte helt hva hennes og Erlends kjærlighet hadde vært. Minnet om het og heftig lykke skyllet over alt annet – skyllet bort det hårde fortvilelsens hat fra denne siste natt. Hun visste bare om sin kjærlighet og sin vilje til å holde ut.

De så på henne alle tre. Da gikk herr Bjørn bort og tok under hennes hake, så ned på henne:

«Sier du, Kristin, hun gjorde det selv?»

«Det er sant hvert ord I har hørt,» sa Kristin fast. «Vi truet henne til hun gjorde det.»

«Kristin hadde hun aktet en verre skjebne,» sa Åshild.

Herr Bjørn slapp piken. Han gikk bort til liket, løftet det opp i den sengen hvor Eline hadde ligget natten før, og la det inn til veggen, dekket teppene godt oppover.

«Jon og den svennen du ikke kjenner, får du sende hjem til Husaby med den beskjed at Eline følger deg sydover. La dem ride ved middagstid. Si at kvinnene sover her inne; de får spise i ildhuset. Siden får du tale med Ulv og Haftor. Har hun truet med å gjøre dette før? Så du kan føre vitner på det, om det blir spurt etter slikt?»

«Hvert menneske som har vært på gården de siste årene vi levde sammen der,» sa Erlend trett, «kan vitne at hun truet med å unnlive seg selv – og meg og sommetider – når jeg talte om jeg ville skilles fra henne.»

Bjørn lo barsk:

«Det tenkte jeg. I kveld får vi kle henne i reisetøyet og sette henne i sleden. Du får sette deg ved siden av henne –»

Erlend svaiet der han stod:

«Det kan jeg ikke.»

«Gud vet hvor meget mann det er igjen av *deg,* når du får rådet med deg selv en tyve år til,» sa Bjørn. «Tenker du du kan kjøre sleden da? Så skal jeg sitte hos henne. Vi får fare ved natt og på ødeveier, til vi er nede i Fron. I denne kulden

kan ingen vite hvor lenge hun har vært død. Vi kjører inn til munkenes herberg på Roaldstad. Der vitner du og jeg at dere kom i ordstrid bak i sleden. Det er vitnefast at du har ikke villet leve med henne siden du ble løst av bannet, og at du har beilet til en mø som er din like. Ulv og Haftor får holde seg unna hele veien, slik at de kan sverge, om det trenges, at hun var i live sist de så henne. Det kan du vel få dem til? Hos munkene kan du få henne lagt i kiste – og så får du kjøpslå med prestene om gravferd for henne og sjelefred for deg selv.

– Ja, det er ikke vakkert. Men du har ikke stelt slik at det kan bli vakrere. Stå ikke der som en barnkone som skal til å dåne bort. Gud hjelpe deg, gutt, du har nok ikke prøvd det før å kjenne eggen på halsknuten, du.»

Det stod en bitende sno ned fra fjellet – det røk fint og sølvblankt fra snefonnene opp mot den måneblå luft, da mennene skulle kjøre.

Det var spent to hester foran hverandre. Erlend satt fremme på sleden. Kristin gikk bort til ham:

«Denne gangen, Erlend, får du friste å få sendt meg bud, hvordan ferden går, og hvor det blir av deg.»

Han klemte hennes hånd så hun syntes blodet måtte springe av neglerøttene.

«Tør du holde fast ved meg enda, Kristin?»

«Ja enda,» sa hun, og litt etter: «I denne gjerning har vi skyld begge – jeg egget deg, for jeg ville hennes død.»

Fru Åshild og Kristin stod og så etter ferden. Sleden duppet opp og ned over fonnene. Den ble borte i en senkning – kom frem lenger nede på en hvit voll. Men så fór mennene inn i skyggen av en kamp og forsvant for godt.

De to kvinner satt foran ovnen, med ryggen til den tomme sengen som fru Åshild hadde båret klær og halm ut av. De kjente begge at den stod der tom og gapte bak dem.

«Vil du vi skal sove i ildhuset i natt,» sa fru Åshild engang.

«Det blir vel det samme hvor vi legger oss,» sa Kristin.

Fru Åshild gikk ut og så etter været.

«Ja, blåser det opp eller blir linnvær, da rekker de ikke langt før det kommer opp,» sa Kristin.

«Det blåser alltid her på Haugen,» svarte fru Åshild. «Det er ikke tegn til værvending.»

Så satt de som før.

«Du får ikke glemme,» sa fruen en gang, «hva for skjebne hun hadde aktet dere.»

Kristin svarte sakte:

«Jeg tenker på, jeg hadde kanskje villet det samme i hennes sted.»

«Aldri hadde du villet volde at et annet menneske ble spedalsk,» sa fru Åshild heftig.

«Minnes du, moster, du sa til meg engang det er godt når en ikke tør gjøre det en ikke synes er vakkert. Men det er ikke så godt når en synes en ting er ikke vakker fordi en tør ikke gjøre det.»

«Du torde ikke gjøre det for synden,» sa fru Åshild.

«Nei, jeg tror ikke det,» sa Kristin. «Det er så, at jeg har alt gjort meget som jeg skulle trodd engang jeg torde ikke for synden. Men jeg så ikke da at det følger med synd at en må trede ned andre.»

«Erlend ville sluttet med sitt ulevnet lenge før han traff deg,» svarte Åshild heftig. «Det var ute mellom de to før.»

«Jeg vet det,» sa Kristin. «Men hun har vel aldri fått grunn til å tro Erlends forsetter var så faste at hun ikke kunne rokke dem.»

«Kristin,» bad fru Åshild angstfull, «du vil vel ikke slippe Erlend nu. Nu kan dere ikke berges uten dere berger hinannen.»

«Slik ville vel neppe en prest råde,» sa Kristin og smilte kaldt. «Men jeg vet at jeg kommer ikke til å slippe Erlend – ikke om jeg skal trede ned min egen far.»

Fru Åshild reiste seg opp.

«Vi kan like gjerne ta oss noe å gjøre som sitte slik,» sa hun. «Det ville vel være fåfengt om vi fristet å gå til ro.»

Hun hentet smørkjernen fra koven, bar inn noen ringer med melk og fylte i, stilte seg til og ville kjerne.

«La meg gjøre dette,» bad Kristin. «Jeg har yngre rygg.»

De arbeidet uten å tale sammen; Kristin stod ved kovedøren og kjernet, og Åshild kardet ull fremme ved åren. Først da Kristin hadde silt ut av kjernen og holdt på å kna smøret, spurte den unge med ett:

«Moster Åshild – Er I aldri redd for den dag da I skal stå for Guds dom?»

Fru Åshild reiste seg, kom bort og stod foran Kristin i lyset:

«Kanhende får jeg mot til å spørre den som har skapt meg slik jeg er, om han vil miskunne seg over meg, når hans tid er. Ti jeg har aldri bedt om hans miskunn når jeg gjorde mot hans bud. Og aldri har jeg bedt Gud eller mann gi meg etter en penning av den bot jeg har svaret her i denne heimen.»

Litt etter sa hun sakte:

«Munan, eldste sønnen min, var tyve år. Han var ikke slik da som jeg vet han er nu. De var ikke slik dengang, barna mine –»

Kristin svarte stille:

«I har dog hatt herr Bjørn ved eders side hver dag og hver natt i alle disse årene.»

«Ja – det også har jeg hatt,» sa Åshild.

Litt etter var Kristin ferdig med smørlagingen. Fru Åshild sa de fikk friste å legge seg nedpå litt.

Inne i den mørke sengen la hun sin arm om Kristins skulder og drog det unge hode inn til seg. Og det varte ikke lenge før hun hørte på hennes jevne og stille pust at Kristin var sovnet.

IV

Frosten ble stående. På hvert fjøs i bygden rautet og klaget de sultefôrede dyr og led av kulden. Men folk sparte allerede nu på fôret, det ytterste de kunne.

Det ble ikke meget til gjesting i julen dette året, men folk holdt seg hjemme hver ved sitt.

I julen tok kulden til – det var som hver dag syntes kaldere enn den forrige. Folk kunne neppe minnes så hård en vinter – det falt ikke mer sne heller, selv ikke inne i fjellet, men den sneen som var kommet ned ved Klemensmesse, frøs hård som sten. Solen skinte fra klar himmel nu dagene tok til å lysne. Om nettene spraket og flakket vindlysene over fjellkammene i nord, de flakket over halve himmelen – men de bragte ikke værvending, en dag innimellom kunne det skye over, det drysset litt tørr sne, og så var det klarvær og brennkulde igjen. Lågen murret og klunket dovt under isbroene.

Hver morgen tenkte Kristin at nu orket hun ikke mere, hun holdt ikke ut denne dag til ende. For hver dag følte hun var

som en tvekamp mellom faren og henne. Og skulle de stå slik mot hverandre nu, da hvert levende liv av folk og fe over bygdene led under *en* prøvelse. Men når kvelden kom, så hadde hun holdt ut.

Det var ikke slik at faren var uvennlig. De talte aldri om det som lå mellom dem, men hun følte bak alt han ikke sa, at han var ubøyelig fast besluttet på å holde ut i sin vegring.

Og det sved i henne av savn etter hans vennskap. Det sved så forferdelig hårdt, fordi hun visste hvor meget annet faren hadde å bære på – og hadde det vært som før, da ville han talt med henne om det. – Det var så at de var bedre berget på Jørundgård enn de fleste steder ellers, men også her følte de uåret hver dag og hver stund. Ellers hadde Lavrans om vintrene brukt å ta opp og temme ungfolene sine, men dette året hadde han om høsten solgt dem alle syd i landet. Og datteren savnet å høre hans stemme ute i tunet, og se ham tumle med de smekre, raggede toåringene i den leken han elsket så meget. Det hadde jo ikke vært blankt der på gården i bur eller låver og binger etter forrige års høst, men til Jørundgård kom også mange folk og bad om hjelp, til kjøps og til gave, og ingen bad forgjeves.

Sent en kveld kom en svær gammel skinnkledd mann på ski. Lavrans talte med ham ute i tunet, og Halvdan bar mat til ham i årestuen. Ingen på gården som hadde sett ham, visste hvem han var – saktens var han en av de folkene som levde inni fjellet; kanskje hadde Lavrans støtt på ham inni der. Men faren nevnte ikke besøket, og ikke Halvdan heller.

Men en kveld kom en mann som Lavrans Bjørgulfssøn hadde hatt noe utestående med i mange år. Lavrans gikk på boden med ham. Men da han kom inn i stuen, sa han:

«Alle så vil de ha hjelp hos meg. Men her i gården min er dere alle imot meg. Du og, hustru,» sa han heftig til Ragnfrid.

Da fór moren opp mot Kristin.

«Hører du hva far din sier til meg! Ikke er jeg imot deg, Lavrans. Du vet det jo, du og, Kristin, det som hendte her syd på Roaldstad senhøstes, da han fór nedover dalen i følge med den andre horsmannen, frenden hans fra Haugen – hun tok sitt eget liv, den usalige konen som han hadde lokket fra alle hennes frender.»

Stiv og hård svarte Kristin:

«Jeg skjønner at dere laster ham like meget for de årene

han har strevet for å komme ut av synden som for de årene han levde i den.»

«Jesus Maria,» ropte Ragnfrid og slo sine hender sammen. «Hvordan er du blitt! Har enn ikke dette kunnet volde at du skiftet sinn.»

«Nei,» sa Kristin. «Jeg har ikke skiftet sinn.»

Da så Lavrans opp fra benken hvor han satt hos Ulvhild:

«Det har ikke jeg heller, Kristin,» sa han dempet.

Men Kristin visste i sitt hjerte, på sett og vis hadde hun skiftet, om ikke sinn så syn. Hun hadde fått bud om hvordan den var løpet av, den ulykkesferden. Det hadde gått lettere enn en kunne vente. Om det var fordi det hadde satt seg kulde i såret eller hva det nu kom av, det knivhugget som Erlend hadde fått i brystet, hadde slått seg vrangt; han kom til å ligge syk en tid i herberget på Roaldstad. Herr Bjørn hadde pleiet ham de dagene. Men ved det at Erlend var såret, hadde det falt lettere å forklare det annet og bli trodd.

Da han kunne fare videre, hadde han ført den døde med seg i en kiste helt til Oslo. Der hadde han nok ved Sira Jons mellomkomst fått gravplass til henne på kirkegården til den nedbrutte Nikulauskirke, og så hadde han skriftet for biskopen i Oslo selv, og denne hadde lagt på ham å fare til det hellige blod i Schwerin. Nu var han utdragen av landet.

Hun kunne ikke valfarte til noe sted og finne avløsning. For henne var det å sitte her, bie og tenke og friste å holde ut i sin motstand mot foreldrene. Der falt et underlig vinterkaldt lys over alle minnene om hennes møter med Erlend. Hun tenkte på hans voldsomhet – i elskov og i sorg – og det bares henne for at hadde hun kunnet ta opp alle ting like så brått og storme slik med dem straks, da ville de kanskje baketter synes mindre og lettere å bære. Det hendte at hun tenkte, kanhende gir Erlend meg opp. Hun syntes hun hadde visst alltid hatt en liten frykt for at ble det for vanskelig for dem, så ville han gi opp. Men hun ville ikke oppgi ham, uten han selv løste henne fra alle eder.

Så led det fremover vinteren. Og Kristin kunne ikke lenger narre seg selv, men hun måtte se at nu ventet dem alle den hårdeste prøvelse, for nu hadde ikke Ulvhild lenge igjen å leve. Og midt i sin bitre sorg over søsteren så hun med gru, at sannelig var hennes egen sjel forvillet og fortæret av synd.

For med det døende barnet og foreldrenes usigelige sorg for øye tenkte hun enda på dette – hvis Ulvhild dør, hvordan skal jeg da kunne utholde å se på far og ikke kaste meg ned for ham, skrifte alt og be ham tilgi meg og råde over meg –.

De var ute i fasten. Folk hugget ned av de små buskaper de hadde håpet å kunne livberge, for at ikke feet skulle selvdø. Og menneskene ble syke av å leve på fisk og ha så lite og elendig melmat til. Sira Eirik løste hele bygden fra forbudet mot melkemat. Men folk hadde neppe melkedråpen.

Ulvhild lå til sengs. Hun lå alene i søstersengen, og noen våket over henne hver natt. Det hendte at faren og Kristin satt over henne begge. Slik en natt sa Lavrans til datteren:

«Minnes du det som broder Edvin sa om Ulvhilds skjebne. Jeg tenkte det alt dengang at kanskje han mente dette. Men da skjøv jeg det fra meg.»

I disse nettene talte han stundom om ett og annet fra den tid barna var små. Kristin satt hvit og fortvilet og forstod at bak ordene tigget faren henne.

En dag var Lavrans gått ut med Kolbein for å hjemsøke et bjørnehi nord i fjellskogen. Hjem kom de med en binne på en slede, og Lavrans hadde en levende bjørneunge i koftebarmen. Det moret Ulvhild litt da han synte den frem for henne. Men Ragnfrid sa dette var dog ikke tid til å sette på et slikt dyr, og hva ville han med den nu?

«Jeg skal fø den opp til å binde foran buret til møene mine,» sa Lavrans og lo barsk.

Men de kunne ikke skaffe bjørnungen fet melk, som den måtte ha, og så drepte Lavrans den noen dager etter.

Solen fikk så megen makt at det hendte det dryppet litt av takene midt på dagen. Meisene klemte seg fast og klatret på tømmerveggene til solsiden, de hakket så det klang, mens de søkte etter fluer som sov i stokkefarene. Utover vollene lyste sneen hård og blank som sølv.

Endelig en kveld tok det til å trekke med skyer over månen. Om morgenen våknet de på Jørundgård i et gov av sne som de ikke kunne se ut av til noen kant.

Den dagen skjønte de at Ulvhild skulle dø.

Hele huslyden var inne, og Sira Eirik kom over. Det brente mange lys i stuen. Tidlig på kvelden sluknet Ulvhild stille og rolig i morens armer.

Ragnfrid bar det bedre enn noen hadde ventet. Foreldrene satt hos hinannen, de gråt begge to ganske stille. Alle gråt som var i stuen. Da Kristin gikk bort til faren, la han armen om hennes skulder. Han kjente hvor hun rystet og skalv, og da tok han henne inn til seg. Men hun syntes selv at han måtte kjenne det som om hun var mer bortrykket fra ham enn den lille døde i sengen.

Hun skjønte ikke hvordan hun holdt ut. Hun husket neppe selv hva hun holdt ut for, men sløv og stum av smerte holdt hun seg oppe og falt ikke tilfote.

– Så ble et par planker brutt opp i kirkegulvet foran Sankt Tomas' alter, og det ble hugget en grav i den stenhårde jord under til Ulvhild Lavransdatter.

Det snedde tett og stilt alle de dagene barnet lå på likstrå; det snedde da hun ble ført til jorden, og det ble ved å sne, nesten uten stans, en hel måned til ende.

For folket som gikk og biet på vårens forløsning, syntes det som om den aldri ville komme. Dagene ble lange og lyse, og dalen lå i en damp av brånende sne, mens solen stod på. Men kulden holdt seg i luften, og varmen fikk ingen makt. Om nettene frøs det hårdt – det smalt i is, det dønnet inne fra fjellene, og ulvene tutet og reven gjødde helt nede i bygden som ved midtvinter. Folk skavet bark til kreaturene, men de styrtet i hopetall på båsen. Ingen skjønte hvor dette skulle ende.

Kristin gikk ut en slik dag, da det spiret vann i veifarene og sneen glinste som sølv utover jordene. Mot solen var snefonnene ett innhule, så skarebremmens fine isgitter brast med sakte sølvklang når hun støtte til den med foten. Men overalt, i den minste skygge, var den skarpe kulden i luften og sneen hård.

Hun gikk oppover mot kirken – hun visste ikke selv hva hun skulle der, men hun droges dit. Faren var der – det var noen bønder, gildesbrødre, som hadde et stevne i svalen, visste hun.

Oppe i bakken møtte hun bondeflokken, som kom nedover. Sira Eirik var med dem. Mennene var tilfots alle, de gikk i en mørk, lodden klynge, dukket seg og snakket ikke sammen. De hilste tvert tilbake da hun hilste idet hun gikk forbi.

Kristin tenkte det var lenge siden den tiden da hvert menneske i bygden hadde vært hennes venn. Nu visste vel alle at

hun var en ond datter. Kanskje visste de mer om henne og. Nu trodde de vel også alle at det hadde vært noe sant i den gamle snakken om henne og Arne og Bentein. Kanskje var hun i det verste vanry. Hun rettet opp sitt hode og gikk videre til kirken.

Døren stod på gløtt. Det var kaldt inne i kirken, men enda strømmet det som en lunhet mot hennes sinn fra det dunkle og brune rom med de høyt oppstrebende søylestammer, som løftet mørket opp mot takets sprengverk. Det var ikke tent på altrene, men litt sol falt inn av dørgløtten og glimtet svakt på billeder og kar.

Fremme ved Tomasalteret så hun faren lå på kne med hodet ned mot de foldede hender som krystet luen inn til barmen.

Sky og bedrøvet listet Kristin ut og stod i svalen. Rammet inn av buen mellom de to småsøyler hun stod og holdt om, så hun Jørundgård ligge, og bak hjemmet den blekgrå dis over dalen. I solen blikket elven hvit av vann og is utigjennom bygden. Men orekrattet langs dens løp var gulbrunt av blomme, granskogen var vårlig grønn allikevel her oppe ved kirken, og det pjutret og kvitret og fløytet av småfugl i lunden like ved. Å ja, det hadde vært slik fuglesang hver kveld etter solnedgang.

Og hun kjente den lengselen hun hadde trodd måtte være pint ut av henne nu, lengselen i blodet og i kroppen, den rørte seg nu, spedt og svakt som den var ved å våkne av vinterdvale.

Lavrans Bjørgulfssøn kom ut og låste kirkedøren bak seg. Han gikk bort og stod nær datteren, så utover ved den neste bue. Hun så hvor denne vinteren hadde herjet faren. Hun skjønte ikke selv at hun kunne røre ved dette nu, men det fór ut av henne allikevel.

«Er det sant som mor sa forleden dag, at du har sagt til henne – hadde det vært Arne Gyrdssøn, da ville du føyet meg?»

«Ja,» sa Lavrans og så ikke på henne.

«Det sa du ikke mens Arne levde,» svarte Kristin.

«Det kom aldri på tale. Jeg skjønte nok at gutten holdt av deg – men han sa intet og han var ung – og jeg merket aldri at du tenkte slik på ham. Du kunne vel ikke vente jeg skulle *by frem* datteren min til en mann som intet eide.» Han smilte flyktig. «Men jeg holdt av gutten,» sa han sakte. «Og hadde jeg sett deg pines ut av kjærlighet til ham –»

De ble stående og se ut. Kristin følte at faren så på henne

– hun strevet for å være rolig i ansiktet, men hun kjente hvor hvit hun ble. Da gikk faren bort til henne, la begge armene om henne og knuget henne i favn. Han bøyde hennes hode bakover, så ned i datterens ansikt, og gjemte det igjen ved sin skulder.

«Jesus Kristus, Kristin liten, er du da så ulykkelig –»

«Jeg tror jeg dør av det, far,» sa hun inn til ham.

Hun brast i gråt. Men hun gråt fordi hun hadde følt i hans kjærtegn og sett i hans øyne, at nu var han så pint ut, så han orket ikke holde fast ved sin motstand lenger. Hun hadde vunnet på ham.

Utpå natten våknet hun ved at faren rørte ved hennes skulder i mørket:

«Stå opp,» sa han sakte, «hører du –?»

Da hørte hun det sang om husnovene – den dype, fulle tone av vætemettet sønnenvind. Det strirant av taket, det hvisket av regn som falt i bløt, tinende sne.

Kristin kastet kjolen på seg og gikk etter faren til ytterdøren. Sammen stod de og så ut i den lyse mainatt – varm vind og regn slo imot dem – himmelen var et velte av flokede, drivende regnskyer, det bruste fra skogen, det fløytet mellom husene – og oppe fra fjellet hørte de dumpe drønn av sneen som skridde utover.

Kristin søkte farens hånd og holdt den. Han hadde kalt på henne og villet vise henne dette. Slik hadde det vært mellom dem før, at han ville ha gjort det. Og nu var det slik igjen.

Da de gikk inn igjen for å legge seg, sa Lavrans:

«Den fremmede svennen som var her i uken, bar brev til meg fra herr Munan Bårdssøn. Han akter seg oppover hit i sommer for å se til mor sin, og da bad han om han måtte finne meg og få meg i tale.»

«Hva vil I svare ham, far min?» hvisket hun.

«Det kan jeg ikke si deg nu,» svarte Lavrans. «Men jeg skal tale med ham, og så får jeg råde slik som jeg synes jeg kan svare for Gud, datter min.»

Kristin krøp inn igjen til Ramborg, og Lavrans gikk og la seg ned ved siden av den sovende hustru. Han lå og tenkte på at hvis flommen kom stor og overbratt, da lå få gårder i bygden så utsatt som Jørundgård. Det skulle være en spådom om det, at engang ville elven ta den.

V

Våren kom i ett rykk. Noen dager etter tøbruddet lå bygden svartbrun under regnskyllene. Vannet fosset nedigjennom liene, elven vokste og lå som en blygrå sjø i dalbunnen, med små svømmende lunder i vannskorpen og en lumsk boblende fure av strømmen. På Jørundgård stod vannet langt inn over jordene. Dog ble skaden overalt mindre enn folk hadde fryktet.

Det ble sen vårønn, og folk sådde sitt knappe sædekorn med bønn til Gud, at han måtte spare det for nattefrosten til høsten. Og det så ut som han nu ville høre dem og lette deres byrder litt. Juni kom med drivende vær, sommeren ble god, og folket vendte seg mot håpet om at uårets spor skulle bli slettet med tiden.

Høyonnen var over, da kom en kveld til Jørundgård fire menn ridende. Det var to herrer med to svenner, herr Munan Bårdssøn og herr Bård Peterssøn til Hestnes.

Ragnfrid og Lavrans lot bordet duke i høyenloftsstuen og senger rede til gjestene i buret. Men Lavrans bad herrene bie med å føre frem sitt målemne til neste dag, når de var uthvilte etter reisen.

Herr Munan førte ordet under måltidet, han vendte meget sin tale til Kristin og snakket som de skulle være godt kjente. Hun så at dette likte ikke faren. Herr Munan var undersetsig, rød i ansiktet, grim, snakksom og noe narraktig av vesen. Folk kalte ham Munan Stumpe eller Munan Dans. Men med dette vesenet han hadde, var dog fru Åshilds sønn en forstandig og dugelig mann, som hadde vært kronens ombudsmann i flere saker og nok hadde en hånd med hos dem som rådet rikets styrelse. Han satt i sin mors odelsgods i Skogheimsherred, var meget rik og hadde gjort et rikt gifte. Fru Katrin, hans hustru, var merkelig stygg og opplot sjelden sin munn, men mannen talte alltid om henne som hun skulle være den klokeste kone, så folk kalte henne på skjemt fru Katrin den rådsnille og den målfagre. De syntes å leve godt og kjærlig sammen, enda herr Munan var beryktet for sin løsaktige vandel både før og etter sitt giftermål.

Herr Bård Peterssøn var en vakker og anselig gammel mann, om han enn nu var noe magesvær og tung av lemmer. Hans hår og skjegg var noe falmet nu, men enda like meget gult som

hvitt. Siden kong Magnus Håkonssøns død hadde han levd i ro og styrt sine store eiendommer på Nordmøre. Han var enkemann etter sin annen hustru og hadde mange barn, som alle skulle være vakre, veloppfostrede og i gode kår.

Neste dag gikk Lavrans og hans gjester til samtale i loftet. Lavrans bad sin hustru være hos, men hun ville ikke. «Dette må helt ligge i dine hender. Du vet at det blir den tungeste sorg for vår datter hvis denne sak ikke fremmes, men jeg ser vel at det er ikke lite som kan tale imot dette giftermål.»

Herr Munan bar frem et brev fra Erlend Nikulaussøn. Erlend bød til at Lavrans måtte i ett og alt råde for vilkårene selv, om han ville feste ham sin datter Kristin. Selv var Erlend villig til å la sine eiendommer verdsette og sine innkomster ransake av uvillige menn, yte Kristin slik tilgave og morgengave at hun ble eiende tredjedelen av hans bo utenom sitt eget hjemmefølge og all arv som hun måtte få etter sine frender, dersom hun skulle bli enke etter ham uten barn som overlevde faren. Videre bød han til å la Kristin få råde med full myndighet over hennes del av boet, både det hun eide hjemmefra og det hun fikk av ham. Men om Lavrans ønsket andre vilkår for boskipnaden, da ville Erlend også gjerne høre på ham og rette seg deretter. Det eneste vilkår Kristins frender skulle binde seg til mot dette, var at om de fikk vergemål for barn av ham og henne, da skulle de aldri friste å omstøtte de gaver han hadde gitt til sine barn med Eline Ormsdatter, men la stå ved makt at dette gods var utgått av hans bo før han kom i ekteskap med Kristin Lavransdatter. Tilslutt bød Erlend til å holde bryllup med all sømmelig prakt hos seg på Husaby. Lavrans tok til orde og sa:

«Dette er et vakkert tilbud. Jeg skjønner at det ligger eders frende meget på hjertet å komme til enighet med meg. Det ser jeg også derav at han har fått eder, herr Munan, til å fare for annen gang i et slikt ærend til en mann som meg, som ikke gjelder stort utenfor denne bygden, og at en herre som I, herr Bård, har umaket eder med denne reisen for å støtte. Men nu vil jeg si det om Erlends tilbud, at min datter er ikke fostret opp til å råde selv over gods og rikdom, men jeg har alltid aktet å gi henne til en mann som var slik at jeg trygt kunne legge møens velferd i hans hender. Ikke vet jeg om Kristin duger til å settes med en slik myndighet, men jeg

tror neppe hun vil trives med det. Hun er mild og føyelig av sinn – og dette er en av de grunnene som jeg har hatt i hugen da jeg satte meg mot dette giftermålet, at Erlend har dog vist uforstand i flere stykker. Hadde hun vært en rådelysten, djerv og stridig kvinne, da hadde saken straks stått annerledes.»

Herr Munan brast i latter og sa:

«Kjære Lavrans, klager I over at møen er for lite stridig –» og herr Bård sa med et lite smil:

«Vilje synes meg dog eders datter ha vist at hun ikke mangler – i to år har hun nu holdt fast ved Erlend bent imot eder.»

Lavrans sa:

«Jeg husker det godt nok, allikevel vet jeg hva jeg sier. Ondt har det vært for henne selv i denne tiden hun har trosset meg, og hun blir ikke lenge glad med en husbond uten han kan råde over henne.»

«Det var djevelen og, det,» sa herr Munan. «Da må eders datter være meget ulik alle de kvinner jeg har kjent, for jeg har ikke sett *en* som ikke helst ville råde både over seg selv og bonden sin med.»

Lavrans trakk på skuldrene og svarte ikke.

Bård Peterssøn sa da:

«Jeg kan tenke, Lavrans Bjørgulfssøn, at I har ikke fått mere lyst til dette giftermålet mellom eders datter og min fostersønn siden det tok en slik ende med den konen han hadde hos seg. Men nu må I vite at det er kommet opp, denne arme kvinnen hadde latt seg lokke av en annen mann, Erlends gårdsstyrer på Husaby. Erlend visste om dette da han reiste med henne ned gjennom dalen, han hadde budt til å utstyre henne med sømmelig hjemmefølge, om han ville ekte henne.»

«I er viss på at dette er slik,» spurte Lavrans. – «Enda vet jeg ikke om saken blir vakrere av det. Hårdt måtte det være for en kvinne av god ætt å gå inn på gården ved husbondens hånd, men følges ut med drengen.»

Munan Bårdssøn tok i:

«Jeg skjønner dette, Lavrans Bjørgulfssøn, det meste I har mot systrungen min, er at han hadde dette uhellet med Sigurd Saksulvssøns kone. Og det er så, at vel var det ikke. Men I får da minnes, mann, i Guds navn – der gikk den unge drengen i huset med en ung og vakker viv, og hun hadde en gammel, kold, udugelig husbond – og natten er et halvår lang deroppe; ikke synes jeg en kunne vente stort annet, uten Erlend hadde

vært en rent hellig mann. Det kan ikke nektes, munkekjøtt har Erlend aldri hatt, men jeg tenker heller ikke eders unge, vakre datter ville takke til om I gav henne til en munkemann. – Det er så, at Erlend stelte seg dumt og verre siden –. Men denne saken må da være slutt engang – vi frendene hans har strevet for å hjelpe gutten på fote igjen, konen er død, og Erlend har sørget alt han evnet for hennes kropp og sjel, bispen i Oslo selv har løst ham ut av hans synd, og nu er han hjemkommet, renset ved det hellige blod i Schwerin – vil I være strengere enn bispen i Oslo og han erkebispen eller hvem det nu er som råder dernede med det kostelige blod –.

Kjære Lavrans, det er slik, at renlevnet er en vakker ting, men det evner sannelig ikke en voksen kar uten en særskilt nådegave fra Gud. Ved Sankt Olav – I får da minnes at den hellige kongen selv fikk ikke den gaven før det led mot slutten av hans liv hernede – ventelig var det Guds vilje at han skulle først avle den dugelige drengen kong Magnus, som kastet ned hedningenes storm på nordlandene. Kong Olav hadde ikke den sønnen med dronningen sin, og dog sitter han blant de høyeste helgener i Himmerike. Ja, jeg ser på eder at I synes dette er usømmelig tale.»

Herr Bård brøt av:

«Lavrans Bjørgulfssøn, jeg likte ikke denne saken bedre enn I, da Erlend kom til meg første gangen og sa han hadde lagt sin hug til en mø som var bortlovet. Men jeg har skjønt det siden, at der er så sterk en kjærlighet mellom disse to unge at det ville være stor synd å skille deres vennskap. Erlend var med meg til siste juleveitslen kong Håkon holdt for sine menn – der møttes de, og straks de så hinannen, dånet eders datter ned og lå som død en lang stund – men jeg så på min fostersønn at han ville heller miste sitt liv enn henne.»

Lavrans satt litt innen han svarte:

«Ja, slikt tykkes en å være vakkert når en hører det i en riddersaga fra sydlandene. Men vi er nu ikke i Bretland, og I ville vel også kreve mere av en mann I skulle ta til måg, enn at han har fått eders datter til å dåne av elskov for alle folks øyne –»

De to andre taug, da ble Lavrans ved:

«Jeg tenker det, I gode herrer, at hadde ikke Erlend Nikulaussøn forringet meget både sitt gods og sitt ry, da satt I ikke her og bad så meget en mann i mine kår at jeg skulle gi

min datter til ham. Men jeg vil ikke det skal sies om Kristin at hun ble hedret da hun giftet seg inn på Husaby med en mann av landets gjeveste ætter – etter mannen hadde skjemt seg ut slik at han kunne ikke vente bedre gifte eller holde oppe sin ætts anseelse.»

Han reiste seg heftig, gikk frem på gulvet og drev opp og ned.

Men herr Munan fór opp:

«Nei, Lavrans, snakker I om å skjemme seg ut, da skal I sant for Gud vite I er altfor hovmodig –»

Herr Bård brøt ham av; han gikk bort til Lavrans:

«Hovmodig er I, Lavrans – I er slik som hine bøndene vi har hørt om før i tiden, som ikke ville ta mot navnebøter av kongene fordi deres hovmod kunne ikke tåle at folk skulle si de skyldte noen takk uten seg selv. Det sier jeg eder, hadde Erlend stått med så megen ære og rikdom som svennen var født til, så ville jeg enda ikke regnet det for at jeg forringet meg når jeg bad en godættet og velstående mann om å gi sin datter til min fostersønn, hvis jeg skjønte de to unge kan få sin hjertespreng skal de skilles ad. Helst,» sa han sakte og la en hånd på den annens skulder, «hvis det stod slik at det var best for begges sjelehelse at de fikk gifte seg med hinannen.»

Lavrans rettet seg unna den annens hånd; hans ansikt ble strengt og koldt:

«Jeg skjønner visst ikke hva I mener, herre.»

De to menn så på hinannen en stund; da sa herr Bård:

«Jeg mener det at Erlend har sagt meg, de to har svoret seg til hinannen med de dyreste eder. Kanhende I tenker som så, at I har myndighet til å løse eders barn, siden hun har svoret uten eders samtykke. Men Erlend kan I ikke løse. – Og ikke kan jeg se annet enn at det som står mest i veien, er eders hovmodighet – og eders hat til synden. Men i det stykke tykkes det meg at I vil være strengere enn Gud selv, Lavrans Bjørgulfssøn!»

Lavrans svarte noe usikkert:

«Kanhende har I noe rett i dette som I her sier meg, herr Bård. Men mest har jeg satt meg mot dette fordi det syntes meg at Erlend var en utrygg mann å gi min datter i hendene på.»

«Jeg tenker jeg tør borge for min fostersønn nu,» sa Bård

dempet. «Han har Kristin så kjær at jeg vet, gir I henne til ham, da vil han arte seg slik at I skal ikke få årsak til å klage på mågen.»

Lavrans svarte ikke med det samme. Da sa herr Bård inntrengende, og holdt ut sin hånd:

«I Guds navn, Lavrans Bjørgulfssøn, gi eders ja-ord!»

Lavrans la sin hånd i herr Bårds:

«I Guds navn!»

Ragnfrid og Kristin ble kalt opp i loftet, og Lavrans sa dem sin beslutning. Herr Bård hilste vakkert på de to kvinner, herr Munan håndtokes med Ragnfrid og talte høvisk til husfruen, men Kristin hilste han på utenlandsk vis med kyss, og han gav seg tid over den hilsingen. Kristin kjente at faren så på henne under dette.

«Hvordan liker du din nye frende, herr Munan?» spurte han spotsk da han ble alene med henne et øyeblikk utpå kvelden.

Kristin så bønnlig på faren. Da strøk han henne over ansiktet noen ganger og sa ikke mere.

Da herr Bård og herr Munan gikk til ro, sa den siste:

«Ikke lite skulle jeg gitt for å se denne Lavrans Bjørgulfssøns mine om han fikk vite sannheten om denne dyre datteren. Her har du og jeg måttet tigge på kne at Erlend skal få til kone en kvinne som han har hatt hos seg i Brynhilds gård mange ganger –»

«Hold munn med det,» sa herr Bård forbitret. «Det er det verste Erlend har gjort, at han lokket dette barnet til slike steder – og la aldri Lavrans få nyss om det; det er best for alle at de to nu kan bli venner.»

Det ble avtalt at festensølet skulle drikkes samme høst. Lavrans sa at han kunne ikke gjøre dette gildet meget stort, fordi det forrige året hadde vært uår her i dalen. Til gjengjeld ville han selv koste bryllupet, og holde det på Jørundgård med sømmelig prakt. Han nevnte igjen uåret som årsak til at han krevde at trolovelsestiden skulle vare ett år.

Festensølet ble utsatt av forskjellige årsaker. Det stod først på nyåret, men Lavrans gikk med på at bryllupet ikke derfor skulle bli utsatt; det skulle stå straks over Mikalsmesse, som den første avtalen lød.

Så satt da Kristin på Jørundgård og var Erlends rette festekone. Sammen med moren så hun over alt utstyret som var samlet opp til henne, og strevet med å øke bunkene av sengebunad og klær enda mer, for Lavrans ville det skulle intet spares, når han først hadde gitt sin datter til husbonden på Husaby.

Kristin undret seg selv over at hun var ikke mere glad nu. Men tross all travelheten var det ingen riktig glede på Jørundgård.

Foreldrene savnet Ulvhild sårt, det skjønte hun. Men hun forstod også at det var ikke bare det som voldte at de var så stille og uglade. De var snille mot henne, men når de talte til henne om hennes festemann, da skjønte hun at de tok på tak og gjorde det for å glede henne og vise henne vennlighet; de gjorde det ikke for de selv hadde lyst til å snakke om Erlend. De var ikke blitt mer glade over det gifte hun gjorde, nu de var blitt kjent med mannen. Erlend selv hadde også vært stille og holdt seg tilbake den korte tiden han hadde vært på Jørundgård til trolovelsen – og annerledes kunne det vel ikke være, tenkte Kristin; han visste jo at hennes far bare ugjerne hadde gitt sitt samtykke.

Selv hadde hun og Erlend neppe fått skifte ti ord i enerom. Og det hadde vært uvant og rart for dem begge å sitte sammen slik i alle folks påsyn. Da hadde de hatt lite å tale om, fordi de hadde hatt så meget hemmelig sammen. Det demret en usikker frykt hos henne, vag og dunkel, men alltid nærværende – at det kanskje på en eller annen måte kunne bli vanskelig for dem, når de nu ble gifte, det at de først hadde stått hverandre så altfor nær og siden så altfor lenge hadde vært helt skilt ad.

Men hun prøvde å slå det fra seg. Det var meningen at Erlend skulle gjeste dem på Jørundgård ved hvitsøndagstider; han hadde spurt Lavrans og Ragnfrid om det ville være dem imot at han kom, og Lavrans hadde ledd litt og svart han skulle da ta vel imot mågen sin, kunne Erlend vite.

Ved hvitsøndagstider kunne de gå ute sammen, de kunne da

få tales ved som i gamle dager, og da gikk den vel bort, denne skyggen som var kommet mellom dem av den lange skilsmissen, da de hadde gått hver for seg og båret sitt alene.

I påsken var Simon Andressøn og hans hustru på Formo. Kristin så dem i kirken. Simons kone stod ikke langt fra henne. Hun måtte være meget eldre enn ham, tenkte Kristin – nær tredve år. Fru Halfrid var sped og liten og mager, men hun hadde et forunderlig yndig ansikt. Selv den bleke, brune farven på hennes hår, som bølget frem under linkledet, var likesom så blid, og full av blidhet var hennes øyne; de var store og grå med et dryss av små gullstenk i. Hvert drag i hennes ansikt var fint og skjært – men hun var litt gråblek i huden, og når hun åpnet munnen, så man at hun hadde ikke gode tenner. Hun så ikke sterk ut og skulle også være sykelig – hadde nok allerede faret ille flere ganger, hørte Kristin. Hun undret seg på hvordan Simon kunne ha det med denne hustruen.

Jørundgårdsfolket og de fra Formo hadde hilst på hverandre tvers over kirkebakken noen ganger, men ikke talt sammen. Men tredjedagen var Simon i kirken uten sin kone. Da gikk han bort til Lavrans, og de snakket sammen en stund. Kristin hørte at Ulvhild ble nevnt mellom dem. Baketter talte han med Ragnfrid. Ramborg, som stod hos moren, sa ganske høyt: «Jeg minnes deg godt, jeg – jeg vet hvem du er.» Simon lettet barnet opp litt og snurret henne rundt: «Det var vakkert av deg det, Ramborg, at du ikke har glemt meg.» På henne hilste han bare et stykke borte fra. Og foreldrene nevnte ikke møtet etterpå.

Men Kristin tenkte en hel del på det. Det hadde allikevel vært underlig å se igjen Simon Darre som gift mann. Det var så meget gammelt som ble levende ved det: hun husket sin egen blinde og undergivne elskov til Erlend dengang. Nu var det noe annerledes. Hun tenkte på om Simon hadde fortalt sin hustru hvordan han og hun var blitt skilt – men det visste hun han ikke hadde gjort «for min fars skyld», tenkte hun spotsk. Det var så underlig fattig at hun gikk her ugift hjemme hos foreldrene enda. Men trolovede var de, Simon kunne se de hadde fått trosset sitt igjennom. Hva så Erlend ellers hadde gjort, *henne* hadde han holdt trofast ved, og hun hadde ikke vært løs eller lettferdig.

*

En kveld tidlig på våren skulle Ragnfrid ha et bud sydover til Gamle Gunhild, den enken som sydde pelsverk. Kvelden var så vakker at Kristin bad om ikke hun kunne få fare. Tilsist fikk hun lov, da mennene hadde travelt alle.

Det var etter solnedgang, og det steg en fin hvit frostånde opp mot den gullgrønne himmel. Kristin hørte ved hvert hovslag den skjære lyden av kveldis, som brøtes og stenket raslende utover. Men fra krattet langs veien jublet fuglesangen bløtt og vårlig fullt mot skumringen.

Kristin red raskt nedover, hun tenkte ikke større på noe, men bare kjente det var godt å få være alene ute engang igjen. Hun red med øynene festet på nymånen som var ved å synke ned mot fjellkammen på hin siden av dalen. Så hun var nær falt av hesten da den plutselig spratt ut til siden og steilet.

Hun så det lå et mørkt legeme sammenbyltet i veikanten. Først ble hun redd – den stygge angsten hun hadde fått i seg for å møte folk alene på veien ble hun aldri kvitt. Men hun tenkte det kunne være en veifarende som var blitt syk, så da hun atter hadde fått makt over hesten, vendte hun den og red tilbake, mens hun ropte om der var folk?

Bylten rørte seg litt, og en stemme sa:

«Jeg mener det er deg selv, Kristin Lavransdatter –»

«Broder Edvin,» spurte hun sakte. Hun var like ved å tro dette var blendverk eller djevelskap som ville narre henne. Men hun gikk bort til ham; det var virkelig den gamle, og han kunne ikke reise seg uten hjelp.

«Kjære fader min – er I ute og vandrer på denne tid av året,» sa hun forbauset.

«Lovet være Gud som sendte deg denne veien i kveld,» sa munken. Kristin merket at han skalv over hele kroppen. «Jeg aktet meg nord til dere, men nu orket jeg ikke gå lenger i kveld. Jeg trodde nesten det var Guds vilje at jeg skulle ligge og dø på de veiene der jeg har ligget og reket hele mitt liv. Men jeg ville gjerne fått skriftemål og den siste tjenesten. Og jeg ville gjerne sett deg igjen engang, datter min –»

Kristin hjalp munken opp på hesten sin. Hun leide den ved bislet og støttet ham. Innimellom at han anket seg for hun nu ble våt om føttene i issørpen, klaget han sakte av smerte.

Han fortalte at han hadde vært i Eyabu siden jul. Noen rike bønder i bygden hadde lovet under uåret å forbedre kirken sin med nye prydelser. Men det hadde gått smått med arbeidet;

han hadde vært syk utover vinteren – det var noe vondt i magen, så han brekket opp blod og tålte ikke mat. Han trodde selv han hadde ikke langt igjen, og han stundet nu hjem til klostret sitt, ville helst få dø der hos brødrene sine. Men han hadde fått hug til å komme nordover dalen en siste gang først, og så hadde han fulgt med da den prestmunken fra Hamar reiste nord som skulle være den nye husfaren på pilegrimsherberget på Roaldstad. Fra Fron hadde han gått videre alene.

«Jeg spurte det at du var blitt trolovet,» sa han, «med denne mannen –. Og da fikk jeg slik en lengsel etter å se deg. Det tyktes meg sårt at det skulle være vårt siste møte, det ute i kirken hos oss. Det har ligget så tungt på hjertet mitt, Kristin, at du var kommet ut på ufredens vei –»

Kristin kysset munkens hånd og sa:

«Ikke skjønner jeg, fader, hva jeg har gjort og forskyldt, at I viser meg så stor kjærlighet.»

Munken svarte sakte:

«Jeg har tenkt ofte, Kristin, at hadde det båret til slik at vi hadde møttes oftere, da kunne du blitt som min åndelige datter.»

«Mener I at da skulle I ført meg dit at jeg vendte mitt sinn til klosterlivet?» spurte Kristin. Litt etter sa hun: «Sira Eirik la det på meg, at kunne jeg ikke få min fars samtykke og bli gift med Erlend, da måtte jeg gå inn i et gudelig søsterlag og bedre syndene mine –»

«Jeg har ofte bedt om at du måtte få lengsel etter klosterlivet,» sa broder Edvin. «Men ikke siden du sa det du vet. Jeg ville du skulle kommet til Gud med kransen din, Kristin –»

Da de kom til Jørundgård, måtte broder Edvin bæres inn og i seng. De la ham i den gamle vinterstuen, årestuen, og stelte om ham på det beste. Han var meget syk, og Sira Eirik kom bort og så til ham med legemidler for legeme og sjel. Men presten sa det var cancer som feilte den gamle, og han kunne ikke ha lenge igjen å leve. Broder Edvin mente selv at når han var kommet litt til krefter, ville han reise sydover igjen og prøve å rekke hjem til sitt kloster. Sira Eirik sa til de andre at han trodde ikke dette var å tenke på.

Alle på Jørundgård syntes det var kommet en stor fred og glede inn til dem med munken. Folk kom og gikk i årestuen

hele dagen, og det var aldri vondt om noen som ville våke om nettene hos den syke. De flokket seg så mange som hadde tid til å sitte og høre på, når Sira Eirik kom over og leste for den døende av gudelige bøker, og de talte med broder Edvin om åndelige ting. Og enda meget av det han sa var dunkelt og uklart, som han hadde pleid å tale, så syntes folk han styrket og trøstet deres sjel, fordi hver og en kunne skjønne at broder Edvin var helt oppfylt av kjærlighet til Gud.

Men munken ville også gjerne høre om alt mulig annet, spurte nytt fra bygdene og lot Lavrans fortelle om uåret. Det var folk som hadde grepet til onde råd i den trengselen og vendt seg til slike hjelpere som kristne menn måtte sky. Litt innpå åsen vest for dalen var det et sted i fjellet noen store hvite stener, som var skapt lik menneskenes hemmelige ting, og noen menn var falt til å ofre råner og kjetter ved denne styggedom. Sira Eirik hadde fått noen av de frommeste og modigste bøndene med dit inn en natt, og de hadde slått sund stenene. Lavrans hadde vært med og kunne vitne de var helt tilsmurte med blod, og der lå ben og slikt omkring. – Oppe i Heidal skulle folk ha latt en gammel kone sitte ute på en jordfast sten og kvede gamle galdrer i tre torsdagsnetter.

En natt satt Kristin alene hos broder Edvin.

Ved midnattstid våknet han og syntes å lide store smerter. Da bad han Kristin ta boken om Jomfru Marias jærtegn, som Sira Eirik hadde lånt broder Edvin, og lese for ham.

Kristin var uvant med å lese høyt, men hun satte seg på sengetrinnet og stillet lyset ved sin side; hun tok boken på kneet og leste så godt hun kunne.

Om en stund så hun at den syke lå og bet tennene sammen; han knyttet sine uttærede hender under smerteriene.

«I lider hårdt, kjære fader,» sa Kristin bedrøvet.

«Det synes meg slik nu. Men jeg vet at det er Gud som har gjort meg til barn igjen, og tumler med meg opp og ned –.

– Jeg minnes en gang mens jeg var liten – fire vintrer gammel var jeg – da hadde jeg strøket hjemmefra og til skogs. Jeg gikk vill der og var ute i mange netter og dager –. Mor min var med de folkene som fant meg, og da hun tok meg opp i armene sine, bet hun meg i nakken, kan jeg huske. Jeg trodde det var fordi hun var harm på meg, men siden skjønte jeg bedre.

– Nu lengter jeg selv hjem av denne skogen. Det står skrevet: forlater alle ting og følger meg, men det har vært så altfor meget her i verden som jeg ikke hadde hug til å forlate –»

«I, fader?» sa Kristin. «Alltid har jeg hørt alle si at I har vært et foredømme på renlevnet og fattigdom og ydmykhet –»

Munken smilte:

«Ja, du unge barnet tror vel ikke det er annet som lokker i verden enn vellyst og rikdom og makt. Jeg sier deg, disse er små ting som en finner etter veikanten, og jeg, jeg elsket veiene – ikke verdens små ting elsket jeg, men hele verden. Gud gav meg nåde til å elske fru fattigdom og fru kyskhet fra ungdommen av, og derfor så trodde jeg med disse lekesøstrene gikk jeg trygg, og så har jeg vanket og gått, og jeg ønsket jeg kunne kommet over alle jordens veier. Og mitt hjerte og mine tanker har vanket og gått, de og – jeg er redd jeg har faret vill ofte i mine tanker om de dunkleste tingene. Men nu er det slutt, Kristin liten, nu vil jeg hjem til huset mitt og legge fra meg alle mine egne tanker, og høre gardianens klare ord om hva jeg skal tro og tenke om min synd og om nåden i Gud –»

Litt etter sovnet han. Kristin satte seg hen til åren og passet varmen. Men ut på morgensiden, da hun selv var ved å blunde av, sa broder Edvin med ett borte ved sengen:

«Jeg er glad, Kristin, at denne saken med Erlend Nikulaussøn og deg er ført til en god ende.»

Da brast Kristin ut i gråt:

«Vi har gjort så megen urett før vi kom hit. Og det gnager mest på hjertet mitt at jeg har gjort min far så megen sorg. Han er ikke glad for dette nu heller. Og enda så vet han ikke – visste han alt, da tok han vel sitt vennskap aldeles fra meg.»

«Kristin,» sa broder Edvin mildt, «skjønner du ikke det, barn, at det er derfor du skal tie for ham, og det er derfor at du ikke må gjøre ham sorg mer – fordi han aldri vil kreve bot av deg. Ingen ting du kunne gjøre, kunne forandre din fars hjertelag mot deg.»

Et par dager senere hadde broder Edvin det så godt at han ville fare sydover. Siden dette lå ham så meget på hjerte lot Lavrans gjøre enslags båre, som ble opphengt mellom to hester, og slik førte han den syke så langt syd som til Lidstad. Der fikk broder Edvin nye hester og nytt følge, og slik ble

han ført frem så langt som til Hamar. Der døde han i predikebrødrenes kloster og ble gravlagt i deres kirke. Siden forlangte barfotbrødrene liket utlevert til seg, fordi mange folk omkring i bygdene holdt ham for en hellig mann og talte om ham som Sankt Even; bøndene bad til ham oppover Opplandene og Dalene helt nord til Trondheim. Det ble derfor en lang trette mellom de to klostrene om liket.

Om dette hørte Kristin først meget senere. Men hun sørget såre da hun skiltes fra munken. Det syntes henne at han alene kjente helt ut hennes liv – han hadde kjent det menløse barn hun hadde vært i sin fars varetekt, og han hadde kjent hennes hemmelige liv med Erlend, så han var som et spenne, syntes hun, som bandt alt hun hadde hatt kjært sammen med det som nu fylte hennes sinn. Nu var hun helt skilt fra seg selv som hun hadde vært den tid hun var mø.

VII

«Jeg tenker,» sa Ragnfrid og kjente på de lunkne brygg i karene, «nu er det så svalt at vi kan blande i gjæret.»

Kristin hadde sittet i brygghusdøren og spunnet mens hun ventet på at lågen skulle kjøle seg. Hun la fra seg tenen på dørhellen, viklet spannet med oppløst ølgang ut av åkledet og målte opp.

«Lukk døren først,» bad moren, «så det ikke kommer trekk til. – Du går som du sover, Kristin,» sa hun ergerlig.

Kristin silte ned i bryggerkarene, mens Ragnfrid rørte.

– Geirhild Drivsdatter kalte på Hått, men det var Oden. Da kom han og hjalp henne med ølbryggingen. Han krevde i lønn det som var mellom karet og henne. – Det var en saga som Lavrans hadde fortalt engang mens hun var liten.

– Det som var mellom karet og henne. – Kristin følte seg syk og ør av heten og den søte krydderdamp i det mørke, stengte brygghus.

Ute i tunet gikk Ramborg med en ungeflokk i ring og sang:

Ørnen sitter på høgste hallen
og krøker sin gylne klo –

Kristin fulgte med moren ut gjennom det lille forrom, hvor det lå tomme ølankere og all slags redskap. Derfra var en dør ut til en stripe grunn mellom brygghusets bakre vegg og skigarden om byggakeren. En flokk griser puffet hverandre, betes og skrek, mens de sloss om den utkastede lunkne mask.

Kristin skygget øynene med hånden mot det blendende middagssolskinn. Moren så på svineflokken og sa:

«Mindre enn atten rensdyr kan vi ikke klare oss med.»

«Kan vi trenge så mange, tror I,» sa datteren tankespredt.

«Ja, vi må bære frem vilt med flesket hver dag,» svarte moren. «Og av fugl og hare får vi neppe mere enn som går til høyenloftet alene. Du får huske her kommer innpå det annet hundre mennesker – med tjenestefolk og barn – og de fattige som skal mettes. Og selv om nu du og Erlend farer bort femtedagen, så blir vel noen av gjestene uken ut – minst.»

«Du får bli her og passe på ølet, du Kristin,» mælte Ragnfrid. «Jeg må gå og sørge for maten til far din og slåttefolket.»

Kristin hentet spinningen sin og satte seg der i bakdøren. Hun stakk spiren med ullhodet opp i armhulingen, men hendene hennes sank ned i fanget med tenen.

Bakom skigarden glinste byggens vipper som sølv og silke i solen. Over elvesuset hørte hun nu og da lyden av ljå i engene ute på holmen – somme tider bet jernet mot en sten. Faren og husfolkene slet for å få slåttonnen unnagjort. Det var jo så meget å stri med til hennes bryllup.

Lukten av den lunkne mask og den stramme tev av svinene – hun ble kvalm igjen. Og middagsheten voldte at hun ble så svimmel og matt. Hvit og stiv i ryggen satt hun og biet på det skulle gå over – ville ikke bli syk igjen.

– Sånn hadde hun aldri kjent seg før. Det nyttet nok ikke om hun prøvde å trøste seg, det var ikke sikkert enda, hun kunne ta feil. Det som var mellom karet og henne –.

Atten rener. Innpå det annet hundre av bryllupsgjester. – Folk skulle få litt å le av da, når det spurtes at alt dette oppstyret hadde bare vært om en barnekone som de skulle se å få gift forinnen –.

Ånei. Hun kastet fra seg spinningen og fór opp. Med pannen mot brygghusveggen brekket hun seg ned i neslekjerrene som grodde frodig inntil der. Det myldret av brune åmer på neslene – hun ble enda sykere av å se det.

Kristin strøk hendene over sine svettvåte tinninger. Ånei, det var da sikkert nok –.

De skulle vies annen søndag etter Mikalsmesse, og så skulle deres bryllup drikkes i fem dager. Det var mer enn to måneder til. Da kunne de vel se det på henne – moren og de andre hustruene i bygden. De var alltid så kloke slik, visste alltid om det når en kone gikk med barn, måneder før Kristin kunne skjønne hva de så det på. Stakkar, hun falmer slik –. Utålmodig skrubbet Kristin hendene mot sine kinn, for hun følte de var blodløst hvite.

Før, da hadde hun jo så ofte tenkt dette måtte vel komme på engang. Og hun hadde ikke vært så forferdelig redd for det. Men det ville ikke vært det samme dengang da de ikke kunne og ikke måtte få hverandre på lovlig vis. Det ble regnet – ja, for en skam på sett og vis, og for synd også – men var det to unge som ikke *ville* la seg tvinge fra hinannen, så glemte folk ikke det og talte om dem med godhet. *Hun* ville ikke skammet seg. Men når slikt hendte mellom festefolk – så ble det bare ledd av det og skjemtet grovt. – Hun skjønte selv – det var latterlig. Her brygget de og blandet vin, det skulle slaktes og bakes og lages til et bryllup som det kunne gå ord av – og hun, bruden, ble kvalm bare hun luktet mat, krøp kaldsvettende bakom uthusene og var syk –.

Erlend. Hun bet tennene sammen i vrede. Han skulle spart henne for dette. For hun hadde ikke villet. Han burde husket på at før, da allting hadde vært så uvisst for henne, da hun ikke hadde hatt annet å lite på enn hans kjærlighet, da hadde hun alltid, alltid gladelig vært ham til vilje. Han skulle latt henne være nu, da hun prøvde å nekte, fordi hun syntes det var ikke vakkert av dem om de stjal seg til noe etter faren hadde lagt deres hender sammen i deres begges frenders påsyn. Men han hadde tatt henne, halvveis med vold, og med latter og med kjærtegn; så hun ikke hadde evnet å vise ham hun hadde ment alvorlig med sin motstand.

– Hun var inne og så til ølet, kom tilbake igjen og stod og hang over skigarden. Kornet duvet svakt i en liten luftning og glinste. Hun kunne ikke minnes hun hadde sett akrene så tette og frodige noe år som iår. – Det blikket av elven langt ute, og hun hørte sin fars røst som ropte – ordene kunne hun ikke skjelne, men de lo, folkene ute på holmen.

– Om hun skulle gå til sin far og si det. – Det var bedre

å la fare alt dette strevet, gi henne og Erlend sammen stillferdig, uten kirkevigsel og stort gilde – nu det bare gjaldt at hun fikk hustrunavn innen det ble synlig for alle mennesker at hun hadde Erlends barn under barmen allerede.

Han ble til spott, Erlend og, like fullt som hun selv – eller mere; han var dog ingen unggutt. Men det var han som hadde villet dette bryllupet, han hadde villet se henne stå brud i silke og fløyel og høy gullkrone – han hadde villet *det,* og han hadde villet eie henne også alle de søte, lønnlige stundene. Hun hadde føyet ham i ett og alt. Hun skulle bli ved å gjøre ham til vilje i det annet og.

Så fikk han vel se, tilsist – ingen kunne få begge deler. Han som hadde snakket om det store julegildet han skulle holde på Husaby første året hun satt som husfrue på hans gård – da skulle han syne frem for alle sine frender og venner og folk fra bygdene vidt omkring den vakre konen han hadde fått. Kristin smilte hånlig. Dette ville neppe høve ved juletider iår.

Omkring Gregorsmesse skulle det bli. Det var som tankene tok til å stime i hennes sinn når hun sa til seg selv at ved Gregorsmesseleite skulle hun føde barn. Hun var litt redd ved det også – husket morens skrik som hadde skingret over gården i to døgn dengang Ulvhild kom til verden. Over på Ulvsvollen var to unge koner etter hinannen døde i barnsnød – og begge de første konene til Sigurd av Loptsgård. Og hennes egen farmor som hun var kalt opp etter –.

Men hun var ikke mest redd. Hun hadde tenkt det i disse årene så ofte, når hun på ny hadde merket hun var enda usvanger – kanskje skulle dette bli straffen over henne og Erlend. At hun skulle bli ved å være gold. De skulle komme til å vente og vente forgjeves på det de hadde fryktet før, skulle få håpe så fåfengt som de før hadde fryktet i utrengsmål. Til de tilslutt visste at engang skulle de bæres ut fra hans ættegård og være borte – bror hans var jo prest, de barna han hadde, kunne aldri arve ham. Munan Stumpe og hans sønner skulle komme inn og sette seg i deres sete, og Erlend skulle være slettet ut av slekten.

Hun la en hånd hårdt inn mot sitt fang. Det var der – mellom skigarden og henne, mellom karet og henne. Mellom henne og hele verden var det – Erlends ekte sønn. Hun hadde alt prøvd det rådet hun hadde hørt fru Åshild tale om engang,

med blod av høyre og venstre arm. Det var sønn hun gikk med. Hva han så skulle bringe henne. – Hun husket de døde små brødrene sine, foreldrenes sorgfulle ansikter de gangene de hadde sett dem fortvile for Ulvhilds skyld – den natten Ulvhild døde. Og hun tenkte på all den sorg hun selv hadde voldt dem, på farens forgremmede åsyn – og enda var ikke enden på de sorger hun skulle bringe over far og mor –.

Allikevel, allikevel. Kristin la hodet ned på armen over skigarden; den annen hånd holdt hun ennu over sitt fang. Om det bragte henne nye sorger, om det skulle tvinge henne til døde – hun ville heller dø for å føde Erlend en sønn enn at de skulle dø begge engang, og husene stå tomme etter dem, og kornet skulle duve for fremmede over bøene deres –.

Det kom en i forstuen. Ølet! tenkte Kristin – jeg skulle sett til det for lenge siden. Hun rettet seg opp – da dukket Erlend seg ut under dørkarmen og kom frem i solskinnet – strålende glad:

«Er det her du står,» sa han. «Og du går meg ikke et skritt til møtes engang?» spurte han henne. Han kom bort og tok omkring henne.

«Kjære, er du kommet hit da?» sa hun forbauset.

Han måtte like være stått av hesten – hadde kappen over skulderen enda og sverdet ved siden – var uraket, skitten og svært støvet. Han var kledd i en rød kjortel som falt i folder fra halsringningen og var oppsplittet i sidene nesten til under armene. Mens de gikk gjennom brygghuset og oppover tunet, slo drakten om ham så lårene hans vistes til midjen. Det var underlig – hun hadde aldri før lagt merke til at han skjevet litt utover når han gikk – før hadde hun bare sett at han hadde lange, slanke ben, spinkle fotledd og små, velskapte føtter.

Erlend var kommet mannsterk – med fem svenner og fire løshester. Han fortalte Ragnfrid at han var kommet for å hente Kristins gods – det var vel hyggeligere for henne å finne tingene sine på Husaby, når hun kom dit? Og så sent på høsten som bryllupet skulle stå, torde det bli vanskelig å få fraktet det frem – lett kunne det bli skjemt av sjøvann på skipet også? Nu hadde abbeden i Nidarholm budt til at han kunne få sende det med Laurentiusbussen – de ventet den skulle seile fra Veøy omkring Maria Himmelfartsdag. Derfor var han kommet for å få kjørt godset ut gjennom Raumsdalen til neset.

Han satt i ildhusdøren og drakk øl og snakket, mens Ragnfrid og Kristin ribbet de villender som Lavrans hadde bragt hjem dagen før. Mor og datter var alene ved husene; kvinnene var i engen og rakte. Han så så glad ut – var godt fornøyd med seg selv som hadde kommet hit i slikt et forstandig ærend.

Moren gikk ut, og Kristin passet spiddet med fuglene. Gjennom den åpne døra kunne hun se et glimt av svenneflokken som lå borte i skyggen på den annen side tunet og lot ølbollen gå rundt mellom seg. Han selv satt på dørstokken, småsnakket og lo – solen skinte like på hans bare, sotsorte hår. Hun oppdaget at det var noen grå tråder i det. Ja, han var snart toogtredve år visst – men han bar seg som en kåt gutt. Hun visste hun kom ikke til å si ham om sin vanskelighet – tidsnok når han så det selv. Lattermild ømhet strømmet i hennes sinn over den lille hårde vreden som var på bunnen, lik en glitrende elv over stener.

Hun elsket ham utover alt – det fylte hennes sinn, enda hun hele tiden så og husket alt det annet. Hvor lite denne hovmannen i den fine, røde kjortel, med sølvsporene om fot og gullprydet belte, passet i onnetravelheten her på Jørundgård. – Hun la også merke til at faren kom ikke opp på gården, enda moren hadde sendt Ramborg ned til elven med bud, hvilken gjest som var kommet.

Erlend stod borte hos henne og tok om hennes skuldre:

«Kan du skjønne det,» sa han strålende. «Tykkes deg ikke det er underlig – at det er vårt bryllup som alt dette strevet er for?»

Kristin gav ham et kyss og skjøv ham unna – øste fett over fuglene og bad ham ikke stå i veien. Nei, hun ville ikke si det –

Lavrans kom først opp på gården ved nattverdstid – sammen med slåttefolket. Han var ikke kledd stort annerledes enn arbeidsmennene, i en ufarvet, knekort vadmelskofte og ankelsid brok av samme tøy. Han gikk barføtt og bar ljåen over skulderen. Det eneste hvori hans drakt skilte seg ut fra tjenestefolkenes, var at han bar en skulderkrave av lær for falken som satt på hans venstre aksel. Han leide Ramborg ved hånden.

Lavrans hilste nokså hjertelig på mågen sin, og bad ham unnskylde at han ikke var kommet før – de måtte drive så hårdt

de orket med gårdsarbeidet, for selv var han nødt til å gjøre en kjøpstadsreise mellom slåttonnen og skuronnen. Men da Erlend over matbordet bar frem sitt ærend, ble Lavrans nokså tverr.

Unnvære vogner og hester nu kunne han umulig. Erlend svarte han hadde bragt med fire løshester selv. Lavrans mente det ble minst tre lass. Dessuten, gangklærne sine måtte møen beholde her. Og sengklærne som Kristin skulle ha med, trengte de å ha på gården under bryllupet, så mange gjester som de skulle huse.

Neinei, mente Erlend. Der ble vel en råd til å få det frem i høst og. Men han var blitt glad og hadde syntes det hørtes forstandig ut da abbeden hadde foreslått det kunne komme med klosterbussen. Abbeden hadde minnet om frendeskapet: «Det kommer de nu i hug alle,» sa Erlend smilende. Værfarens misnøye syntes ikke å gå inn på ham i minste måte.

Det ble dog til at Erlend skulle få låne en vogn og føre avsted et lass med de ting som Kristin kunne trenge mest straks hun kom i det nye hjemmet sitt. Dagen etter fikk de da travelt med å pakke. Den store og den lille vevstolen mente moren kunne gå med nu – hun fikk neppe tid til å veve mer før bryllupet. Ragnfrid og datteren klippet ned den veven som satt på. Det var ufarvet vadmel, men av det fineste, mykeste ull, med innspunne dotter fra svarte sauer, som dannet regelmessige spetter. Kristin og moren rullet opp tøyet og la det i skinnsekken. Kristin tenkte det ville være godt til svøp – vakkert også når det kom røde eller blå linder utenpå.

Sømmestolen, som Arne hadde smidd engang, kunne også sendes. Kristin tok ut av skrinet alle de ting hun hadde fått av Erlend tid etter annen. Hun viste moren den blå fløyelskåpen med rødt mønster som hun skulle ride brudeferd i. Moren snudde og vendte den, og følte på tøyet og skinnfôret.

«Det har vært en meget kostbar kåpe,» sa Ragnfrid. «Når gav Erlend deg denne?»

«Den gav han meg mens jeg var i Nonneseter,» sa datteren.

Kristins brudekiste, den som moren hadde samlet i fra hun var liten, ble pakket om. Den var utskåret i ruter med springende dyr eller en fugl mellom løv i hvert felt. Brudekjolen hennes la Ragnfrid ned i en av sine egne kister. Den var ikke helt ferdig, de hadde sydd på den i vinter. Den var av skarlagenrød silke og skåret slik at den skulle sitte meget

stramt etter legemet. Kristin tenkte nu ble den altfor trang til henne over brystene.

Mot kvelden stod lasset ferdig og gjuret under vogntaket. Erlend skulle fare tidlig neste morgen.

Han stod med Kristin og hang over gårdsledet, så nordover, hvor et blåsvart uværsmørke fylte dalen. Tordønn rullet inne i fjellet – men sydover lå vollene og elven i gult, stikkende sollys.

«Minnes du uværet hin dagen i skogen ved Gerdarud,» spurte han sakte og lekte med hennes fingrer.

Kristin nikket og prøvde å smile. Luften var så tung og lummer – hennes hode verket, og hun svettet ved hvert åndedrag hun tok.

Lavrans kom bort til de to ved grinden og snakket om været. Det pleide sjelden å gjøre skade her nede i bygden – men Gud måtte vite om en ikke spurte ulykker på feet og hestene oppe i fjellet.

Det var svart som natten oppe over kirken på bakken. Et lynglimt synte frem en hesteflokk som stod sammentrengt og urolig på vollen utenfor kirkegårdsgrinden. Lavrans trodde ikke de hørte til her i bygden – det var snarere hester fra Dovre som hadde gått på fjellet oppe under Jetta. Han kunne dog ha hug til å gå oppover og se på dem, ropte han gjennom tordønnet – om det skulle være noen av hans imellom –.»

Et forferdelig lyn flerret mørket der oppe – tordønnet skrattet og braket så de kunne ikke høre ørenslyd. Hesteflokken sprengte utover vollene under åsen. De slo kors for seg alle tre –

– da kom et lyn til; det var som himmelen flaknet like over, en veldig, snehvit ildslue svøpte ned på dem – de tre ble kastet mot hverandre, de stod med lukkede, blendede øyne og kjente en lukt som av svidd sten – og tordenbraket drev dott i ørene på dem.

«Sankt Olav, hjelp oss,» sa Lavrans sakte. «Se bjerken, se bjerken,» skrek Erlend: den store bjerken inne på jordet syntes å vakle – så skilte en svær gren seg ut og ség ned mot bakken, brytende en flenge ut av stammen.

«Tro den skal ta varme –. Jesus Kristus! Det brenner på kirketaket,» ropte Lavrans.

De stod og stirret – nei – jo! Det piplet røde luer frem i spåndekket under takrytteren.

Begge mennene la på sprang tilbake over tunet. Lavrans rev opp alle husdører og skrek inn; folkene myldret ut.

«Ta økser, ta økser – tømmerøksene,» ropte han, «og haker –» han fór forbi til stallen. Straks etter kom han ut, leiende Gullsveinen etter manen; han sprang opp på den usadlede hest og sprengt nordover; han hadde den store bilen i hånden. Erlend red like etter – alle mennene fulgte. Noen var til hest, men noen kunne ikke rå med de oppskremte dyr, gav opp og løp etter. Til slutt kom Ragnfrid og gårdens kvinner med bøtter og spann.

Ingen syntes å sanse uværet lenger. I lysningen av lynene så de folk strømme ut av husene lenger nede i bygden. Sira Eirik løp allerede oppe i bakken fulgt av husfolket sitt. Det dundret av hestehover nedpå broen – noen karer sprengt forbi. De vendte hvite, forferdede ansikter mot sin brennende kirke.

Det blåste litt fra sydøst. Ilden hadde godt tak i nordveggen; i vest var inngangsdøren sperret allerede. Men det hadde ikke fattet i sydsiden eller i korrundingen enda.

Kristin og kvinnene fra Jørundgård kom inn på gravgården syd for kirken, på et sted hvor gjerdet var brutt ned.

Det veldige, røde skinn lyste opp lunden nord for kirken og plassen med bommene til å binde hester ved. Dit kunne ingen komme for heten – korset stod alene der fremme, badet i flammeskjæret. Det så ut som det levde og rørte seg.

Gjennom ildens buldren og hvinen lød drønnet av økser mot sydveggens staver. Det var menn i svalen som hugget og hamret, mens andre forsøkte å rive ned selve svalgangen. Noen ropte til kvinnene fra Jørundgård at Lavrans og et par menn til hadde fulgt Sira Eirik inn i kirken. De måtte se å få åpning i veggen – det lekte små ildtunger mellom spånene over taket her og. Snudde vinden, eller stilnet den av, ville ilden spenne om hele kirken.

Tenke på slukning var unyttig. Det var ikke tid til å gjøre kjede ned til elven, men på Ragnfrids bud stillet kvinnene seg opp og langet vann fra den lille bekken som rant vest i veikanten – det var litt til å slå på sydveggen og på de mennene som arbeidet der. De hulkegråt, mange av dem, imens, av spenning og av angst for de folkene som var trengt inn i det brennende huset og av sorg over kirken sin.

Kristin stod helt fremme i kvinnerekken og langet bøtter – hun stirret åndeløst på kirken hvor de var inne, både faren og Erlend visst.

Svalgangens søyler lå nedrevet i et vase av tre og spånflaker fra omgangens tak. Mennene bar løs på stavveggen av all makt – en hel flokk hadde løftet en tømmerstokk og rente imot.

Erlend og en av svennene hans kom ut av den lille døra syd på koret; de bar mellom seg den store kisten fra skrudhuset – den som Sira Eirik pleide å sitte på når han hørte skriftemål. Erlend og mannen veltet kisten ut på kirkegården.

Kristin hørte ikke hva han ropte. Han løp tilbake, opp i svalen igjen. Han var myk som en katt nu han sprang der – ytterklærne hadde han kastet av seg og løp i bare skjorten, brok og hoser.

De andre tok opp hans rop – det brente i skrudhuset og i koret. Ingen kunne komme fra langhuset og opp til syddøren lenger – ilden sperret begge utganger nu. Et par staver i veggen var blitt splintret. Erlend hadde tatt en brannhake, rev og slet i vraket av stavene – de flådde et hull i kirkesiden, mens andre folk skrek de måtte akte seg, taket kunne skri ned og sperre inne dem som var i kirken. Det brente friskt i spåntaket også på denne siden nu, og heten tok til å bli ulidelig.

Erlend sprang inn i hullet og hjalp ut Sira Eirik. Presten kom med kjolefanget fullt av altrenes hellige kar.

En unggutt fulgte med hånden over ansiktet og det høye prosesjonskors stangende frem for seg. Lavrans kom etter. Han holdt øynene lukket for røken – han vaklet under det svære krusifiks som han bar i favnen; det var meget høyere enn mannen.

Folk sprang til og hjalp dem ned på kirkegården. Sira Eirik snublet, falt i kne, og alterkarene trillet utover bakken. Sølvduen sprang opp, og hostien falt ut – presten tok den opp, børstet av den og kysset den, mens han hulket høyt; han kysset det forgylte mannshode som hadde stått over alteret med litt av Sankt Olavs hår og negler i.

Lavrans Bjørgulfssøn stod ennu og og holdt om rodekorset. Hans arm lå utover korsets armer, han lutet sitt hode inn mot Kristusbilledets skulder. Det så ut som Frelseren bøyde sitt fagre, bedrøvede ansikt trøstende inn til mannen.

Taket hadde begynt å skri inn stykkevis på nordsiden av

kirken – et brennende bjelkestykke slengtes ut og ramte den store klokken i støpulen ved kirkegårdsgrinden. Klokken tonte med en dyp hulkelyd, som døde i et langt stønn som ildens buldren druknet.

Ingen hadde gitt akt på været under dette – det hele hadde ikke vart lange stunden, men heller ikke det hadde vel folk sanset. Nu tordnet og lynte det langt syd i dalen; regnet, som hadde falt en stund, tok til, og vinden la seg.

Men med ett var det som et seil av flammer ble heist opp fra grunnsvillen – ett nu, og med et hvin spente ilden om kirken fra ende til annen.

Folk styrtet unna for den fortærende hete. Erlend var ved Kristins side med ett og drog henne nedover. Det luktet svidd av hele ham – hun fikk hånden full av brente hår, da hun strøk over hans hode og ansikt.

De kunne ikke høre hverandres stemmer for brannens buldren. Men hun så hans øyenbryn var svidd vekk til roten, han hadde brannsår i ansiktet, og der var brente steder i skjorten hans. Han lo, da han drog henne med seg etter de andre.

Folket fulgte den gråtende gamle prest og Lavrans Bjørgulfsson med krusifikset.

Ved enden av kirkegården stillet Lavrans roden fra seg opp mot et tre, han sank ned til sete på vraket av gjerdet. Sira Eirik satt der alt – han rakte ut armene mot den brennende kirke:

«Farvel, farvel, du Olavskirken. Gud signe deg, du Olavskirken min, Gud signe deg for hver en stund jeg har sunget i deg og messet – du Olavskirken, godnatt, godnatt –»

Sognefolket gråt høyt med ham. Regnet strømmet ned over menneskeklyngene, men ingen tenkte på å gå. Det så ikke ut til å dempe varmen i det tjærede treverk – branner og glødende spån ble slengt omkring. Straks etter styrtet takrytteren ned i brannen med et gov av gnister stående til værs etter seg.

Lavrans satt med den ene hånden for ansiktet; den andre armen lå utover hans fang, og Kristin så at ermet var blodig fra skulderen og helt ned, blod rant utover hans fingrer. Hun gikk bort og rørte ved.

«Det er visst ikke stort – det falt noe ned på skulderen min,» sa han og så opp. Han var hvit helt ut på leppene. «Ulvhild,» hvisket han våndefullt og så inn i bålet.

Sira Eirik hørte det og la en hånd på hans skulder.

«Det vekker ikke barnet ditt, Lavrans – hun sover like godt

om det brenner over leiet hennes,» sa han. «Ikke har hun mistet sitt sjelehjem, slik som vi andre i kveld.»

Kristin gjemte sitt ansikt inn til Erlends bryst – stod slik og følte hans armer om sine skuldre. Da hørte hun at faren spurte etter sin hustru.

Noen svarte at en kvinne hadde fått barnsondt av skrekken; de hadde båret henne ned i prestegården, og Ragnfrid var fulgt med dit.

Kristin husket igjen det hun hadde glemt helt siden de ble vår at kirken brente. Hun skulle visst ikke sett på dette. Det var en mann syd i bygden som hadde en rød flekk over halve ansiktet. De sa han var blitt slik av at hans mor hadde sett på vådild, mens hun bar ham. Kjære, hellige Jomfru Maria, bad hun inni seg, la ikke mitt foster ha fått skade av dette –.

Dagen etter ble det stevnet bygdeting på kirkebakken – folket skulle råde om å få reist kirken av nytt.

Kristin søkte Sira Eirik opp på Romundgård, før han skulle gå til tinget. Hun spurte presten om han mente hun burde ta dette som et tegn. Kanskje var det Guds vilje at hun skulle si til sin far hun var uverdig til å stå under brudekronen. Det var sømmeligere at hun ble gitt Erlend Nikulaussøn til ekte uten hedersfest.

Men Sira Eirik fór opp imot henne, hans øyne gnistret av sinne:

«Tenker du at Gud bryr seg så meget om hvordan dere tispene flyr og spiller dere bort, at han skulle brenne opp en fager, ærefull kirke for din skyld! La du hovmodigheten din fare, og gjør ikke mor din og Lavrans en sorg som de sent kommer over. Bærer du ikke kronen med ære på din hedersdag – det er ille for deg, men desto mer trenger du og Erlend vigselen, når dere føres sammen. Hver og en har sine synder å svare for. Derfor er vel denne ulykken kommet over oss alle. Se til å bedre ditt levnet, du, og hjelp til å få opp kirken her igjen, både du og Erlend.»

Kristin tenkte hun hadde jo ennu ikke sagt dette siste som var kommet på – men hun slo seg til ro med dette.

Hun gikk med mennene til tinget. Lavrans kom med armen i en slynge, og Erlend hadde mange brannsår i ansiktet. Han så fæl ut, men han lo av det. Ingen av sårene var store, og han sa han håpet de skulle ikke skjemme ham til han skulle være

brudgom. Han stod opp etter Lavrans og lovet å ofre til kirken fire mark sølv og for sin festekone, med Lavrans' samtykke, et markebol av Kristins jord i sognet.

Erlend måtte bli på Jørundgård en uke for sine sårs skyld. Kristin så at det var som Lavrans var kommet til å like mågen sin bedre etter brannkvelden; mennene syntes nu å være fullgode venner. Hun tenkte da, kan hende at faren kunne bli så glad i Erlend Nikulaussøn at han ville dømme overbærende og ikke ta det så tungt som hun hadde fryktet, når den tid kom at han skjønte de hadde forsett seg imot ham.

VIII

Dette år ble ualminnelig godt over hele Norddalen. Det ble meget høy og det kom tørt i hus, fra setrene vendte folk hjem med stor budrått og fete bølinger – og de hadde sloppet nådig fra udyr i år. Kornet stod så vakkert at få mennesker kunne minnes de hadde sett det stå bedre – det ble vel modent og fullt av mat, og været var det aller beste. Mellom Bartolomeusmesse og Maria Fødselsmesse, den tiden en mest måtte frykte frostnettene, regnet det litt og var mildt og skyet, men deretter gikk høstmåneden med sol og vind og milde, disede netter. Uken etter Mikalsmesse var det meste korn innberget over hele bygden.

På Jørundgård strevet de og stelte til det store bryllupet. De siste to måneder hadde Kristin hatt så travelt fra morgen til kveld hver eneste dag, så hun fikk liten tid til å bekymre seg om annet enn arbeidet. Hun så at hun var blitt svær over barmen, de små, lyserøde brystvortene ble brune, og de var ømme som sår hver morgen når hun måtte opp i kulden – men det gikk over når hun hadde arbeidet seg varm, og så tenkte hun bare på alt hun skulle ha utrettet før kvelden. Når hun måtte rette opp ryggen innimellom og stå og hvile litt, kjente hun at det tok til å bli tungt, det som hun bar i fanget – men hun var like smal og slank å se på enda. Hun strøk med hendene nedover sine lange, fine hofter. Nei, hun gad ikke sørge over det nu. Det kunne komme over henne at hun tenkte med en liten kriblende lengsel – om en måned eller

så ville hun vel kjenne liv –. Til den tid var hun på Husaby. Kanskje Erlend ble glad –. Hun lukket øynene og bet i sin festensring – så for seg Erlends ansikt, blekt av bevegelse, da han stod her oppe i høyenloftet og sa opp trolovelsesordene med høyt og klart mæle:

«Så være Gud mitt vitne og disse menn som her står, at jeg Erlend Nikulaussøn lovfester meg Kristin Lavransdatter etter Guds og menns lov, på slike vilkår som her er talt for disse vitner som står hos. At jeg skal eie deg til kone og du skal eie meg til din husbond, så lenge vi lever begge, å bo sammen i hjonelag, med alt slikt fellesskap som Guds lov og landsloven vet av.»

Hun løp i ærender over tunet fra hus til hus og stanset et øyeblikk – rognen stod så full av bær i år, det ble snevinter. Og solen skinte over de bleke bøer, hvor kornet stod på staurer. Gid dette været ville holde over bryllupet.

Lavrans holdt fast ved at datteren skulle vies i kirken. Det var derfor blitt bestemt at dette skulle skje i kapellet på Sundbu. Lørdag skulle brudeferden ride over fjellet til Vågå, de skulle ligge om natten på Sundbu og nabogårdene, og ride tilbake søndag etter brudemessen. Samme kveld etter vesper, når helgen var ute, skulle bryllupet feires og Lavrans gi sin datter bort til Erlend. Og etter midnatt skulle brud og brudgom følges til sengs sammen.

Fredag om ettermiddagen stod Kristin i høyenloftssvalen og så på ferden som kom ridende nordfra, forbi den nedbrente kirken på bakken. Det var Erlend og alle hans brudemenn. Hun spente sine øyne for å skille ham ut fra de andre. De måtte ikke se hverandre, ingen mann måtte nu se henne før hun ble ført frem brudekledd imorgen.

Hvor veien tok av til Jørundgård, skilte et par kvinner seg ut av flokken. Mennene red videre til Laugarbru; de skulle sove der denne natten.

Kristin gikk ned for å møte de kommende. Hun kjente seg så trett etter badet og var sår i hodebunnen – moren hadde brukt så sterkt lutvann på håret hennes for å få det riktig lyst til i morgen.

Fru Åshild Gautesdatter lot seg gli av sadlen i Lavrans' armer. Så lett og ung hun holder seg, tenkte Kristin. Sønne-

konen, herr Munans frue, Katrin, så eldre ut nesten, hun var stor og før, farveløs av hud og øyne. Det er underlig, tenkte Kristin, hun er stygg og han er utro, og enda sier folk de lever godt sammen. Så var det to døtre av herr Bård Peterssøn, en gift og en ugift. De var hverken stygge eller vakre, så troverdige og gode ut, men holdt seg nokså stivt mot de fremmede. Lavrans takket dem høvisk fordi de hadde villet gjøre slik ære på dette bryllupet og fare den lange veien så sent på høsten.

«Erlend ble fostret opp hos vår far, da han var gutt,» sa den eldste, gikk frem og hilste på Kristin.

Nu kom to unge svenner i skarpt trav ridende inn på tunet – de hoppet av hestene og løp leende etter Kristin, som sprang i hus og gjemte seg. Det var Trond Gjeslings unge sønner, vakre og lovende drenger. De førte med seg brudekronen fra Sundbu i et skrin. Trond og hans hustru skulle først følge med til Jørundgård søndag etter messen.

Kristin var flyktet inn i årestuen, fru Åshild kom etter, la sine hender på hennes skuldre og drog hennes ansikt ned til sitt, til kyss.

«Jeg er glad jeg skal leve denne dagen,» sa fru Åshild.

Hun så hvor tynne de var blitt, Kristins hender, som hun holdt. Hun så at bruden var blitt mager ellers, men høy over brystet. Alle ansiktets drag var blitt smalere og finere enn før, tinningene syntes litt sunkne i skyggen av det tunge, fuktige hår. Kinnene rundet seg ikke mere, og den friske farven var falmet. Men Kristins øyne var blitt meget større og mørkere.

Fru Åshild kysset henne igjen.

«Jeg ser du har hatt meget å streve med, Kristin,» sa hun. «Du skal få en drikk av meg i kveld, så du kan være uthvilt og frisk imorgen.»

Det tok til å bevre om Kristins lepper.

«Hyss,» sa fru Åshild og klappet hennes hånd. «Jeg gleder meg til jeg skal pynte deg imorgen – der skal ingen ha sett vakrere brud enn du blir imorgen.»

Lavrans red over til Laugarbru for å sitte til bords med sine gjester som var der.

Mennene kunne ikke fullrose maten – slik fredagskost fikk en ikke bedre i det rikeste kloster. Det var rugmelsgrøt, kokte bønner, hvitt brød, og til fisk fikk de bare ørret, salt og fersk, og fet rekling.

Etter hvert som mennene tok til seg av ølet, ble de mere og mere opprømte og skjemtet grovere og grovere med brudgommen. Alle Erlends brudesvenner var meget yngre enn ham selv – hans egne jevnaldrende og venner var alle gifte menn for lenge siden. Nu spøkte mennene med det at han var så gammel og skulle i brudeseng for første gang. Noen av Erlends eldre frender, som var temmelig edru enda, satt og var redde for hvert ord som falt, at nu skulle talen drive inn på emner som det var bedre det ikke ble rørt ved. Herr Bård av Hestnes holdt øye med Lavrans. Denne drakk tett, men det så ikke ut til at ølet gjorde ham gladere, der han satt i høysetet – hans ansikt ble mere og mere spent etter hvert som hans øyne ble stivere. Men Erlend, som satt ved værfarens høyre side, svarte kåt på skjemten og lo meget. Han var rød i ansiktet, og hans øyne tindret.

Med ett bruser Lavrans opp:

«Den vognen, måg – mens jeg minnes det, hvor har du gjort av den vognen du lånte av meg isommer –»

«Vogn –» sier Erlend.

«Minnes du ikke du lånte en vogn av meg isommer nu lenger – . Gud vet det var så god en vogn at jeg får aldri se den bedre, for jeg var over det selv da den ble smidd her på gården. Du lovet og svor, det vitner jeg for Gud og det vet husfolkene mine, at du lovet du skulle føre meg den tilbake, men det ordet har du ikke holdt –»

Noen av gjestene ropte at dette var da ingenting å snakke om nu, men Lavrans slo i bordet og svor på at han ville vite hvor Erlend hadde gjort av vognen hans.

«Å, den står vel i den gården på Neset vi fikk båt ut til Veøy,» sa Erlend likesæl. «Jeg tenkte ikke det var så nøye. Det er slik, ser I, værfar – det var en lang og tung ferd med lasset utetter dalene, så da vi kom frem til fjorden, var det ingen av mennene mine som hadde hug til å fare hele den veien tilbake hit med vognen og så siden over fjellet nord til Trondheim. Da tenkte jeg det kunne vel være så lenge –»

«Nei, nu må djevelen flytte meg herfra jeg sitter, om jeg noen tid har hørt om din like,» tok Lavrans i. «Hva er det for en skikk du har i huset ditt – er det du eller er det svennene dine som råder, hvor de vil fare eller ikke fare –»

Erlend trakk på skuldrene:

«Det er så, meget har vært annerledes enn det burde

hjemme hos meg. – Den vognen skal jeg nu få sendt syd til eder igjen, når Kristin og jeg farer over der. – Kjære min værfar,» sier han smilende og rekker frem hånden. «I kan vite, nu blir det en annen skikk på alt og på meg med, nu jeg får Kristin hjem til husfrue. Det var ille med denne vognen. Men jeg lover eder dette skal bli siste gangen I får årsak til å klage over meg.»

«Kjære Lavrans,» bad Bård Peterssøn, «forlik eder med ham om denne ringe sak –»

«Ringe sak eller større sak,» begynte Lavrans. Men så tok han seg i det og håndtokes med Erlend.

Kort etter brøt han opp, og gjestene på Laugarbru søkte sine soveplasser.

Lørdag før høgstedagstid hadde koner og møer travelt i gammelloftet. Noen redde brudesengen, og noen smykket bruden ferdig.

Ragnfrid hadde valgt dette huset til brudehus, både fordi det var det minste loftet – de kunne huse mange flere gjester i det nye bursloftet; det de selv hadde brukt til soverom om sommeren, da Kristin var liten, før Lavrans hadde fått opp det store stuehuset, der de nu bodde både sommer og vinter. Men gamleburet var dessuten også nesten det vakreste huset på gården, siden Lavrans hadde fått det satt i stand – det hadde stått til nedfalls, da de flyttet inn på Jørundgård. Det var prydet med den vakreste treskurd både ute og inne, og var loftsrommet ikke stort, så var det desto lettere å dra vakkert med tepper og åklær og skinn.

Brudesengen stod ferdig oppredd med silketrukne puter, vakre tepper var hengt omkring den som et tjeld; over skinnene og kvistlene var det spredd et utsydd silkeklede. Ragnfrid og noen flere kvinner holdt på å henge åklær opp over veggstokkene og legge hynder på benkene.

Kristin satt i en karmstol som var båret hit opp. Hun var kledd i sin skarlagenrøde brudekjole. Store søljer holdt den sammen over brystet og lukket den gule silkeserk i halsåpningen, gylne armringer glinset på de gule silkeermene. Et forgylt sølvbelte var slengt tre ganger om midjen hennes, og om hals og barm lå kjede utenfor kjede, ytterst farens gamle gylne med det store relikviekors. Hennes hender, som lå i fanget, var tunge av ringer.

Fru Åshild stod bak stolen hennes og børstet det svære, gullbrune håret utover.

«Imorgen skal du slå det ut for siste gang,» sa hun smilende, bandt de røde og grønne silkebindler, som skulle støtte kronen, om Kristins hode. Så stimlet kvinnene sammen om bruden. Ragnfrid og Gyrid av Skog tok Gjeslingættens store brudekrone fra bordet. Den var helt forgylt, takkene endte vekselvis i kors og kløverblader, og ringen var satt med bergkrystaller.

De trykket den ned om brudens hode. Ragnfrid var blek og hendene hennes skalv da hun gjorde det.

Kristin reiste seg langsomt. Jesus, så tungt det var å bære alt dette gull og sølv –. Da tok fru Åshild henne ved hånden og leide henne frem til et stort vannkar, mens brudemøene slo døren opp til solskinnet, så det skulle bli lyst i loftet.

«Speil deg nu, Kristin,» sa Åshild, og Kristin bøyde seg over karet. Hun skimtet sitt eget ansikt stige hvitt opp fra vannet, det kom så nær at hun så gullkronen over det. Rundt om rørte seg så mange lyse og mørke skygger i speilet – det var noe hun var like ved å minnes – så var det som hun skulle dåne bort – hun tok for seg om karets rand. Da la fru Åshild sin hånd på hennes og grov sine negler ned i holdet så vondt at hun kom til seg ved det.

Det hørtes lurtoner nede ved broen. Fra gården ble det ropt opp at nu kom brudgommen med sitt følge. Konene leide Kristin ut på bursvalen.

I tunet bølget det av hester med stasseletøy og av helgekledde mennesker, det glitret og glimtet i solen. Kristin så utover, forbi alt det, ut mot dalen. Hjembygden lå lys og stille under en tynn, tåkeblå dis, opp av disen steg fjellene grå av ur og svarte av skog, og solen gjød sitt lys ned i dalens kumme fra en skyløs himmel.

Det hørtes lurtoner nede ved broen. Fra gården ble det ropt opp at nu kom brudgommen med sitt følge. Konene leide Kristin ut på bursvalen.

I tunet bølget det av hester med stasseletøy og av helgekledde mennesker, det glitret og glimtet i solen. Kristin så utover, forbi alt det, ut mot dalen. Hjembygden lå lys og stille under en tynn, tåkeblå dis, opp av disen steg fjellene grå av urt og svarte av skog, og solen gjød sitt lys ned i dalens kumme fra en skyløs himmel.

Hun hadde ikke merket det før, men alt løv var av trærne, lundene skinte sølvgrå og nakne. Bare orekrattet etter elven hadde litt falmet grønt øverst i toppene, og en og annen bjerk holdt fast på noe hvitgult løv ytterst på kvistene. Men trærne

var nesten bare – uten rognen, den skinte enda med brunrødt løv om de blodrøde bær. I den stille, varme dag luftet det syrlig av høst fra det askefarvede teppe som var spredt overalt av nedfallent løv.

Hadde det ikke vært for rognetrærne, så kunne det vært tidlig på våren. Og for stillhetens skyld – men det var høststilt, så stilt. Hver gang lurtonene tidde, hørtes ingen annen lyd ute fra bygden enn bjelleklunken fra alle stubbakrer og treder, hvor feet gikk og beitet.

Elven var tynet og liten, den suste så stilt; det var bare noen få vannstrenger som løp mellom sandmeler og svære flater av hvite, rundslipte sten. Ingen bekkebrus fra liene – det hadde vært slik en tørr høst. Enda glimtet det vått overalt på jordene – men det var bare den fuktighet som siver opp av jorden om høst, er dagene enn aldri så varme og luften klar.

Folkehopen nede på tunet skiltes og gav plass for brudgommens følge. De unge brudesvenner kom just ridende frem. Det ble uro blant kvinnene på svalen.

Fru Åshild stod ved brudens side:

«Hold deg nu vel, Kristin,» sa hun, «nu er det ikke lenge til du er berget under hustrulinet.»

Kristin nikket hjelpeløst. Hun følte hvor forferdelig hvit hun var i ansiktet.

«Jeg er nok altfor blek en brud,» sa hun sakte.

«Du er den vakreste brud,» svarte Åshild, «og der rider Erlend – vakrere to enn dere skal en lete etter.»

Erlend selv red frem under svalen. Han sprang fra hesten, lett og uhemmet av de tunge, folderike klær. Kristin syntes han var så vakker at det gjorde vondt gjennom hele hennes legeme.

Han var mørkt kledd, i en fotsid, oppsplittet silkekjortel, vissenbrun av farve og innvevd med sort og hvitt. Om livet hadde han et gullprydet belte og ved venstre hofte et sverd med gull på hjalte og balg. Bak over hans skuldre falt en svær, mørkeblå fløyelskappe, og nedpå det svarte hår bar han en sort, fransk silkehue, som stod rynket som vinger ut på sidene og endte i to lange slep; det ene var kastet tvers over brystet fra venstre skulder og bakut.

Erlend hilste på sin brud, gikk bort til hennes hest og stod ved den med hånden på sadelbuen, mens Lavrans steg opp-

for trappen. Kristin ble så rar og svimmel ved all denne prakt – faren så fremmed ut i den høytidelige fotside, grønne fløyelsdrakt. Men moren var gråblek under linet med den røde silkekjolen sin. Ragnfrid kom og la kåpen om sin datter.

Så tok Lavrans brudens hånd og leide henne ned til Erlend. Han løftet henne tilhest og steg selv i sadlen. De holdt side om side, de to, foran brudeloftet, mens toget begynte å ride ut gjennom gårdsledet. Først prestene, Sira Eirik, Sira Tormod fra Ulvsvollen, en korsbroder fra Hamar som var farens venn. Så kom brudesvennene og møene par om par. Og nu var det Erlend og henne som skulle ride frem. Etter dem kom brudens foreldre, frendene, venner og gjester i lang rad ned mellom skigardene til bygdeveien. Et langt stykke fremover var det strødd med rognebærklaser, granris og høstens siste hvite baldersbrå, og folk stod etter veien, der ferden skulle ride, hilsende med tilrop.

Søndag like etter solnedgang vendte ryttertoget tilbake til Jørundgård. Gjennom de første fliker av skumring lyste bålene røde fra bryllupsgårdens tun. Lekere og spillemenn sang og lot giger og trommer låte, mens skaren red mot det varme, røde skinn.

Kristin holdt på å sige overende da Erlend løftet henne fra hesten foran høyenloftssvalen.

«Jeg frøs slik over fjellet,» hvisket hun, «jeg er så trett –.» Hun stod litt – da hun steg oppfor trappen til loftet, svaiet hun for hvert trinn.

Oppe i høyenloftsstuen fikk de forfrosne bryllupsgjester snart varmen i kroppen – det hetet av alle lysene som brente i rommet, rykende varm mat ble båret omkring, og vin og mjød og sterkt øl gikk rundt. Susen av stemmer og lyden av folk som spiste, duret for Kristins ører.

Hun satt og kunne ikke bli riktig varm. Hun tok til å brenne i kinnene om en stund, men føttene ville ikke tine, og det løp frostbyger nedetter ryggen hennes. Alt det tunge gull tvang henne fremover, der hun satt i høysetet ved Erlends side.

Hver gang brudgommen drakk henne til, måtte hun se på de røde skjolder og flekker som vistes så skarpt i hans åsyn, nu han tok til å bli het etter rittet i kulden. Det var merker etter brannsårene fra isommer.

Den forferdelige redselen var kommet over henne igårkveld, da de satt over bordet på Sundbu. Da hun møtte Bjørn Gunnarssøns slukte blikk som hvilte på henne og Erlend – øynene ikke blunket og ikke flakket. De hadde kledd herr Bjørn opp i ridderklær – han så ut som en død mann som er galdret tillive.

Om natten lå hun med fru Åshild – hun var brudgommens nærmeste frendekone i laget.

«Hva er det med deg, Kristin,» sa fru Åshild litt utålmodig. «Nu får du holde deg stiv til enden og ikke være så overgitt.»

«Jeg tenker,» sa Kristin frysende, «på alle dem som vi har gjort vondt for at vi skulle leve denne dagen –»

«Dere har vel ikke hatt det bare godt heller,» sa fru Åshild. «Ikke Erlend. Og jeg tenker at du har hatt det verre.»

«Jeg tenker på de vernløse barna hans,» sa bruden som før, «jeg undres på om de vet at faren deres drikker bryllup i dag –»

«Tenk på ditt eget barn,» sa fruen. «Vær glad at du drikker bryllup med ham som er far til det.»

Kristin lå litt, synkende svimmel. Det var så rart å høre det nevnt, det som hadde fylt hennes sinn hver eneste dag i tre måneder og mer, uten hun kunne mæle et ord derom til en levende sjel. Men det hjalp henne bare en liten stund.

«Jeg tenker på henne som måtte bøte med livet, for hun hadde Erlend kjær,» hvisket hun skjelvende.

«Du kan komme til å bøte med livet selv, før du er et halvår eldre,» sa fru Åshild hårdt. «Gled deg mens du kan det –.

Hva skal jeg si til deg, Kristin,» sa den gamle overgitt, «har du da rent mistet motet nu. Tidsnok blir det krevd av dere at dere skal betale for alt dere har tatt – vær ikke redd for annet.»

Men Kristin følte det som det gikk skred etter skred i hennes sinn, alt ble revet ned som hun hadde bygget opp siden hin redselsdagen på Haugen. I den første tiden da hun vilt og blindt hadde tenkt bare, hun ville holde ut, en dag etter annen ville hun holde ut. Og hun hadde holdt ut til det ble lettere – og lett tilslutt, da hun hadde kastet fra seg alle tanker uten denne, at nu ble det deres bryllup tilslutt, Erlends bryllup tilslutt.

Hun og Erlend knelte sammen under brudemessen. Men det

var som en synkverving altsammen – lysene, billedene, de blinkende kar, prestene i linskrud og korkåper. Alle mennesker som hadde kjent henne der hun levde før – de syntes som drømmesyner, der de stod og fylte kirken i sine fremmede helgedagsklær. Men herr Bjørn stod opp mot en søyle og så på dem med sine døde øyne, og hun syntes den annen døde måtte være kommet tilbake med ham, i hans arm.

Hun prøvde å se opp til Sankt Olavs billede – han stod rød og hvit og fager, lenet til sin øks, og trådte sitt eget syndige menneskevesen under føttene – men herr Bjørn drog hennes blikk. Og nær ham så hun Eline Ormsdatters døde åsyn, likeglad så hun på dem. De hadde tråkket over henne for å komme hit – og hun unte dem det.

Hun hadde reist seg opp og veltet av seg alle de sten som Kristin hadde strevet så med å få lagt på den døde. Erlends bortødslede ungdom, hans heder og velferd, venners yndest, hans sjels helse. Den døde rystet det av seg. Han ville ha meg og jeg ville ha ham, du ville ha ham og han ville ha deg, sa Eline. Jeg har bøtet, og han må bøte, og du må bøte når din tid kommer. Når synden er fullkommet, da føder den død –.

Hun syntes hun knelte med Erlend på en kold sten. Han knelte med de røde, brente flekker på sitt bleke åsyn; hun knelte under den tunge brudekrone og følte den dumpe, knugende tyngsel i sitt skjød – syndebyrden hun bar. Hun hadde lekt og tumlet med sin synd, målt den som i barnelek. Hellige Jomfru – nu var det snart tiden at den skulle ligge fullbåret foran henne, se på henne med levende øyne, syne henne syndens brennemerker, syndens heslige vanførhet, slå hatefullt med forvridde hender mot sin mors bryst. Når hun hadde født sitt barn, når hun så sin synds merker på det, og hun elsket det som hun hadde elsket sin synd, da ville leken være lekt til ende.

Kristin tenkte, hvis hun skrek nu, så det skar over sangen og de dype, messende mannsrøster – ljomet ut over folket. Ble hun kvitt Elines åsyn da – ville det komme liv i den døde mannens øyne. Men hun bet tennene sammen.

– Hellig kong Olav, jeg roper til deg. Deg ber jeg om hjelp blant alle i Himmelen, for jeg vet du elsket Guds rettferdighet over alle ting. Jeg kaller på deg, at du tar hånd om den uskyldige som er i mitt morsliv. Vend Guds vrede fra den uskyldige, vend den over meg, amen i drottens dyre navn –.

Mine børn, sa Eline, er vel ménløse, og det er ikke plass til dem i land hvor kristenfolk lever. Ditt barn er avlet i utlegd, det som mine barn. Ikke kan du kreve rett for det i det landet du er faret bort fra, mer enn jeg kunne kreve det for mine –.

Hellig Olav, jeg ber om miskunn allikevel. Be om nåde for sønnen min, ta ham i ditt vern, så skal jeg bære ham til kirken din på mine føtter, jeg skal bære mitt gull-lav inn til deg og legge det ned på ditt alter, hvis du vil hjelpe meg, amen –.

Hun var stiv som sten i ansiktet, slik stred hun for å holde seg rolig, men det rykket og skalv i hennes legeme da hun lå på kne og ble viet til Erlend.

Og nu satt hun hos ham i høysetet hjemme og sanset allting omkring seg bare som en hildring i feberørsken.

Der var lekerne som spilte på harper og giger i loftet, det spilte og sang fra stuen nedenunder og ute fra gården. Det var et skjær av rød ild utefra, når de gikk i døren og bar ut og inn.

De stod opp omkring bordet, hun stod mellom sin far og Erlend. Faren kunngjorde med høy røst at han nu hadde gitt Erlend Nikulaussøn sin datter Kristin til hustru. Erlend takket sin værfar og takket alle gode folk som hadde samlet seg for å hedre ham og hans hustru.

Hun skulle sette seg, sa de, og Erlend la sine brudegaver i hennes kne. Sira Eirik og herr Munan Bårdssøn rullet opp brever og leste opp om bolaget deres. Brudesvennene stod opp imens med spyd i hendene og støtte stakene i gulvet av og til under lesningen og når gaver og pengeposer ble lagt på bordet.

De innsatte løse bordene ble ryddet ut. Erlend leide henne frem på gulvet og de danset. Kristin tenkte, brudesvennene og brudemøene våre, de er altfor unge til oss – alle de som var unge med oss, de er bortflyttet fra disse bøer, hvordan er vi kommet tilbake hit.

«Du er så underlig, Kristin,» hvisket Erlend i dansen. «Jeg blir redd for deg, Kristin – er du ikke glad –»

De gikk fra hus til hus og hilste på gjestene sine. Det var mange lys i alle stuer, og fullt av folk som drakk og sang og danset alle steder. Kristin syntes ikke hun kjente seg igjen

hjemme – og hun hadde mistet all sans for tid – stundene og billedene fløt så underlig løsbrutte om hinannen.

Høstnatten var mild; det var spillemenn i tunet også, og folk som danset om bålet. De skrek at bruden og brudgommen måtte gjøre ære på dem og, og hun danset med Erlend på det kolde, duggvåte tunet. Det var som hun våknet litt av det og ble klarere i hodet.

Ute i mørket svam et lyst tåkebånd over elvesusen. Fjellene stod kullsvarte mot den stjernestrødde luft.

Erlend leide henne ut av dansen – krystet henne til seg i mørket under en sval.

«Jeg har ikke fått sagt deg det engang – du er så fager, så fager og så ven. Kinnene dine er så røde som luer –,» han klemte sitt kinn mot hennes med det samme. «Kristin, hva er det med deg –?»

«Jeg er så trett, så trett,» hvisket hun tilbake.

«Nu skal vi snart gå og sove,» svarte brudgommen og så opp mot himmelen. Vintergaten hadde svinget og gikk nesten rett mot syd og nord. «Minnes du det, at sovet hos hinannen har vi ikke siden den eneste natten jeg var hos deg i buret ditt på Skog –»

En stund etter ropte Sira Eirik ut over gården at nu var det mandag. Konene kom og ville føre bruden til sengen – Kristin var så trett at hun orket neppe sette seg imot det, slik som hun skulle for sømmelighets skyld. Hun lot seg ta og leie ut av loftet av fru Åshild og Gyrid fra Skog. Brudesvennene stod ved foten av trappen med brennende kjerter og dragne sverd. De slo ring om kvinneskaren og fulgte Kristin over tunet opp i gamleloftet.

Konene kledde av henne brudestasen, stykke for stykke, la det bort. Kristin så at over sengefoten hang den fiolblå fløyelskjolen som hun skulle bære imorgen, og oppå lå et langt, snehvitt, fintfoldet linklede. Det var hustrulinet som Erlend hadde bragt med til henne. Imorgen skulle hun binde opp sitt hår i knute og feste det over. Det så så friskt og svalt og rogivende ut.

Sist stod hun foran brudesengen, på nakne føtter, bararmet, kledd alene i den ankelside, gullgule silkeserk. Kronen hadde de satt på henne igjen – den skulle brudgommen ta av henne når de to ble alene.

Ragnfrid la sine hender på datterens skuldre, kysset hennes

kinn – morens ansikt og hender var underlig kolde, men det var som gråt sprengte på dypt inne i hennes bryst. Så slo hun sengen opp og bød bruden sette seg i den. Kristin adlød og lenet seg tilbake mot hodegjerdets oppstablede silkeputer – hodet måtte hun lute litt frem for å holde på kronen. Fru Åshild dekket over henne til midjen, la hennes hender på silkespredet og tok i brudens skinnende hår, slo det frem over barmen og de nakne, slanke overarmer.

Mennene førte brudgommen inn i loftet. Munan Bårdssøn spente gullbeltet med sverdet av Erlend – da han hengte det inn på veggen over sengen, hvisket han noe til bruden – Kristin skjønte ikke hva han sa, men hun smilte så godt hun kunne.

Brudesvennene snørte opp Erlends silkekledning og løftet det tunge, side plagg over hans hode. Han satte seg i karmstolen, og de hjalp ham av med sporer og støvler.

En eneste gang våget bruden seg til å se opp og møte hans øyne.

Så begynte godnattbydningen. Loftet tømtes for bryllupsgjester. Sist gikk Lavrans Bjørgulfssøn ut og lukket døren til brudehuset.

Erlend stod opp, krenget av seg underklærne og slengte dem bort i benken. Han stod foran sengen, tok kronen og silkebindlene av hennes hår og la det bort på bordet. Så kom han tilbake og steg opp i sengen. Og knelende på leiet ved hennes side fattet han om hennes hode, klemte det inn til sitt nakne, hete bryst, mens han kysset pannen etter hele den røde stripe som kronen hadde gjort.

Hun kastet armene om hans skuldre og hulket høyt – søtt og vilt følte hun at nu kvarv det bort, redselen, spøkelsessynene – nu, nu igjen var det bare ham og henne. Han løftet hennes ansikt og hennes legeme, underlig hastig og rått, som han rev vekk et dekke:

«Glem,» bad han hviskende og hett, «glem alt, Kristin min – alt uten det at du er min egen hustru, og jeg er din egen husbond –»

Med hånden slo han ut den siste flammen og kastet seg ned hos henne i mørket, han hulket, han og:

«Jeg har aldri trodd det, aldri i disse årene, at vi skulle leve denne dagen –»

Utenfor i tunet tystnet ståket litt etter litt. Trette av rittet før på dagen og øre av drikk vimret gjestene for skams skyld

omkring en liten stund enda – men flere og flere snek seg unna og fant de steder hvor de skulle sove.

Ragnfrid fulgte dem som mest skulle hedres, til plassene deres og bød godnatt. Husbonden, som skulle hjulpet henne med dette, så hun ingen steder.

Det stod bare noen små flokker med ungdom – mest tjenestefolk – i det mørke tunet, da hun til slutt snek seg ut for å finne mannen sin og få ham med seg i seng. Lavrans var blitt dyktig drukken utpå kvelden, hadde hun sett.

Hun snublet over ham tilsist, da hun listet letende utenfor bugården – han lå nesegrus i gresset bakom badstuen.

Trevende i mørket kjente hun – jo, det var ham. Hun trodde han sov, tok i hans skulder og ville ha ham opp fra den iskolde bakken. Men han sov ikke – ikke helt iallfall.

«Hva vil du?» spurte han, grøtet i mælet.

«Du kan ikke ligge her,» sa hustruen. Hun støttet ham, for han stod og sjanglet. Med den ene hånden børstet hun av ham nedover fløyelskledningen. «Det er tid vi går i seng, vi og, husbond.» Hun tok ham under armen og leide den ravende mannen oppover mot gården. De gikk på baksiden av bugårdsbygningene.

«Du så ikke opp, du, Ragnfrid, da du satt i brudeseng under kronen,» sa han som før. «Datteren vår, hun var mindre blyg, hun, hun var ikke blyg i øynene da hun så på brudgommen sin.»

«Hun har biet på ham i syv halvår,» sa moren sakte. «Da måtte hun vel torde se opp –»

«Nei, så djevelen om de har biet,» skrek faren, og hustruen tysset redd på ham.

De var i den smale gaten mellom baksiden av skitthuset og en skigard. Lavrans hugg den knyttede hånden i understokken av avtredet.

«Jeg la deg her til spott og skam, du stokk. Jeg la deg her for at skarnet kunne ete deg opp. Jeg la deg her til straff for du slo ned den lille vene møen min. Jeg skulle lagt deg over loftsdøren min og æret og takket deg med prydelig skurd for du berget henne fra skam og fra sorg – for du voldte at Ulvhild min døde et ménløst barn –»

Han vendte seg om, ravet innimot skigarden og falt fremover den, med hodet ned på armene gråt han ubendig, med lange, dype stønn innimellom.

Hustruen tok om hans skuldre:

«Lavrans, Lavrans.» Men hun kunne ikke stagge ham. «Husbond.»

«Å aldri, aldri, aldri skulle jeg gitt henne til den mannen. Gud hjelpe meg – jeg har vel visst det hele tiden – han hadde brutt ned hennes ungdom og hennes fagre heder. Jeg trodde det ikke, nei, skulle jeg tro slik om Kristin – men jeg visste det enda. Enda så er hun for god til den veke drengen som har ødt seg selv og henne – hadde han lokket henne ti ganger, jeg skulle ikke gitt henne til ham, så han kan spille mer av livet hennes og lykken –»

«Hva annen råd var der da,» sa moren oppgitt. «Du skjønner det jo, du og, hun var alt hans –»

«Ja, jeg hadde ikke trengt å gjøre så stort oppstyr for å gi til Erlend det han alt hadde tatt seg til selv,» sa Lavrans. «Det er en gjev husbond hun har fått, Kristin min –.» Han rev i skigarden. Så gråt han igjen. Ragnfrid syntes han var likesom blitt mer edru, men nu tok rusen overhånd igjen.

Så drukken og så over seg fortvilet som mannen var, syntes hun ikke hun kunne dra ham opp i årestuen, der de skulle sove – der lå fullt av gjester. Hun så seg om – like ved var en liten låve, hvor de gjemte det gode høyet til hestene i våronnen. Hun gikk bort og kikket inn – der lå ingen. Da tok hun og leide mannen dit inn, lukket døren etter dem.

Ragnfrid tok og karet høyet opp om seg og ham og lunet utenpå med kappene. Lavrans gråt fra tid til annen og sa noe, men det var så røret at hun kunne ikke finne mening i det. Om en stund lettet hun hans hode opp i fanget sitt.

«Kjære husbond min – når de nu har lagt slik elskov til hinannen – kan hende blir alt bedre enn vi tror –»

Lavrans svarte støtvis – syntes nu igjen klarere:

«Skjønner du ikke – han har nu aldeles makten over henne, han som aldri har kunnet råde seg selv. Vanskelig vil hun få mot til å sette seg imot noe hennes husbond vil – og må hun det en dag, da vil hun pines så bittert ved det selv – det milde barnet mitt –.

– Nu skjønner jeg snart ikke mer hvorfor Gud legger så mange og tunge sorger på meg – jeg har strevet trofast for å gjøre hans vilje. Hvorfor har han tatt fra oss barna våre, Ragnfrid, ett etter ett – først sønnene våre, så liten Ulvhild, og nu har jeg gitt henne som jeg har kjærest, uten heder til en utrygg og uforstandig mann. Nu har vi bare den lille til-

bake – og det tykkes meg uklokt nu å glede meg over henne, før jeg ser hvordan det går med henne, Ramborg.»

Ragnfrid skalv som et løv. Da tok mannen om hennes skulder:

«Legg deg ned,» bad han, «så sover vi –» og med hodet mot hustruens arm lå han en stund, sukket av og til, men tilslutt sovnet han.

Det var kullmørkt i låven enda, da Ragnfrid rørte på seg – hun undret seg over at hun hadde sovet. Hun følte ut for seg med hånden. Lavrans satt opp med hendene flettet om knærne.

«Er *du* våken alt,» spurte hun forundret. «Fryser du?»

«Nei,» svarte han rusten i mælet, «men jeg kan ikke sovne igjen.»

«Er det Kristin du tenker på,» spurte moren. «Det kan da gå bedre enn vi tror, Lavrans,» sa hun igjen.

«Ja, det er det jeg tenker på,» sa mannen. «Jaja. Mø eller kone, hun kom da i brudeseng med den hun hadde lagt sin elsk til. Det gjorde hverken du eller jeg, min stakkars Ragnfrid.»

Husfruen gav et dumpt, dypt stønn – hun slengte seg ned på siden i høyet. Lavrans flyttet en hånd bort på hennes skulder.

«Men jeg har ikke *kunnet*,» sa han heftig og våndefullt. «Nei, jeg *kunne* ikke – være slik som du ville ha meg – da vi var unge. Jeg er ikke slik –»

Om en stund sa Ragnfrid sakte og i gråt:

«Vi har jo levd godt sammen allikevel – Lavrans – alle disse årene.»

«Så har jeg trodd selv,» svarte han mørkt.

Tankene tumlet og trengte seg i ham. Det ene nakne blikket som brudgom og brud hadde slått mot hverandre i, de to unge åsyn som flammet opp i rød lue – ham tyktes det være en skamløshet. Det hadde svidd ham, dette var hans datter. Men han ble ved å se de øynene – og vilt og blindt stred han imot at dekket skulle bli revet fra noe i hans eget hjerte, han hadde aldri villet vite at det var der han hadde verget seg mot sin egen hustru, da hun lette etter det. –

Han hadde ikke kunnet, tok han hårdt i for seg selv. I djevelens navn, han var blitt giftet bort som gutt, han hadde ikke valgt selv, hun var eldre enn ham – han hadde ikke

attråret henne; han hadde ikke villet lære dette av henne – elskov. Han ble het av blu enda, når han tenkte på det – at hun ville hatt ham til å elske seg, når han ikke hadde villet en slik kjærlighet av henne. At hun hadde budt ham alt dette som han aldri hadde bedt om.

Han hadde vært henne en god husbond, det hadde han trodd selv. Han hadde vist henne all den ære han kunne, gitt henne full myndighet med seg og rådspurt henne i alt, vært henne tro – og seks barn hadde de da hatt. Han hadde bare villet få lov til å leve med henne uten hun alltid skulle gripe etter dette i hans hjerte som han selv ikke ville blotte –.

Ingunn hadde han båret elskov til. – Ingunn, Karls hustru på Bru. Lavrans rødmet i kullmørket. Han hadde alltid gjestet dem når han reiste ned gjennom dalen. Han hadde visst enn ikke talt med husfruen i enerom *en* gang. Men når han så henne – bare han tenkte på henne, sanset han noe som den første lukt av jordene om våren, straks sneen var gått bort. Han visste det nu, det kunne hendt ham også – han kunne ha elsket, han og.

Men han var blitt gift så ung, og han var blitt sky. Så var han kommet til å trives best ute i ødeskogen – innpå vidden, hvor alle liv som lever vil ha vidt rom omkring seg, rom til å flykte gjennom – sky speider de mot hver fremmed som vil snike seg inn på dem –.

En tid på året var det da dyrene i skogen og på fjellet glemte skyheten sin. Da de bruste mot hunnen sin. Men han hadde fått sin til gave. Og hun hadde budt ham alt han ikke hadde beilet om –.

Men ungene i reden. – De hadde vært den lille lune flekken i ødet, den innerste, søteste lyst i hans liv. De små lyse pikehodene under hans hånd. –

Gift, det var han *blitt* – uspurt nesten. Venner – han hadde mange, og han hadde ingen. Krig – det hadde vært en glede, men det ble ikke mere krig – hans rustning hang oppe i loftet, lite brukt. Han var blitt bonde –. Men han hadde hatt døtrene – alt han hadde levd, var blitt kjært, fordi han trygget dem med det, de fine, bløte, små livene han hadde holdt i hendene sine. Han husket Kristins lille to års skrott på skulderen sin, hennes linbleke, myke hår mot kinnet sitt. Hennes små hender som holdt i hans belte mens hun stanget sin

runde, hårde barnepanne mot hans skulderblader, når han red ut med henne bak seg på hesten.

Og nu hadde hun de samme hete øynene – og hun hadde fått sitt. Hun satt der i halvskyggen opp mot sengens silkeputer. I kjerteskjæret var hun helt gyllen – gyllen krone og gyllen serk og gyllent hår utover de nakne, gylne armer. Hennes øyne var ikke blyge mere –.

Faren kved av skam.

Og enda var det som hans hjerte sprang i blødning. For det han ikke selv hadde fått. Og for hustruen her ved sin side som han ikke hadde kunnet gi.

Syk av medynk tok han i mørket etter Ragnfrids hånd:

«Ja, jeg trodde vi levde godt sammen,» sa han. «Jeg trodde du sørget over barna våre. – Ja, og at du hadde et tungt sinn. Aldri tenkte jeg på det, at det kunne være meg som ikke var deg en god husbond –»

Ragnfrid skalv som i krampe:

«Du var en god husbond alltid, Lavrans.»

«Hm.» – Lavrans satt med haken helt ned på knærne. «Enda hadde du kanskje fått bedre om du var blitt gift slik som datter vår idag –»

Ragnfrid fór opp, skrek lavt og skjærende:

«Vet du! Hvordan fikk du vite – hvor lenge har du visst –»

«Jeg vet ikke hva du taler om,» sa Lavrans om en stund, med en underlig knuget stemme.

«Jeg taler om det, at jeg var ikke mø da jeg ble din hustru,» svarte Ragnfrid, og hennes røst var klar og klinger av fortvilelse.

Om en stund svarte Lavrans som før:

«Det har jeg aldri visst før nu.»

Ragnfrid lå ned i høyet, skaket av gråt. Da rien var over, løftet hun hodet litt. Det begynte å sive litt grått lys inn gjennom gluggen i veggen. Hun kunne skimte sin mann at han satt med armene slynget om knærne, urørlig som han var av sten.

«Lavrans – tal til meg –» jamret hun.

«Hva vil du jeg skal si?» spurte han ubevegelig.

«Å, jeg vet ikke – at du skulle banne meg – slå meg –»

«Det ville være noe sent nu,» svarte mannen. Det var som skyggen av en hånsmil i hans stemme.

Ragnfrid gråt igjen. «Ja, jeg aktet ikke på det, at jeg svek deg. Jeg syntes, så sveket og så krenket var jeg blitt selv. Der hadde ingen spart meg. De kom med deg – jeg så deg jo bare tre ganger før vi ble gifte – jeg syntes du var bare en gutt, rød og hvit – så ung og barnslig –»

«Jeg var det,» sa Lavrans, og det kom litt mere klang i stemmen hans. «Og derfor ville jeg trodd at du som var en kvinne, du ville være mere redd for å – for å svike en som var så ung at han intet skjønte –»

«Slik kom jeg til å tenke siden,» sa Ragnfrid gråtende. «Da jeg var blitt kjent med deg. Snart nok kom den tiden da jeg ville gitt sjelen min tyve ganger, om jeg kunne blitt skyldfri mot deg.»

Lavrans satt taus og urørlig. Da sa hustruen igjen:

«Du spør ikke om noe?»

«Hva skulle det nytte til. Det var ham som – vi møtte likferden hans på Feginsbrekka, da vi bar Ulvhild inn til Nidaros –»

«Ja,» sa Ragnfrid. «Vi måtte gå ut av veien – inn på engen. Jeg så dem føre båren hans forbi – med prester og munker og væpnede svenner. Jeg hørte han hadde fått en god død – forlikt seg med Gud. Jeg bad, der vi stod med Ulvhilds båre mellom oss, at min synd og min sorg måtte legges for hans føtter på den siste dag –»

«Ja, du gjorde vel det,» sa Lavrans, og der var den samme skyggen av hån i hans stille stemme.

«Du vet ikke alt,» sa Ragnfrid, kold av fortvilelse. «Minnes du at han kom ut til oss på Skog, den første vinteren vi var gifte –»

«Ja,» svarte mannen.

«Da Bjørgulf droges med døden –. Å, der hadde ingen spart meg. Han var drukken da han gjorde det mot meg – siden sa han han hadde aldri hatt meg kjær, han ville ikke ha meg – han bad meg glemme det –. Far min visste ikke dette, han har ikke sveket deg, det må du aldri tro. Men Trond – vi var hinannens kjæreste venner dengangen, jeg klaget det for ham. Han ville true den mannen til å ekte meg – men han var bare gutten, han fikk bank –. Siden rådet han meg til å tie med det og ta deg –»

Hun satt stille litt.

«Da han kom ut til Skog –. Det var gått et år; jeg tenkte

ikke så meget på det. Men han kom dit ut – han sa at han angret. Han ville hatt meg nu, om jeg hadde vært ugift – han holdt av meg. Så sa han. Gud må dømme om han sa sant. Da han var reist – jeg torde ikke gå på fjorden, jeg torde ikke for synden, ikke med barnet. Og så hadde jeg – så hadde jeg begynt å holde slik av deg!» Hun skrek en gang, som i villeste pine. Mannen vendte fort hodet mot henne.

«Da Bjørgulf var født – å, jeg syntes jeg hadde ham kjærere enn livet mitt. Da han lå og droges med døden – jeg tenkte, slukner han, så slukner jeg og. Men jeg bad *ikke Gud* spare guttens liv –»

Lavrans satt meget lenge før han spurte, dødt og tungt:

«Var det for jeg var ikke far hans?»

«Jeg visste ikke om du var det,» sa Ragnfrid stivnende.

Lenge satt de dødsens stille begge to. Da spurte mannen med ett heftig:

«Jesu navn, Ragnfrid – hvorfor sier du meg dette – nu?»

«Å, jeg vet ikke.» Hun vred sine hender så fingerleddene knaket. «For at du kan få hevn på meg. Jag meg ut av gården din –»

«Tenker du det skulle hjelpe meg –.» Hans stemme skalv av hån. «Så er det døtrene våre,» sa han stille. «Kristin – og den lille.»

Ragnfrid satt en stund.

«Jeg minnes hvordan du dømte om Erlend Nikulaussøn,» sa hun sakte. «Hva dømmer du da om meg –»

Det gikk en lang kuldegysning gjennom mannens legeme – løste ut litt av stivheten.

«Du har nu – vi har nu levd sammen i syvogtyve år – snart. Det er ikke slik som med en fremmed mann. Jeg skjønner det, at du har hatt det verre enn vondt.»

Ragnfrid sank hulkende sammen under hans ord. Hun våget seg til å ta bort på hans ene hånd. Han rørte seg ikke, satt stille som en død. Da gråt hun høyere og høyere – hennes husbond satt like ubevegelig og så mot den grå lysning omkring døren. Tilslutt lå hun som om all gråt var runnet ut av henne. Da strøk han flyktig nedover hennes arm. Så tok hun på å gråte igjen.

«Minnes du,» sa hun innimellom gråten, «den mannen som kom til oss engang mens vi var på Skog. Han som kunne de gamle kvadene? Minnes du ett om en død mann som var kom-

met tilbake fra kvalverdenen og sa sønnen sin frasagn om det han hadde sett? Da hørtes gny fra helvetes dypeste grunn, til sine menn malte utro kvinner muld for mat. Blodige var stenene de drog, blodige hang hjertene ut av deres bryst –»

Lavrans sa intet.

«Jeg har tenkt i alle disse årene på de ord,» sa Ragnfrid. «Hver dag var det som hjertet mitt blødde, for hver dag syntes jeg at jeg malte deg muld til mat –»

Lavrans visste ikke selv hvorfor han svarte som han gjorde. Han syntes han var tom og hul i brystet, som en mann de har ristet blodørn på ryggen. Men han la hånden tungt og trett på sin hustrus hode og mælte:

«Muld må det vel males, Ragnfrid min, før maten kan gro.»

Da hun ville ta hans hånd og kysse den, rev han den heftig til seg. Så så han ned på hustruen, tok hennes ene hånd og la den på sitt kne, lutet sitt kolde og stivnede ansikt ned imot den. Og slik ble de sittende, uten å røre seg og uten å tale mere sammen.

FONTENE

Kristin Lavransdatter er et av høydepunktene i Sigrid Undsets rike diktning og et av storverkene i norsk romanlitteratur.

Handlingen i de tre bøkene om Kristin – *Kransen, Husfrue, Korset* – er lagt til første halvdel av 1300-tallet, under det norske rikes oppløsning og med Svartedauen som uhyggelig kulminasjon. Det historiske er imidlertid bare en ramme. Det er de menneskelige grunnforhold som er det vesentlige. Vi møter mennesket slik det er i alle tider – på godt og ondt, i kjærlighet og hat, i kamp for å finne seg selv.

I sentrum står Kristin som vi følger fra barndom til død. Trilogiens første bind, *Kransen,* forteller om hennes oppvekst og ungdom og hennes nære forhold til faren. Her skildres også Kristins møte med den flotte og freidige, men lettsindige og ansvarsløse Erlend Nikulaussønn, hennes kjærlighet og egenvilje, hennes urett mot faren og hennes kamp for å trasse seg til den mannen hun elsker.

S0-ESU-006

Aschehoug

ISBN 82-03-09804-5

Norbok, Oslo/G,